

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο ως μοχλός ανάπτυξης των θεματικών
μορφών τουρισμού και ειδικότερα του τουρισμού υπαίθρου.
Ευκαιρίες, προοπτικές και προκλήσεις.

Αλκμήνη Μιχαλοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Μυλωνόπουλος

Πάτρα, Φεβρουάριος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο ως μοχλός ανάπτυξης των θεματικών
μορφών τουρισμού και ειδικότερα του τουρισμού υπαίθρου.
Ευκαιρίες, προοπτικές και προκλήσεις.

Αλκμήνη Μιχαλοπούλου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δημήτριος Μυλωνόπουλος

Καθηγητής ΠΑ.Δ.Α.

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Πολυξένη Μοίρα

Καθηγήτρια ΠΑ.Δ.Α.

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Πάτρα, Φεβρουάριος 2026

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το επιστέγασμα μιας μακρόχρονης διαδρομής και μιας επίμονης προσπάθειας με πολλές προκλήσεις. Για τον λόγο αυτό, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλαν άμεσα ή έμμεσα στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας και ιδιαίτερα σε όσους μου συμπαραστάθηκαν στις δύσκολες στιγμές δίνοντάς μου την απαραίτητη ώθηση για να συνεχίσω. Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου στο Υπουργείο Τουρισμού που με ενθάρρυναν να ξεκινήσω, αλλά και να ολοκληρώσω αυτό το «ταξίδι». Η συμβολή τους υπήρξε ανεκτίμητη. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτριο Μυλωνόπουλο, αλλά και στην κ. Πολυξένη Μοίρα για την αμέριστη συμπαράσταση και καθοδήγησή τους καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας, η οποία υπήρξε καθοριστική σε επιστημονικό και κυρίως σε ανθρώπινο επίπεδο. Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα, επίσης, να απευθύνω - για τον χρόνο που διέθεσαν μέσω της παραχώρησης συνεντεύξεων, πληροφοριών και πολύτιμου υλικού - στους κ. Τσακοπούλου Κωνσταντίνα, Αν. Προϊσταμένη Τμήματος Μελετών και Τεκμηρίωσης Διεύθυνσης Έρευνας Υπουργείου Τουρισμού, κ. Παρθένη Σπύρο, Προϊστάμενο Διεύθυνσης Νομοθετικού Συντονισμού και Καλής Νομοθέτησης Υπουργείου Τουρισμού, κ. Κουσουρή Κατερίνα, Αν. Προϊσταμένη Τμήματος Ειδικών Μορφών Τουρισμού Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού Υπουργείου Τουρισμού, κ. Μπαμπάκου Αθηνά, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού Υπουργείου Τουρισμού, κ. Αδαμοπούλου Αναστασία, Αντιπεριφερειάρχη Τουρισμού Περιφέρειας Θεσσαλίας, κ. Σιδηρόπουλο Στέφανο, Πρόεδρο HATTA OUTDOORS (πρώην ΣΕΤΕΥΔΑ), κ. Φραντζεσκάκη Νικόλαο, Πρόεδρο του πρώην ΣΕΑΓΕ και ιδιοκτήτη αγροτουριστικής επιχείρησης στα Χανιά Κρήτης, κ. Καμμένο Μάριο, ιδιοκτήτη τουριστικού γραφείου και Γενικό Γραμματέα του HATTA, κ. Παντέ Αθανάσιο, ιδιοκτήτη τουριστικού γραφείου, κ. Ανδρινό Μελέτιο, F&B Manager αγροτουριστικής επιχείρησης στο Πήλιο και κ. Γάλλιο Νικόλαο, Πρόεδρο «Αγροξενία» και ιδιοκτήτη επιχείρησης δραστηριοτήτων υπαίθρου στη λίμνη Κερκίνη. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω, τέλος, στον σύζυγο και τα παιδιά μου για την υπομονή, την αμέριστη κατανόηση και την πίστη τους σε εμένα. Χωρίς τη στήριξή τους, η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήταν ανέφικτη.

«Ζῆν ἐγγὺς τῆς φύσεως ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡ ἀταραξίαν καὶ τὴν χαρὰν φέρουσα».

- Επίκουρος

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην παρουσίαση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς του ως προς την προώθηση του θεματικού τουρισμού - δίνοντας έμφαση στον τουρισμό υπαίθρου - και όχι στην εξαντλητική καταγραφή του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις Ειδικές-Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού (EEMT). Μέσω της διερεύνησης της πληρότητας των εννοιολογικών προσδιορισμών των ειδικότερων μορφών του τουρισμού υπαίθρου, όπως αναφέρονται στον ν. 4582/2018, αλλά και των προϋποθέσεων άσκησής τους, η παρούσα ευελπιστεί αφενός να αναδείξει τα σημεία του θεσμικού πλαισίου που χρήζουν περαιτέρω ρύθμισης, αφετέρου να συνεισφέρει στην καλύτερη κατανόηση και περαιτέρω διασαφήνιση του περιεχομένου του τουρισμού υπαίθρου.

Με δεδομένη την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης του θεσμικού πλαισίου των ειδικών-θεματικών μορφών τουρισμού, και δη του τουρισμού υπαίθρου, ενός κεφαλαίου με ιδιαίτερη δυναμική για τον ελληνικό τουρισμό, διενεργήθηκε ποιοτική έρευνα, προκειμένου να αποτυπωθούν οι αντιλήψεις - εμπειρίες των εμπλεκόμενων στον τουρισμό υπαίθρου μερών και οι προτάσεις τους για την περαιτέρω βελτίωσή του. Η έρευνα βασίστηκε σε συνεντεύξεις στελεχών του Δημοσίου που συμμετέχουν στη διαμόρφωση της τουριστικής πολιτικής, αλλά και επαγγελματιών ή εκπροσώπων φορέων του κλάδου που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τον τουρισμό υπαίθρου. Τα αποτελέσματα της έρευνας συγκλίνουν στην αναγνώριση της υψηλής δυναμικής του τελευταίου στην Ελλάδα, ταυτόχρονα όμως αναδεικνύουν την έλλειψη σαφούς και επαρκούς ρυθμιστικού πλαισίου, που οδηγεί σε πρακτικά προβλήματα εφαρμογής, ιδίως σε ζητήματα αδειοδότησης, πιστοποίησης και ελέγχου.

Η θεσμοθέτηση ενός ενιαίου, σαφούς και εξειδικευμένου κανονιστικού πλαισίου, προϊόν μελέτης επιτυχημένων διεθνών πρακτικών και κυρίως ουσιαστικής διαβούλευσης με τα εμπλεκόμενα μέρη, αποτελεί τη μοναδική οδό για τη μετάβαση σε ένα σύγχρονο μοντέλο τουρισμού υπαίθρου. Η χάραξη δε ενιαίας εθνικής στρατηγικής και η σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα συνιστά στρατηγική επιλογή που θα ενισχύσει την υγιή επιχειρηματικότητα, θα θωρακίσει την ασφάλεια των συμμετεχόντων και θα διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του κλάδου, δημιουργώντας ένα ισχυρό brand για τον τουρισμό υπαίθρου.

Λέξεις – Κλειδιά

Ειδικές/θεματικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, θεματικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου, αγροτουρισμός, τουριστικές υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής.

Abstract

The present study aims to present the existing institutional framework and assess its effectiveness in promoting thematic tourism - with particular emphasis on rural tourism - rather than to provide an exhaustive record of the institutional framework regarding special and alternative forms of tourism. Through the examination of the adequacy of the conceptual definitions of the specific forms of outdoor tourism referred to in Law 4582/2018, as well as of the conditions for their operation, this study seeks, on the one hand, to highlight those aspects of the institutional framework that require further regulation and, on the other hand, to contribute to a better understanding and further clarification of the content of outdoor tourism.

Given the need for further strengthening of the institutional framework regarding special and thematic forms of tourism, and especially rural tourism - which forms a sector with remarkable potential for the Greek tourism industry - qualitative research was conducted in order to capture the perceptions and experiences of stakeholders involved in outdoor tourism, as well as their proposals for its further improvement. The research was based on interviews with public sector officials involved in shaping tourism policy, as well as professionals and organizations within the sector who have a direct or indirect connection with outdoor tourism. The research findings converge on recognizing the high potential of rural tourism in Greece; however, they also highlight the absence of a clear and adequate regulatory framework, which leads to implementation problems particularly in matters of licensing, certification and supervision.

The establishment of a comprehensive, clear and specialized regulatory framework developed through the analysis of successful international practices and, above all, through substantive consultation with relevant stakeholders, constitutes the only viable path toward the transition to a modern model of rural tourism. The development of a coherent national strategy and the partnership of the public and private sector, constitutes a strategic choice that will foster healthy entrepreneurship, safeguard the safety of participants and ensure the long-term sustainability of the sector, while creating a strong brand for outdoor tourism.

Keywords

Special / thematic and alternative forms of tourism, thematic tourism, rural /outdoor tourism, agritourism, outdoor activities.

Περιεχόμενα

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	xii
Κατάλογος Πινάκων	xiii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	xiv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
1. Εισαγωγή	1
1.1. Αντικειμενικός σκοπός	1
1.2. Διάρθρωση διπλωματικής εργασίας	3
1.3. Τουριστικό δίκαιο	4
1.3.1. Το θεσμικό πλαίσιο ως εργαλείο τουριστικής ανάπτυξης.....	4
1.3.2. Εγγενείς δυσκολίες τουριστικής νομοθεσίας	5
1.4. Εννοιολογικός προσδιορισμός ΕΕΜΤ - Ιστορική εξέλιξη νομοθετικού πλασιού	7
1.5. Αναπτυξιακά μοντέλα - ιστορικές περιόδους σύγχρονου τουρισμού	11
1.6. Κατηγοριοποίηση μορφών τουρισμού.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	18
2. Θεματικός τουρισμός βάσει ν. 4582/2018	18
2.1. Εννοιολογική - τελολογική προσέγγιση και βασικές αρχές	18
2.2. Τουρισμός Υπαίθρου	21
2.2.1. Εισαγωγή-έννοια	21
2.2.2. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου.....	24
2.3. Επιμέρους Μορφές Τουρισμού Υπαίθρου βάσει ν. 4582/2018.....	27
2.3.1. Αγροτουρισμός.....	27
2.3.1.1. Εισαγωγή-έννοια	27
2.3.1.2. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου	30
2.3.1.3. Μορφές επιχειρήσεων αγροτουρισμού	34
2.3.1.4. Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού (ΕΣΑ).....	37
2.3.2. Οινοτουρισμός.....	39
2.3.2.1. Εισαγωγή-έννοια	39
2.3.2.2 Πίνακας νομοθετικού πλαισίου.....	40
2.3.2.3. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου	40
2.3.2.4. Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου (Σ.Ε.Ο.)	41
2.3.3. Οικοτουρισμός - Πράσινο τουρισμός	43
2.3.3.1. Εισαγωγή-έννοια	43
2.3.3.2. Νομοθετικό πλαίσιο	44
2.3.3.3. Εξέλιξη Θεσμικού Πλαισίου Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος	45
2.3.4. Περηγητικές διαδρομές-Πεζοπορία.....	46
2.3.4.1. Εισαγωγή-έννοια	46
2.3.4.2. Νομοθετικό πλαίσιο	48

2.3.5. Γεωτουρισμός.....	49
2.3.5.1. Εισαγωγή-Έννοια	49
2.3.5.2. Νομοθετικό πλαίσιο	50
2.3.6. Αλιευτικός τουρισμός.....	50
2.3.6.1. Εισαγωγή-έννοια	50
2.3.6.2. Νομοθετικό πλαίσιο	52
2.4. Αθλητικός τουρισμός.....	54
2.4.1. Εισαγωγή-έννοια	54
2.4.2. Νομοθετικό πλαίσιο	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	59
3. Αποτελέσματα έρευνας- Συμπεράσματα και προτάσεις.....	59
3.1. Αποτελέσματα έρευνας.....	59
3.1.1. Μεθοδολογία	59
3.1.2. Ανάλυση ευρημάτων	60
3.1.2.1. Εθνική στρατηγική και όραμα	60
3.1.2.2. Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου.....	62
3.1.2.3. Εκπαίδευση και πιστοποίηση.....	65
3.1.2.4. Ασφαλιστική κάλυψη.....	66
3.1.2.5. Βιωσιμότητα - κλιματική κρίση – ανθεκτικότητα	67
3.1.2.6. Τοπική ανάπτυξη, ψηφιακός μετασχηματισμός, προώθηση.....	68
3.1.2.7. Προσβασιμότητα και συμπερίληψη ΑμεΑ	70
3.1.2.8. Έλλειμμα υποδομών και χωρικού σχεδιασμού.....	70
3.1.2.9. Έλλειψη χρηματοδότησης.....	72
3.2. Συμπεράσματα και προτάσεις.....	73
3.2.1. Συμπεράσματα.....	73
3.2.1.1. Έλλειψη κοινού οράματος, εθνικής στρατηγικής και ισχυρού brand	73
3.2.1.2. Εννοιολογική και κανονιστική ασάφεια θεσμικού πλαισίου	73
3.2.1.3. Αναποτελεσματικότητα νομοθετικού πλαισίου	75
3.2.1.4. Θεσμικό έλλειμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης - ενιαίου συστήματος πιστοποίησης.....	77
3.2.1.5. Ελλιπής ασφαλιστική κάλυψη και ανυπαρξία επαγγελματικών δικαιωμάτων.....	77
3.2.1.6. Έλλειμμα υποδομών-χωρικού σχεδιασμού-βιωσιμότητας-ανθεκτικότητας.....	77
3.2.1.7. Περιορισμένη δικτύωση - ανεπαρκής ψηφιακή προβολή.....	78
3.2.1.8. Έλλειψη προσβασιμότητας και συμπερίληψης ΑμεΑ	79

3.2.1.9. Έλλειψη χρηματοδότησης ΜμΕ και φορέων	79
3.2.2. Προτάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου	80
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	85
1. Ελληνόγλωσσες	85
2. Ξενόγλωσσες.....	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	97
I. Σήματα Υπουργείου Τουρισμού.	97
II. Νομοθεσία και αριθμός Σημάτων Υπουργείου Τουρισμού (εν ισχύ).....	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Οδηγοί συνέντευξης.....	99
I. Οδηγός συνέντευξης προς φορείς-επιχειρήσεις που εμπλέκονται στον τουρισμό υπαίθρου	99
II. Οδηγός συνέντευξης προς στελέχη Δημοσίου	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: Συνεντεύξεις	103

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Σχήμα 1. Οι τρεις παράμετροι της βιώσιμης ανάπτυξης.....	12
Σχήμα 2. Τυπολογία Μορφών Τουρισμού.....	15
Σχήμα 3. Μορφές θεματικού τουρισμού (ν. 4582/2018)	20
Σχήμα 4. Μορφές τουρισμού υπαίθρου (ν. 4582/2018).....	26
Σχήμα 5. Τυπολογία του αγροτουρισμού.....	29
Σχήμα 6. Μορφές αθλητικού τουρισμού (ν. 4582/2018).....	56

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά τουριστικού προϊόντος ΟΜΤΔ-ΕΕΜΤ	13
Πίνακας 2. Διαφορές μαζικού-εναλλακτικού τουρισμού	14
Πίνακας 3. Νομοθετικό πλαίσιο αγροτουρισμού.....	30
Πίνακας 4. Νομοθεσία και επηρεάζει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού	33
Πίνακας 5. Νομοθετικό πλαίσιο οινοτουρισμού.	40
Πίνακας 6. Εξέλιξη Θεσμικού Πλαισίου Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος.....	45
Πίνακας 7. Νομοθετικό πλαίσιο πεζοπορίας.	48
Πίνακας 8. Νομοθετικό πλαίσιο αλιευτικού τουρισμού	51

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

A.M.K.E.	Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
E.E.Δ.Δ.	Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια - διαμερίσματα
E.E.M.T.	Ειδικές - εναλλακτικές μορφές τουρισμού
E.M.T.	Ειδικές μορφές τουρισμού
E.O.O.A.	Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας - Αναρρίχησης
E.O.Π.Π.Ε.Π.	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
E.O.T.	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
E.Π.Χ.ΣΑΑΤ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
E.Σ.Π.Α.	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
E.ΣΥ.Δ.	Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης
E.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης.
Z.E.Π.	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
K.AΛ.Ο.	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
K.E.ΔΙ.ΒΙ.Μ.	Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης
KOIN.Σ.ΕΠ.	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
K.Y.A.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
O.X.E.	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
Π.Γ.Ε.	Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη
Π.Ο.Π.	Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης
Π.Ο.Τ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
Π.Π.	Προστατευόμενες περιοχές
O.O.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
O.Σ.Π.Α.	Ολοκληρωμένο Σύστημα Παρακολούθησης και Καταγραφής Αλιευτικών Δραστηριοτήτων.
O.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α.	Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής
Π.Υ.Τ.	Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού
Σ.Α.Ε.Κ.	Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης
Σ.Ε.Τ.Ε.Υ.Δ.Α.	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αναψυχής
Σ.Ε.ΑΓ.Ε.	Σύνδεσμος Ενώσεων Αγροτουρισμού Ελλάδας
Σ.Δ.Α.Μ	Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

T.K.C.	Τόποι Κοινοτικής Σημασίας
ΥΠ.Ε.Ν.	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
D.M.O.	Destination Management Organization
E.C.T.A.A.	European Travel Agents' and Tour Operators' Associations
HATTA	Hellenic Association of Travel & Tourist Agencies
L.E.A.D.E.R.	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
N.B.T.	Nature-based tourism
U.N.W.T.O.	United Nations World Tourism Organisation
W.C.E.D.	World Commission on Environment and Development

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Εισαγωγή

1.1. Αντικειμενικός σκοπός

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να εμβαθύνει στις θεματικές-ειδικές μορφές τουρισμού, ένα τεράστιο κεφάλαιο με ιδιαίτερη δυναμική για τον ελληνικό τουρισμό. Το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού (ΕΕΜΤ) που αναπτύσσονται είτε αυτόνομα είτε συμπληρωματικά προς τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό διακοπών (ΟΜΤΔ), και ιδιαίτερα αυτών που πραγματοποιούνται στη φύση, καθιστά επιτακτική την ενασχόληση με τον τουρισμό υπαίθρου, μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης που σέβεται το περιβάλλον χωρίς να αλλοιώνει τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά στοιχεία κάθε τόπου, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση αποφυγής ανάπτυξης μαζικών χαρακτηριστικών.

Στις ΕΕΜΤ οι ταξιδιώτες επιδιώκουν την ικανοποίηση ενός ειδικού-κυρίαρχου ενδιαφέροντος¹, αναζητώντας κάτι παραπάνω από τις παθητικές διακοπές των τριών S, ήτοι Sea, Sun, Sand (Μοίρα, 2022). Σε αντίθεση με τα «ταξίδια φυγής» των οργανωμένων τουριστικών πακέτων, τα εν λόγω ταξίδια προσφέρουν εξατομικευμένες εμπειρίες με νόημα, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και τις προσωπικές προτιμήσεις κάθε ταξιδιώτη, συνδυάζοντας την αναψυχή με την εκμάθηση, την περιπέτεια, τη φύση ή τον πολιτισμό (Βελισσαρίου, 2017). Πρόκειται για ταχύτατα αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης, οι οποίες προωθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε προορισμού, συνδυάζοντας ενίοτε περισσότερα θεματικά προϊόντα (ανάπτυξη σε πλέγμα) και δημιουργώντας νέους ελκυστικούς προορισμούς (αιτιολογική έκθεση ν. 4582/2018, ΦΕΚ Α΄ 208).

¹ Κίνητρο για την πραγματοποίηση του ταξιδιού αποτελεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον (ζήτηση) προς συγκεκριμένες δραστηριότητες ή προορισμούς (Μυλωνόπουλος & Μοίρα 2020, όπ. αναφ στο Jafari, 2000), απαραίτητη δε προϋπόθεση για την ικανοποίηση του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι η ανάπτυξη (προσφορά) αντίστοιχων ειδικών υποδομών και υπηρεσιών (Κοκκόσης, Τσάρτας & Γκρίμπα, 2020).

Δεδομένου ότι οι ΕΕΜΤ εξελίσσονται σε δυναμικά προϊόντα της νέας παγκοσμιοποιημένης αγοράς με έντονη ζήτηση και προσφορά, ο σχεδιασμός για την προώθησή τους αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα της εθνικής τουριστικής πολιτικής. Η προώθηση του θεματικού τουρισμού αποτελεί στρατηγικό στόχο του Σχεδίου Τομεακού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΤΠΑ) Τουρισμού 2021-25, ώστε η Ελλάδα να καθιερωθεί ως πολυδιάστατος τουριστικός προορισμός, η δε ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελεί μία εκ των προτεραιοτήτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης 2021-2025 (Υπουργείο Τουρισμού, 2021a).

Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου και σαφούς θεσμικού πλαισίου που να προσδιορίζει εννοιολογικά το περιεχόμενο και τους κανόνες ανάπτυξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ΕΕΜΤ, αποτελεί αφενός τεράστια πρόκληση, αφετέρου *conditio sine qua non* για την προσέλκυση νέων επενδύσεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας - ανθεκτικότητας του εγχώριου τουριστικού προϊόντος. Παράλληλα αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εκπλήρωση των στόχων σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Υπουργείο Τουρισμού, 2025).

Η Ελληνική Πολιτεία αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα διαμόρφωσης αφενός μιας πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης με βιώσιμα χαρακτηριστικά², αφετέρου μιας πιο συγκροτημένης προσέγγισης στρατηγικού χαρακτήρα σε ό, τι αφορά στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού εισήγαγε με τον ν. 4582/2018 (ΦΕΚ Α' 208) έναν όρο «ομπρέλα», τον όρο «θεματικός τουρισμός». Πρόκειται για έναν εννοιολογικό προσδιορισμό που συμπεριλαμβάνει ώριμα - από πλευράς τουριστικής προσφοράς - προϊόντα της Χώρας μας, η οποία δύναται - χάρη στη μοναδική ποικιλομορφία και τους πλούσιους πόρους της (μοναδική φιλοξενία, γεωμορφολογικό ανάγλυφο, πλούσια ιστορία, χλωρίδα και πανίδα, αρχιτεκτονική, τοπικά προϊόντα) - να προσελκύει τουρίστες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους προσφέροντας αυθεντικές εμπειρίες θεματικού τουρισμού (αιτιολογική έκθεση ν. 4582/2018).

² Ήδη από τη δεκαετία του '80 έχει ξεκινήσει στην Ελλάδα μια συστηματική προσπάθεια για τη δημιουργία ενός πλαισίου πολιτικής και ανάπτυξης με βιώσιμες προδιαγραφές, που να θέτει περιορισμούς στην ξέφρενη τουριστική ανάπτυξη και να περιλαμβάνει εξειδικευμένες πολιτικές για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς (Τσάρτας κ.ά., 2024). Ο τουρισμός στο πλαίσιο της Ατζέντας 2030 του ΟΗΕ αναδεικνύεται ως εργαλείο βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, με διεθνείς οργανισμούς (πχ UNWTO, ΟΟΣΑ) να συντονίζουν τις σχετικές πολιτικές και δράσεις προς την κατεύθυνση αυτή (World Tourism Organisation [WTO], 2023).

1.2. Διάρθρωση διπλωματικής εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εξετάζεται ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου γενικά ως μέσου προώθησης της τουριστικής ανάπτυξης, αναδεικνύονται δε οι βασικές προκλήσεις της τουριστικής νομοθεσίας. Ύστερα από επισκόπηση της βιβλιογραφίας, παρουσιάζεται με συνοπτικό τρόπο η ιστορική πορεία των ΕΕΜΤ, επιχειρείται η αποσαφήνιση της έννοιας τους, ενώ γίνεται αναφορά στις ιστορικές φάσεις - μοντέλα ανάπτυξης του σύγχρονου τουρισμού, καθώς και στην ταξινόμηση των διαφόρων μορφών του.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τον θεματικό τουρισμό σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4582/2018, όπως ισχύει σήμερα. Αρχικά, γίνεται αναλυτική παρουσίαση των σκοπών, των επιδιωκόμενων στόχων και των βασικών αρχών του θεματικού τουρισμού. Ακολούθως, αναλύονται ο τουρισμός υπαίθρου με τις επιμέρους μορφές του (αγροτουρισμό, οινοτουρισμό, οικοτουρισμό - πράσινο τουρισμό, περιηγητικές διαδρομές - πεζοπορία, γεωτουρισμό και αλιευτικό τουρισμό), και εν μέρει ο αθλητικός τουρισμός, για καθεμία δε εκ των παραπάνω μορφών επιχειρείται ανάλυση της έννοιας και παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου που τις διέπει.

Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται η μεθοδολογία και τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας, η οποία επιλέχθηκε προκειμένου να διευκρινισθούν οι βασικές παράμετροι του θέματος και να αποτυπωθούν οι απόψεις των εμπλεκόμενων μερών αναφορικά με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο για τον τουρισμό υπαίθρου, ήτοι να συλλεχθεί πρωτογενής πληροφορία για την υφιστάμενη κατάσταση, τις πρακτικές δυσχέρειες και τις προτεινόμενες παρεμβάσεις. Για τη συλλογή ποιοτικών στοιχείων επιλέχθηκε η διενέργεια ημι-δομημένων συνεντεύξεων, καθώς εμφανίζουν το πλεονέκτημα της αμεσότητας της επικοινωνίας και της δυνατότητας διευκρινίσεων – επεξηγήσεων, διασφαλίζοντας την εις βάθος κατανόηση των αντιλήψεων και εμπειριών των ερωτώμενων.

Στοχεύοντας σε μια ολιστική προσέγγιση και προσεγγίζοντας κριτικά το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, αξιολογείται η αποτελεσματικότητά του, αναδεικνύονται νομοθετικά κενά και ελλείψεις. Τέλος, διατυπώνονται - βάσει των αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας - προτάσεις με απώτερο στόχο την καλύτερη

οργάνωση και εποπτεία των επιμέρους δραστηριοτήτων αναψυχής στη φύση, την ασφαλή παροχή και τη συνεχή αναβάθμιση τους.

1.3. Τουριστικό δίκαιο

1.3.1. Το θεσμικό πλαίσιο ως εργαλείο τουριστικής ανάπτυξης

Η κρατική παρέμβαση στον τουρισμό χρονολογείται ήδη από τη δεκαετία του 1920, οπότε άρχισαν να ιδρύονται οι πρώτοι εθνικοί φορείς τουρισμού³, με στόχο την προώθηση της χώρας ως τουριστικού προορισμού, την ανάπτυξη υποδομών και την παροχή πληροφοριών στους τουρίστες. Η εντεινόμενη σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία κατέδειξε από νωρίς την ανάγκη μιας πιο οργανωμένης προσέγγισης από την Πολιτεία. Παρά το γεγονός ότι η τουριστική δραστηριότητα ρυθμίζεται πρωτίστως από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, ο ρόλος του Κράτους θεωρείται καίριας σημασίας, καθώς το τουριστικό κύκλωμα δεν δύναται να αναπτυχθεί αποτελεσματικά χωρίς κρατική καθοδήγηση - υποστήριξη.

Η κρατική παρέμβαση στο τουριστικό «γίγνεσθαι» κρίνεται επιβεβλημένη για λόγους δημοσίου συμφέροντος⁴, ο βαθμός ωστόσο αυτής ποικίλλει - δεδομένου του δυναμικού χαρακτήρα του τουριστικού φαινομένου - ανάλογα με το στάδιο εξέλιξης της τουριστικής βιομηχανίας. Για παράδειγμα, στη δεκαετία του '60 το Κράτος ενδύεται τον μανδύα του «επενδυτή-επιχειρηματία», αναλαμβάνοντας καινοτόμες πρωτοβουλίες για τη δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων (πχ Ξενία) και ειδικών τουριστικών υποδομών, ενώ σταδιακά η συμβολή του συρρικνώνεται (Μοίρα, Μυλωνόπουλος & Στεργίου, 2024).

Η δημιουργία κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου, σύμφωνα με τις επιταγές του ευρωπαϊκού δικαίου⁵ και τις αρχές της καλής νομοθέτησης, αποτελεί απαραίτητη

³ Το 1914 ιδρύθηκε από την κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου η πρώτη Δημόσια Υπηρεσία Τουρισμού, ήτοι το «Γραφείο Ξένων και Εκθέσεων», που μετονομάστηκε το 1919 σε Υπηρεσία Ξένων και Εκθέσεων» (Κατσιγιάννης, 2017). Το 1929 ιδρύθηκε για πρώτη φορά ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού ως αυτοτελές νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, που υπαγόταν στην εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (Μυλωνόπουλος, 2021).

⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος της Ελλάδας (2008), το Κράτος οφείλει να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον λαμβάνοντας προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αειφορίας.

⁵ Βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) έχει υποστηρικτική-συντονιστική-συμπληρωματική δράση όσον αφορά στον τουρισμό. Τα κράτη-μέλη καλούνται μεν να ενσωματώσουν στο εθνικό δίκαιο την πολιτική της Ε.Ε. που προτρέπει στην υιοθέτηση ενός πιο ισόρροπου - βιώσιμου μοντέλου για την ανατροφοδότηση της ανάπτυξης, είναι ελεύθερα όμως να εφαρμόσουν τη δική τους τουριστική πολιτική (Τσάρτας κ.ά., 2024).

προϋπόθεση αφενός για την οικοδόμηση κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερότητας για τους επενδυτές και την εύρυθμη ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, αφετέρου για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης των ΕΕΜΤ και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας (Μυλωνόπουλος, 2021). Το Κράτος οφείλει να προσδιορίσει εννοιολογικά το περιεχόμενο και να ρυθμίσει τις προϋποθέσεις άσκησης των επιμέρους ειδικών μορφών τουρισμού συστηματοποιώντας τες σε ένα ενιαίο κείμενο. Πρόδηλη δε είναι η ανάγκη συνεχούς βελτίωσης - εκσυγχρονισμού του θεσμικού περιβάλλοντος με την εισαγωγή διατάξεων αναπτυξιακού χαρακτήρα που να ανταποκρίνονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της τουριστικής αγοράς διασφαλίζοντας την ομαλή λειτουργία της και την αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Χώρας.

Η ύπαρξη σαφούς-σταθερού ρυθμιστικού περιβάλλοντος και αποτελεσματικών πολιτικών στήριξης, μέσω επιδοτήσεων - προγραμμάτων ΕΣΠΑ ή LEADER, είναι απαραίτητη για την ενθάρρυνση επενδύσεων και τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών επιχειρηματικότητας και στον θεματικό τουρισμό. Προς την κατεύθυνση αυτή το Υπουργείο Τουρισμού εκπονεί συστηματικά - μέσω των αρμόδιων Διευθύνσεών⁶ του- μελέτες για την ανάπτυξη διάφορων θεματικών προϊόντων. Απώτερος στόχος του ρυθμιστικού πλαισίου για τις ΕΕΜΤ είναι η διαφοροποίηση - εμπλουτισμός και η αναβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, καθώς και η άμβλυση της εποχικότητας με την ανάδειξη της χώρας σε δημοφιλή πόλο έλξης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους μέσα από στοχευμένες και πολλαπλασιαστικού χαρακτήρα παρεμβάσεις με μεγάλη προστιθέμενη αξία.

1.3.2. Εγγενείς δυσκολίες τουριστικής νομοθεσίας

Η πολυδιάστατη φύση του τουριστικού φαινομένου σε συνδυασμό με την αδιάλειπτη εξέλιξή του δυσχεραίνουν την καθιέρωση ενός ενιαίου νομικού πλαισίου τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Η διασύνδεση του τουρισμού με όλους τους υπόλοιπους κλάδους (πολιτισμό, περιβάλλον, μεταφορές, πολεοδομία-χωροταξία,

⁶ Η διαμόρφωση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου έχει ανατεθεί ήδη από το 2005 με διαδοχικά οργανογράμματα του τέως Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, μετέπειτα Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και νυν Υπουργείου Τουρισμού στο Τμήμα Ειδικών Μορφών Τουρισμού που υπάγεται πλέον στη Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού, ενώ η διεξαγωγή ερευνών - μελετών για τις δυνατότητες ανάπτυξης των ΕΜΤ ανήκει στο Τμήμα Στατιστικών Τουρισμού της Διεύθυνσης Έρευνας (άρθρο 15-16 πδ 127/2017, ΦΕΚ Α' 157).

εμπόριο, γεωργία, βιομηχανία κλπ) έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζει, αλλά και να επηρεάζεται από όλα σχεδόν τα πεδία άσκησης πολιτικής (Κοκκώσης κ.ά., 2020). Η άμεση ή έμμεση αλληλεπίδραση των τουριστικών δραστηριοτήτων αναψυχής με τις υπόλοιπες κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες οδηγεί σε κατακερματισμό αρμοδιοτήτων και στην ενσωμάτωση διάσπαρτων αποσπασματικών τουριστικών διατάξεων, ακόμη και σε νομοθετήματα μη συναφή με τον τουρισμό, αποτρέποντας την αναγωγή του τουριστικού δικαίου σε αυτοτελή κλάδο.

Όσον αφορά στη χωροταξία, το ελλειμματικό χωροταξικό πλαίσιο, η ασάφεια των χρήσεων γης, η καθυστέρηση έγκρισης του νέου Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.), λόγω ακύρωσης⁷ των προηγούμενων από το Συμβούλιο της Επικρατείας, αλλά και η καθυστέρηση αναθεώρησης των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.) βάσει σύγχρονων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης θέτουν σοβαρά προσκόμματα στην περαιτέρω ανάπτυξη της τουριστικής επιχειρηματικότητας (ΓΕΩΤ.Ε.Ε., 2024).

Η πολυμορφία και η ανομοιογένεια των τουριστικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις ειδικές και ήπιες-εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες τελούν υπό συνεχή διαμόρφωση (Λογοθέτης, 2000, όπ. αναφ. στο Μυλωνόπουλος, 2021) και η ανάγκη συντονισμού περισσότερων συναρμόδιων κυβερνητικών φορέων καθιστούν εξαιρετικά πολύπλοκη⁸ τη θεσμοθέτηση κανόνων αδειοδότησης - λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων που παρέχουν υπηρεσίες σχετικές με τις ΕΕΜΤ. Ειδικότερα, η συστηματοποίηση του συνόλου των ΕΕΜΤ σε ένα ενιαίο κείμενο δυσχεραίνεται και από το γεγονός ότι ο εν λόγω κατάλογος εμπλουτίζεται διαρκώς με νέες μορφές (Κοκκώσης, Τσάρτας & Γκρίμπα, 2020), καθώς οι

⁷ Το 2009 εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.) για τον Τουρισμό, όπου δόθηκαν κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα και των αναγκαίων υποδομών, καθώς και η διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης για τη δεκαπενταετία 2009-2024. Το 2013 αυτό τροποποιήθηκε με στόχο την εξειδίκευση - συμπλήρωση των βασικών κατευθύνσεων του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης στον κλάδο του τουρισμού, ωστόσο το Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ. του 2013 ακυρώθηκε με τη με αρ. 3632/2015 απόφαση ΣτΕ λόγω μη τήρησης της νόμιμης διαδικασίας για την έγκρισή του με αποτέλεσμα να επανέλθει σε ισχύ το παλαιότερο του 2009, το οποίο και αυτό ακυρώθηκε ως παρωχημένο το 2017 (Βαγγέλας κ.ά., 2021).

⁸ Η ανάπτυξη για παράδειγμα του αγροτουρισμού εμπύπτει στην αρμοδιότητα τόσο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, όσο και του Υπουργείου Τουρισμού, απαιτεί δε συνεργασία μεταξύ αμφοτέρων των Υπουργείων.

ταξιδιώτες αναζητούν νέες και μοναδικές εμπειρίες, που ανταποκρίνονται σε ένα ευρύ φάσμα μεταβαλλόμενων ενδιαφερόντων και αναγκών.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4276/2014 (ΦΕΚ 155 Α΄) η υλοποίηση των ΕΕΜΤ καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής εξαιτίας του κατακερματισμού των αρμοδιοτήτων και των πολύπλοκων διαδικασιών αδειοδότησης, που οδηγούν σε ένα δαιδαλώδες γραφειοκρατικό σύστημα. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει εννοιολογικές αμφισημίες, αντιφατικές ρυθμίσεις, αλλεπάλληλες τροποποιήσεις και σημεία αοριστίας, στοιχεία που υπονομεύουν την ασφάλεια δικαίου και δημιουργούν πρακτικές δυσχέρειες στην εφαρμογή του. Δεδομένου δε ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία προηγείται της νομοθετικής κατοχύρωσης παρατηρείται συνήθως καθυστερημένη ανταπόκριση στις νέες μορφές ζήτησης, αλλά και απόκλιση από τη διεθνή βιβλιογραφία.

1.4. Εννοιολογικός προσδιορισμός ΕΕΜΤ - Ιστορική εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου

Παρά τη συχνή αναφορά του όρου «ειδικές ή νέες μορφές τουρισμού» σε πληθώρα νομοθετημάτων ήδη από το 1987⁹, το περιεχόμενό τους δεν προσδιορίστηκε ρητά εξαρχής, με αποτέλεσμα να συγχέεται με όρους, όπως «εναλλακτικές» ή «ήπιες» μορφές τουρισμού. Ωστόσο, οι ειδικές μορφές τουρισμού (ΕΜΤ) που προσδιορίζονται με βάση το κυρίαρχο κίνητρο του τουρίστα για μετακίνηση, δεν ενστερνίζονται πάντα τις αρχές της βιωσιμότητας, τούτέστιν η αειφορία δεν αποτελεί βασική συνιστώσα για όλους τους τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο «συνεδριακός τουρισμός» που αποτελεί ειδική μεν, όχι όμως και εναλλακτική μορφή τουρισμού, λόγω του μαζικού χαρακτήρα του τρόπου οργάνωσής του (Μυλωνόπουλος & Μοίρα, 2020).

Ομοίως, ο όρος «εναλλακτικές μορφές τουρισμού», που εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '80 σε διαφημιστικά φυλλάδια tour operator, βιβλία, διεθνείς εκθέσεις και συνέδρια και απαντάται, επίσης, σε διάφορα νομοθετήματα ήδη από τα

⁹ Συγκεκριμένα, ο όρος «ειδικές μορφές τουρισμού» απαντάται για πρώτη φορά στη με αρ. ΠΕ/5533/1987 ΥΑ (ΦΕΚ Β΄ 270), όπου γίνεται ρητή μνεία σε ξενοδοχειακές μονάδες με εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης ειδικών μορφών τουρισμού (θεραπευτικού, χειμερινού ή αθλητικού τουρισμού).

τέλη της δεκαετίας του '90, δεν προσδιορίστηκε εξαρχής εννοιολογικά¹⁰, με συνέπεια να χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς τον μαζικό τουρισμό ως απόρροια του έντονου προβληματισμού για αυτόν ή να θεωρείται συνώνυμο του «πράσινου» τουρισμού.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού - υποκατηγορία των ειδικών μορφών τουρισμού – αποτελούν μια νέα φιλοσοφία που αντιτίθεται στο πρότυπο της μαζικής ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2003). Διέπονται από την συνταγματικά κατοχυρωθείσα με την αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος (2001) αρχή της αειφορίας, αφορούν σε μικρές ομάδες τουριστών και χαρακτηρίζονται από αυτονομία στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού (Μυταυτσή, 2025). Σύμφωνα με τον Butler (1990, όπ. αναφ. στο Ανδριώτης, 2003) «επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς υποδοχής τουριστών χωρίς όμως να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα».

Ο ν. 2160/1993 (ΦΕΚ Α' 118) «Ρυθμίσεις για τον τουρισμό και άλλες διατάξεις» περιορίστηκε απλώς στην απαρίθμηση διάφορων μορφών τουρισμού (συνεδριακός, θαλάσσιος, αθλητικός, αγροτικός, πολιτιστικός, θεραπευτικός) και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά, χιονοδρομικά κέντρα, υδροθεραπευτήρια κλπ), χωρίς να καθορίζει το περιεχόμενό τους. Οι νέες μορφές τουρισμού προσδιορίστηκαν για πρώτη φορά στο άρθρο 7 του πδ 343/2001 (ΦΕΚ Α' 231) «Οργανισμός Διάρθρωσης Υπηρεσιών του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ)» ως «οι εκάστοτε μορφές τουριστικής δραστηριότητας που διαφέρουν από το συνήθως προσφερόμενο στην ελληνική τουριστική αγορά προϊόν».

Η νομοθετική σύγχυση ως προς τις ΕΕΜΤ διατηρήθηκε και σε μεταγενέστερα νομοθετήματα, στα οποία άλλοτε απαριθμούνταν απλώς οι αναγκαίες υποδομές για την ανάπτυξη τους, χωρίς να προσδιορίζεται το ακριβές περιεχόμενό τους, άλλοτε δινόταν έμφαση στο καθεστώς αδειοδότησης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν σε αυτές. Στο άρθρο 3 της με αρ. 24208/2009 απόφασης (ΦΕΚ Β' 1138) «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών

¹⁰ Στο άρθρο 2 του πδ 274/1989 (ΦΕΚ Α'130) «Οργάνωση υπηρεσιών Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς» προβλέπεται μόνο η υπαγωγή Τμήματος Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού για Νέους στη Διεύθυνση Κοινωνικής Συμμετοχής, ενώ στη με αρ. 518/28.2.2003 ΚΥΑ (ΦΕΚ Β'235), που αφορά στη χρηματοδότηση επενδύσεων με βάση το πρόγραμμα Leader+, γίνεται αναφορά στην ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού χωρίς επεξήγηση του όρου (Μοίρα, 2020).

Επιπτώσεων αυτού» (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.)¹¹, ως εναλλακτικός τουρισμός ορίστηκε «ο τουρισμός που διαφέρει κατά περίπτωση από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού ως προς τους πόρους που αξιοποιεί, το βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, τον τρόπο και το χώρο διάθεσης του καθώς και τη χρονική περίοδο ανάπτυξης του». Ωστόσο, στη με αρ. 67659/2013 απόφαση (ΦΕΚ Β' 3155) «Τροποποίηση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό», ο όρος «εναλλακτικός τουρισμός» αντικαταστάθηκε από τον όρο «ειδικές - εναλλακτικές μορφές τουρισμού». Οι τελευταίες ορίστηκαν ως σύνθετα ειδικά τουριστικά προϊόντα με δυναμική ζήτηση, ανταποκρινόμενα σε ειδικά ενδιαφέροντα, που επίσης διαφοροποιούνται από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού.

Στην Ελλάδα ο όρος «εναλλακτικός τουρισμός», ο οποίος χρησιμοποιείται αντί του ορθού «ήπιος τουρισμός», προσδιορίζεται όχι από το είδος των τουριστικών δραστηριοτήτων ή τη μορφή του τουρισμού, αλλά από τον τρόπο οργάνωσης και υλοποίησης του ταξιδιού και τη συμπεριφορά των τουριστών απέναντι στο ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό-πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον, ενέχει δηλαδή την έννοια της βιωσιμότητας. Πρόκειται για έναν ποιοτικά αναβαθμισμένο και φιλόξενο τουρισμό που με διακριτική ενσωμάτωση των φιλοξενούμενων αποφέρει οικονομικά οφέλη για τους ημεδαπούς δημιουργώντας κλίμα αμοιβαιότητας, χωρίς να επηρεάζει το οικολογικό περιβάλλον ή την «κοινωνιοκουλτούρα» της περιοχής (Βελισσαρίου, 2017), ενώ προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς (Κοκκώσης κ.ά., 2020).

Η Φαρσάρη (2009, όπ. αναφ. στο Κλεινάκη, 2020) ορίζει τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού ως «μορφές τουρισμού που είναι συμβατές με τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές αξίες της περιοχής και οι οποίες επιτρέπουν τόσο στην κοινωνία υποδοχής όσο και στους επισκέπτες να απολαύσουν μία θετική και αξιόλογη αλληλεπίδραση και κοινές εμπειρίες». Ο εναλλακτικός τουρισμός περιγράφεται, λοιπόν, ως μία ήπια, ελεγχόμενη, διαφορετική, υπεύθυνη, μικρής κλίμακας, συμμετοχική, πράσινη κλπ μορφή τουριστικής ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2003), αποτελεί δηλαδή μια φιλικότερη προς το περιβάλλον μορφή τουριστικής ανάπτυξης.

¹¹ Το Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ. με βασικό άξονα την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος παρέχει κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια για τη χωρική διάρθρωση, την οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων υποδομών.

Σύμφωνα με τη με αρ. ΕΥΠΟΤ/Α2/Ε02/4093/2011 ΚΥΑ, ΦΕΚ Β' 3110 «*Νέα πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την υποβολή προτάσεων έργων προς ένταξη στην πράξη «Εναλλακτικός Τουρισμός» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» 2007-2013 (Ε.Π.Α.Ε.)*», ο εναλλακτικός τουρισμός συμπεριλαμβάνει «*το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, τηρούν τις αρχές της βιώσιμης¹² ανάπτυξης και συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης*» που αποτελεί διαχρονικό ζητούμενο για τη χώρα μας.

Η παραπάνω ΚΥΑ είχε ως σκοπό τη «διαφοροποίηση και εμπλουτισμό των τουριστικών προϊόντων με την τουριστική αξιοποίηση των τοπικών, φυσικών και πολιτιστικών πόρων, την εξατομίκευση των τουριστικών εμπειριών, την παροχή ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών σε ειδικές ομάδες επισκεπτών, τη διάχυση και ενίσχυση της πιστοποίησης της ποιότητας σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας με γνώμονα την αρχή της αειφορίας».

Η διαμόρφωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για τις EEMT - που στη διεθνή βιβλιογραφία απαντώνται και ως «τουρισμός ειδικού σκοπού» ή «τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων» (Κοκκώσης κ.ά., 2020) - καθίσταται δύσκολος εξαιτίας της διαφορετικής προσέγγισης και των διαφορετικών μεθοδολογικών κριτηρίων κάθε επιμέρους επιστημονικού κλάδου και της έλλειψης συντονισμένης διεπιστημονικής προσπάθειας. Επιπλέον, η εγγενής πολυπλοκότητα των EEMT τις καθιστά αντικείμενο επιστημονικής αντιπαράθεσης (Μοίρα, 2025) με αποτέλεσμα να στερούνται ενιαίου θεωρητικού πλαισίου.

Ο όρος «Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού» αποτελεί δόκιμη και κρατούσα ονομασία για εξειδικευμένα προϊόντα με ειδική προσφορά και ζήτηση, τα οποία πλαισιώνουν την υπάρχουσα ζήτηση για OMTΔ. Οι EEMT προϋποθέτουν

¹² Ως βιώσιμη ανάπτυξη, σύμφωνα με την έκθεση Brundtland της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1987 «*Το κοινό μέλλον μας*», ορίστηκε «*η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες*» (WCED, 1987). Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι, επίσης, ένας από τους μακροπρόθεσμους στόχους της ΕΕ δυνάμει του άρθρου 3 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκή Ένωση, χ.χ.). Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τον ΠΟΤ ο τουρισμός μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) (UN Tourism, 2025c).

εκτός από τα ειδικά κίνητρα (ζήτηση) και μια σειρά αναγκαίων πόρων πχ υποδομών-υπηρεσιών (προσφορά), ενίοτε δε η προσφορά προηγείται της ζήτησης (πχ θεματικά πάρκα). Επίσης, «τα πάντα μπορούν να αποτελέσουν τουριστικό πόρο εφόσον ανταποκρίνονται σε μια αντίστοιχη ειδική ζήτηση» (Κοκκώσης κ.ά., 2020).

Κατά τον Γούσιο (2017) ως ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού (EEMT) ορίζεται το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, που διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών. Ο εναλλακτικός τουρισμός με κύρια χαρακτηριστικά την αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, τον συνδυασμό των διακοπών με κάτι πιο δημιουργικό, αλλά και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, απευθύνεται σε εξειδικευμένο κοινό, προσφέροντας λύσεις σε προβλήματα τουριστικής εποχικότητας (Cohen, 1987; McGehee, 2002, όπ. αναφ. στο Γούσιος, 2017).

1.5. Αναπτυξιακά μοντέλα - ιστορικές περιόδους σύγχρονου τουρισμού

Ο σύγχρονος τουρισμός μπορεί να διακριθεί με βάση το εφαρμοστέο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης σε δύο ιστορικές περιόδους (Τσάρτας κ.ά., 2024): Στην πρώτη ιστορική περίοδο (1960-1990), όπου κυριαρχεί το μοντέλο του οργανωμένου μαζικού¹³ τουρισμού διακοπών (ΟΜΤΔ) με βασικό κίνητρο τις διακοπές αναψυχής¹⁴ σε συνδυασμό με τον πολιτισμό. Βασικά χαρακτηριστικά του είναι α) ο κεντρικός - βιομηχανοποιημένος σχεδιασμός ενός σύνθετου πακέτου υπηρεσιών που επιτρέπει την από πλευράς των tour operators τυποποιημένη-μαζική προώθηση και πώληση προς το ευρύ κοινό, β) η προσφορά υποστηρικτικών υποδομών (αεροδρομίων, λιμανιών κλπ) και μεγάλης κλίμακας υποδομών διαμονής και εστίασης με γνώμονα την εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού τουριστών και γ) η ομοιογένεια των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των διαφόρων προορισμών με αποτέλεσμα την απουσία της τοπικής διάστασης.

Στη δεύτερη ιστορική περίοδο (1990 - έως σήμερα), όπου συνυπάρχουν αφενός ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός - που παρά τη συστηματική αμφισβήτηση παραμένει ακόμη ισχυρός - αφετέρου ο βιώσιμος τουρισμός και ο τουρισμός ειδικών

¹³ Στο άρθρο 3 παρ. 2 του Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ του 2009 ως «μαζικός» τουρισμός ορίζεται εκείνος που απευθύνεται στο ευρύ τουριστικό κοινό, διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συνδέεται με τις εκάστοτε κυρίαρχες μορφές του.

¹⁴ Οι θερινές κυρίως διακοπές, αλλά και οι χειμερινές αποτέλεσαν βασικό κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα της διευρυμένης μεσαίας τάξης στη μεταπολεμική περίοδο (Κοκκώσης κ. ά, 2020).

και εναλλακτικών προϊόντων. Σε αντιδιαστολή προς την ομογενοποίηση τουριστικών προϊόντων-υπηρεσιών και την εμπορευματοποίηση της ταξιδιωτικής εμπειρίας στον ΟΜΤΔ (Κοκκώσης κ.ά., 2020), η τουριστική ανάπτυξη στη δεύτερη περίοδο συνδέεται άμεσα με τη μοναδικότητα των πόρων και την τοπική ταυτότητα των προορισμών, λαμβάνοντας υπόψη τη φέρουσα ικανότητά τους (υποδομές ενταγμένες στην τοπική κλίμακα), χαρακτηρίζεται δε ως ένα συνθετότερο μοντέλο, στο οποίο προστίθενται ειδικά, εναλλακτικά και βιώσιμα προϊόντα ή αναβαθμίζονται τα ήδη υπάρχοντα μέσω βιώσιμων πολιτικών.

Πρόκειται για μία φάση ωριμότητας με οργανωτική πολυπλοκότητα, καθώς στην αναπτυξιακή διαδικασία εμπλέκονται περισσότερες ομάδες συμφερόντων (stakeholders), όχι μόνο tour operators ή διεθνείς και εθνικοί φορείς σχεδιασμού, αλλά και φορείς προστασίας πολιτισμού και περιβάλλοντος, ταξιδιώτες, ντόπιοι κ.α. (Τσάρτας κ.ά., 2024). Επιπρόσθετα, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ενσωματώνοντας τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης¹⁵ δύνανται να προσφέρουν λύσεις στα προβλήματα που απορρέουν από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό μέσω της ορθολογικότερης διαχείρισης των υφιστάμενων πόρων συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος επ' ωφελεία της τοπικής κοινότητας (Αποστολόπουλος & Σδράλη, 2009).

Σχήμα 1. Οι τρεις παράμετροι της βιώσιμης ανάπτυξης. Πηγή: Φραιδάκη, 2013.

¹⁵ Η βιώσιμη ανάπτυξη να μεν αφορά στην περιβαλλοντική προστασία, ενσωματώνει όμως και διαστάσεις κοινωνικής δικαιοσύνης και οικονομικής προόδου. Ειδικότερα, στοχεύει στην προώθηση της κοινωνικής ισότητας, διασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες, χωρίς αποκλεισμούς, και καθολική προσβασιμότητα, ενώ παράλληλα επιδιώκει την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, δίνοντας έμφαση στην υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης, κυρίως στις λιγότερο προνομιούχες τοπικές κοινότητες.

Στον παρακάτω πίνακα αντιπαραβάλλονται τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος ΟΜΤΔ με εκείνα του ΕΕΜΤ, με κύρια διαφορά την αυξημένη αυτονομία των τουριστών και την εμπλοκή περισσότερων φορέων (Κοκκώσης κ.ά., 2020):

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΟΜΤΔ – ΕΕΜΤ	
ΟΜΤΔ	ΕΕΜΤ
1 Απρογραμμάτιστος σχεδιασμός της ανάπτυξης (δυσμενείς επιπτώσεις)	Βιώσιμος σχεδιασμός της ανάπτυξης
2 Μεγάλης κλίμακας υποδομές	Υποδομές ενταγμένες στην τοπική κλίμακα
3 Κυρίαρχο κίνητρο: διακοπές	Ειδικά κίνητρα – διαφοροποιημένα προϊόντα ΕΕΜΤ
4 Συγκεκριμένες χωρικές επιλογές	Μεγάλη ποικιλία χωρικών επιλογών
5 Διεθνοποίηση της λειτουργίας του ΟΜΤΔ	Σύνδεση τοπικότητας και περιβάλλοντος (φυσικού & δομημένου)
6 Εποχικότητα	Ταξίδια όλο τον χρόνο
7 Ισχυρή επιρροή των tour operators	Ενεργητικές διακοπές – χωρίς μεσάζοντες (συνδυασμός κινήτρων φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος)
8 Εμπορευματοποίηση της ταξιδιωτικής εμπειρίας	Αναζήτηση ποιοτικών και αυθεντικών ταξιδιωτικών εμπειριών
9 Μαζικότητα των ΟΜΤΔ	Ανάπτυξη “πλέγματος” δραστηριοτήτων σε τοπικό επίπεδο
10 Οργάνωση	Αυτονομία στην οργάνωση (επιχειρήσεις, τουρίστες,, Διαδίκτυο, φορείς,, ΟΤΑ).

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά τουριστικού προϊόντος ΟΜΤΔ-ΕΕΜΤ

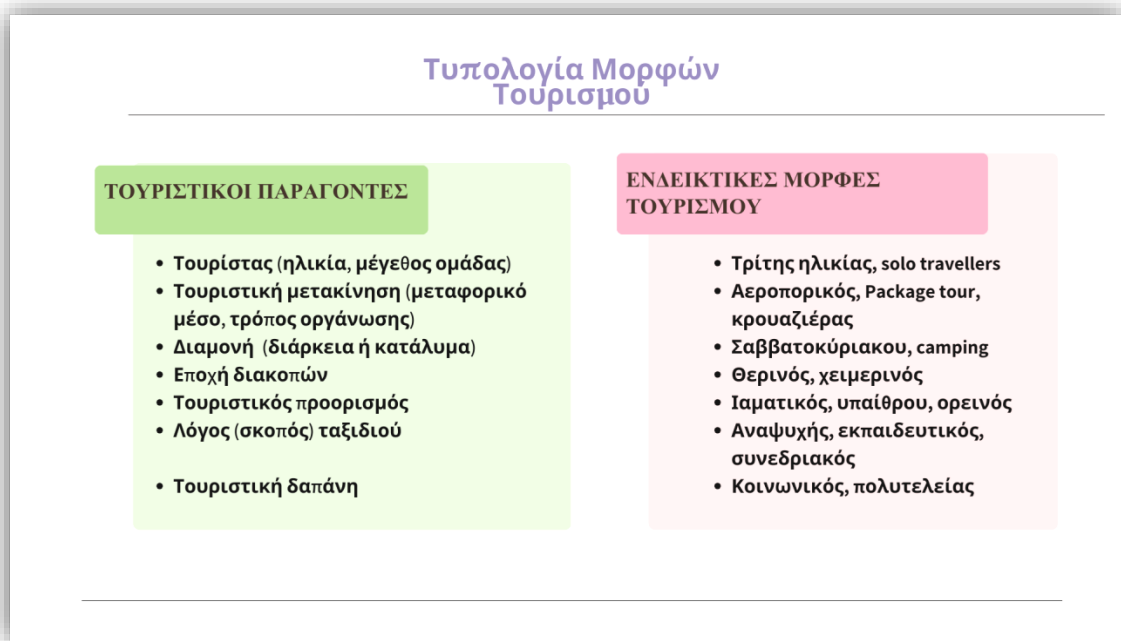
Οι διαφορές μεταξύ μαζικού - εναλλακτικού τουρισμού απεικονίζονται συνοπτικά και στον παρακάτω πίνακα:

ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
✗ Οργανωμένος	✓ Αυτόνομος
✗ Παθητικός	✓ Ενεργητικός
✗ Μεγάλης κλίμακας εγκαταστάσεις	✓ Μικρής κλίμακας εγκαταστάσεις
✗ Κίνητρο διακοπών	✓ Ειδικό κίνητρο διαφορετικά προϊόντα
✗ Εποχικότητα	✓ Ταξίδια όλο το χρόνο
✗ Ποσοτικός	✓ Ποιοτικός
✗ Εξωγενής ανάπτυξη	✓ Ενδογενής ανάπτυξη
✗ Χωρική συγκέντρωση δραστηριοτήτων	✓ Μη χωρική συγκέντρωση δραστηριοτήτων
✗ Μικρή διάρκεια διαμονής	✓ Μεγάλη διάρκεια διαμονής
✗ Χαμηλά πολλαπλασιαστικά οφέλη	✓ Υψηλά πολλαπλασιαστικά οφέλη
✗ Κυρίαρχος ρόλος τουρισμού	✓ Συμπληρωματικός ρόλος τουρισμού
✗ Δυσμενείς επιπτώσεις στον προορισμό	✓ Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Πίνακας 2. Διαφορές μαζικού-εναλλακτικού τουρισμού. Πηγή: Φραιδάκη, 2013.

1.6. Κατηγοριοποίηση μορφών τουρισμού

Η κατηγοριοποίηση των μορφών τουρισμού μπορεί να γίνει βάσει διαφόρων κριτηρίων, αρκεί αυτά να συγκροτούν μία ομάδα ή τάξη (Σφακιανάκης, 2000). Ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται κάθε φορά οι μορφές τουρισμού ποικίλουν. Ένας τρόπος ταξινόμησης είναι με βάση παράγοντες που συνθέτουν τον ορισμό¹⁶ του τουρισμού (Σφακιανάκης, 2000). Στον παρακάτω πίνακα ακολουθεί μία ενδεικτική κατηγοριοποίηση των μορφών τουρισμού:

Σχήμα 2. Τυπολογία Μορφών Τουρισμού. Επεξεργασία της ίδιας.

Σύμφωνα με τους Κοκκώση κ.ά. (2020) τα ταξίδια κατανέμονται σε ταξίδια διακοπών, ταξίδια ΕΕΜΤ (στα οποία ανήκουν και τα επαγγελματικά ταξίδια λόγω ειδικού κινήτρου), ενώ τα ταξίδια σε συγγενείς και φίλους εντάσσονται είτε στα ταξίδια διακοπών είτε στα ταξίδια ΕΕΜΤ. Σύμφωνα με τον Μυλωνόπουλο (2021), οι ΕΕΜΤ λαμβάνουν συνήθως το όνομα τους από το βασικό κίνητρο της πραγματοποίησης του ταξιδιού, το οποίο μπορεί α) να αναφέρεται σε ορισμένη

¹⁶ "Η δραστηριότητα των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε τόπους εκτός του συνήθους περιβάλλοντός τους για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει το ένα συνεχές έτος, για λόγους αναψυχής, επαγγελματικούς ή άλλους μη σχετικούς με την άσκηση αμειβόμενης δραστηριότητας στον τόπο επίσκεψης" (WTO, 1981, όπ. αναφ. στο Βαγιονής & Κομίλης, 1999).

δραστηριότητα πχ καταδύσεις, β) να πραγματοποιείται σε μια περιοχή με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πχ ηφαίστεια, γ) να αφορά ανθρώπους με ειδικά γνωρίσματα π.χ. ηλικιωμένους και δ) να αναφέρεται στο μέσο μεταφοράς πχ ποδήλατο.

Σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρούνται επικαλύψεις μεταξύ διαφόρων ειδικών μορφών τουρισμού – καθώς για παράδειγμα στην περίπτωση του αγροτουρισμού οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή τόσο με τη φύση, όσο και με τον αγροτικό πολιτισμό (Μοίρα, 2020) - ή μεταξύ των EMT και της κυρίαρχης μορφής τουρισμού ήλιου-θάλασσας, καθιστώντας ελαστικά τα όρια μεταξύ των διαφόρων τουριστικών μορφών (Τσακίρης, 2024).

Κατά τους Κοκκώση κ.ά. (2020), το ισχυρό ειδικό κίνητρο - βασικό στοιχείο συγκρότησης και ανάπτυξης των προϊόντων των EEMT - ενίοτε συνοδεύεται από δευτερεύουσας σημασίας κίνητρα. Τα ειδικά προϊόντα άλλοτε είναι αυτοδύναμα άλλοτε αποτελούν τμήμα μιας ομάδας προϊόντων με ομοειδή χαρακτηριστικά που λειτουργούν συμπληρωματικά. Για παράδειγμα στην ομάδα προϊόντων με κυρίαρχο κίνητρο τη γνωριμία με τη φύση και την ύπαιθρο (περιήγηση, παρατήρηση, άθληση), όπου ο παραδοσιακός τουρίστας μετατρέπεται σε ενεργητικό χρήστη της τουριστικής εμπειρίας (Κουθούρης, 2009, όπ. αναφέρεται στους Κοκκώση κ.ά., 2020), ανήκουν οι ακόλουθες μορφές¹⁷: αγροτουρισμός/αγροτικός τουρισμός, οικοτουρισμός/οικολογικός τουρισμός, χιονοδρομικός τουρισμός/τουρισμός χειμερινών σπορ, ορεινός/ορειβατικός τουρισμός, τουρισμός αθλητικών και περιηγητικών δραστηριοτήτων υπαίθρου.

Οι ενεργητικές διακοπές¹⁸ εμπεριέχουν συνήθως έναν συνδυασμό περισσότερων του ενός κινήτρων και ένα πλέγμα διαφορετικών δραστηριοτήτων που εμπλουτίζουν την ταξιδιωτική εμπειρία. Το τουριστικό προϊόν ενισχύεται με δραστηριότητες ενεργητικής αναψυχής, βιωματικές εμπειρίες και συμμετοχικές δράσεις που προάγουν την αλληλεπίδραση των επισκεπτών με τον προορισμό. Για παράδειγμα στον αγροτουρισμό οι πολυκινητηρικοί ταξιδιώτες δεν αρκούνται μόνο στη γνωριμία με την αγροτική ζωή και παράδοση ή την επαφή με τη φύση, αλλά συμμετέχουν σε ήπιες αθλητικές δραστηριότητες ή σε τοπικά πολιτιστικά

¹⁷ Η ανάπτυξη των μορφών αυτών τουρισμού πραγματοποιείται σε απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες μειονεκτικές πχ από πλευράς προσβασιμότητας ή απομονωμένες περιοχές, όπου κατά κανόνα δεν απαιτούνται μεγάλες επενδύσεις (Κοκκώσης κ.ά., 2020).

¹⁸ Στις ενεργητικές διακοπές βασικό ενδιαφέρον του τουρίστα είναι η κινητική δράση ή εμπλοκή σε υπαίθριες δραστηριότητες (Κουθούρης, 2023).

δρώμενα, επισκέπτονται θεματικά μουσεία ή παρακολουθούν εκπαιδευτικά σεμινάρια (Κοκκώσης κ.ά., 2020). Παρά τις διάφορες απόπειρες κατηγοριοποίησης των ΕΜΤ, η ανεπαρκής τεκμηρίωση οδηγεί σε άκριτο κατακερματισμό αναγορεύοντας εσφαλμένα κάθε ειδική τουριστική δραστηριότητα σε ΕΜΤ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Θεματικός τουρισμός βάσει ν. 4582/2018

2.1. Εννοιολογική - τεολογική προσέγγιση και βασικές αρχές

Ο θεματικός τουρισμός, ως κεφάλαιο με τεράστια δυναμική, αποτελεί μοχλό οικονομικής προόδου και ανάπτυξης, για αυτό κρίνεται επιβεβλημένη η περαιτέρω ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου που τον διέπει. Ο νομοθέτης στον ν. 4582/2018 (ΦΕΚ Α'208) «*Θεματικός τουρισμός - Ειδικές μορφές τουρισμού - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης - Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις*» καινοτομεί ορίζοντας για πρώτη φορά την έννοια του θεματικού¹⁹ τουρισμού.

Έτσι, ως θεματικός τουρισμός νοούνται «*οι ειδικές μορφές τουρισμού αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης, που προσελκύουν επισκέπτες - τουρίστες, με ειδικά ενδιαφέροντα οι οποίοι θέλουν να βιώσουν αυθεντικές εμπειρίες και, με σεβασμό στο περιβάλλον, ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση των επισκεπτών - τουριστών με το φυσικό περιβάλλον, τον ανθρώπινο παράγοντα, τις περιφέρειες και τους δήμους, προωθούν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες και αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου*» (άρθρο 3). Βασικά εννοιολογικά στοιχεία του θεματικού τουρισμού, σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, αποτελούν η αιεφόρος τουριστική ανάπτυξη, τα ειδικά ενδιαφέροντα των επισκεπτών, η αυθεντικότητα των εμπειριών, ο σεβασμός και η ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, η ανθρώπινη αλληλεπίδραση και η τοπική κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη.

Στο πρώτο μέρος του νόμου (άρθρα 1–23) διαμορφώνεται υπό τη σκέπη του όρου «θεματικός τουρισμός» το κανονιστικό πλαίσιο που ρυθμίζει την ανάπτυξη, τη διοργάνωση και την εποπτεία ορισμένων δραστηριοτήτων αναψυχής και επιχειρηματικότητας, που αφορούν στο τεράστιο κεφάλαιο των ειδικών μορφών τουρισμού-EMT (Μυλωνόπουλος, 2021). Εν προκειμένω, η διαμόρφωση

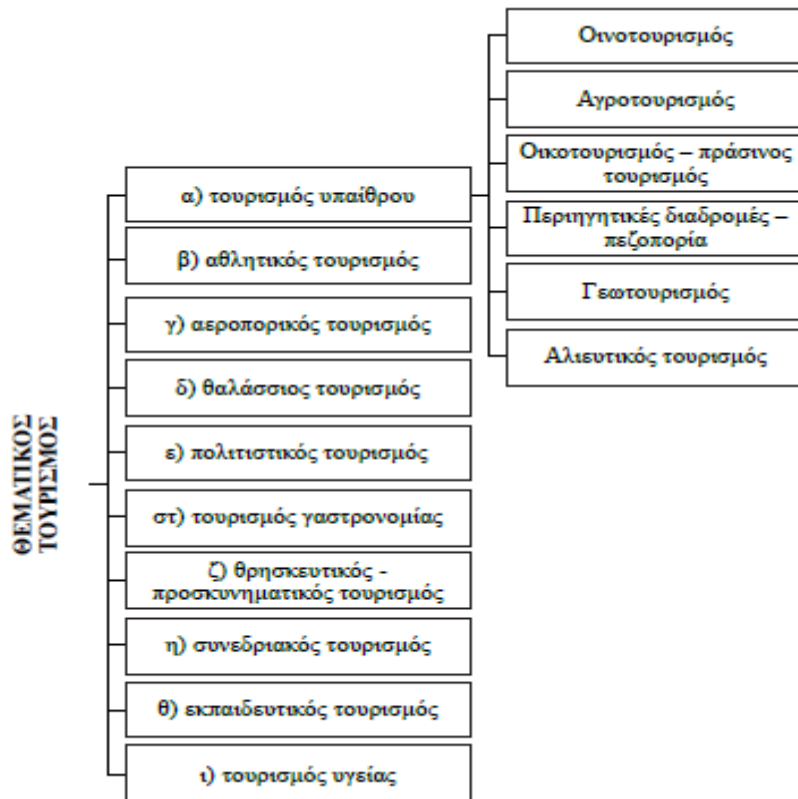
¹⁹ Απλή αναφορά του όρου «θεματικός τουρισμός» γίνεται και σε προγενέστερα νομοθετήματα, όπως στο άρθρο 2 του ν. 4430/2016 «*Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις*», όπου μαζί με τον εναλλακτικό και ήπιο τουρισμό αποτελούν δραστηριότητες βιώσιμης ανάπτυξης.

κανονιστικού πλαισίου στοχεύει στην αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη και στην ικανοποίηση επισκεπτών-τουριστών μέσω αυθεντικών βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού, στην αύξηση της ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, στη στήριξη των περιφερειακών και τοπικών οικονομιών και κοινωνιών (άρθρο 1).

Στο άρθρο 2 του ν. 4582/2018 αναλύονται οι βασικές αρχές που διέπουν τον θεματικό τουρισμό. Η έννοια της αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης προϋποθέτει την ισόρροπη κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική πρόοδο με σεβασμό στο περιβάλλον και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης, ιδίως για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Η έννοια του προσβάσιμου τουρισμού επιδιώκει τη διασφάλιση αυτόνομης, ασφαλούς και άνετης πρόσβασης στις τουριστικές υποδομές για όλους τους επισκέπτες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία. Ως φέρουσα δε ικανότητα ενός τουριστικού προορισμού ορίζεται ο μέγιστος αριθμός επισκεπτών που μπορεί να υποδεχθεί ένας τόπος χωρίς περιβαλλοντική ή λειτουργική επιβάρυνση.

Επιπλέον, η αρχή της ασφάλειας στον τουρισμό αφορά στην τήρηση κανόνων ασφαλείας από πλευράς επισκεπτών και επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα θεσμοθετείται η αρχή της ποιότητας και του υψηλού επιπέδου υποδομών και υπηρεσιών μέσω του ελέγχου των τουριστικών επιχειρήσεων. Τέλος, υπογραμμίζεται η σημασία της αρχής της συνεργασίας των οικονομικών δραστηριοτήτων, συνδέοντας πχ τον τουρισμό με την αγροδιατροφή και τη μεταποίηση, με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας και την ενίσχυση της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

Το δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου μέρους του ν. 4582/2018 (άρθρα 4–10) περιλαμβάνει δύο βασικές μορφές, τον τουρισμό υπαίθρου και τον αθλητικό τουρισμό. Στο τρίτο, τέλος, κεφάλαιο του ίδιου μέρους, με τίτλο «Λοιπές μορφές θεματικού τουρισμού», παρουσιάζονται επιπλέον ειδικές μορφές τουρισμού και συγκεκριμένα ο αεροπορικός, θαλάσσιος, πολιτιστικός, γαστρονομικός, θρησκευτικός – προσκυνηματικός, συνεδριακός, εκπαιδευτικός και τουρισμός υγείας.

Σχήμα 3. Μορφές θεματικού τουρισμού (ν. 4582/2018). Πηγή: Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2024.

Ο επιθετικός προσδιορισμός «θεματικός» απαντάται, επίσης, σε διατάξεις του δεύτερου μέρους του ν. 4582/2018. Με την προσθήκη στο τέλος της παραγράφου 2 του άρθρου του ν. 393/1976 περί τουριστικών γραφείων, διάταξης για την παροχή υπηρεσιών και τη διοργάνωση δραστηριοτήτων θεματικού τουριστικού χαρακτήρα, καθώς και για την παροχή υπηρεσιών τουριστικού συνοδού με την επιφύλαξη των διατάξεων περί ξεναγών (άρθρο 24) εκσυγχρονίστηκε - εμπλουτίστηκε το έργο των τουριστικών γραφείων, εκκρεμεί ωστόσο η έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα ορίζει τις προϋποθέσεις για την άσκηση του επαγγέλματος του «τουριστικού συνοδού».

2.2. Τουρισμός Υπαίθρου

2.2.1. Εισαγωγή-έννοια

Η παρούσα εργασία εστιάζει στον τουρισμό υπαίθρου, μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, που καλύπτει την έμφυτη και εντεινόμενη ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για επαφή με τη φύση (Κοκκώσης κ.α., 2020), επιστροφή στις ρίζες και γνωριμία με την παράδοση και τον παλιό τρόπο ζωής (Dionysopoulou, 2020). Οι έντονοι ρυθμοί της αστικής ζωής σε συνδυασμό με την ευρύτερη αναγνώριση των ευεργετικών επιδράσεων της φύσης στην ψυχική και σωματική υγεία, επιτείνουν το ενδιαφέρον για υπαίθριες δραστηριότητες που συνδυάζουν άσκηση και αναψυχή πέρα από τα πλαίσια του μαζικού τουρισμού. Ο τουρισμός υπαίθρου αναζωογονεί τις τοπικές οικονομίες προάγοντας την απασχόληση και δημιουργώντας νέες πηγές εσόδων που ενδυναμώνουν την τοπική-ιθαγενή ταυτότητα και ευημερία (Drivas & Moira, 2024).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Π.Ο.Τ.), ο τουρισμός υπαίθρου (rural tourism) προσδιορίζεται ως «ένα είδος τουριστικής δραστηριότητας στην οποία η εμπειρία του επισκέπτη σχετίζεται με ένα ευρύ φάσμα προϊόντων που συνδέονται γενικά με δραστηριότητες που βασίζονται στη φύση, τη γεωργία, τον αγροτικό τρόπο ζωής / πολιτισμό, το ψάρεμα και τα αξιοθέατα» και λαμβάνει χώρα σε περιοχές μη αστικές με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού²⁰, με τοπίο και χρήση γης που κυριαρχούνται από τη γεωργία και δασοπονία και παραδοσιακή κοινωνική δομή και τρόπο ζωής (U.N.W.T.O., 2023).

Ο τουρισμός υπαίθρου συμβάλλει στη διάχυση των τουριστικών ωφελειών, μειώνοντας τις πιέσεις από τη συγκέντρωση του τουρισμού σε αστικά και παράκτια κέντρα και «αναδεικνύει ενεργά τις αξίες ενός τόπου -που συχνά αποτελούν την ουσία της ταξιδιωτικής εμπειρίας-διασφαλίζοντας τη διατήρηση της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς» (U.N.W.T.O., 2020). Για αυτό και ο Π.Ο.Τ. προωθεί τον τουρισμό υπαίθρου μέσω διάφορων στοχευμένων πρωτοβουλιών, όπως το πρόγραμμα "Best Tourism Villages", με το οποίο αναγνωρίζει και προωθεί χωριά που θεωρούνται εξαιρετικά παραδείγματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

²⁰ Ως αγροτικές/υπαίθριες περιοχές ορίζονται εκείνες που χαρακτηρίζονται από χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα (κάτω από 150 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο), περιορισμένη αστική συγκέντρωση και ισχυρή σύνδεση με πρωτογενείς δραστηριότητες και φυσικούς πόρους (OECD, 1994).

(U.N. Tourism, 2025b) και γενικότερα μέσω της έκδοσης οδηγού με συστάσεις για την αξιοποίηση του τουρισμού ως εργαλείου ανάπτυξης του τουρισμού υπαίθρου, τονίζοντας ότι η βιωσιμότητα του τελευταίου εξαρτάται από μια συμμετοχική προσέγγιση που συμπεριλαμβάνει όλους τους τοπικούς φορείς (U.N.W.T.O., 2020).

Σύμφωνα με τον Machnik (2022), ο τουρισμός υπαίθρου (Nature-based tourism - NBT) αναδεικνύεται ως μια σύνθετη και ολιστική εμπειρία που βασίζεται στην αλληλεπίδραση με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Βρίσκεται στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού, προκρίνοντας την ποιότητα και την υπευθυνότητα (Κοκκώσης κ.α., 2020) ως δομικά στοιχεία της σύγχρονης τουριστικής ανάπτυξης. Η αξία της υπαίθριας αναψυχής συνδέεται τόσο με την προσωπική ψυχαγωγία όσο και με την κοινωνική αλληλεπίδραση (Vespestad & Lindberg, 2011). Παράλληλα, συμβάλλει ποικιλοτρόπως στη βελτίωση της ανθρώπινης υγείας και ευεξίας, ενώ λειτουργεί ως πηγή χρηματοδότησης για τις τοπικές κοινωνίες, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική συνείδηση.

Η τρέχουσα συγκυρία ευνοεί αποφασιστικά την ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου. Οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν κατά την πανδημική περίοδο οδήγησαν σε αυξημένη προτίμηση για νέους προορισμούς που εμπνέουν ασφάλεια, προωθώντας τις μετακινήσεις μικρών αποστάσεων με ιδιωτικά μέσα (Τσακοπούλου, 2022). Παράλληλα, η εντεινόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και η στροφή προς «πράσινες» μορφές διακοπών ενίσχυσαν τις προοπτικές του κλάδου. Σύμφωνα με τους Winter et al. (2019), ο τουρισμός υπαίθρου συγκαταλέγεται πλέον στους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς παγκοσμίως. Παρατηρείται δυναμική άνοδος των επισκεπτών²¹ που αναζητούν εναλλακτικές δραστηριότητες πέρα από το παραδοσιακό μοντέλο «ήλιος - θάλασσα», με ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση άνοιξη και φθινόπωρο (Φραντζεσκάκης, όπ. αναφ. στο Πελεκανάκη, 2022).

Η συμμετοχή στον τουρισμό υπαίθρου προσφέρει μια ποικιλία δραστηριοτήτων που συνδυάζουν την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία και την περιπέτεια (Buckley & Coghlan, 2012) βοηθώντας τον επισκέπτη να νιώσει τη χαρά της γνώσης, της περιήγησης και της ανακάλυψης. Τα κύρια κίνητρα των επισκεπτών περιλαμβάνουν τη σωματική δραστηριότητα, την πνευματική χαλάρωση, την απόδραση από την

²¹ Η πλειοψηφία των επισκεπτών ανήκει στα μεσαία ή ανώτερα εισοδηματικά στρώματα, δίνει δε ιδιαίτερη σημασία στις τοπικές αξίες και την τοπική πολιτισμική ταυτότητα.

καθημερινότητα και τη γνωριμία με νέες κουλτούρες, αλλά και την απόκτηση εμπειριών (Mehmetoglu & Normann, 2013).

Ανάλογα με τον βαθμό εμπλοκής τους, οι τουρίστες διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) παθητικοί, για τους οποίους η επαφή με τη φύση είναι επιφανειακή χωρίς ουσιαστική αλληλεπίδραση, το δε φυσικό περιβάλλον λειτουργεί ως δευτερεύον στοιχείο του ταξιδιωτικού τους προγράμματος, β) ενεργητικοί, οι οποίοι επιδιώκουν την προσωπική ολοκλήρωση και τη σωματική δραστηριότητα, αξιοποιώντας τη φύση κυρίως ως πλαίσιο ή υπόβαθρο των δραστηριοτήτων τους και γ) εμπλεκόμενοι, οι οποίοι προσεγγίζουν το πρότυπο του οικοτουρίστα, επιδιώκοντας ουσιαστική γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον και επιδεικνύοντας αυξημένο βαθμό περιβαλλοντικής ευαισθησίας, ώστε να διατηρηθούν οι φυσικοί πόροι.

Οι εμπειρίες τέτοιου είδους μπορούν να ενισχύσουν τις βιώσιμες στάσεις των τουριστών τόσο κατά τις διακοπές τους όσο και στην καθημερινή τους ζωή (Machnik, 2022). Καθώς η ανάγκη για αναψυχή στη φύση αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, ο NBT μπορεί μακροπρόθεσμα να αυξήσει την ευαισθητοποίηση των τουριστών απέναντι στα σύγχρονα κοινωνικο-οικολογικά προβλήματα, προσφέροντας παράλληλα οφέλη σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων (τοπικές αρχές, επιχειρηματίες, μέλη τοπικής κοινότητας).

Η διαχείριση του τουρισμού υπαίθρου είναι σύνθετη, καθώς οι φυσικοί πόροι και οι καιρικές συνθήκες αποτελούν απρόβλεπτους παράγοντες (Buckley & Coghlan, 2012). Αυτό καθιστά τη διαχείριση των εμπειριών του NBT πιο πολύπλοκη και απρόβλεπτη όσον αφορά τη συμπεριφορά των τουριστών και την ικανοποίησή τους. Η επιτυχία του εγχειρήματος απαιτεί προσαρμογή στις ανάγκες των επισκεπτών, διασφάλιση της πρόσβασης στους πόρους, διευκόλυνση των εμπειριών, διαχείριση κινδύνων και πλήθους, καθώς και ισχυρή σύνδεση με την ταυτότητα του τόπου. Ιδιαίτερη σημασία έχει η έννοια του "slow tourism", που επιτρέπει στον τουρίστα να κινείται αργά και σκόπιμα στο τοπίο, δημιουργώντας χρόνο για στοχασμό (Pearce et al., 2017).

Ως πολυδιάστατη δραστηριότητα και λόγω της συμπληρωματικότητάς του με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ο NBT μπορεί με την κατάλληλη θεσμική υποστήριξη να μετατρέψει την ελληνική ύπαιθρο από παθητικό δέκτη σε πρωταγωνιστή της βιώσιμης ανάπτυξης, διασφαλίζοντας την ισορροπία μεταξύ

οικονομικής ευημερίας, κοινωνικής συνοχής και περιβαλλοντικής προστασίας (Υπουργείο Τουρισμού, 2025) διαδραματίζοντας κρίσιμο ρόλο στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων.

Η μετάβαση, όμως, της υπαίθρου σε πρωταγωνιστή βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί ισχυρή θεσμική υποστήριξη. Ο αναπτυξιακός νόμος 4887/2022, ΦΕΚ Α΄ 16, (άρθρο 92), παρέχει κάποια κίνητρα για την επίτευξη αυτού του στόχου. Μέσα από ειδικά καθεστώτα ενισχύσεων για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τον αγροτουρισμό ο νόμος προωθεί α) την απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού, β) τη στήριξη της νέας επιχειρηματικότητας, γ) την ενίσχυση λιγότερο ευνοημένων περιοχών, όπως αυτές του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ) και δ) την αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας (Υπουργείο Τουρισμού, 2026).

Σύμφωνα με Σχέδιο ΚΥΑ του νέου ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό παραδοτέο Β΄ Σταδίου (2η φάση), ο *τουρισμός υπαίθρου αναπτύσσεται σε περιοχές της υπαίθρου που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τον τουρισμό, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών, πλην των περιοχών απόλυτης προστασίας της φύσης, καθώς και της γεωργικής (αγροτικής) γης υψηλής παραγωγικότητας όπως αυτή έχει ή θα καθοριστεί σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο και τις διαδικασίες του αρμόδιου Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Στις περιοχές προστασίας της φύσης και στα εθνικά πάρκα επιτρέπονται μορφές τουρισμού φύσης που προσιδιάζει στις περιοχές αυτές (πχ. ορειβατικός, γεωτουρισμός) με τις αναγκαίες συνοδευτικές εγκαταστάσεις (καταφύγια μέχρι 200 τ.μ.), αγροτουρισμός κλπ. Στα περιφερειακά φυσικά πάρκα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη τουρισμού της υπαίθρου, με την οριοθέτηση περιοχών οικοανάπτυξης με επέκταση της σχετικής δυνατότητας και εκτός οικιστικών ενοτήτων* (Τσακίρης κ.ά., 2024).

2.2.2. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου

Η έννοια του τουρισμού υπαίθρου καθορίστηκε για πρώτη φορά στη με αρ. ΕΥΠΟΤ/Α2/Ε02/4093/2011 ΚΥΑ, ΦΕΚ Β΄ 3110, πράξη «Εναλλακτικός Τουρισμός» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013» ως «*η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη*

σε εμπειρίες που συνδέονται με το φυσικό περιβάλλον εξαιρουμένων των αστικών θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών», συνδέθηκε μάλιστα με τον αθλητικό τουρισμό που αναπτύσσεται σε λίμνες - ποτάμια, ορεινές, ημιορεινές, πεδινές και ημιαστικές περιοχές.

Ο νομοθέτης στην ίδια ΚΥΑ προέβη στον παρακάτω ενδεικτικό καθορισμό των κυριότερων επιμέρους μορφών του: α) φυσιολατρικός τουρισμός που αναπτύσσεται στις χαρακτηριζόμενες «φυσικές» περιοχές με σκοπό να αποκτήσουν οι τουρίστες γνώσεις για τη φύση, β) τουρισμός παρατήρησης χλωρίδας και πανίδας που αναπτύσσεται σε περιοχές που διαθέτουν άξια παρατήρησης χλωρίδα και πανίδα, γ) περιπατητικός τουρισμός που αναπτύσσεται στα περιπατητικά μονοπάτια της υπαίθρου και δ) περιηγητικός τουρισμός όταν η περιήγηση ή η εκδρομή γίνεται στην ύπαιθρο.

Με το άρθρο 27 του ν. 4276/2014 προσδιορίστηκε εκ νέου το περιεχόμενό του ως «η κάθε μορφή οργανωμένης βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η οποία έχει ως στόχο την επαφή του επισκέπτη με τη φύση και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο και που ενισχύει οικονομικά και κοινωνικά την ύπαιθρο, χωρίς να αλλοιώνει το περιβάλλον και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου».

Η παραπάνω διάταξη καταργήθηκε από τον ν. 4582/2018 (ΦΕΚ Α' 208), που επαναπροσδιόρισε στο άρθρο 4 την έννοια του τουρισμού υπαίθρου ως εξής: «Τουρισμός υπαίθρου είναι η κάθε ειδική μορφή τουρισμού που παρέχει διακοπές αυθεντικών εμπειριών στους επισκέπτες-τουρίστες, οι οποίοι έρχονται σε επαφή με τη φύση και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, καθώς και με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες αναψυχής που αναπτύσσονται με σεβασμό στο περιβάλλον και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου και συμβάλλουν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών».

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ίδιου νόμου οι παρεχόμενες μεμονωμένα ή συνδυαστικά υπηρεσίες των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό υπαίθρου διακρίνονται σε υπηρεσίες «α) επίδειξης, ενημέρωσης, παρακολούθησης ή συμμετοχής σε δράσεις, ενέργειες ή δραστηριότητες που προωθούν την επαφή με την τοπική παραγωγική βάση και την ύπαιθρο, β) παραγωγής, έκθεσης ή/και πώλησης παραδοσιακών τοπικών προϊόντων, τοπικών εδεσμάτων και προϊόντων λαϊκής τέχνης,

γ) διαμονής και φιλοξενίας σε συνδυασμό με κάποια από τις ανωτέρω υπηρεσίες και δ) λοιπές δράσεις, ενέργειες ή άλλες δραστηριότητες με στόχο την ψυχαγωγία των επισκεπτών - τουριστών, μέσω της επαφής τους με το φυσικό κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον της υπαίθρου». Ωστόσο, εκκρεμεί ακόμη η προβλεπόμενη στην ίδια διάταξη ΚΥΑ, που θα ορίζει τους ειδικότερους όρους λειτουργίας των επιχειρήσεων αυτών.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4582/2018 ο τουρισμός υπαίθρου αποσκοπεί στη στήριξη της τοπικής οικονομίας, τον εμπλουτισμό - διαφοροποίηση του εγχώριου τουριστικού προϊόντος και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει την παροχή ποιοτικών τουριστικών υπηρεσιών σε όσους ταξιδεύουν με ειδικό ενδιαφέρον να γνωρίσουν και να ζήσουν σε μεγαλύτερο βάθος και λεπτομέρεια την επαφή με τη φύση και την ύπαιθρο.

Ο τουρισμός υπαίθρου διακρίνεται - βάσει του ν. 4582/2018 - ανάλογα με τις επιμέρους οργανωμένες δραστηριότητες αναψυχής στις εξής έξι κατηγορίες, καθεμία εκ των οποίων αναλύεται εκτενώς παρακάτω:

Σχήμα 4. Μορφές τουρισμού υπαίθρου (ν. 4582/2018).

Πηγή: Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2022.

2.3. Επιμέρους Μορφές Τουρισμού Υπαίθρου βάσει ν. 4582/2018

2.3.1. Αγροτουρισμός

2.3.1.1. Εισαγωγή-έννοια

Ο αγροτουρισμός, ο οποίος συναντάται και ως αγροτικός τουρισμός ή τουρισμός φάρμας/αγροκτήματος, ετυμολογικά παραπέμπει σε τουριστικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αγροτικές περιοχές, ενίοτε δε συγγέεται με τον τουρισμό υπαίθρου²², που όμως αποτελεί ευρύτερη έννοια (Bazin and Roux, 1997, όπ. αναφ. στο Dionysopoulou, 2020), στη δε αγγλόφωνη βιβλιογραφία συναντώνται οι όροι agritourism, agrotourism, farm tourism, farm-based tourism, rural tourism (Iakovidou, 1997; Sharpley & Sharpley, 1997; McGehee & Kim, 2004; Wall, 2000:14-15; Roberts & Hall, 2001; Barbieri & Mshenga, 2008, όπ. αναφ. στους Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2016).

Ξεκίνησε και επικράτησε στην Κεντρική Ευρώπη ως ειδική μορφή τουρισμού με βάση την αγροτική εκμετάλλευση/αγρόκτημα (farmhouse holiday), όπου «η συμμετοχή σε αγροτικές ασχολίες συνιστά αναπόσπαστο κομμάτι του συνολικά προσφερόμενου προϊόντος» (Τσαπάκη, 2011). Ο αγροτουρισμός αποτελεί τη βάση των ειδικών μορφών τουρισμού υπαίθρου και οι ορισμοί του έχουν εξελιχθεί από την απλή "διαμονή σε αγρόκτημα" σε μια ολοκληρωμένη εμπειρία σύνδεσης με την παραγωγή και την τοπική κουλτούρα.

Σύμφωνα με τους Philip, Hunter και Blackstock (2010) «αγροτουρισμός είναι οποιαδήποτε δραστηριότητα που διεξάγεται σε ένα λειτουργικό αγρόκτημα (working farm) και έχει ως σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών». Αυτός ο ορισμός διακρίνει τον αγροτουρισμό από άλλες μορφές τουρισμού υπαίθρου, καθώς η δραστηριότητα λαμβάνει χώρα σε λειτουργικό αγρόκτημα.

Σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό των Gil Arroyo et al. (2013) «Αγροτουρισμός είναι η δραστηριότητα της επίσκεψης σε ένα λειτουργικό αγρόκτημα ή οποιαδήποτε γεωργική, κτηνοτροφική ή φυτευτική εγκατάσταση, με σκοπό την απόλαυση, την εκπαίδευση ή την ενεργή συμμετοχή στις δραστηριότητες του αγροκτήματος».

²² Υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ αγροτουρισμού και τουρισμού υπαίθρου (Colton & Bissix, 2005; Kizos & Iosifides, 2007; McGehee & Kim, 2004, όπ. αναφ. στο Dionysopoulou, 2020).

Κατά την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1986, όπ. αναφ. στους Μοίρα & Μυλωνόπουλο, 2021), ο αγροτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε αγροτικές περιοχές, ενώ ο ΟΟΣΑ²³ αποσυνδέει τον αγροτουρισμό από τη γεωργική δραστηριότητα αναφερόμενος σε τουρισμό που αναπτύσσεται γενικά στην ύπαιθρο (OECD, 1994, όπ. αναφ. στο Ιακωβίδου, 2017).

Σύμφωνα με τον Παπακωνσταντινίδη (1992, όπ. αναφ. στο Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2016) αγροτουρισμός είναι *η ήπια τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από αγρότες και μέλη της αγροτικής οικογένειας, σε μικρές μονάδες - καταλύματα οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, για την παραγωγή «συμπληρωματικού» εισοδήματος, πέρα από αυτό της γεωργίας. Η τροφοδοσία των καταλυμάτων αυτών γίνεται μόνο με προϊόντα τοπικής παραγωγής.*

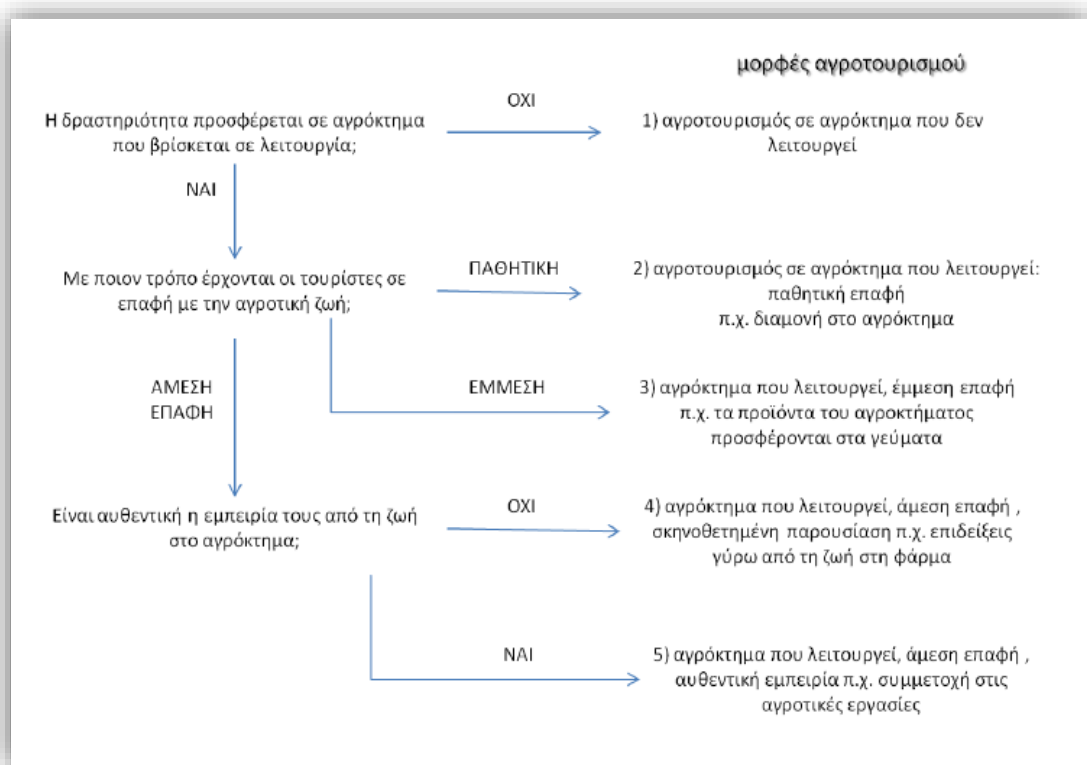
Ο αγροτουρισμός αποτελεί, λοιπόν, μια ήπιας μορφής τουριστική δραστηριότητα, που επιδιώκει την ουσιαστική σύζευξη του πρωτογενούς τομέα με τον τουρισμό, προωθώντας παράλληλα στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης και βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης τη συνεργασία και των τριών τομέων της παραγωγής (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς), μπορεί δε να λειτουργήσει ως καταλύτης μεταμορφώνοντας τις αγροτικές οικονομίες. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού η πλειοψηφία των χωρών βάζει σε πρώτη προτεραιότητα τον αγροτουρισμό είτε άμεσα είτε έμμεσα, παρά το γεγονός ότι η σημασία και ο ρόλος του ποικίλλει μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην έρευνα (World Tourism Organization [WTO], 2023).

Αν και έχουν γίνει επανειλημμένες προσπάθειες από την επιστημονική κοινότητα και τους αρμόδιους φορείς για τη διαμόρφωση ενός σαφούς - ολοκληρωμένου ορισμού, ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει διαμορφωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός με ενιαία χαρακτηριστικά σε κάθε χώρα (Ιακωβίδου, 2017). Κατά τη Dionysopoulou (2020) οι διαφορές μεταξύ των ορισμών αφορούν κυρίως α) στο είδος του χώρου (πχ αγρόκτημα), β) στην αυθεντικότητα της αγροτικής

²³ Σήμερα ο ΟΟΣΑ διακρίνει μεταξύ αγροτικών περιοχών κοντά σε αστικά κέντρα και απομακρυσμένων αγροτικών περιοχών, που αντιμετωπίζουν διαχρονικά προβλήματα, όπως η πληθυσμιακή συρρίκνωση, η γήρανση του πληθυσμού και τα κενά στην παροχή υπηρεσιών και χρήζουν διαφοροποιημένων πολιτικών παρεμβάσεων (OECD, 2025).

εγκατάστασης ή εμπειρίας (πχ παροχή στους επισκέπτες μιας έμμεσης εμπειρίας μέσω επιδείξεων αγροτικών δραστηριοτήτων ή άμεσης εμπειρίας μέσω της συμμετοχής τους στη συγκομιδή) και γ) στα είδη των δραστηριοτήτων (διαμονή, εκπαίδευση κλπ).

Στο παρακάτω σχήμα κατηγοριοποιούνται οι βασικές μορφές αγροτουρισμού με κριτήριο τον βαθμό συμμετοχής των επισκεπτών στις δραστηριότητες της αγροτικής ζωής (Philip et al., 2010):

Σχήμα 5. Τυπολογία του αγροτουρισμού.

Πηγή: Philip et al. 2010, όπ. αναφ. στο Τσακοπούλου, 2022.

2.3.1.2. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου

Νομοθεσία	Περιγραφή / Αντικείμενο	ΦΕΚ
ν. 4276/2014, άρθρα 28–36	«Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει.	Α΄ 155
ν. 4582/2018 άρθρο 4 παρ. 3	Τουρισμός υπαίθρου και ειδικότερα αγροτουρισμός	Α΄ 208
Κ.Υ.Α. 12528/17.07.2018	«Όροι και προϋποθέσεις χορήγησης Ειδικού Σήματος Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.)»	Β΄ 3089

Πίνακας 3. Νομοθετικό πλαίσιο αγροτουρισμού

Η Ελλάδα, χάρη στη μακρά αγροτική της παράδοση και τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής, συγκεντρώνει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Ωστόσο, ο αγροτουρισμός πέρασε από μια μακρά εξελικτική διαδικασία προτού θεσμοθετηθεί επίσημα από την ελληνική πολιτεία. Η ευρωπαϊκή πολιτική - προωθώντας τον υπεύθυνο και αειφόρο τουρισμό στις αγροτικές περιοχές - συνέβαλε σημαντικά την τελευταία 30ετία στην ανάπτυξη της υπαίθρου. Η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER (Liaisons Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale) το 1991 αποτέλεσε την απαρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, δίνοντας τη δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάσουν και να επιλέξουν οι ίδιες τον τρόπο και τη “διαδρομή” ανάπτυξής τους (Δίκτυο Συνεργασίας Ζακύνθου, 2025).

Ωστόσο, τα χρηματοδοτικά προγράμματα LEADER δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού ως διακριτής εναλλακτικής μορφής τουρισμού, αφού χρησιμοποιήθηκαν απλώς ως μέσα

οικονομικής ενίσχυσης. Η έλλειψη θεσμικού πλαισίου για τις βασικές προϋποθέσεις άσκησης της αγροτουριστικής δραστηριότητας και τις διαδικασίες πιστοποίησης-εποπτείας οδήγησε στη χρηματοδότηση επιχειρηματιών ξένων προς τον αγροτικό χώρο, καταστρατηγώντας τον αληθινό σκοπό των προγραμμάτων, ήτοι την ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας από τους κατ' επάγγελμα αγρότες για την ενίσχυση του εισοδήματός τους, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη συγκράτηση τους στον αγροτικό χώρο, την επιβίωση ή αναβίωση επαγγελμάτων που τείνουν να εκλείψουν και τη διάθεση των προϊόντων τους.

Παρότι δημιουργήθηκαν αξιόλογες αγροτουριστικές επιχειρήσεις²⁴, δεν διαμορφώθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για τη μετάβαση από το στάδιο του περιστασιακού συμπληρωματικού εισοδήματος στο στάδιο μιας ολοκληρωμένης - συστηματικής τουριστικής δραστηριότητας, ούτε αναπτύχθηκαν δίκτυα συνεργασίας μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα οι περισσότερες μονάδες να λειτουργούν απομονωμένα και ανταγωνιστικά (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2016). Οι αποσπασματικές και περιορισμένης προβολής προσπάθειες - ελλείπει ενός ενιαίου και συνεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο - απέτρεψαν τη διαμόρφωση ενός «εθνικού» αγροτουριστικού προϊόντος, ενός δηλαδή τουριστικού προϊόντος με αναγνωρίσιμη ταυτότητα και ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Η έννοια της αγροτουριστικής δραστηριότητας πρωτοαναφέρθηκε στη με αριθ. 208/22.12.2008 Γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδος ως *«η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από τους απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο κατά την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενώνες, camping), όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών²⁵»*.

²⁴ Αν και σε ορισμένες περιπτώσεις κατασκευάστηκαν πολυτελή καταλύματα χωρίς σεβασμό στο περιβάλλον ή στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά κάθε τόπου (Κατσώνη κ.ά., 2018, όπ. αναφ. στο Dionysopoulou, 2020).

²⁵ Σημαντικός είναι και ο ρόλος των γυναικείων συνεταιρισμών στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στη χώρα μας (Ιακωβίδου, 2006).

Το 2009 εκδόθηκε η με αριθ. 2974/8.4.2009²⁶ (ΦΕΚ Β' 670) ΚΥΑ Υπουργείων Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Τουριστικής Ανάπτυξης που αφορούσε «σε δράσεις για την προώθηση του αγροτικού τουρισμού και του τουρισμού με την ευρεία έννοια, οι οποίες ήταν δυνατό να υλοποιηθούν στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων ή και εθνικών προγραμμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων».

Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει σήμερα την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον τομέα του αγροτουρισμού θεσπίστηκε με τον ν. 4276/2014 (άρθρα 28-36) και απαιτεί την κατοχή της επαγγελματικής ιδιότητας του αγρότη για την ανάπτυξη αγροτουριστικής επιχείρησης. Σημειωτέον ότι η ρύθμιση για τον τουρισμό υπαίθρου και τον αγροτουρισμό, δεν περιλαμβανόταν στο αρχικό σχέδιο νόμου, αλλά προστέθηκε και ψηφίστηκε από τη Βουλή ως τροπολογία (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2016). Τόσο η εκδοθείσα κατ' εξουσιοδότηση του ν. 4276/2014 Κ.Υ.Α. (12528/17.07.2018), όσο και ο μεταγενέστερος ν. 4582/2018 επαναλαμβάνουν τον ορισμό του ν. 4276/2014 περί αγροτουρισμού, αντικαθιστώντας μόνο τον όρο «αγροτικές εγκαταστάσεις» με τον όρο «αγροτικές εκμεταλλεύσεις».

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 4 του ν. 4582/2018 «*Αγροτουρισμός είναι η ειδική μορφή τουρισμού υπαίθρου, η οποία αφορά την παροχή υπηρεσιών υποδοχής και φιλοξενίας ή και εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με αγροτικές εκμεταλλεύσεις, οι οποίες προσφέρονται συνδυαστικά με δραστηριότητες που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή, όπως και με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου*».

Στις λοιπές διατάξεις του άρθρου 28 του ν. 4276/2014 που διατηρούνται σε ισχύ, επισημαίνεται ότι «*η δραστηριότητα του αγροτουρισμού συνδυάζεται υποχρεωτικά με την παραγωγή αγροτικών²⁷ προϊόντων*», ενώ παράλληλα «*δίνεται η δυνατότητα οι χώροι φιλοξενίας και διαμονής να χωροθετούνται από τους εγγεγραμμένους στο ΜΑΑΕ και εντός Δημοτικών Διαμερισμάτων με πληθυσμό όχι μεγαλύτερο των πέντε χιλιάδων (5.000) κατοίκων*».

²⁶ Καταργήθηκε το 2016 βάσει του άρθρου 8 της ΥΑ 2986/2016 (ΦΕΚ Β' 3885/2.12.2016).

²⁷ «*Αγροτικά προϊόντα είναι τα προϊόντα του εδάφους, της κτηνοτροφίας, της αλιείας (θαλάσσιας, εσωτερικών υδάτων), της υδατοκαλλιέργειας, συμπεριλαμβανομένων των μισθωμένων δημοσίων ιχθυοτρόφων υδάτων/ λιμνοθαλασσών, της δασοπονίας, της θηραματοπονίας και των κάθε είδους εκτροφών και τα προϊόντα που προέρχονται από το πρώτο στάδιο επεξεργασίας ή μεταποίησης αυτών, καθώς και κάθε άλλο προϊόν που προέρχεται από την αγροτική εν γένει δραστηριότητα*» (περίπτωση ζ' άρθρου 2 ν. 3874/2010).

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται η νομοθεσία που διέπει ευρύτερα θέματα αγροτικής ανάπτυξης και επηρεάζει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού:

Νόμος	Τίτλος / Περιγραφή	ΦΕΚ
ν. 3874/2010	Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων (ΜΑΑΕ), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.	Α' 151
ν. 4235/2014 αρ. 40	Διοικητικά μέτρα, διαδικασίες και κυρώσεις στην εφαρμογή της <u>ενωσιακής</u> και εθνικής νομοθεσίας στους τομείς των τροφίμων, των ζωοτροφών και της υγείας και προστασίας των ζώων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.	Α' 32
ΠΟΛ 1134/2018	«Προσθήκη νέων Κωδικών Αριθμών Δραστηριότητας στον πίνακα της <u>αναθεωρημένης έκδοσης ΚΑΔ 2008</u> και συγκεκριμένα των ΚΑΔ 55.90.14, 55.90.14. και 55.90.14.02 για «Υπηρεσίες παροχής καταλύματος σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με αγροτικές εκμεταλλεύσεις που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή, την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου».	Β' 3308
ν. 4673/2020	Αγροτικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις και ειδικότερα το άρθρο 2 περί γυναικείων συνεταιρισμών.	Α' 52
ν. 4711/2020	Απλούστευση πλαισίου άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων αρμοδιότητας Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και άλλες διατάξεις.	Α' 145
ν. 4859/2021	Μέτρα διευκόλυνσης και εκσυγχρονισμού της ίδρυσης και λειτουργίας κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων, διατάξεις για τη διενέργεια ελέγχων και την επιβολή κυρώσεων και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις.	Α' 228
ν. 5087/2024	Ενίσχυση της πρότυπης κτηνοτροφίας, ρυθμίσεις για την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες, διατάξεις για τη <u>φυτογεία, τα βιοκτόνα προϊόντα ...</u>	Α' 25
ν. 5184/2025	<u>Διεπαγγελματικές</u> οργανώσεις, ενίσχυση του αγροτικού τομέα κλπ.	Α' 34

Πίνακας 4. Νομοθεσία που επηρεάζει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

2.3.1.3. Μορφές επιχειρήσεων αγροτουρισμού

Στα άρθρα 29 έως 36 του ν. 4276/2014 καθορίζονται οι μορφές των επιχειρήσεων αγροτουρισμού και οι προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας τους, η χρήση δε του όρου αγροτουρισμός και των παραγώγων του επιφυλάσσεται αποκλειστικά για τις επιχειρήσεις του άρθρου 29 (άρθρο 33). Οι επιχειρήσεις αγροτουρισμού - που ως ιδιαίτερη κατηγορία τουριστικών επιχειρήσεων, καταχωρούνται στο μητρώο τουριστικών επιχειρήσεων (άρθρο 34) - δύνανται «να παρέχουν υπηρεσίες επίδειξης, ενημέρωσης, παρακολούθησης ή συμμετοχής σε δράσεις και δραστηριότητες που προωθούν την επαφή του επισκέπτη-τουρίστα με την αγροτική ζωή, τη βιώσιμη αγροτική παραγωγή, τη γαστρονομία, τη γεωσιγνωσία και την οινογνωσία και την προστασία της βιοποικιλότητας». Ωστόσο, εκκρεμεί η έκδοση σχετικής ΚΥΑ που θα προσδιορίζει τις γενικές και ειδικές προϋποθέσεις, προδιαγραφές και όρους λειτουργίας-ασφαλείας που πρέπει να τηρούν οι διοργανωτές των δραστηριοτήτων αυτών, τα απαραίτητα δικαιολογητικά και κάθε άλλο σχετικό θέμα (άρθρο 30).

Σύμφωνα με το άρθρο 29 επιχειρήσεις αγροτουρισμού είναι ιδίως: α) τα αγροκτήματα και β) οι αγροτικές και μικτές αγροτικές εκμεταλλεύσεις». Στα αγροκτήματα, τα οποία είναι λειτουργικά ενοποιημένοι χώροι με αυτοτέλεια γηπέδου/ οικοπέδου του εγγεγραμμένου στο ΜΑΑΕ του ν. 3874/2010, όπως ισχύει, η αγροτουριστική δραστηριότητα «αφορά αποκλειστικά την παροχή υπηρεσιών υποδοχής και φιλοξενίας ή εστίασης. Στις περιπτώσεις που οι επιχειρήσεις αυτές παρέχουν υπηρεσίες εστίασης, χρησιμοποιούν και προσφέρουν υποχρεωτικά προς κατανάλωση προϊόντα από το Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων, ή/και προϊόντα Οικοτεχνίας²⁸, όπως αυτά καθορίζονται στην παρ. 2 του άρθρου 56 του ν.4235/2014».

Για τις ανάγκες του ν. 4276/2014 με τα αγροκτήματα εξομοιώνονται τα πολυλειτουργικά αγροκτήματα του άρθρου 52 του ν. 4235/2014 (ΦΕΚ Α' 32). Ως πολυλειτουργικό αγρόκτημα «ορίζεται η αγροτική εκμετάλλευση, η οποία λειτουργεί με έμφαση στις τοπικές παραγωγικές δυνατότητες κάθε περιοχής και η οποία

²⁸ «Οικοτεχνία είναι η μεταποίηση, μικρής κλίμακας, γεωργικών προϊόντων από τον παραγωγό, στο χώρο της αγροτικής κατοικίας ή της αγροτικής εκμετάλλευσής του. Το βασικό συστατικό του τελικού προϊόντος πρέπει να είναι ίδιας παραγωγής. Τα προϊόντα οικοτεχνίας προορίζονται για άμεση διάθεση από τον οικοτέχνη στους χώρους παρασκευής, σε περιοδικές τοπικές εκδηλώσεις, σε λαϊκές αγορές, σε αγορές παραγωγών και σε επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου και μαζικής εστίασης».

διαθέτει τουλάχιστον: α) καλλιεργήσιμη έκταση, β) φυτικό ή ζωικό κεφάλαιο και γ) χώρο εστίασης ή δυνατότητα εκπαίδευσης ή δυνατότητα επίδειξης και παρακολούθησης της παραγωγικής διαδικασίας ή οικοτεχνικής μεταποίησης. Επιτρέπεται η λειτουργία δικτύου Πολυλειτουργικών Αγροκτημάτων, ανά την Ελληνική Επικράτεια».

Στόχοι ενός πολυλειτουργικού αγροκτήματος είναι: «α) Η επιστροφή στον τρόπο λειτουργίας της ελληνικής παραδοσιακής οικογένειας, β) Η γνωριμία με παραδοσιακά επαγγέλματα, ντόπιες καλλιεργητικές μεθόδους παραγωγής και παραγωγικές διαδικασίες, οι οποίες σπανίζουν ή έχουν εκλείψει, γ) Η γνωριμία με τις ασχολίες και τις συνήθειες της καθημερινής ζωής των κατοίκων μιας περιοχής, τα ήθη και τα έθιμα, καθώς και τη ζεστή ανθρώπινη ελληνική φιλοξενία, δ) Η ευαισθητοποίηση γύρω από τα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος και της αυτόχθονης χλωρίδας και πανίδας, ε) Η γνωριμία με τα πολιτισμικά στοιχεία μιας περιοχής, μέσα από την οργάνωση επισκέψεων σε ιστορικά και λοιπά τοπικά αξιοθέατα, καθώς και τη συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής.

Το κάθε Πολυλειτουργικό Αγρόκτημα μπορεί, εφόσον διαθέτει τις κατάλληλες υποδομές και δυνατότητες, να αναπτύσσει δραστηριότητες εκπαίδευσης, πρόληψης και προάσπισης υγείας, καθώς και αθλητισμού. Δύναται να δημιουργεί συνεργατικές δράσεις με τις γειτνιάζουσες παραγωγικές μονάδες γεωργίας, κτηνοτροφίας, με επιχειρήσεις μεταποίησης και τυποποίησης, καθώς και με τα κατά τόπους μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους που προάγουν και αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, ιδιαίτερα με αυτά που είναι συνυφασμένα με τον παραγωγικό πολιτισμό του τόπου». Για τη διάκριση του Πολυλειτουργικού Αγροκτήματος από άλλες επιχειρήσεις κατοχυρώνεται σήμα, σύμφωνα τις κείμενες διατάξεις του ν. 4072/2012 (Α 86), δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης του οποίου έχει το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Παρακάτω δίνονται οι ορισμοί των αγροτικών και μικτών αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ειδικότερα, «αγροτική εκμετάλλευση είναι η μονάδα παραγωγής προς πώληση αγροτικών προϊόντων. Στις δραστηριότητες της αγροτικής εκμετάλλευσης περιλαμβάνεται, εκτός από την παραγωγή των προϊόντων και η αποθήκευση, τυποποίηση, συσκευασία και η τοποθέτηση, μέχρι και του σταδίου της χονδρικής και λιανικής πώλησης, αποκλειστικά των προϊόντων που παράγει η ίδια η μονάδα ή στην

περίπτωση των Ομάδων Παραγωγών, των προϊόντων που παράγουν τα μέλη των Ομάδων Παραγωγών και για τα οποία έχουν αναγνωρισθεί ως Ομάδα Παραγωγών, καθώς και η πρώτη χωρική ή οικοτεχνική μεταποίησή τους, η αλιεία (θαλάσσια, εσωτερικών υδάτων), η υδατοκαλλιέργεια, συμπεριλαμβανομένων των μισθωμένων δημοσίων ιχθυοτρόφων υδάτων/λιμνοθαλασσών, ως και η διαχείριση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μικρότερη από πεντακόσια (500) KW και η λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων (άρθρο 2 παράγραφος 1, περίπτωση δ' ν. 3874/2010)».

Σε ό, τι αφορά στις μικτές αγροτικές εκμεταλλεύσεις πρόκειται για φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία, εκτός από τον κλάδο της αγροτικής οικονομίας, δραστηριοποιούνται και σε άλλους τομείς της οικονομίας (άρθρο 2 παράγραφος 1, περίπτωση ε' ν. 3874/2010, ΦΕΚ Α'151). Οι αγροτικές και μικτές αγροτικές εκμεταλλεύσεις οφείλουν να παρέχουν τουλάχιστον μία από τις εξής υπηρεσίες: εστίαση με χρήση προϊόντων από το «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων» ή/και Οικοτεχνίας ή υποδοχή και φιλοξενία σε κύρια (ξενοδοχεία, camping, ξενώνες νέων) ή μη κύρια καταλύματα (τουριστικές κατοικίες/επαύλεις, ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα) έως 40 κλίνες.

Σημειωτέον ότι σύμφωνα με το άρθρο 31 «είναι δυνατή κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων μέσα στα όρια των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων η ίδρυση μη κύριων τουριστικών καταλυμάτων». Επίσης «σε περίπτωση ανωτέρας βίας ή αντικειμενικής δυσκολίας της αγροτουριστικής επιχείρησης να διασφαλίσει την αναγκαία ποσότητα διατροφικών προϊόντων που περιλαμβάνονται στο Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων της Περιφέρειας, η Περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων της οικείας Περιφέρειας, κατά παρέκκλιση των κείμενων διατάξεων, δύναται με αιτιολογημένη απόφασή της να εξαιρεί από την υποχρέωση χρησιμοποίησης και προσφοράς τα εν λόγω προϊόντα» (άρθρο 32).

2.3.1.4. Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού (ΕΣΑ).

Σύμφωνα με το άρθρο 33 του ν. 4276/2014 στις επιχειρήσεις αγροτουρισμού χορηγείται υπό προϋποθέσεις το Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού, το οποίο φέρει ειδικό

λογότυπο (Παράρτημα Α). Πρόκειται για ένα σήμα αόριστης ισχύος, η συνδρομή των προϋποθέσεων του οποίου, πέραν της αρχικής διαπίστωσης, ελέγχεται και διαπιστώνεται τουλάχιστον ανά τριετία από τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού του Υπουργείου Τουρισμού. Με το Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού πιστοποιείται ότι «η επιχείρηση πληροί τις ειδικές προϋποθέσεις του ν. 4276/2014 και προσφέρει ένα ελάχιστο

προδιαγεγραμμένο επίπεδο υπηρεσιών», το οποίο εξειδικεύτηκε με τη με αρ. 12528/17.07.2018 Κ.Υ.Α. (ΦΕΚ 3089 Β'/30.07.2018) των Υπουργών Τουρισμού και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων «Όροι και προϋποθέσεις χορήγησης Ειδικού Σήματος Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.)». Για τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στον αγροτουρισμό κατά την ημερομηνία δημοσίευσης της παραπάνω ΚΥΑ, τέθηκε καταληκτική ως ημερομηνία απόκτησης του Ε.Σ.Α η 31.12.2019 (άρθρο 5)²⁹.

Σύμφωνα με την παραπάνω ΚΥΑ «Οι επιχειρήσεις αγροτουρισμού ιδρύονται από εγγεγραμμένους στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων (ΜΑΑΕ)³⁰. Συνοδεύονται υποχρεωτικά από υπηρεσίες υποδοχής και φιλοξενίας των κύριων (ξενοδοχεία, camping, ξενώνες νέων) και μη κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων³¹,

²⁹ Ήδη με τον εξουσιοδοτικό ν. 4276/2014 είχε τεθεί πενταετή προθεσμία εναρμόνισης σε όσες επιχειρήσεις ασκούσαν αγροτουριστική δραστηριότητα.

³⁰ Το ΜΑΑΕ τηρείται στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και διέπεται από τον ν. 3874/2010 (ΦΕΚ Α'151), όπως ισχύει. Δικαίωμα εγγραφής στο ΜΑΑΕ έχουν οι επαγγελματίες αγρότες, οι οποίοι ορίζονται ως τα φυσικά πρόσωπα που κατέχουν αγροτική εκμετάλλευση, απασχολούνται επαγγελματικά σε αγροτική δραστηριότητα —συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας αγροτουριστικών μονάδων έως 10 δωματίων— για τουλάχιστον το 30% του συνολικού ετήσιου χρόνου εργασίας τους, αντλούν από τη δραστηριότητα αυτή τουλάχιστον το 50% του ετήσιου εισοδήματός τους, είναι ασφαλισμένοι οι ίδιοι και η εκμετάλλευσή τους όπου αυτό απαιτείται, και τηρούν λογιστικά βιβλία σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

³¹ Για τα τουριστικά καταλύματα δεν εκδίδονται πλέον Ειδικά Σήματα Λειτουργίας, αλλά εφαρμόζεται η διαδικασία της γνωστοποίησης, σύμφωνα με τη με αρ. ΚΥΑ 11882/2025 (ΦΕΚ Β' 3340), η οποία κατήργησε τη με αρ. ΚΥΑ 8592/2017 (ΦΕΚ Β' 1750). Η ίδια διαδικασία γνωστοποίησης ακολουθείται τόσο για τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος (ΚΥΑ 13387/2022, ΦΕΚ 3737/Β'/2022, που κατήργησε τη με αρ. ΚΥΑ 16228/2017, ΦΕΚ Β' 1723), όσο και για τις κολυμβητικές δεξαμενές εντός

καθώς και καταλυμάτων των ως άνω επιχειρήσεων με παραδοσιακό ή διατηρητέο ή μνημειακό χαρακτήρα, μέγιστης δυναμικότητας μέχρι σαράντα (40) κλινών, με την επιφύλαξη ειδικότερων διατάξεων που μπορεί να ισχύουν κάθε φορά και σύμφωνα με τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης όπως αυτές ορίζονται στο π.δ. 59/2018 (Α' 114)». Στην ίδια διάταξη διευκρινίζεται ότι και τα πολυλειτουργικά αγροκτήματα δύνανται να ενταχθούν στις επιχειρήσεις αγροτουρισμού και να αποκτήσουν Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού, εφόσον έχουν προηγουμένως αποκτήσει Ειδικό Σήμα Πολυλειτουργικού Αγροκτήματος.

Για τη χορήγηση του Ειδικού Σήματος Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.) απαιτούνται: αίτηση-δήλωση με τις σχετικές δραστηριότητες, ποινικό μητρώο, βεβαίωση εγγραφής στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων (ΜΑΑΕ) του ν. 3874/2010, ειδικό σήμα πολυλειτουργικού αγροκτήματος (όπου υπάρχει), τίτλοι ιδιοκτησίας ή μισθωτήριο, αντίγραφο της Ενιαίας Αίτησης Ενίσχυσης, γνωστοποίηση λειτουργίας καταλύματος και τυχόν καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος ή κολυμβητικών δεξαμενών, πιστοποιητικό απεντόμωσης-μυοκτονίας, βεβαίωση ΚΗΜΟ σε περίπτωση οικοτεχνίας, οποιαδήποτε κατά περίπτωση εν ισχύ άδεια λειτουργίας για κάθε άλλη επιμέρους υποκατηγορία – δραστηριότητα, ή πιστοποιητικό από το αρμόδιο επιμελητήριο σε περίπτωση που δεν απαιτείται άδεια λειτουργίας, απόδειξη πληρωμής παραβόλου 300 €, καθώς και βεβαίωση από τον Δήμο ότι ο πληθυσμός της περιοχής δεν υπερβαίνει τους 5.000 κατοίκους όταν το κατάλυμα βρίσκεται εκτός της αγροτικής εκμετάλλευσης.

Το Υπουργείο Τουρισμού θεσμοθέτησε το Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού ως μηχανισμό εκπαίδευσης, πιστοποίησης και προβολής νέων υπηρεσιών. Η προώθησή του σε εθνικό επίπεδο από τον κεντρικό φορέα πολιτικής απέβλεπε αφενός στην ενίσχυση της ποιότητας και αξιοπιστίας των παρεχόμενων υπηρεσιών, αφετέρου στην ενημέρωση του κοινού και στην ανάδειξη του αγροτουριστικού προϊόντος στην εγχώρια και ξένη αγορά (Υπουργείο Τουρισμού, 2021a). Ωστόσο, ο κεντρικός σχεδιασμός του χωρίς την ενεργό συμμετοχή των τοπικών φορέων σε συνδυασμό με τις απαιτήσεις του κανονιστικού πλαισίου αδειοδότησης και την έλλειψη εκπαίδευσης για την απόκτηση κατάλληλων δεξιοτήτων οδήγησαν σε μειωμένη ανταπόκριση και

τουριστικών καταλυμάτων (ΚΥΑ 11814/2025, ΦΕΚ Β' 3339, που κατήργησε τη με αρ. ΚΥΑ 7888/2017, ΦΕΚ 1654/Β').

απροθυμία απόκτησης του εν λόγω σήματος. Σημειωτέον ότι παρά την υποχρεωτικότητα του ΕΣΑ μέχρι και τον Ιούλιο 2024 χορηγήθηκαν μόλις είκοσι-τρία Ειδικά Σήματα Αγροτουρισμού σε ολόκληρη την Επικράτεια, εκ των οποίων τα 13 στην Κρήτη (Υπουργείο Τουρισμού, 2025).

2.3.2. Οινοτουρισμός

2.3.2.1. Εισαγωγή-έννοια

Ο οινοτουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού άμεσα συνυφασμένη με την παράδοση της αμπελουργίας και της οινοποιίας εναρμονισμένη με το φυσικό περιβάλλον που στοχεύει στην ουσιαστική γνωριμία με κάθε τόπο (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2024). Αποτελεί, επίσης, μια σύνθετη δραστηριότητα που γεφυρώνει την πρωτογενή παραγωγή, τη μεταποίηση και τον κλάδο των υπηρεσιών. Λόγω της πολυδιάστατης φύσης του το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας του επηρεάζεται από ένα ευρύ φάσμα φορέων (Υπουργείο Τουρισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Οικονομικών κ.λπ.), ενώ καθοριστική είναι και η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω των προτύπων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε.

Ο πιο ευρέως αποδεκτός ορισμός για τον οινοτουρισμό, είναι αυτός που εστιάζει στα κίνητρα του επισκέπτη και δόθηκε από τους Hall et al. (2000). Ειδικότερα, οινοτουρισμός είναι «... η επίσκεψη σε αμπελώνες, οινοποιεία, φεστιβάλ οίνου και εκθέσεις οίνου, κατά την οποία η γευσιγνωσία οίνου ή/και η εμπειρία των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών μιας οινοπαραγωγικής περιοχής αποτελούν το κύριο κίνητρο για τους επισκέπτες». Κατά τον Getz (2000) «ο οινοτουρισμός είναι ταυτόχρονα μια μορφή καταναλωτικής συμπεριφοράς, μια στρατηγική για την ανάπτυξη και το μάρκετινγκ προορισμών, καθώς και μια ευκαιρία πωλήσεων για τον κλάδο των οινοποιείων», δηλαδή ο οινοτουρισμός προσεγγίζεται από τρεις οπτικές γωνίες, τόσο ως στρατηγική μάρκετινγκ, όσο και ως εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης και ως καταναλωτική συμπεριφορά.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (U.N.Tourism, 2025a) εστιάζει στη σύνδεση του οίνου με τον πολιτισμό και την τοπική ταυτότητα. «Ο οινοτουρισμός (Eno-tourism / Wine Tourism), είναι ο τουρισμός που σχετίζεται με την επίσκεψη σε αμπελώνες, οινοποιεία, γευσιγνωσία, δοκιμή, κατανάλωση ή/και αγορά κρασιού, συχνά κοντά στην πηγή ή στην περιοχή παραγωγής του. Περιλαμβάνει την τοπική γαστρονομία, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις».

Ιστορικά, οι βάσεις για τη σύνδεση του κρασιού με τον τουρισμό στην Ελλάδα τέθηκαν τη δεκαετία του 1950, με ορόσημο τη «Γιορτή του Κρασιού» στο Δαφνί Αττικής, η οποία με την αρωγή του ΕΟΤ εξελίχθηκε σε πόλο έλξης επισκεπτών (Κατσιγιάννης, 2025). Ωστόσο, η θεσμική θωράκιση του κλάδου καθυστέρησε μέχρι το 2014 (ν. 4276/2014), οπότε και ορίστηκε επίσημα ο οινοτουρισμός ως ειδική μορφή τουρισμού που περιλαμβάνει υπηρεσίες φιλοξενίας και εστίασης εντός οινοπαραγωγικών εγκαταστάσεων. Οι πιο γνωστοί φορείς και πρωτοβουλίες που έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα για την προώθηση του οινοτουρισμού είναι οι Δρόμοι κρασιού Βορείου Ελλάδας, οι Δρόμοι κρασιού Πελοποννήσου, η Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αμπέλου και Οίνου Wines of Greece κ.α.

2.3.2.2 Πίνακας νομοθετικού πλαισίου

Νομοθεσία	Περιγραφή	ΦΕΚ
Άρθρο 25 ν. 4276/2014	Οινοτουρισμός, όπως συμπληρώθηκε με άρθρο 138 ν. 4495/2017 και τροποποιήθηκε με άρθρα 104 ν. 4982/2022 και 22 ν. 5121/2024	Α΄ 155/2014, Α΄ 167/2017, Α΄ 195/2022, Α΄ 106/2024
ΚΥΑ 13143/30-07-2018	Τροποποίηση της ΚΥΑ 1746/21.01.2015 – Προδιαγραφές υπηρεσιών άρθρου 25 του ν. 4276/2014 και εγκαταστάσεων οινοτουριστικών επιχειρήσεων	Β΄ 135/2015 Β΄ 3233/2018,
Άρθρο 4 παρ. 4 ν. 4582/2018	Ρυθμίσεις σχετικές με τον οινοτουρισμό	Α΄ 208/2018

Πίνακας 5. Νομοθετικό πλαίσιο οινοτουρισμού.

2.3.2.3. Εξέλιξη νομοθετικού πλαισίου

Ο οινοτουρισμός εισάχθηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 25 του ν. 4276/2014 όχι ως υποκατηγορία του τουρισμού υπαίθρου, αλλά ως αυτοτελής ειδική μορφή τουρισμού. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό «Οινοτουρισμός είναι η ειδική μορφή τουρισμού, η οποία αφορά την παροχή υπηρεσιών υποδοχής, ξενάγησης, φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με οινοποιητικές ή και οινοπαραγωγικές (αμπελώνες) εγκαταστάσεις. Οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονται

συνδυαστικά με δραστηριότητες σχετικές με την αμπελοκαλλιέργεια και την οινική παραγωγή». Ο ίδιος ορισμός επαναλήφθηκε και στον ν. 4582/2018 (παράγραφος 4 άρθρου 4), πλέον όμως ως υποκατηγορία του τουρισμού υπαίθρου.

Με το άρθρο 4 του ν. 5061/2023 προστέθηκε άρθρο 5Α στον ν. 4582/2018 που προβλέπει τη σύσταση Συμβουλίου Οινοτουρισμού με σκοπό την ενημέρωση του Υπουργού Τουρισμού για θέματα βιώσιμης ανάπτυξης του οινοτουρισμού, την προώθηση και προβολή των αμπελιών, των επισκέψιμων οινοποιείων και των σχετικών μονάδων παραγωγής, καθώς και την ανάπτυξη συνεργειών και την υποβολή σχετικών προτάσεων. Το Συμβούλιο θα απαρτίζεται από ειδικούς και εκπροσώπους φορέων του τουρισμού και του οινοτουρισμού (Υπουργείων, ΟΤΑ, ΕΟΤ, ΞΕΕ, ΣΕΤΕ, ΠΟΞ), όμως η έναρξη λειτουργίας του εκκρεμεί μέχρι την έκδοση της απαιτούμενης υπουργικής απόφασης συγκρότησης.

2.3.2.4. Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου (Σ.Ε.Ο.)³²

Με την παράγραφο 3 του άρθρου 25 ν. 4276/2014 θεσπίστηκε για πρώτη φορά το «Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου» -WINERY OPEN TO THE PUBLIC, διάρκειας πέντε ετών, το οποίο τοποθετείται στην είσοδο της οινοποιητικής/ οινοπαραγωγικής εγκατάστασης. Πρόκειται σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 25 για ένα σήμα με ειδικό

λογότυπο (Παράρτημα Α) «που χορηγείται από το Υπουργείο Τουρισμού, με το οποίο πιστοποιείται ότι μία οινοποιητική ή και οινοπαραγωγική επιχείρηση είναι οινοτουριστική και πληροί τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού, δηλαδή α) μέσα στα όρια της εγκατάστασης παρέχονται υπηρεσίες είτε ξενάγησης είτε υποδοχής και φιλοξενίας σε μη κύρια τουριστικά καταλύματα³³ είτε εστίασης είτε το σύνολο των ως άνω υπηρεσιών και β) διαθέτει χώρους και εγκαταστάσεις ειδικών προδιαγραφών που διασφαλίζουν την επισκεψιμότητα». Οι κάτοχοι Σήματος

³² Εκτός από το Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου, στο άρθρο 25 του ν. 4276/2014 έχουν θεσπιστεί και άλλα σήματα, όπως Σήμα Επισκέψιμου Ζυθοποιείου (Άρθρο 25Α), Επισκέψιμου Ελαιοτριβείου (Άρθρο 25Β), Επισκέψιμου Τυροκομείου (Άρθρο 25Γ) και Επισκέψιμου Αποσταγματοποιείου – Ποτοποιείου (Άρθρο 25Ε), που επισυνάπτονται στο παράρτημα Β.

³³ Αν και από την παράγραφο 2, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 22 Ν.5121/2024, έχει διαγραφεί ο όρος «μη κύρια», εντούτοις δεν έχει διαγραφεί και από την παράγραφο 3^α, η οποία εξακολουθεί να αναφέρει «μη κύρια καταλύματα».

Επισκέψιμου Οινοποιείου καταχωρούνται στο Ηλεκτρονικό Μητρώο Οινοτουριστικών Επιχειρήσεων του Υπουργείου Τουρισμού.

Αν και ο νομοθέτης επεδίωξε αρχικά την ήπια ανάπτυξη του οινοτουρισμού με τη δυνατότητα ίδρυσης μόνο μη κύριων³⁴ ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ήτοι μικρής κλίμακας τουριστικών καταλυμάτων εντός των οινοποιητικών/οινοπαραγωγικών εγκαταστάσεων, εντούτοις στη συνέχεια διαγράφοντας τον όρο «μη κύρια» (άρθρο άρθρο 22 ν. 5121/2024 ΦΕΚ Α' 106) επέτρεψε την ίδρυση και κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων εντός των ορίων των οινοποιητικών ή και οινοπαραγωγικών εγκαταστάσεων μπορούν να ιδρύνονται τουριστικά καταλύματα και χώροι εστίασης, ακόμη και μέσα σε Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (άρθρο 25 ν. 4276/2014).

Στην παράγραφο 5 του άρθρου 25 του ν. 4276/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 104 του ν. 4982/2022, προβλέφθηκε η έκδοση κοινής υπουργικής απόφασης για τον καθορισμό τεχνικών, λειτουργικών και ειδικών προδιαγραφών των εγκαταστάσεων των οινοτουριστικών επιχειρήσεων, αλλά και των παρεχόμενων υπηρεσιών, τη μορφή του Σήματος Επισκέψιμου Οινοποιείου κλπ. Κατ' εξουσιοδότηση αυτής εκδόθηκε η ΚΥΑ 1746/21.01.2015 (Β' 135), όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 13143/30.07.2018 (Β' 3233), η οποία καθόρισε τις σχετικές προδιαγραφές.

Οι εν λόγω εγκαταστάσεις πρέπει να διαθέτουν - μεταξύ άλλων - μεμονωμένα ή συνδυαστικά, χώρο επισκεπτών, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, χώρο γευσιγνωσίας διαμορφωμένο για γευστική δοκιμή, χώρο τοποθέτησης, παρουσίασης και πώλησης προϊόντων, ενώ οι νέες οινοτουριστικές επιχειρήσεις θα πρέπει να διαθέτουν επιπλέον ξεχωριστές «τουαλέτες (WC) για άνδρες (ανδρικές) και γυναίκες (γυναικείες), καθώς και τουαλέτες για άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ)». Επιπλέον εφαρμόζονται οι ισχύουσες προδιαγραφές που διέπουν την κάθε μορφή καταλύματος (πχ ΦΕΚ Β' 3119/31.07.2018, όπως ισχύει, για ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια – διαμερίσματα).

³⁴ Μη κύρια: αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα (τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις και τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες) και ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια-διαμερίσματα.

2.3.3. Οικοτουρισμός - Πράσινος τουρισμός

2.3.3.1. Εισαγωγή-έννοια

Ο οικοτουρισμός (ecotourism) αποτελεί μια από τις πιο θεμελιώδεις μορφές του βιώσιμου τουρισμού, έχει δε μετεξελιχθεί από απλή επίσκεψη στη φύση σε ολοκληρωμένη φιλοσοφία προστασίας του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών. Αν και δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Οικοτουρισμού (The International Ecotourism Society, 2015), «Οικοτουρισμός είναι το υπεύθυνο ταξίδι σε φυσικές περιοχές, το οποίο διατηρεί το περιβάλλον, συντηρεί την ευημερία³⁵ των ντόπιων και περιλαμβάνει την ερμηνεία και την εκπαίδευση».

Η Διεθνής Ένωση Προστασίας της Φύσης (IUCN) σε μελέτη που εκπόνησε ο Ceballos-Lascuráin (1996), ο οποίος θεωρείται ότι επινόησε τον όρο, δίνει έμφαση στην εμπειρία χωρίς αρνητικές επιδράσεις: «Είναι το περιβαλλοντικά υπεύθυνο ταξίδι και η επίσκεψη σε σχετικά αδιατάρακτες φυσικές περιοχές, με σκοπό την απόλαυση και την εκτίμηση της φύσης (και τυχόν συνοδών πολιτιστικών στοιχείων), που προάγει τη διατήρηση, έχει χαμηλές αρνητικές επιπτώσεις από τους επισκέπτες και παρέχει τη δυνατότητα για ενεργό συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών».

Ο οικοτουρισμός - ως απάντηση στις αρνητικές επιδράσεις του μαζικού τουρισμού - έχει διττό ρόλο καθώς συνδυάζει την απόλαυση της φύσης με την προστασία της, ενθαρρύνοντας την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στόχος του είναι η ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων, η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και η προώθηση δραστηριοτήτων, όπως η παρατήρηση της πανίδας και χλωρίδας, οι περιηγήσεις σε φυσικά πάρκα και οι περιπέτειες στη φύση. Παράλληλα, λειτουργεί ως καταλύτης για τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων - κρατικών, ιδιωτικών και τοπικών - με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος (Βασιλείου κ.ά., 2003).

³⁵ Ο αρχικός ορισμός τροποποιήθηκε το 2015 εντάσσοντας σε αυτόν την παράμετρο της ευημερίας των ντόπιων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνεργασίας που συμβάλλει στην αναβάθμιση της δημόσιας πολιτικής μέσω επιστημονικής τεκμηρίωσης και υποστήριξης (Παπαγεωργάκη, 2021) αποτελεί το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Τουρισμού και Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. για τη δημιουργία του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Οργάνωσης και Ανάπτυξης του Τουρισμού στις Περιοχές του Δικτύου Natura 2000 που συνιστούν έναν ολοένα και σημαντικότερο πόλο έλξης επισκεπτών για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε αυτές. Ως στόχο έχει την προστασία και ανάδειξη των Π.Π., που αποτελούν τον θεμέλιο λίθο του οικοτουρισμού (Fennell, 2008, Valentine, 1992, όπ. αναφ. στο Φραϊδάκη, 2013), την αποτελεσματική διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου κάθε περιοχής μέσα από την ενίσχυση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζονται από χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

2.3.3.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 4 του ν. 4582/2018 «Οικοτουρισμός - πράσινο τουρισμός είναι η ειδικότερη μορφή τουρισμού υπαίθρου, η οποία συνδέεται με διάφορες μορφές τουριστικής δραστηριότητας στη φύση και αναπτύσσεται σε περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος, αναγνωρισμένης οικολογικής αξίας, όπως τα Εθνικά Πάρκα, οι υγρότοποι Ramsar, οι περιοχές του δικτύου Natura 2000³⁶ και λοιπές προστατευόμενες περιοχές³⁷. Περιλαμβάνει περιήγηση, πεζοπορία, παρατήρηση και φωτογράφιση των οικοσυστημάτων και άλλες δραστηριότητες αναψυχής που διοργανώνονται στο φυσικό περιβάλλον, εμπεριέχουν το στοιχείο της περιπέτειας, δεν διαταράσσουν την περιβαλλοντική ισορροπία της περιοχής και έχουν επιστημονικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα».

³⁶ Το «Ευρωπαϊκό Οικολογικό δίκτυο Natura 2000», που αποτελεί το μεγαλύτερο σύστημα προστατευόμενων περιοχών παγκοσμίως, βασίζεται σε δύο Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα περιλαμβάνει α) τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας - ΖΕΠ (Οδηγία 2009/147/ΕΚ, που αντικατέστησε τη γνωστή 79/409/ΕΚ - για τα πουλιά) και β) τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας - ΤΚΣ, που στην εθνική νομοθεσία ορίζονται ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017).

³⁷ Οι προστατευόμενες περιοχές συνιστούν πολύτιμους περιβαλλοντικούς, αλλά και οικονομικούς-αναπτυξιακούς πόρους. Μια περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη από την εθνική νομοθεσία ή λόγω της κύρωσης ευρωπαϊκών ή διεθνών συμβάσεων, μπορεί δε να διαθέτει περισσότερους από έναν χαρακτηρισμούς προστασίας πχ εθνικό πάρκο και περιοχή δικτύου Natura 2000. Υπεύθυνα για την προστασία και τη διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 είναι τα κράτη-μέλη, εναπόκειται δε στην ευχέρεια των μονάδων διαχείρισης η ανάπτυξη και η εφαρμογή των μέτρων προστασίας ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε ΠΠ (Τσάρτας κ.ά., 2024).

2.3.3.3. Εξέλιξη Θεσμικού Πλαισίου Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με περιληπτική περιγραφή διατάξεων που αφορούν στην εξέλιξη της νομοθεσίας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος:

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
Α.Ν. 856/1937 Εθνικοί Δρυμοί Α' 368	Θεσπίζει για πρώτη φορά στην Ελλάδα το καθεστώς των Εθνικών Δρυμών, καθορίζοντας όρους προστασίας, διοίκησης και επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής αξίας.
Β.Δ. 9ης Ιουνίου 1938	Συμπληρώνει τον Α.Ν. 856/1937, ρυθμίζοντας ειδικότερα ζητήματα οργάνωσης, οριοθέτησης και διαχείρισης των Εθνικών Δρυμών.
ν. 1469/1950 (συμπ. ν. 5351/1932) Α' 169	Επεκτείνει την προστασία αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, συμπεριλαμβάνοντας και το φυσικό τους περιβάλλον, αναγνωρίζοντας τη σύνδεση πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
ν. 86/1969 Α' 7 Δασικός Κώδικας	Κωδικοποιεί τη δασική νομοθεσία και θέτει κανόνες για την προστασία, διαχείριση και εκμετάλλευση δασών και δασικών εκτάσεων, με έμφαση στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
ν. 996/1971 Ίδρυση Εθνικού Δρυμού Σουνίου	Ρυθμίζει θέματα προστασίας δασών και δασικών εκτάσεων, ενισχύοντας τις απαγορεύσεις μεταβολής του χαρακτήρα τους και τα μέτρα πρόληψης περιβαλλοντικών υποβαθμίσεων.
ν. 177/1975 (Α' 205) Τροποποίηση ν. 86/1969	Εισάγει συμπληρωματικές ρυθμίσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των δασικών οικοσυστημάτων, ιδίως ως προς τον έλεγχο δραστηριοτήτων σε ευαίσθητες περιοχές.
Π.Δ. 161/1984 Α' 54 Ανακατανομές Αρμοδιοτήτων ΥΠΕΧΩΔΕ-ΥΠΠΟ	Καθορίζει αρμοδιότητες και ειδικά μέτρα προστασίας για περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας και ρυθμίζει επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες στο πλαίσιο της σύγχρονης περιβαλλοντικής πολιτικής.
ν.1650/1986 Α'160 Προστασία του Περιβάλλοντος	Νόμος-πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος. Εισάγει για πρώτη φορά οργανωμένο σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, προβλέπει την έκδοση Π.Δ. χαρακτηρισμού τους και καθιερώνει θεμελιώδεις κανόνες και μηχανισμούς για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
ΚΥΑ 3318/3028/1998 Β' 1289	Ίδρύεται η Επιτροπή «ΦΥΣΗ 2000», αρμόδια για τον συντονισμό και την εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα, με στόχο τη διατήρηση φυσικών οικότοπων, άγριας πανίδας και χλωρίδας.
ν. 2742/1999 Α' 207	Θεσπίζει το πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης και εισάγει τον θεσμό των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ).
ν. 3937/2011 Α' 60 Διατήρηση Βιοποικιλότητας	Εκσυγχρονίζει το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της φύσης, εναρμονίζει την εθνική νομοθεσία με το <u>ενωσιακό</u> δίκαιο και ρυθμίζει ειδικά ζητήματα προστατευόμενων περιοχών (δίκτυο Natura 2000) και ειδών.
ν. 4685/2020 Α' 92 Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας κλπ	Εκσυγχρονίζει την περιβαλλοντική νομοθεσία, αναδιοργανώνει τη διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών και αντικαθιστά τους ΦΔΠΠ με τον ΟΦΥΠΕΚΑ, ενισχύοντας τον κεντρικό συντονισμό.

Πίνακας 6. Εξέλιξη Θεσμικού Πλαισίου Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος

2.3.4. Περιηγητικές διαδρομές-Πεζοπορία

2.3.4.1. Εισαγωγή-έννοια

Η πεζοπορία συγκαταλέγεται στις πλέον διαδεδομένες μορφές ήπιας σωματικής άσκησης και αναψυχής, αποτελώντας ταυτόχρονα έναν ουσιαστικό τρόπο αλληλεπίδρασης και ενίσχυσης της σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Πρόκειται, λόγω του ήπιου χαρακτήρα της, για μία εναλλακτική μορφή τουρισμού που αποσκοπεί στην αναψυχή και στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης του ατόμου (Μοίρα, 2022). Μέσω διαδρομών που εκτείνονται από ορεινά και δασικά μονοπάτια έως παράκτιες ζώνες, παρέχει τη δυνατότητα απομάκρυνσης από τους εντατικούς ρυθμούς της σύγχρονης καθημερινότητας συμβάλλοντας όχι μόνο στη βελτίωση της σωματικής - ψυχικής υγείας, αλλά και στην ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης.

Η πεζοπορία στη φύση, “βασικό τουριστικό προϊόν” σε παγκόσμιο επίπεδο κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (U.N.W.T.O., 2023) αποτελεί είτε το βασικό κίνητρο ενός ταξιδιού είτε πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια των διακοπών. Σύμφωνα με μελέτες, οι πεζοπόροι προέρχονται κυρίως από μεγάλα αστικά κέντρα, αναζητούν δε εμπειρίες που χαρακτηρίζονται από αυθεντικότητα, πρωτοτυπία και καινοτομία (Alberts & Hazen, 2010; Santamarina & Moncusí, 2014; Silverman, 2015, οπ. αναφ. στο Moira, Mylonopoulos, D. & Terzoglou, 2021).

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πεζοπορίας (ERA, 2022) ως πεζοπορία (Hiking / Trekking) ορίζεται «η μετακίνηση με τα πόδια στο φυσικό περιβάλλον, που περιλαμβάνει τη χρήση μονοπατιών και διαδρομών υπαίθρου, με κύριο κίνητρο την αναψυχή, την απόλαυση του τοπίου και τη σωματική ευεξία». Σύμφωνα με τον Hall (2005) οι περιηγητικές διαδρομές (Itineraries / Touring) αποτελούν ευρύτερη έννοια, καθώς συνδυάζουν τη μετακίνηση με την επίσκεψη σε σημεία ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα, «*περιηγητική διαδρομή είναι μια σειρά από προγραμματισμένες στάσεις και επισκέψεις σε προορισμούς ή αξιοθέατα, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με ένα κοινό θέμα (πολιτιστικό, φυσιολατρικό, γαστρονομικό) και έχουν ως σκοπό τη σφαιρική γνωριμία με μια περιοχή*».

Όταν η πεζοπορία αποτελεί κίνητρο για ταξίδι, τότε αναφερόμαστε στον πεζοπορικό τουρισμό. Σύμφωνα με τους Engilbertsson & Vale (όπ. αναφ. στο Moira et al., 2021) ο πεζοπορικός τουρισμός είναι η «*υπαίθρια δραστηριότητα που σχετίζεται με διακοπές και συμπεριλαμβάνει μικρότερες ή μεγαλύτερες πεζοπορικές περιηγήσεις σε*

φυσικά και πολιτισμικά τοπία και συχνά σε αγροτικές περιοχές». Ο πεζοπορικός τουρισμός διαθέτει έντονη πολιτιστική διάσταση, καθώς πέραν της άσκησης και επαφής με τη φύση, οι πεζοπόροι αναζητούν την αυθεντική επαφή με την ιστορία και τις παραδόσεις κάθε τόπου (Μοίρα et al., 2021).

Στη διεθνή βιβλιογραφία απαντώνται κυρίως οι όροι *hiking* και *trekking*, αλλά και ο όρος *walking* που απαντάται στην επίσημη ιστοσελίδα της European Ramblers Association³⁸ (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2022). Η ημερήσια πεζοπορία (*Walking – Hiking*) διεξάγεται με συνοδό ή χωρίς συνοδό, σε υπαίθριο ή αστικό περιβάλλον, χωρίς να περιλαμβάνει διανυκτέρευση, χωρίς τεχνικές δυσκολίες, χωρίς να απαιτείται χρήση ειδικού ορειβατικού εξοπλισμού και τεχνικών αναρρίχησης. Η πολυήμερη πεζοπορία (*Trekking*) διεξάγεται με συνοδό ή χωρίς συνοδό, σε υπαίθριο περιβάλλον, συνδυάζεται με ενδιάμεσες διανυκτερεύσεις σε καταλύματα και σπάνια σε αντίσκηνα, χωρίς τεχνικές δυσκολίες, χωρίς να απαιτείται χρήση ειδικού ορειβατικού εξοπλισμού και τεχνικών αναρρίχησης (HATTA OUTDOORS, 2025).

Στο λεξικό της Οξφόρδης, ο όρος *trekking* προσδιορίζεται ως η μετακίνηση του ανθρώπου που πραγματοποιείται κυρίως με τα πόδια και συναντά δυσκολία ή ταλαιπωρία. Ο όρος *trekking* αναφέρεται στην ορεινή πεζοπορία που παρουσιάζει υψηλότερο βαθμό δυσκολίας από το *hiking*, δηλαδή την απλή πεζοπορία που θεωρείται ευκολότερη σε σύγκριση με το *trekking* και την ορειβασία. Το *trekking*, ως προς το βαθμό δυσκολίας, ουσιαστικά βρίσκεται ανάμεσα στην πεζοπορία και στην ορειβασία. Η βασική διαφορά έγκειται στη διάρκεια της διαδρομής. Δεν περιλαμβάνει απαραίτητα ορειβασία, απαιτεί κυρίως περπάτημα, αλλά συχνά χρειάζεται και αναρρίχηση, ώστε να προσπελαστούν κάποια σημεία (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2022).

Η πεζοπορία μεγάλων αποστάσεων (*Long-Distance Hiking*) παρουσιάζει ραγδαία άνθιση τα τελευταία έτη, αποτελώντας την πλέον ανερχόμενη δραστηριότητα αναψυχής σε Ευρώπη και ΗΠΑ. Εντάσσεται οργανικά στον αθλητικό τουρισμό και τον τουρισμό περιπέτειας, ενώ παράλληλα το *trekking* αναγνωρίζεται ως μια αμιγώς οικολογική ενασχόληση, απόλυτα εναρμονισμένη με τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος.

³⁸ Πρόκειται για την Ευρωπαϊκή Ένωση Πεζοπόρων, στην οποία συμμετέχουν 65 ενώσεις πεζοπορίας από 35 ευρωπαϊκές χώρες.

2.3.4.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Στην παράγραφο 6 του άρθρου 4 του ν. 4582/2018 (ΦΕΚ Α'208) δίνεται ο ορισμός των «περιηγητικών διαδρομών-πεζοπορίας». Πρόκειται για την «ειδικότερη μορφή τουρισμού υπαίθρου που αναπτύσσεται σε ορειβατικά - πεζοπορικά μονοπάτια, όπως προδιαγράφονται στην 151344/165/2017 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Β' 206) και περιλαμβάνουν το σύνολο δραστηριοτήτων προσέγγισης σημείων στην ύπαιθρο με στόχο τη γνωριμία με τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του κάθε τόπου, την προβολή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του και την εναισθητοποίηση των πολιτών για την προστασία του». Στο ελληνικό δίκαιο, λοιπόν, η πεζοπορία συνδέεται άμεσα με την υποδομή του μονοπατιού, το οποίο ορίζεται σύμφωνα με την παραπάνω Υ.Α. «Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, συντήρησης, ορειβατικών και πεζοπορικών μονοπατιών» ως «ο στενός μη αμαξιτός δρόμος ο οποίος προορίζεται για τη διέλευση κυρίως πεζών και ζώων».

Νομοθεσία	Περιγραφή	ΦΕΚ
Άρθρο 4 παρ. 6 ν. 4582/2018	Ρυθμίσεις σχετικές με δραστηριότητες τουρισμού υπαίθρου και ειδικότερα για Περιηγητικές διαδρομές-Πεζοπορία	Α' 208
Άρθρο 56 ν. 4280/2014	«Περιβαλλοντική αναβάθμιση, ιδιωτική πολεοδόμηση - Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών, δασική νομοθεσία κ.λπ.»	Α' 159
ΥΑ 151344/165/2017, όπως τροπ. και ισχύει	Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης ορειβατικών - πεζοπορικών μονοπατιών	Β' 206

Πίνακας 7. Νομοθετικό πλαίσιο πεζοπορίας.

Σημειωτέον ότι η πεζοπορία εκτός από ειδικότερη μορφή του τουρισμού υπαίθρου, συμπεριλαμβάνεται, αφενός και στον «οικοτουρισμό-πράσινο τουρισμό» (παράγραφος 5 του ίδιου άρθρου), αφετέρου εντάσσεται και στον «αθλητικό τουρισμό» και συγκεκριμένα στην υποκατηγορία ήπιες «υπαίθριες δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας» (υποπερίπτωση αα της περίπτωσης β' της παραγράφου 2 του άρθρου 6 του ίδιου νόμου) - μαζί με την ιπασία περιπάτου, τρέξιμο, τοξοβολία, κολύμβηση με εξοπλισμό, παιχνίδια γνωριμίας και εμπιστοσύνης

(team building), γεγονός που δημιουργεί σύγχυση ως προς τις διατάξεις που τη διέπουν.

2.3.5. Γεωτουρισμός

2.3.5.1. Εισαγωγή-Έννοια

Ο γεωτουρισμός (geotourism) αποτελεί μια νέα σχετικά μορφή τουρισμού, συνδυάζει τον πολιτισμικό και περιβαλλοντικό τουρισμό και αναπτύσσεται σε περιοχές με ιδιαίτερο γεωλογικό ενδιαφέρον (Dowling, 2011, UNESCO, 2010, Farsani et al., 2011, Ζούρος, 2006, όπ. αναφ. στο Φραϊδάκη, 2013). Πρόκειται για μια εξειδικευμένη μορφή τουρισμού που επικεντρώνεται στη γεωλογία και το τοπίο. Παρόλο που η έννοια εξελίσσεται, υπάρχουν δύο κύριες προσεγγίσεις, εκ των οποίων η μία εστιάζει καθαρά στα γεωλογικά χαρακτηριστικά και η άλλη (πιο ολιστική) στο σύνολο του χαρακτήρα ενός τόπου.

Ένας από τους πρώτους σύγχρονους ορισμούς δόθηκε από τον Thomas Hose (1995), ο οποίος εστιάζει στην εκπαιδευτική πλευρά της γεωλογίας. Σύμφωνα με αυτόν γεωτουρισμός είναι «...η παροχή ερμηνευτικών μέσων και υπηρεσιών προκειμένου να επιτραπεί στους τουρίστες να αποκτήσουν γνώση και κατανόηση της γεωλογίας και της γεωμορφολογίας μιας τοποθεσίας πέρα από την απλή αισθητική εκτίμηση». Η National Geographic Society (2026) εισήγαγε μια ευρύτερη και περισσότερο «ολιστική» έννοια, συμπεριλαμβάνοντας όχι μόνο τη γη, αλλά και τον πολιτισμό και τους ανθρώπους. Γεωτουρισμός είναι «ο τουρισμός που διατηρεί ή ενισχύει τον ιδιαίτερο γεωγραφικό χαρακτήρα ενός τόπου – το περιβάλλον, την κληρονομιά, την αισθητική, τον πολιτισμό και την ευημερία των κατοίκων του».

Οι Newsome και Dowling (2010) τονίζουν τη σύνδεση του γεωτουρισμού με την αειφορία. Σύμφωνα με αυτούς ο γεωτουρισμός αποτελεί «μια μορφή τουρισμού σε φυσικές περιοχές που εστιάζει ειδικά στη γεωλογία και το τοπίο. Προωθεί τον τουρισμό σε γεωλογικές τοποθεσίες (geosites), τη διατήρηση της γεωποικιλότητας και την κατανόηση των επιστημών της γης μέσω της επίσκεψης και της μάθησης». Η UNESCO (2025), μέσω του προγράμματος των Παγκόσμιων Γεωπάρκων, ορίζει τον γεωτουρισμό ως εργαλείο τοπικής ανάπτυξης, καθώς στα γεωπάρκα, η γεωλογική κληρονομιά συνδέεται άρρηκτα με τη φυσική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά.

2.3.5.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την παράγραφο 7 του άρθρου 4 του ν. 4582/2018 ο «γεωτουρισμός είναι μορφή βιώσιμου τουρισμού υπαίθρου, η οποία βασίζεται στο γεωλογικό και γεωμορφολογικό χαρακτηρισμό των γεωτόπων τουριστικών προορισμών και στη γεωδιατήρηση και την ερμηνεία του αβιοτικού περιβάλλοντος και έχει ως κίνητρο την εμπειρία, τη γνώση και την απόλαυση της γεωποικιλότητας και της γεωκληρονομιάς οι οποίες εντοπίζονται, ενδεικτικά, σε θέσεις γεωλογικού ενδιαφέροντος με γεωμορφολογικά μνημεία και σχηματισμούς, απολιθωμένα δάση, ενεργά ηφαίστεια, σπήλαια και φαράγγια, γεωλογικά ρήγματα και γεωπάρκα. Περιλαμβάνει ήπιες δραστηριότητες περιήγησης και απόλαυσης του τοπίου, καθώς και δραστηριότητες επιστημονικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Προωθεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση και τη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος με βιώσιμο τρόπο». Σύμφωνα με την παράγραφο 8 του ίδιου άρθρου «Γεωπάρκο³⁹ είναι η οριοθετημένη περιοχή ιδιαίτερου γεωλογικού, οικολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, σπανιότητας ή κάλλους, στην οποία προστατεύεται η γεωλογική κληρονομιά και εξυπηρετεί ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς τουριστικούς σκοπούς».

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ν. 3937/2011 ΦΕΚ 60 Α' γεώτοποι είναι «οι γεωλογικές-γεωμορφολογικές δομές που συνιστούν φυσικούς σχηματισμούς και αντιπροσωπεύουν σημαντικές στιγμές της γεωλογικής ιστορίας της γης, είναι σημαντικοί μάρτυρες της μακράς εξέλιξης της ή δείχνουν σύγχρονες φυσικές, γεωλογικές διεργασίες που συνεχίζουν να εξελίσσονται στην επιφάνεια της Γης».

2.3.6. Αλιευτικός τουρισμός

2.3.6.1. Εισαγωγή-έννοια

Ο Αλιευτικός Τουρισμός (Fisheries Tourism / Fishing Tourism) είναι μια ειδική μορφή τουρισμού που επιτρέπει στους επισκέπτες να έρθουν σε επαφή με τη θάλασσα, την αλιευτική παράδοση και το επάγγελμα του ψαρά συμμετέχοντας ή παρακολουθώντας σχετικές δραστηριότητες. Παράλληλα, αποκτούν γνώσεις για το

³⁹ Σήμερα, η Ελλάδα έχει εντάξει οκτώ γεωπάρκα στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της UNESCO (Τσάρτας κ.ά., 2024).

θαλάσσιο περιβάλλον, την τοπική γαστρονομία και τις προκλήσεις της βιώσιμης αλιείας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσεγγίζει τον αλιευτικό τουρισμό ως μέρος της "Γαλάζιας Ανάπτυξης" (Blue Growth) και της διαφοροποίησης των δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές. Προσδιορίζει τον αλιευτικό τουρισμό ως τις «...δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από επαγγελματίες αλιείς για τη συμπλήρωση του εισοδήματός τους, οι οποίες περιλαμβάνουν τη μεταφορά τουριστών σε αλιευτικά σκάφη, την επίδειξη παραδοσιακών μεθόδων αλιείας και την προώθηση της τοπικής αλιευτικής κληρονομιάς» (Farnet, 2011).

Στη διεθνή βιβλιογραφία, ο όρος συναντάται συχνά ως "Pescatourism" (σύνθεση των λέξεων pesca - αλιεία και tourism). Με τον όρο αυτό νοείται μια ημερήσια εκδρομή με αλιευτικό σκάφος, στο οποίο επιβιβάζονται τουρίστες. Οι τουρίστες συμμετέχουν σε αλιευτικές δραστηριότητες π.χ. ρίχνουν και τραβούν τα δίχτυα, καταναλώνουν φρέσκο ψάρι μαγειρεμένο στο σκάφος ή επισκέπτονται αλιευτικά χωριά (Lai et al, 2016). Σύμφωνα με τους Μυλωνόπουλο και Μοίρα (2005), *όταν η αλιευτική δραστηριότητα ασκείται με σκοπό την αναψυχή και απαιτεί τη μετακίνηση του ερασιτέχνη αλιέα μακριά από τον τόπο κατοικίας του, θεωρείται τουριστική δραστηριότητα, καθώς βασικό στοιχείο της έννοιας του τουρισμού είναι η μετακίνηση από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και δραστηριότητας σε άλλο τόπο με σκοπό την αναψυχή.*

Νομοθεσία	Περιγραφή	ΦΕΚ
ΠΔ 420/1970	Αλιευτικός Κώδικας	Α' 27
ΠΔ 918/1979	Κανονισμός περί στεγανής υποδιαίρεσης-ευστάθειας πλοίων	Α' 257
ν. 4070/2012 (αρ. 175 επ.)	Ρυθμίσεις Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, Μεταφορών, Δημοσίων Έργων και άλλες διατάξεις.	Α' 82
ΚΥΑ 414/2015	Προϋποθέσεις διενέργειας αλιευτικού τουρισμού από επαγγελματίες αλιείς	Β' 97
Άρθρο 4 παρ. 9 ν. 4582/2018	Ρυθμίσεις σχετικές με δραστηριότητες τουρισμού υπαίθρου	Α' 208

Πίνακας 8. Νομοθετικό πλαίσιο αλιευτικού τουρισμού

2.3.6.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Η έννοια του αλιευτικού τουρισμού αρχικά προσδιορίστηκε με την παράγραφο 1 α΄ του άρθρου 175 του ν. 4070/2012, η οποία εν συνεχεία καταργήθηκε με το άρθρο 76 ν. 4582/2018. Σύμφωνα με την παράγραφο 9 του άρθρου 4 του ν. 4582/2018 «Αλιευτικός τουρισμός είναι η μορφή τουρισμού υπαίθρου, η οποία συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών συνδεδεμένων με την αλιεία, τη σπογγαλιεία, την υδατοκαλλιέργεια και τις σχετικές με αυτές πρακτικές και τεχνικές προς τους επισκέπτες - τουρίστες, οι οποίοι συνδυάζουν τις διακοπές τους με τις παρεχόμενες στο υγρό στοιχείο αλιευτικές δραστηριότητες, με σκοπό την ψυχαγωγία μέσω της αλιείας, την απόκτηση βιωματικών εμπειριών, τη γνωριμία με τις τοπικές παραδόσεις, τα τοπικά έθιμα και την τοπική γαστρονομία, τη διάδοση της αλιευτικής κουλτούρας, και την οικονομική τόνωση του κοινωνικού ιστού σε τοπικό επίπεδο».

Οι δραστηριότητες αλιευτικού τουρισμού ασκούνται αποκλειστικά από επαγγελματία αλιέα, ο οποίος είναι κάτοχος επαγγελματικού αλιευτικού ή σπογγαλιευτικού σκάφους, διαθέτει δε την αντίστοιχη επαγγελματική άδεια αλιείας ή σπογγαλιείας. Οι εν λόγω δραστηριότητες πραγματοποιούνται με τη χρήση επαγγελματικών μέσων και εξοπλισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αλιευτικού Κώδικα (ν.δ. 420/1970) και τους εκάστοτε ισχύοντες Γενικούς Κανονισμούς Λιμένα, το δε σκάφος πρέπει να είναι καταχωρημένο στο Εθνικό Αλιευτικό Μητρώο ή στο Μητρώο Αλιευτικών Σκαφών Εσωτερικών Υδάτων.

Στον αλιευτικό τουρισμό υπάρχει η έννοια του επισκέπτη-τουρίστα. Πρόκειται για κάθε πρόσωπο που επιβιβάζεται σε επαγγελματικό αλιευτικό/σπογγαλιευτικό σκάφος, αλλά δεν έχει την ιδιότητα μέλους του πληρώματος. Άτομα με ηλικία κάτω των 14 ετών απαραίτητως συνοδεύονται από ενήλικα. Σημειωτέον ότι η νομοθεσία δεν απαιτεί ατομική άδεια αλιείας για τους επισκέπτες-τουρίστες. Τα παραπάνω σκάφη πρέπει να αποβιβάζουν τους επισκέπτες στο λιμένα της επιβίβασης τους με κάποιες εξαιρέσεις, ενώ μπορούν να ασκούν αυτές τις δραστηριότητες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, εφόσον διαθέτουν στέγαστρο για την προστασία των επιβαινόντων.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της με αρ. ΚΥΑ 414/2354 (ΦΕΚ Β΄ 97) «Προϋποθέσεις, όροι και διαδικασία για τη διενέργεια αλιευτικού τουρισμού από

επαγγελματίες αλιείς» «αρμόδια αρχή για την υποβολή αιτήματος αναγγελίας για την έναρξη της διενέργειας αλιευτικού τουρισμού είναι η Υπηρεσία Αλιείας της Περιφερειακής Ενότητας που τηρεί τον φάκελο του σκάφους. Η Υπηρεσία Αλιείας της Περιφερειακής Ενότητας συνεργάζεται με τις κατά τόπους Λιμενικές Αρχές, για την έγκριση της διενέργειας αλιευτικού τουρισμού».

Σύμφωνα με το άρθρο 4 της παραπάνω ΚΥΑ εφόσον η αρμόδια Υπηρεσία διαπιστώσει την πληρότητα των δικαιολογητικών «καταχωρεί την έγκριση εντός πέντε (5) ημερών στα στοιχεία του σκάφους και του ενδιαφερόμενου πλοιοκτήτη σε βάση δεδομένων μέσω του συστήματος Ολοκληρωμένου Συστήματος Παρακολούθησης της Αλιείας (ΟΣΠΑ) προκειμένου να ενημερώσει τη βάση δεδομένων που τηρείται στη Γενική Διεύθυνση Αλιείας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Το αλιευτικό σκάφος υποχρεούται όπως τηρεί τους προβλεπόμενους από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία κανόνες σχετικά με την ασφάλεια ναυσιπλοΐας, τη στελέχωση, την υγιεινή και την καταλληλότητα του αλιευτικού σκάφους για την επιβίβαση επιβατών. Πριν την έναρξη της διενέργειας αλιευτικού τουρισμού, οι ενδιαφερόμενοι αλιείς ενημερώνουν εγγράφως την κατά τόπο αρμόδια Λιμενική Αρχή σχετικά με την πρόθεση τους να διενεργήσουν τέτοιου είδους τουρισμό στην περιφέρεια δικαιοδοσίας τους».

Σύμφωνα με το άρθρο 177 του ν. 4070/2012 (Α' 82) «Κατά παρέκκλιση από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις, επιτρέπεται σε αλιευτικά ή σπογγαλιευτικά σκάφη εφοδιασμένα με επαγγελματική άδεια αλιείας ή σε βοηθητικά σκάφη υδατοκαλλιέργειας, να επιβιβάζουν επισκέπτες-τουρίστες για τη συμμετοχή τους μόνο σε δραστηριότητες αλιευτικού τουρισμού, εντός του θαλάσσιου χώρου της υδατοκαλλιέργειας».

Επισημαίνεται, τέλος, ότι όσοι ασκούν δραστηριότητες αλιευτικού τουρισμού υπόκεινται στις διατάξεις τόσο της αλιευτικής όσο και της τουριστικής νομοθεσίας. Σύμφωνα με το άρθρο 182 του ν. 4070/2012 περί κυρώσεων οι κυρώσεις αυτές μπορεί να είναι άρση της δραστηριότητας άσκησης του αλιευτικού τουρισμού για ένα έτος σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του αλιευτικού τουρισμού, της αλιευτικής⁴⁰ ή της τουριστικής νομοθεσίας, ακόμα απαγόρευση άσκησης της δραστηριότητας εφόσον επιβληθεί άρση της δραστηριότητας δύο φορές σε χρονικό διάστημα πέντε ετών.

⁴⁰ Οι παραβάσεις της αλιευτικής νομοθεσίας κατά την άσκηση της δραστηριότητας του Αλιευτικού Τουρισμού τιμωρούνται με τις κυρώσεις που προβλέπει το άρθρο 11 του ν.δ 420/1970 (Α' 27), όπως αντικαταστάθηκε και ισχύει».

2.4. Αθλητικός τουρισμός

2.4.1. Εισαγωγή-έννοια

Ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ειδική μορφή τουρισμού και «αφορά στην ενεργητική ή παθητική συμμετοχή μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων, σε ανταγωνιστικές/επαγγελματικές ή ψυχαγωγικές αθλητικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού ή κατά τη διάρκεια παραμονής σε ένα προορισμό, εκτός του μόνιμου τόπου διαμονής» (Gammon & Robinson, 2003, Ritchie, 2005, Standeven & DeKnop, 1999, όπ. αναφ. στο Φραϊδάκη, 2013). Σύμφωνα με άλλον ορισμό «ως αθλητικός τουρισμός ορίζεται η εμπειρία του ταξιδιού ως αποτέλεσμα συμμετοχής σε αθλητική δραστηριότητα ή γεγονός/εκδήλωση (Karlis, 2002), όπου το αθλητικό γεγονός είναι η κύρια αιτία του ταξιδιού» (Katerinopoulou, 2002, όπ. αναφ. στο Παιτσίνης & Υφαντίδου, 2015).

Ο αθλητισμός και οι συναφείς αθλητικές δραστηριότητες συνιστούν σημαντικό παράγοντα τουριστικής κινητικότητας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η μετακίνηση των επισκεπτών μπορεί να σχετίζεται είτε με την ενεργή συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες και διοργανώσεις είτε με την παρακολούθηση σημαντικών αθλητικών γεγονότων. Παράλληλα, για ένα ευρύ τμήμα του πληθυσμού, η άθληση εντάσσεται στο πλαίσιο των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων (Πετρέας, 2017).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού⁴¹ (2025), «ο συνδυασμός των αθλητικών δραστηριοτήτων και η ταύτιση του χρόνου των διακοπών ή του ελεύθερου χρόνου με τον χρόνο του αθλητισμού αποτελούν ουσιαστικά την αιτία δημιουργίας και ανάδειξης του φαινομένου που ονομάζεται «Αθλητικός Τουρισμός».

Η διαφορά στη συμμετοχή ενός ατόμου σε εκδηλώσεις αθλητικού τουρισμού ή σε υπαίθριες τουριστικές δραστηριότητες αναψυχής έγκειται στη διαφορετική φιλοσοφία, τη διαφορετική διαδικασία καθοδήγησης από τον διοργανωτή και τα διαφορετικά επιδιωκόμενα οφέλη/αποτελέσματα στα οποία αποβλέπει ο συμμετέχων (Κουθούρης κ.α., 2022).

⁴¹ Στο εν λόγω Υπουργείο έχει δημιουργηθεί Τμήμα Αθλητικού Τουρισμού και δραστηριοτήτων Αθλητικής Αναψυχής.

Οι υπαίθριες δραστηριότητες διέπονται από αρχές περιβαλλοντικής υπευθυνότητας, όπως η αποφυγή παρέμβασης και η ελαχιστοποίηση του οικολογικού αποτυπώματος, σύμφωνα με την αρχή «leave no trace», προάγοντας τη βιώσιμη αλληλεπίδραση ανθρώπου και φύσης, στο πλαίσιο μίας αειφορικής σχέσης εκπαίδευσης και προστασίας του περιβάλλοντος. Αντίθετα, ο αθλητικός τουρισμός, μια δραστηριότητα με υψηλή οικονομική δυναμική και μαζική συμμετοχή, συχνά αναπτύσσεται χωρίς επαρκή περιβαλλοντικό σχεδιασμό, γεγονός που αντιβαίνει στις αρχές της αειφορίας.

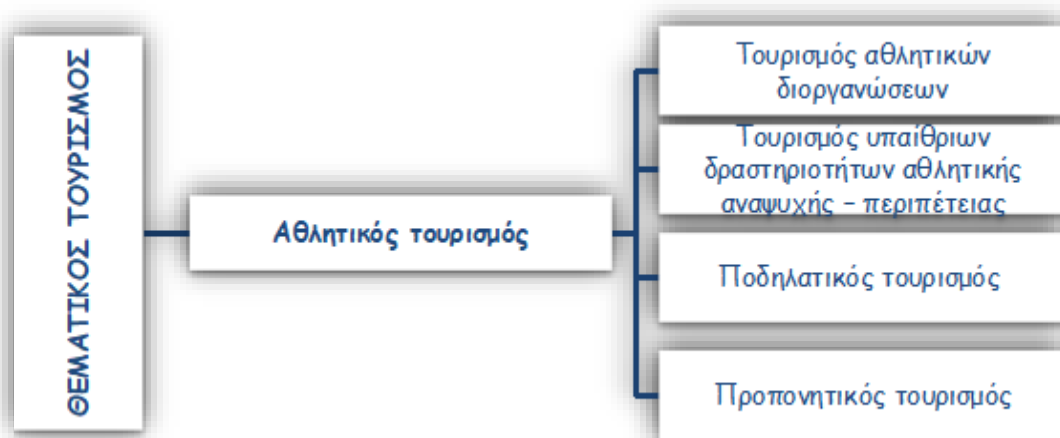
Ο κλάδος των υπαίθριων τουριστικών δραστηριοτήτων αναψυχής εντάσσεται στον τομέα παροχής υπηρεσιών της Ενεργού Κινητικής Αναψυχής (ΚΑΔ 93.29.19.09), απασχολεί πάνω από 300.000 εργαζόμενους στην Ευρώπη και εξυπηρετεί εκατομμύρια πελάτες. Οι επιχειρήσεις του κλάδου είναι κατά κύριο λόγο μεσαίου μεγέθους, υπόκεινται σε αστική και ποινική ευθύνη και λειτουργούν κυρίως σε φυσικά περιβάλλοντα. Παρά τη σύγχυση που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τον προσδιορισμό των υπαίθριων τουριστικών δραστηριοτήτων αναψυχής, οι ευρωπαϊκοί θεσμικοί φορείς τις αναγνωρίζουν ως διακριτό υποκλάδο της Ενεργού Κινητικής Αναψυχής (ΚΑΔ 93.2), διαχωρίζοντάς τες από τον τομέα του αθλητισμού (ΚΑΔ 93.1) (Κουθούρης κ.α., 2022).

2.4.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Η έννοια του αθλητικού⁴² τουρισμού προσδιορίζεται για πρώτη φορά στο άρθρο 6 του ν. 4582/2018. Σύμφωνα με αυτό «Αθλητικός τουρισμός είναι η μορφή τουρισμού, η οποία πραγματοποιείται με ενεργητική ή παθητική συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής που οι επισκέπτες - τουρίστες επιλέγουν στον τουριστικό προορισμό των διακοπών τους, με στόχο την ψυχαγωγία και τη βελτίωση της υγείας, της φυσικής κατάστασης και της ευεξίας τους και περιλαμβάνει α) την ενεργητική αθλητική δραστηριότητα αναψυχής, ατομικά ή σε ομάδα, β) την προσωπική εξέλιξη ή βελτίωση της δεξιότητας και την εκμάθηση των κανόνων για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων αναψυχής ατομικά ή σε ομάδα, γ) την παθητική παρακολούθηση, ως θεατής ή υποστηρικτής μιας ομάδας, ενός αθλήματος ή μίας αθλητικής διοργάνωσης,

⁴² Ο όρος αθλητικός τουρισμός απαντάται σε προγενέστερα νομοθετήματα (αρ. 12061/2007 ΥΑ ΦΕΚ Β' 1393 περί προδιαγραφών Κέντρων Προπονητικού Αθλητικού Τουρισμού, άρθρο 6 του ΕΠΧΣΤΑΑΤ αρ. 24208/2009, ΦΕΚ Β' 1138), χωρίς ωστόσο να προσδιορίζεται εννοιολογικά.

δ) την επίσκεψη σε τοποθεσίες και μέρη που σχετίζονται με την ιστορία, την πολιτιστική κληρονομιά και την κουλτούρα του αθλήματος ή ενός αθλητικού μύθου και
ε) δραστηριότητες αναψυχής για άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρία». Με βάση την παράγραφο 2 του άρθρου 6 του ν. 4582/2018 αρχικά ο αθλητικός τουρισμός διακρίνεται σε τουρισμό αθλητικών διοργανώσεων και τουρισμό υπαίθριων δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας, παρακάτω όμως στο ίδιο άρθρο προστίθενται και άλλες δύο υποκατηγορίες, ήτοι ο ποδηλατικός και ο προπονητικός τουρισμός, σύμφωνα με το παρακάτω σχήμα:

Σχήμα 6. Μορφές αθλητικού τουρισμού (ν. 4582/2018). Πηγή: Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2022.

Εν προκειμένω, θα ασχοληθούμε μόνο με τον τουρισμό υπαίθριων δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας και στον ποδηλατικό τουρισμό, καθώς οι δύο αυτές ειδικότερες μορφές περιλαμβάνουν δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην ύπαιθρο. Με δεδομένο ότι ο ποδηλατικός τουρισμός και οι δραστηριότητες περιπέτειας απαιτούν αυξημένη σωματική προσπάθεια και εξειδικευμένο εξοπλισμό, ο νομοθέτης εντάσσει τις δύο αυτές μορφές στον αθλητικό τουρισμό. Η απόφασή του να «αποσυνδέσει» από τον τουρισμό υπαίθρου και να εντάξει στον αθλητικό τουρισμό τις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής-περιπέτειας, δραστηριότητες, που εκ των πραγμάτων λαμβάνουν χώρα στην ύπαιθρο, βρίσκει εκ διαμέτρου αντίθετους τους επιχειρηματίες του κλάδου, καθώς η έννοια του αθλητισμού εστιάζει γενικότερα στην επίτευξη του άθλου, της διάκρισης και της ανάδειξης του ατόμου, της ομάδας μέσω του ανταγωνισμού και της διεκδίκησης της πρωτιάς. Αντίθετα, οι «ενεργητικές διακοπές» επικεντρώνονται στην κινητική

αναψυχή, την ευεξία, τη συνεργασία και την ολιστική ανάπτυξη του ατόμου, με σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 «Ως υπαίθριες δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής - περιπέτειας νοείται κάθε δραστηριότητα, ακραίας ή ήπιας περιπέτειας, που πραγματοποιείται άπαξ ή περιστασιακά χωρίς αγωνιστικό χαρακτήρα και έχει κύριο σκοπό την αναψυχή και ψυχαγωγία των συμμετεχόντων. Απευθύνεται σε επισκέπτες – τουρίστες, οι οποίοι στο πλαίσιο των διακοπών τους επισκέπτονται έναν προορισμό για να συμμετέχουν ενεργά σε μία ή περισσότερες δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής. Οι υπαίθριες δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας μπορεί να αναπτύσσονται: στη θάλασσα, σε λίμνες και ποτάμια, σε ορεινές, ημιορεινές περιοχές και σε αστικές και ημιαστικές περιοχές» και περιλαμβάνουν είτε προγράμματα υπαίθριων δραστηριοτήτων ήπιων⁴³, έντονων⁴⁴ ή αυξημένης επικινδυνότητας⁴⁵ είτε «προγράμματα αθλητικής αναψυχής από ομάδες εμψυχωτών και προπονητών/εκπαιδευτών των ξενοδοχείων με ειδική υποδομή όπως γυμναστήρια, κέντρα ευεξίας (spa), πισίνες, γήπεδα γκολφ, γήπεδα αντισφαίρισης, θεματικά πάρκα και κέντρα θαλασσοθεραπείας».

Στο άρθρο 7 προβλέπεται η έκδοση ΚΥΑ που θα καθορίζει τον εξοπλισμό των συμμετεχόντων, τις προδιαγραφές του εξοπλισμού, τον αριθμό των οδηγών-συνοδών⁴⁶ ανά ομάδα συμμετεχόντων, τα προσόντα, τις υποχρεώσεις και την πιστοποίησή τους,

⁴³ Ήπιες: πεζοπορία, ιππασία περιπάτου, τρέξιμο, τοξοβολία, κολύμβηση με εξοπλισμό, παιχνίδια γνωριμίας και εμπιστοσύνης (team building),

⁴⁴ Έντονες: κατάβαση με φουσκωτή βάρκα (rafting), ποδηλασία βουνού, αναρρίχηση (climbing), κωπηλασία, κυματοδρομία, αετοσανίδα, χρωματοσφαίριση, η ενασχόληση με το σύνολο των δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής που διενεργούνται κατά τη χειμερινή περίοδο, και υπό συγκεκριμένες κλιματολογικές συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που πραγματοποιούνται σε ορειβατικά καταφύγια και χιονοδρομικά κέντρα (χιονοσανίδα, έλκηθρο, καταρρίχηση - κατάβαση), εξερεύνηση σπηλαίων (caving), διάσχιση φαραγγιού, τρίαθλο, αντισφαίριση, γκολφ, πετοσφαίριση επί άμμου και αυτόνομη κατάδυση,

⁴⁵ Αυξημένης επικινδυνότητας: ελεύθερη πτώση (sky diving), κατάδυση από βράχο (cliff diving) και ελεγχόμενη πτώση με ελαστικό σχοινί (bungee jumping) αιωρόπτερο ή αλεξίπτωτο πλαγιάς (paragliding-parapente).

⁴⁶ Αν και εθνικό σύστημα εκπαίδευσης οδηγών-συνοδών δεν υπάρχει, όμως το επάγγελμα του «Συνοδού-Εμψυχωτή υπαίθριων τουριστικών δραστηριοτήτων αναψυχής» είναι πλέον αναγνωρισμένο από την Πολιτεία, διαθέτοντας τον ΚΑΔ 93.29.19.09. Η εκπαίδευση γίνεται από ένα σύστημα πιστοποίησης που δημιουργήθηκε από τον Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Εταιρειών Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αναψυχής (<https://hateoa.gr>) και αναγνωρίζεται από το Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης (Ε.ΣΥ.Δ.) του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (<https://esyd.gr/main>). Αντίστοιχα προγράμματα επιμόρφωσης εστιασμένα στα soft skills των εμψυχωτών προσφέρει το Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Κουθούρης, 2017).

καθώς και τους κανόνες ασφαλείας των υπαίθριων δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας, η οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμη.

Στο άρθρο 8 προβλέπεται, επίσης, η έκδοση Ειδικού Σήματος Λειτουργίας Τουρισμού Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αθλητικής Αναψυχής-Περιπέτειας που είναι υποχρεωτικό για όσα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ασκούν επιχειρηματικά τις εν λόγω δραστηριότητες, εκκρεμεί όμως η έκδοση της σχετικής ΚΥΑ. «Εφόσον η δραστηριότητα αθλητικού τουρισμού σχετίζεται με μέσα θαλάσσιας αναψυχής, εφαρμόζεται κατά τα λοιπά ο Γενικός Κανονισμός Λιμένος που εγκρίθηκε με το άρθρο πρώτο της 2133.1/39328/2018 απόφασης του Υπουργού Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (Β 1929) και κάθε άλλη ειδική διάταξη. Αν οι δραστηριότητες αυτές ασκούνται από τουριστικό γραφείο, το τουριστικό γραφείο πρέπει να διαθέτει Βεβαίωση Συνδρομής Νόμιμων Προϋποθέσεων σε ισχύ».

Στο άρθρο 6 εμπεριέχεται και ο ποδηλατικός τουρισμός, που αποτελεί «μορφή τουρισμού όπου η ποδηλασία είναι ο κύριος σκοπός του ταξιδιού και το ποδήλατο αποτελεί το μέσο προκειμένου οι επισκέπτες-τουρίστες να βιώσουν μία ολοκληρωμένη τουριστική εμπειρία. Ο ποδηλατικός τουρισμός αφορά επισκέπτες - τουρίστες που είτε διαμένουν σε έναν συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό και επιλέγουν ημερήσιες ποδηλατικές διαδρομές ή επισκέπτονται περισσότερους προορισμούς και διαμένουν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Οι ποδηλατικές δραστηριότητες αναψυχής διακρίνονται σε ήπια ποδηλασία, όπου ο ποδηλάτης απολαμβάνει τη φύση και το τοπίο, και σε εντατική ποδηλασία, όπου η φυσική κατάσταση είναι ο κύριος στόχος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Αποτελέσματα έρευνας- Συμπεράσματα και προτάσεις

3.1. Αποτελέσματα έρευνας

3.1.1. Μεθοδολογία

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση μέσω συνεντεύξεων, προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στις απόψεις, τις εμπειρίες και τη γνώση των συμμετεχόντων (Dunn, 2021, όπ. αναφ. στο Τσακοπούλου, 2022). Για τη διεξαγωγή των ημι-δομημένων συνεντεύξεων συντάχθηκαν δύο οδηγοί με προκαθορισμένες ερωτήσεις, που διαφοροποιήθηκαν ανάλογα με την κατηγορία των συμμετεχόντων (βλ. Παράρτημα Β). Η διατύπωση και η σειρά των ερωτήσεων δεν τηρήθηκαν αυστηρά, αλλά λειτούργησαν ως θεματικός άξονας, οι δε διευκρινιστικές ερωτήσεις ανά θεματικό πεδίο συνέβαλαν στη σφαιρικότερη διερεύνηση και στην ολοκληρωμένη κατανόηση των απόψεων των συμμετεχόντων. Παράλληλα παρείχαν ευελιξία, επιτρέποντας την ανάδειξη νέων θεμάτων κατά τη ροή της συζήτησης (Dunn, 2021· Patton, 2015, όπ. αναφ. στο Τσακοπούλου, 2022).

Η έρευνα βασίστηκε σε συνεντεύξεις στελεχών του Δημοσίου Τομέα που συμμετέχουν στη διαμόρφωση της τουριστικής πολιτικής και επαγγελματιών ή εκπροσώπων φορέων του κλάδου με στόχο την αποτύπωση των απόψεών τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και τις προοπτικές βελτίωσής του. Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν βάσει της γνώσης, της εμπειρίας και της ενεργής συμμετοχής τους στον συγκεκριμένο τομέα.

Στις προσκλήσεις συμμετοχής, που απεστάλησαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κατά το διάστημα Μάιος 2025 – Ιανουάριος 2026, ανταποκρίθηκαν θετικά και οι εννέα αποδέκτες. Οι συνεντευξιαζόμενοι απάντησαν κυρίως σε ερωτήσεις που σχετιζόνταν με τον τομέα δραστηριότητάς τους, ενώ σε δύο περιπτώσεις πραγματοποιήθηκε σύντομη συζήτηση λόγω περιορισμένου χρόνου. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων βασίστηκε στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των πρωτογενών δεδομένων που συλλέχθηκαν. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει τη συστηματική επεξεργασία και ερμηνεία των απόψεων και εμπειριών των συμμετεχόντων, καθώς και την ανάδειξη επαναλαμβανόμενων θεμάτων.

Κατά τη διαδικασία της ανάλυσης ακολουθήθηκαν τα εξής τρία στάδια:

α) Θεματική Κωδικοποίηση: Το υλικό των συνεντεύξεων ομαδοποιήθηκε σε κεντρικούς θεματικούς άξονες (όπως εθνική στρατηγική-όραμα, αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου, εκπαίδευση-πιστοποίηση κλπ), επιτρέποντας την οργάνωση των πληροφοριών γύρω από τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας,

β) Συγκριτική ανάλυση: Πραγματοποιήθηκε αντιπαραβολή των απαντήσεων μεταξύ των στελεχών του δημόσιου τομέα και των επαγγελματιών της αγοράς, ώστε να αναδειχθούν σημεία σύγκλισης αλλά και θεσμικά κενά ή ασάφειες και

γ) Ερμηνευτική σύνθεση: Τα ευρήματα συσχετίστηκαν με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και με διεθνή παραδείγματα, με στόχο τη διαμόρφωση προτάσεων στρατηγικής ανάπτυξης. Η ανάλυση διεξήχθη με γνώμονα την ακαδημαϊκή δεοντολογία, διασφαλίζοντας την αντικειμενική μεταφορά των απόψεων των συμμετεχόντων.

3.1.2. Ανάλυση ευρημάτων

Τα αποτελέσματα της έρευνας συγκλίνουν καταρχάς στην αναγνώριση της υψηλής δυναμικής του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας, ταυτόχρονα όμως αναδεικνύουν μία σειρά δομικών αδυναμιών που εμποδίζουν τη συστηματική και βιώσιμη ανάπτυξή του. Κατά την ανάλυση των ευρημάτων διαπιστώνεται διαφοροποίηση στον τρόπο προσέγγισης του ζητήματος, καθώς οι απαντήσεις των στελεχών του δημόσιου τομέα κυμαίνονται κυρίως σε θεσμικό επίπεδο με έμφαση στον ρόλο του Κράτους και στα διαθέσιμα εργαλεία χάραξης τουριστικής πολιτικής, ενώ οι ιδιωτικοί φορείς και επιχειρήσεις υιοθετούν μία άλλη, πιο λειτουργική - πρακτική οπτική, αναδεικνύοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου. Παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις διαφαίνεται ένα κοινό πεδίο σύγκλισης ως προς την αναγκαιότητα μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού, τροποποίησης του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου και ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

3.1.2.1. Εθνική στρατηγική και όραμα

Αν και ο τουρισμός υπαίθρου αποτελεί στρατηγικό εργαλείο για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών, εντούτοις διαπιστώνεται έλλειψη κοινού οράματος και ενιαίας εθνικής

στρατηγικής, η οποία λειτουργεί συχνά προς όφελος συντεχνιακών συμφερόντων και εις βάρος της εθνικής οικονομίας. Το Υπουργείο Τουρισμού προωθεί την ανάπτυξή του, σύμφωνα με τα ετήσια σχέδια δράσης, μέσω συνεργασιών με την τοπική αυτοδιοίκηση και τον ιδιωτικό τομέα, απαραίτητη όμως είναι και η στενότερη συνεργασία με άλλα Υπουργεία (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης & Πολιτικής Προστασίας κλπ).

Έως σήμερα η τουριστική ταυτότητα της Ελλάδας εξακολουθεί να βασίζεται κυρίως στο μοντέλο «ήλιος και θάλασσα». Ως συνέπεια, οι δυνατότητες ανάπτυξης αυθεντικών εμπειριών στην ύπαιθρο παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητες. Η έλλειψη ενιαίου στρατηγικού οράματος για την ανάδειξη της Ελλάδας ως διακριτού προορισμού για τουρισμό υπαίθρου συντελεί στη διαίωνιση ενός μονοδιάστατου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης.

Το όραμα του Hatta Outdoors (πρώην Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αναψυχής) συνδέεται με τη συστηματική καλλιέργεια μιας «outdoor παιδείας», προκειμένου η Ελλάδα να αναδειχθεί σε κορυφαίο outdoor προορισμό στην Ευρώπη σε ορίζοντα 15–20 ετών. Η βιωματική εξοικείωση των μαθητών από μικρή ηλικία μέσω παρακολούθησης στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων στη φύση θα δημιουργήσει μια νέα γενιά πολιτών, οι οποίοι θα λειτουργήσουν στο μέλλον ως πρεσβευτές της outdoor κουλτούρας, καλύπτοντας το σημερινό έλλειμμα κουλτούρας ευθύνης. Η υλοποίηση του παραπάνω οράματος προϋποθέτει, ωστόσο, την αгаστή συνεργασία και τη χάραξη κοινής πολιτικής μεταξύ Υπουργείου Τουρισμού και Υπουργείου Παιδείας.

Για την υλοποίηση του οράματος του Συνδέσμου Ενώσεων Αγροτουρισμού Ελλάδας – σημερινή Αγροξενία - που υπερβαίνει τα στενά όρια του τουρισμού είναι απαραίτητη η ουσιαστική οικονομική στήριξη των μικρών αγροτουριστικών επιχειρήσεων, αλλά και των φορέων του κλάδου από το Κράτος. Όραμα του πρώην Σ.Ε.ΑΓ.Ε. αποτέλεσε η συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και τα ορεινά χωριά μέσω της ανάπτυξης του αγροτουρισμού, ο οποίος ως εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης, αποτελεί πηγή συμπληρωματικού εισοδήματος για τον αγρότη/κάτοικο της υπαίθρου διασφαλίζοντας την αξιοπρεπή διαβίωσή του.

3.1.2.2. Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου

Μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων αναδεικνύεται μια θεμελιώδης εννοιολογική σύγχυση που διέπει τον τουρισμό υπαίθρου στην Ελλάδα. Παρά τον ορισμό που δίνεται στον ν. 4582/2018, οι συμμετέχοντες επισημαίνουν ότι ο όρος παραμένει «εννοιολογικά ασαφής» ή «αόριστος», χωρίς να καλύπτει ολοκληρωμένα όλες τις μορφές τουρισμού υπαίθρου. Παράλληλα, επισημαίνεται η γενικότερη αδυναμία εφαρμογής στην πράξη των διατάξεων που αφορούν στον τουρισμό υπαίθρου λόγω μη έκδοσης των περισσότερων σχετικών ΚΥΑ. Επιπλέον, ορισμένες υπαίθριες δραστηριότητες αντιμετωπίζονται ως «αθλητικές» ή ακόμη και ως «επικίνδυνα σπορ», γεγονός που δημιουργεί σύγχυση και σημαντικά προβλήματα στην πράξη.

Διαφωνώντας από την πρώτη στιγμή με τον ν. 4582/2018, λόγω της αυθαίρετης ένταξης των ΤΥΔΑ στον αθλητικό τουρισμό, ο Σ.Ε.Τ.Ε.Υ.Δ.Α. εμμένει στον διαχωρισμό από τις αθλητικές δραστηριότητες, καθώς βασικός σκοπός των δραστηριοτήτων που οργανώνονται από τα τουριστικά γραφεία είναι η αναψυχή, η εμπειρία και η επαφή με τη φύση, και όχι η αθλητική διάκριση ή τα μετάλλια και οι επιδόσεις που απαντώνται στον αθλητισμό. Εν προκειμένω, το θεσμικό πλαίσιο όχι μόνο δεν καλύπτει τις ανάγκες του κλάδου, αλλά δημιουργεί περισσότερα προβλήματα απ' όσα προσπαθεί να επιλύσει.

Θεωρώντας ουσιώδη τον διαχωρισμό από τις αθλητικές δραστηριότητες ο Σ.Ε.Τ.Ε.Υ.Δ.Α. χρησιμοποιεί την ορολογία «Τουριστικές Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής» (Τ.Υ.Δ.Α.), όπως διεθνώς αποδίδεται με τους όρους outdoor activities και adventure tourism. Ο κλάδος των ΤΥΔΑ αποτελεί έναν καινοτόμο, διαρκώς αναπτυσσόμενο κλάδο, ο οποίος περιλαμβάνει οποιασδήποτε μορφής υπαίθρια δραστηριότητα αναψυχής, που ψυχαγωγεί τους συμμετέχοντες, χωρίς να περιλαμβάνει διαγωνιστική δραστηριότητα. Οι επιχειρήσεις ΤΥΔΑ διαθέτουν συνοδούς εμψυχωτές (outdoor animateurs) και όχι εκπαιδευτές ή προπονητές· εξυπηρετούν πελάτες και όχι αθλητές· λειτουργούν ως κερδοσκοπικές επιχειρήσεις με τιμοκαταλόγους και ΦΠΑ σε αντίθεση με τα μη κερδοσκοπικά αθλητικά σωματεία, που βασίζονται σε συνδρομές και έχουν διαφορετικό νομικό καθεστώς.

Ο συμμετέχων στις ΤΥΔΑ αποστασιοποιείται από τις μαζικές, τυποποιημένες μορφές αναψυχής και στρέφεται προς πιο προσωποποιημένες, αυθεντικές και πρωτότυπες εμπειρίες. Μέσα από την ενεργή συμμετοχή ο ίδιος αποκτά ρόλο συνδημιουργού της συνολικής εμπειρίας (co-creation). Σημειωτέον ότι στο Σχέδιο Δράσης έτους 2025 του Υπουργείου Τουρισμού συμπεριλήφθηκε το έργο «3.3.17 Αθλητικός Τουρισμός/ Τουρισμός Υπαίθρου/ Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής», με σκοπό την επεξεργασία και ανάρτηση νόμου για διαβούλευση και κατάθεση νόμου στη Βουλή, το οποίο όμως δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη.

Η μονοσήμαντη κατηγοριοποίηση των εν λόγω δραστηριοτήτων στον αθλητικό τουρισμό με γνώμονα τον βαθμό επικινδυνότητας ή το τεχνικό-αθλητικό περιεχόμενο, παραβλέπει τις ιδιαιτερότητες της τουριστικής αγοράς, αποσυνδέοντας τις δραστηριότητες αυτές από την τοπική οικονομία και ανάπτυξη. Οι εν λόγω δραστηριότητες πρέπει να εκληφθούν, σύμφωνα με τους επιχειρηματίες, όχι ως «άθλημα» αλλά ως «εμπειρίες», που συντελούνται στον χώρο της υπαίθρου, η οποία αποτελεί το βασικό προϊόν.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό υπαίθρου παρουσιάζουν μεγάλη ανομοιογένεια ως προς την αδειοδότησή τους, αδειοδοτούνται δηλαδή από διαφορετικούς φορείς του Δημοσίου (Π.Υ.Τ. Υπουργείου Τουρισμού, Υπηρεσία Αλιείας της οικείας Περιφερειακής Ενότητας, Διεύθυνση Αγροτικών Υποθέσεων της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης στα όρια της οποίας λειτουργεί νόμιμα η μονάδα υδατοκαλλιέργειας, όπου παρέχονται υπηρεσίες αλιευτικού τουρισμού κλπ), σε ορισμένες δε περιπτώσεις δεν υπάρχει ένα ξεκάθαρο πλαίσιο αδειοδότησης ή ένα «σημείο επαφής».

Για παράδειγμα, στην περίπτωση που Έλληνας οδηγός rafting επιδιώξει την έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας στη Γαλλία, οι αρμόδιες αρχές θα εξετάσουν την επάρκεια και αντιστοίχιση των επαγγελματικών του προσόντων. Εφόσον διαπιστωθούν ελλείψεις, θα του παρασχεθεί σαφής και συγκεκριμένη καθοδήγηση ως προς τις απαιτούμενες συμπληρωματικές διαδικασίες (π.χ. πρόσθετη εκπαίδευση, πιστοποίηση ή διοικητικές ενέργειες), καθώς και ενημέρωση για τον αρμόδιο φορέα υλοποίησής τους. Αντίθετα, στην περίπτωση Γάλλου οδηγού rafting που επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί επαγγελματικά στην Ελλάδα, ανακύπτει έλλειψη δημόσιου φορέα αρμόδιου για την παροχή σαφούς και ολοκληρωμένης πληροφόρησης αναφορικά με

τη διαδικασία αναγνώρισης των επαγγελματικών του προσόντων και τα απαιτούμενα βήματα για τη νόμιμη έναρξη της δραστηριότητάς του.

Επίσης, διαπιστώνονται «γκρίζες ζώνες», καθώς οι επιχειρήσεις αναγκάζονται - ελλείψει ουσιαστικής ρύθμισης - να λειτουργούν υπό το καθεστώς τουριστικού γραφείου (π.χ. οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες περιηγητικών διαδρομών-πεζοπορίας ή οικοτουρισμού), το οποίο όμως δεν καλύπτει τις ειδικές απαιτήσεις των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Επισημαίνεται δε ότι το υψηλό κόστος γνωστοποίησης λειτουργίας τουριστικού γραφείου στο Υπουργείο Τουρισμού (υποχρέωση κατάθεσης εγγυητικής επιστολής ύψους 5.000 ευρώ και παραβόλου ύψους 300 ευρώ) λειτουργεί αποτρεπτικά για τις μικρές επιχειρήσεις, οδηγώντας κάποιες από αυτές στην παρανομία ή την αδράνεια. Εκτός από αυξημένο διοικητικό κόστος, ενίοτε προκαλούνται διενέξεις μεταξύ των εμπλεκόμενων σχετικά με τα όρια ευθύνης διοργανωτών, τα εργασιακά δικαιώματα, την προστασία καταναλωτή κ.α.

Η ένταξη του ποδηλατικού τουρισμού στον αθλητικό τουρισμό εξυπηρετεί κυρίως την ανάγκη θέσπισης κανόνων για τη διεξαγωγή αγώνων ή οργανωμένων αθλητικών εκδηλώσεων, αγνοώντας την περίπτωση που οι ποδηλάτες επιδιώκουν κυρίως την επαφή με τη φύση. Η ειδοποιός διαφορά έγκειται στο κίνητρο, καθώς για έναν ποδηλάτη που περιηγείται στα ορεινά χωριά της Πίνδου η δραστηριότητα (ποδηλασία) δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο επαφής με την ύπαιθρο, μετουσιώνοντάς την σε μια πολυδιάστατη τουριστική εμπειρία.

Η χορήγηση Ειδικού Σήματος Αγροτουρισμού και Πολυλειτουργικού Αγροκτήματος με παρόμοια πλαίσια λειτουργίας από δύο διαφορετικά Υπουργεία (Υπουργείο Τουρισμού και Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης αντίστοιχα) περισσότερο μπερδεύει παρά διευκολύνει, ενώ δεν προκύπτει η σκοπιμότητα απόκτησης δύο Ειδικών Σημάτων από μία επιχείρηση, αναδεικνύοντας την αδυναμία συνεργασίας-συντονισμού μεταξύ Υπουργείων. Ακόμη, η απαίτηση χρήσης οχημάτων νέας τεχνολογίας (Euro V και άνω) - στα πλαίσια της άσκησης δραστηριότητας εκμίσθωσης ΕΙΧ αυτοκινήτων με οδηγό - σε χωματόδρομους και η έλλειψη ρύθμισης για τη μεταφορά πελατών χωρίς κόμιστρο από την αφετηρία προς τον τερματισμό των δραστηριοτήτων αποτελούν σημαντικό εμπόδιο, προτείνεται δε η τροποποίηση της συγκεκριμένης διάταξης, σύμφωνα με την περίπτωση 5 της υποπαραγράφου Η2 της παραγράφου Η του ν. 4093/2012 (ΦΕΚ Α' 222), όπως ισχύει.

Εν κατακλείδι, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (ν. 4582/2018) αξιολογείται από τους εμπλεκόμενους φορείς ως ασαφές, αποσπασματικό και ανεπαρκώς εξειδικευμένο για να εφαρμοστεί αποτελεσματικά. Αντί να λειτουργεί ως «μοχλός ανάπτυξης», αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα και τροχοπέδη για την περαιτέρω ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του τουρισμού υπαίθρου.

3.1.2.3. Εκπαίδευση και πιστοποίηση

Στην Ελλάδα παρά την αυξανόμενη ζήτηση για υπηρεσίες τουρισμού υπαίθρου δεν υπάρχουν εξειδικευμένες σχολές για EEMT, γεγονός που αποδίδεται αφενός στη μικρή ανάπτυξη των μορφών αυτών σε σύγκριση με τον κυρίαρχο παραθεριστικό τουρισμό, αφετέρου στην απαίτηση διεπιστημονικού συνδυασμού γνώσεων. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα να μην υφίσταται σήμερα ένα ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσης. Η κάλυψη της ζήτησης της τουριστικής αγοράς για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό προέρχεται εν μέρει από δημόσιες και ιδιωτικές Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΑΕΚ), από το ΚΕΔΙΒΙΜ (Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε συνεργασία με τον ΣΕΤΕΥΔΑ) που υλοποιεί επιμορφωτικό πρόγραμμα για Εμπνευστές Τουριστικών Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αναψυχής με τίτλο «Soft Skills: Δεξιότητες Διαχείρισης Πελατών & Προγραμμάτων», αλλά και από το εξωτερικό.

Συγκεκριμένα, οι Σ.Α.Ε.Κ. του Υπουργείου Τουρισμού προσφέρουν ειδικότητες γενικής φιλοξενίας, στερούνται όμως εξειδικευμένων προγραμμάτων. Οι υφιστάμενες ειδικότητες (π.χ. συνοδός βουνού) στις Σ.Α.Ε.Κ. άλλων φορέων (Υπουργείο Παιδείας, ΕΛ.Γ.Ο. και ιδιωτικές Σ.Α.Ε.Κ.) κρίνονται συχνά ως υπερβολικά χρονοβόρες ή αποκομμένες από την εποχικότητα του επαγγέλματος. Ειδικότερα, η πιστοποίηση της ειδικότητας «Συνοδός Βουνού» απαιτεί την ολοκλήρωση προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης διάρκειας τεσσάρων εξαμήνων και πρακτικής άσκησης, ακολουθούμενης από εξετάσεις πιστοποίησης που διενεργούνται από τον ΕΟΠΠΕΠ μία ή δύο φορές τον χρόνο.

Η απουσία, επίσης, ενιαίων εθνικών προτύπων, όπως ενιαίου συστήματος πιστοποίησης «συνοδών-εμπνευστών» και επίσημου μητρώου παρόχων, αναγκάζει τους επαγγελματικούς συνδέσμους να αναπτύσσουν δικά τους ιδιωτικά σχήματα πιστοποίησης για να διασφαλίσουν την ποιότητα και την ασφάλεια. Ο ΣΕΤΕΥΔΑ

σε συνεργασία με HATTA και DQS, προχώρησαν στη δημιουργία μιας Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας με την επωνυμία Sustainable Tourism Institute, που αποτελεί τον πρώτο φορέα στην Ελλάδα που έχει διαπιστευθεί από το Ε.ΣΥ.Δ. για την παροχή πιστοποιήσεων για πεζοπορία και ποδηλασία.

Ο ίδιος ο Σύνδεσμος λειτουργεί, λοιπόν, ως μηχανισμός πιστοποίησης δραστηριοτήτων και διασφάλισης ποιότητας μέσω τακτικών εξετάσεων και διεθνώς πιστοποιημένων αξιολογητών, τα δε μέλη του εφαρμόζουν ευρωπαϊκά πρότυπα ασφάλειας και δεοντολογίας, ωστόσο μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων δεν διαθέτει τις εν λόγω πιστοποιήσεις. Η απόκτηση των απαιτούμενων πιστοποιήσεων και των κατάλληλων ασφαλιστικών καλύψεων οφείλεται στην ανάγκη συνεργασίας με διεθνείς tour operators, οι οποίοι θέτουν συγκεκριμένα ελάχιστα πρότυπα οργάνωσης και λειτουργίας.

Στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία (ec-oe.eu), της οποίας ο ΣΕΤΕΥΔΑ αποτελεί μέλος, καταβάλλεται διαχρονική προσπάθεια για τη διαμόρφωση ενός ενιαίου πλαισίου εκπαίδευσης και πιστοποίησης. Στόχος είναι η διασφάλιση της επαγγελματικής κινητικότητας (mobility), ώστε οι συνοδοί εμψυχωτές (outdoor guides, animateurs) να έχουν τη δυνατότητα άσκησης του επαγγέλματός τους σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρώπης με κοινά αναγνωρισμένα προσόντα και πιστοποιήσεις, συμβάλλοντας παράλληλα στην αντιμετώπιση της έλλειψης εύρεσης άρτια καταρτισμένου προσωπικού.

3.1.2.4. Ασφαλιστική κάλυψη

Στο ζήτημα της ασφαλιστικής κάλυψης, η απουσία νομοθετικής ρύθμισης μεταθέτει την ευθύνη στους επαγγελματικούς φορείς. Οι ελληνικές ασφαλιστικές εταιρείες αποφεύγουν την κάλυψη υπαίθριων δραστηριοτήτων, χαρακτηρίζοντας αυτές ως επικίνδυνες. Έτσι, συχνά οι διοργανωτές τέτοιων δραστηριοτήτων (rafting κλπ) είτε δεν καλύπτονται επαρκώς από τα ασφαλιστήρια συμβόλαια αστικής ευθύνης, επειδή το κόστος ασφαλιστηρίων επαγγελματικής ευθύνης είναι δυσβάσταχτο, είτε απευθύνονται σε ασφαλιστικές εταιρείες του εξωτερικού για επαγγελματική ευθύνη. Σημειωτέον ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων προέρχεται από τον εισερχόμενο τουρισμό, οπότε ασφαλιζονται στις χώρες προέλευσής τους.

Παρά την ύπαρξη κωδικού αριθμού δραστηριότητας (ΚΑΔ) για φορολογικούς σκοπούς, δεν προβλέπεται ακόμη δυνατότητα πρόσληψης νέων επαγγελματιών με ειδικότητα «Συνοδός Βουνού» ή συναφών ειδικοτήτων μέσω του ΕΦΚΑ και η αμοιβή τους με εργόσημο. Η απουσία σχετικής ασφαλιστικής κατηγοριοποίησης δημιουργεί θεσμικό κενό ως προς την αναγνώριση και ένταξη των συγκεκριμένων ειδικοτήτων στο πλαίσιο της εξαρτημένης εργασίας.

3.1.2.5. Βιωσιμότητα - κλιματική κρίση – ανθεκτικότητα

Στην Ελλάδα η περιβαλλοντική αρχή «δεν αφήνουμε τίποτα πίσω μας» βασίζεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία, ενώ σε άλλες χώρες αποτελεί ήδη εθνικό brand. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα εμφανίζεται δηλαδή περισσότερο ως ιδιωτική ηθική δέσμευση, παρά ως αποτέλεσμα επαρκούς ρύθμισης ή μηχανισμών εποπτείας. Παρατηρείται σταδιακή ενσωμάτωση πρακτικών βιώσιμης διαχείρισης από τις επιχειρήσεις, όπως αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση φυσικών πόρων (ανακύκλωση), καθώς και υιοθέτηση μέτρων προστασίας και ανάδειξης της βιοποικιλότητας (βιοκαλλιέργειες κλπ).

Σε ό, τι αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ο ΣΕΤΕΥΔΑ τάσσεται υπέρ της αξιοποίησής τους, αλλά αντιτίθεται στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξή τους, ιδίως όταν αυτή οδηγεί σε υποβάθμιση ή καταστρατήγηση παρθένων και ευαίσθητων φυσικών περιοχών. Ειδικότερα, η θέση του είναι αρνητική ως προς την εγκατάσταση τέτοιων έργων σε προστατευόμενες περιοχές, σε πολύ μικρά νησιά, σε υψόμετρα άνω των 800 μέτρων, καθώς και σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Επίσης, η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας δεν αποτελεί τυποποιημένη, υποχρεωτική διαδικασία πριν από την ανάπτυξη υπαίθριων δραστηριοτήτων σε ευαίσθητες περιοχές. Αν και η Ελλάδα διαθέτει εκτεταμένο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, η απουσία επικυρωμένων και πλήρως εφαρμοζόμενων σχεδίων διαχείρισης σε πολλές από αυτές τις περιοχές περιορίζει την αποτελεσματικότητα της προστασίας τους. Η αποσπασματική χωροθέτηση δραστηριοτήτων και η αδυναμία συστηματικής αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων - ελλείπει αξιόπιστων δεικτών και μηχανισμών παρακολούθησης των ανθρωπογενών πιέσεων - δημιουργούν προϋποθέσεις υπερφόρτωσης ευαίσθητων οικοσυστημάτων επιφέροντας μη αναστρέψιμες αλλοιώσεις. Για αυτό είναι αναγκαία

η σύνδεση των αδειών των τουριστικών επιχειρήσεων με τα Διαχειριστικά Σχέδια των προστατευόμενων περιοχών.

Όσον αφορά στις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης, όπως για παράδειγμα καταγράφηκαν μετά τα ακραία φαινόμενα Daniel και Elias στη Θεσσαλία, αναδεικνύεται η ανάγκη πρόληψης και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων. Καθίσταται, δηλαδή, αναγκαία η εκπόνηση και θεσμοθέτηση ολοκληρωμένων επιχειρησιακών σχεδίων διαχείρισης κρίσεων, τα οποία να ενεργοποιούνται άμεσα σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Παράλληλα, κρίνεται απαραίτητη η πρόβλεψη σχετικών ασφαλιστικών καλύψεων, προκειμένου να διασφαλίζεται η οικονομική σταθερότητα και η λειτουργική συνέχεια των επιχειρήσεων.

Το Υπουργείο Τουρισμού για την ενίσχυση του ορεινού τουρισμού και την αναβάθμιση των ορεινών περιοχών της χώρας θεσμοθέτησε μία νέα καινοτόμα μορφή ειδικής τουριστική υποδομής με την ονομασία «Προορισμός Βιώσιμου Ορεινού Τουρισμού» (ΥΑ 1020/2025, ΦΕΚ 547 Β΄) που προβλέπει την από κοινού σε ενιαία έκταση λειτουργία καθ' όλη την διάρκεια του έτους χιονοδρομικού κέντρου, καταφυγίου σε συνδυασμό με ξενοδοχειακό κατάλυμα. Ο «Προορισμός Βιώσιμου Ορεινού Τουρισμού» θα εναρμονίζεται με το χωροταξικό/πολεοδομικό πλαίσιο της περιοχής, καθώς και κάθε πλαίσιο ειδικού καθεστώτος προστασίας περιοχών και δασικών εκτάσεων. Τέλος, το ίδιο Υπουργείο προωθεί - στα πλαίσια του Σχεδίου Δράσης για το 2025 - την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης από τους σπουδαστές και καταρτιζόμενους των ΣΑΕΚ του μέσω της υλοποίησης σεμιναρίων από εξειδικευμένους φορείς.

3.1.2.6. Τοπική ανάπτυξη, ψηφιακός μετασχηματισμός, προώθηση

Ο τουρισμός υπαίθρου αναγνωρίζεται ως ισχυρός μοχλός για την ενίσχυση της τοπικής αλυσίδας αξίας. Η δικτύωση με τοπικούς παραγωγούς και η διοργάνωση θεματικών φεστιβάλ (π.χ. στο Πήλιο) συμβάλλουν στη διατήρηση του πλούτου εντός των τοπικών κοινωνιών και στην καταπολέμηση της τουριστικής «μονοκαλλιέργειας». Σε επίπεδο οργάνωσης της προσφοράς, καταγράφεται περιορισμένη δικτύωση και συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων, με ελάχιστα

εξειδικευμένα δίκτυα ή clusters ανά κατηγορία προϊόντος - με σχετική εξαίρεση τον οινoturισμό.

Στο παρελθόν είχαν δημιουργηθεί περί τα εκατό clusters για τον αγροτουρισμό, όμως αυτά εγκαταλείφθηκαν λόγω μη χρηματοδότησης της απασχόλησης του προσωπικού τους, ενώ ο περιορισμένος χρόνος των επιχειρηματιών δεν τους επέτρεπε να ασχοληθούν οι ίδιοι προσωπικά. Παραδείγματα καλής πρακτικής είναι το δίκτυο επιχειρήσεων «Ladybirds of Livradois-Forez» <https://www.europarc.org/case-studies/tourist-businesses-work-together-sustainability-example-natural-regional-park-livradois-forez-fr-2> στη Γαλλία και το Σήμα «Bandiera Arancione» στην Ιταλία <https://www.touringclub.it/cosa-facciamo/bandiere-arancioni>. Ακόμη, οι συμμετέχοντες υπογραμμίζουν ότι οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. και οι Α.Μ.Κ.Ε. αποτελούν σημαντικά εργαλεία συλλογικής οργάνωσης των τοπικών κοινωνιών.

Ο κλάδος εμφανίζει έντονο εγχώριο προσανατολισμό, καθώς στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στον εσωτερικό τουρισμό, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζεται από τον εποχικό περιορισμό των απευθείας αεροπορικών συνδέσεων (κυρίως κατά το διάστημα Μαΐου–Σεπτεμβρίου) και από τη δυσχέρεια πρόσβασης σε ορισμένες αγροτικές - ορεινές περιοχές. Παρατηρείται έλλειψη οργανωμένης, σαφούς και πολυγλωσσικής διαδικτυακής πληροφόρησης σχετικά με την προσφορά του τουρισμού υπαίθρου, γεγονός που δυσχεραίνει την προσέγγιση διεθνούς κοινού. Επίσης, διαπιστώνεται περιορισμένη στόχευση των ενεργειών μάρκετινγκ σε συγκεκριμένες αγορές (niche markets) και τμήματα κοινού, καθώς και απουσία εξειδικευμένων ψηφιακών εργαλείων προβολής, όπως θεματικές ιστοσελίδες για πεζοπορικό, αγροτουριστικό ή οινoturιστικό προϊόν.

Το Υπουργείο Τουρισμού με δεδομένο ότι η παραδοσιακή γαστρονομία αποτελεί μέρος της ταυτότητας της υπαίθρου και αναπόσπαστο κομμάτι του αγροτουρισμού, εκπόνησε μελέτη με βασικό στόχο την ανάπτυξη ενός Δικτύου (Συστήματος Διασύνδεσης) Αγροδιατροφής, Γαστρονομίας και Τουρισμού (Agri-Food, Gastronomy and Tourism Interconnection System – AGTIS) που θα λειτουργεί ως θεματικός DMO της χώρας για τη γαστρονομία και τον αγροτουρισμό. Παραγόμενο αποτέλεσμα του AGTIS θα είναι η αποτύπωση των υφιστάμενων παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, όπως αγροτουριστικές μονάδες, επισκέψιμα οινοποιεία, ελαιολιβερά, (βλ. παράρτημα Α), εμπειριών γαστρονομικού

περιεχομένου (π.χ. διοργάνωση θεματικών διαδρομών, τοπικών διαδραστικών workshops, επισκέψεων σε τοπικούς παραγωγούς αγροτικών προϊόντων και κρασιού) και η απεικόνιση των ανωτέρω ψηφιακά για την προώθηση των συμμετεχόντων στο δίκτυο με απώτερο στόχο την αύξηση του brand awareness της χώρας ως γαστρονομικού προορισμού. Η ψηφιακή απεικόνιση του Δικτύου AGTIS συνδέεται με το portal του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού www.visitgreece.gr, ενώ συνδέεται και με άλλο χρηματοδοτούμενο έργο από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανασυγκρότησης (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων - «Εξωστρεφής Γεωργία»).

3.1.2.7. Προσβασιμότητα και συμπερίληψη ΑμεΑ

Η προσβασιμότητα ΑμεΑ παρά τις νομοθετικές επιταγές (άρθρο 26 ν. 4067/2012 ΝΟΚ, ν. 4488/2017, ν. 4759/2020) βασίζεται συχνά σε μεμονωμένες ιδιωτικές ή πιλοτικές πρωτοβουλίες. Σημαντικά παραδείγματα ενίσχυσης της προσβασιμότητας στον τουρισμό υπαίθρου καταγράφονται σε διαφορετικά πεδία δραστηριοτήτων. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η δημιουργία από τον ΗΑΤΤΑ Outdoors και την FedHATTA της πρώτης προσβάσιμης σε όλους ανεξαρτήτως επιπέδου αυτονομίας πεζοπορικής διαδρομής στην Πάρνηθα. Στον οινoturισμό, οινοποιεία που διαθέτουν το Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου του Υπουργείου Τουρισμού, καθώς και άλλα επισκέψιμα οινοποιεία, επενδύουν σε υποδομές, όπως ράμπες, ανελκυστήρες και προσβάσιμους χώρους γευσιγνωσίας, ενώ ορισμένα προσφέρουν εξειδικευμένα προγράμματα για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.

Στον υγρότοπο της Κερκίνης καταβάλλονται προσπάθειες για προσβάσιμα παρατηρητήρια, προσβάσιμες διαδρομές παρατήρησης πουλιών και οργανωμένες υπηρεσίες περιήγησης με σκάφος (boat tours) για ΑμεΑ, ωστόσο προς το παρόν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές (λιμάνια επιβίβασης, δρόμοι). Παρότι υπάρχουν προγράμματα κατάρτισης από διάφορους φορείς, η εκπαίδευση του προσωπικού στον τουρισμό υπαίθρου όσον αφορά στα ΑμεΑ παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις, καθώς είναι μη υποχρεωτική.

3.1.2.8. Έλλειμμα υποδομών και χωρικού σχεδιασμού

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα στον τουρισμό υπαίθρου αποτελεί το έλλειμμα υποδομών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ελλιπής συντήρηση του δικτύου

μονοπατιών παρά την πληθώρα δικαιούχων⁴⁷ κατασκευής και συντήρησής τους. Πολλές δράσεις αναβάθμισης έχουν πρόσκαιρο χαρακτήρα, καθώς εξαρτώνται από ευρωπαϊκά προγράμματα που αδρανούν μετά την ολοκλήρωσή τους. Η έλλειψη κουλτούρας ευθύνης από την τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία συχνά εστιάζει σε βραχυπρόθεσμα οφέλη, εμποδίζει τη δημιουργία βιώσιμων δομών. Οι υποδομές που αφορούν στον τουρισμό υπαίθρου, όπως μονοπάτια, σήμανση, μεταφορές και εξειδικευμένες υπηρεσίες, αναπτύσσονται σχεδόν αποκλειστικά μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Παρότι η συμβολή των εθελοντικών ομάδων για τα μονοπάτια είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεν επαρκεί από μόνη της για τη διασφάλιση της συνεχούς και ολοκληρωμένης συντήρησής τους. Σοβαρά προβλήματα διαπιστώνονται ιδίως μετά από ακραία καιρικά φαινόμενα λόγω μη αποκατάστασης των μονοπατιών που υπέστησαν καταστροφές (όπως στο Πήλιο μετά από Daniel και Elias), με αποτέλεσμα συνεργασίες χρόνων με τουριστικά γραφεία του εξωτερικού που ασχολούνται με το πεζοπορικό τουρισμό να διακόπτουν τη συνεργασία. Κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία ενός οργανωμένου και μόνιμου μηχανισμού, καθώς η διατήρηση των μονοπατιών σε καλή κατάσταση απαιτεί συστηματική ενασχόληση, σήμανση και παρεμβάσεις αποκατάστασης.

Παράλληλα, παρατηρούνται φαινόμενα άναρχης τουριστικής ανάπτυξης που απειλούν τη φέρουσα ικανότητα και την περιβαλλοντική ισορροπία. Τονίζεται ότι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος θα πρέπει να αποτελούν τους πρωταρχικούς στόχους κάθε αναπτυξιακής στρατηγικής, ως λύση δε προτείνεται η θεσμοθέτηση Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμού (DMO's) με τεχνοκρατική προσέγγιση.

Τέλος, εντοπίζεται περιορισμένος αριθμός εξειδικευμένων και συμβατών καταλυμάτων που να λειτουργούν ως σημεία εκκίνησης για δραστηριότητες υπαίθρου, καθώς και ελλείψεις στο δίκτυο υποστηρικτικών υπηρεσιών στην περιφέρεια. Ζητήματα, όπως ανεπαρκής ιατρική κάλυψη ή μηχανισμός διάσωσης -

⁴⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 13 της ΥΑ 151344/2017 εκτός από τη Δασική Υπηρεσία, δικαιούχοι για την κατασκευή και συντήρηση ορειβατικών- πεζοπορικών μονοπατιών δύναται να είναι Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού, οι ΜΔΠΠ του ΟΦΥΠΕΚΑ, σωματεία ορειβατών, πεζοπόρων και αναρριχητών, φιλοπεριβαλλοντικοί, κληρονομικοί και ποδηλατικοί σύλλογοι, η Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας - Αναρρίχησης (Ε.Ο.Ο.Α.), οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., οι Α.Μ.Κ.Ε. που εντάσσονται στους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας κλπ.

παρά την ψήφιση του ν. 4989/2022 (ΦΕΚ Α' 208) «Εθνικός Μηχανισμός Εναέριας Έρευνας και Διάσωσης «Θεοφάνης Ερμής Θεοχαρόπουλος» - έλλειψη οργανωμένων σημείων πληροφόρησης (info kiosks), χαρτών, κατάλληλης σήμανσης και επαρκών ψηφιακών δικτύων «υποβαθμίζουν» τη συνολική εμπειρία του επισκέπτη.

3.1.2.9. Έλλειψη χρηματοδότησης

Παρατηρείται έλλειψη οικονομικής υποστήριξης σε φορείς που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό υπαίθρου, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα οι σχετικές πρωτοβουλίες να υλοποιούνται μεμονωμένα από επιχειρηματίες χωρίς συντονισμό, περιορίζοντας τη δυνατότητα συλλογικής εκπροσώπησης και προώθησης των συμφερόντων τους. Η οικονομική στήριξη κρίνεται αναγκαία για τη βιωσιμότητα των φορέων, επιτρέποντας τη στελέχωσή τους με καταρτισμένο προσωπικό και τη δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας προβολής που θα διευκολύνει την αναζήτηση και κράτηση ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων, εξασφαλίζοντας έσοδα, εκτός της ετήσιας συνδρομής, μέσω προμήθειας ανά κράτηση ή λειτουργίας ηλεκτρονικού καταστήματος (e-shop) για τοπικά προϊόντα.

Τα περισσότερα προγράμματα χρηματοδότησης και επιδοτήσεων επικεντρώνονται μονομερώς σε καταλύματα και μεγάλες επενδύσεις αποκλείοντας τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις της υπαίθρου και τους γυναικείους συνεταιρισμούς, που κατεξοχήν έχουν ανάγκη στήριξης για περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμιση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το υποέργο «Πράσινος Αγροτουρισμός» που χρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας με στόχο την «πράσινη» μετάβαση, το οποίο όμως αφορούσε μεγάλες επενδύσεις άνω των 500.000 ευρώ.

Επισημαίνεται ότι οι μικρές επιχειρήσεις, που αποτελούν τον πυρήνα του αγροτουρισμού και των μορφών υπαίθρου τουρισμού, στερούνται πρόσβασης σε ίδια κεφάλαια, τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη ή διοικητική τεχνογνωσία, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στα αυστηρά χρηματοδοτικά και γραφειοκρατικά κριτήρια των προγραμμάτων. Η αναποτελεσματική αξιοποίηση δημόσιων πόρων εξαιτίας της συγκέντρωσης της διαχείρισης χρηματοδοτήσεων σε αναπτυξιακούς φορείς των Δήμων ελλείπει διαφάνειας και συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων, οδηγούν σε περιορισμένη διάχυση των ωφελειών

στην τοπική οικονομία. Τέλος, προβληματική, στα όρια της νομιμότητας, είναι και η έκτακτη χρηματοδότηση των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών των περιοχών Natura 2000 από ευρωπαϊκούς πόρους.

3.2. Συμπεράσματα και προτάσεις

3.2.1. Συμπεράσματα

3.2.1.1. Έλλειψη κοινού οράματος, εθνικής στρατηγικής και ισχυρού brand

Οι διεθνείς τουριστικές τάσεις αναδεικνύουν αυξανόμενη ζήτηση για αυθεντικές, βιωματικές εμπειρίες στην ύπαιθρο, σε μικρές ομάδες και ουσιαστική επαφή με τις τοπικές κοινωνίες, καθιστώντας τον τουρισμό υπαίθρου πλήρως ευθυγραμμισμένο με τις σύγχρονες απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς. Αν και αναγνωρίζεται ως δημιουργός σημαντικών ευκαιριών με πολλαπλασιαστικά οφέλη για τις τοπικές οικονομίες, ωστόσο απουσιάζει ένα κοινό όραμα και μια συνεκτική-μακροπρόθεσμη εθνική στρατηγική για τον τουρισμό υπαίθρου. Η ανάπτυξή του παραμένει αποσπασματική, με αποτέλεσμα να υπερτερεί το μονοδιάστατο πρότυπο «ήλιος και θάλασσα». Η απουσία συντονισμένης πολιτικής μεταξύ συναρμόδιων Υπουργείων, συνεργειών με τον ιδιωτικό τομέα και καλλιέργειας «outdoor παιδείας» εμποδίζουν τη διαμόρφωση μιας ισχυρής και αναγνωρίσιμης τουριστικής ταυτότητας.

3.2.1.2. Εννοιολογική και κανονιστική ασάφεια θεσμικού πλαισίου

Ο ν. 4582/2018 αποτελεί βασικό βήμα για τη θεσμική κατοχύρωση των θεματικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων και του τουρισμού υπαίθρου. Ωστόσο, ο τελευταίος χαρακτηρίζεται από εννοιολογική ασάφεια και «γκρίζες ζώνες», θεωρείται δε «λειτουργικά ανενεργός».

Ο οικοτουρισμός και η πεζοπορία παραμένουν χωρίς ουσιαστική ρύθμιση, κυρίως λόγω εμπλοκής πολλών δημόσιων φορέων και ασάφειας αρμοδιοτήτων. Η απουσία θεσμοθετημένων κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό μιας δραστηριότητας ή μιας επιχείρησης ως «οικοτουριστικής» (όπως το ενεργειακό αποτύπωμα, η διαχείριση αποβλήτων, οι πρακτικές ανακύκλωσης) επιτρέπει την αυθαίρετη χρήση

του όρου, με συνέπεια την παραπλάνηση του καταναλωτή και τη δημιουργία συνθηκών αθέμιτου ανταγωνισμού.

Η έλλειψη ειδικού πλαισίου για τις «περιηγητικές διαδρομές» και την «πεζοπορία» αναγκάζει τους επιχειρηματίες να υπάγονται στις γενικές διατάξεις περί τουριστικών γραφείων, οι οποίες όμως δεν καλύπτουν τις ιδιαιτερότητες της υπαίθρου. Τα ασφαλιστήρια αστικής ευθύνης των τουριστικών γραφείων έχουν σχεδιαστεί πρωτίστως για οργανωμένα ταξιδιωτικά πακέτα, μεταφορές, κρατήσεις καταλυμάτων, οργανωμένες εκδρομές χωρίς να συμπεριλαμβάνουν τους κινδύνους των δραστηριοτήτων υπαίθρου που πραγματοποιούνται σε ορεινά μονοπάτια. Η υπαγωγή των εν λόγω δραστηριοτήτων στο καθεστώς τουριστικού γραφείου αποτελεί λύση ανάγκης, το δε υψηλό διοικητικό κόστος λειτουργεί αποτρεπτικά για μικρές επιχειρήσεις, ενισχύοντας φαινόμενα παράνομης λειτουργίας.

Η μη έκδοση των προβλεπόμενων ΚΥΑ από τον ν. 4582/2018 για το Ειδικό Σήμα Λειτουργίας Τουρισμού Υπαίθριων Δραστηριοτήτων Αθλητικής Αναψυχής-Περιπέτειας (άρθρο 8 παράγραφος 1), για τον προσδιορισμό των ειδικότερων όρων λειτουργίας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό υπαίθρου (άρθρο 5 παράγραφος 2) ή για τον εξοπλισμό των συμμετεχόντων, τα προσόντα και την πιστοποίηση των οδηγών – συνοδών (άρθρο 7) κλπ καλλιεργεί αφενός προσδοκίες, αφετέρου διαμορφώνει ένα περιβάλλον σύγχυσης, ανασφάλειας και λειτουργικών ανισοτήτων.

Ως προς τον αγροτουρισμό θα πρέπει να διευρυνθούν τα κριτήρια, να συμπεριληφθούν και άλλες επιχειρήσεις, όπως γυναικείοι συνεταιρισμοί, μικρές οικοτεχνίες με παραδοσιακά προϊόντα, να συνδεθεί με ελαιοτριβεία, τυροκομεία κλπ. Σημειωτέον ότι - σε αντίθεση με άλλα ευρωπαϊκά πρότυπα - οι ελληνικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις δεν λειτουργούν ως ολοκληρωμένα αγροτικά συγκροτήματα που συνδυάζουν κατοικία και παραγωγική δραστηριότητα, ενώ οι σχετικές δραστηριότητες αναπτύσσονται κυρίως σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές με περιορισμένο κοινωνικό ιστό.

Στον κλάδο του οινοτουρισμού, παρά τη δυναμική του, το brand των ελληνικών οίνων υπολείπεται σε αναγνωρισιμότητα σε σύγκριση με χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία, η Γερμανία και η Ισπανία, ενώ η προώθησή του πραγματοποιείται κυρίως σε συνδυασμό με τον γαστρονομικό τουρισμό, χωρίς πλήρως αυτοτελή στρατηγική

τοποθέτηση. Τέλος, ο γεωτουρισμός προϋποθέτει την εκπόνηση μελετών φέρουσας ικανότητας, προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των επισκέψιμων φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Ανακεφαλαιώνοντας, αν και το θεσμικό πλαίσιο θέτει ένα γενικό υπόβαθρο για την αναγνώριση και προώθηση του τουρισμού υπαίθρου, η έλλειψη σαφούς και ολοκληρωμένου ρυθμιστικού πλαισίου υπονομεύει την ποιότητα του παρεχόμενου προϊόντος. Η υιοθέτηση επιτυχημένων ευρωπαϊκών προτύπων, όπως το παράδειγμα της Ιταλίας στον αγροτουρισμό ή της Ρουμανίας στον οικοτουρισμό, προσαρμοσμένων στην ελληνική πραγματικότητα, αναδεικνύεται ως χρήσιμο εργαλείο για τη διαμόρφωση ενός ανταγωνιστικού και ισόρροπου μοντέλου ανάπτυξης με θετικό πρόσημο για τις τοπικές κοινωνίες.

3.2.1.3. Αναποτελεσματικότητα νομοθετικού πλαισίου

Ο ν. 4582/2018 θέτει τα θεμέλια για τη διαμόρφωση ενός ρυθμιστικού πλαισίου για τον τουρισμό υπαίθρου, ωστόσο αξιολογείται ως ελλιπής, ασαφής, αποσπασματικός και αναποτελεσματικός. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης (κεντρική διοίκηση, περιφέρειες, δήμοι) οδηγεί σε πολυνομία, επικαλύψεις αρμοδιοτήτων ή κενά εφαρμογής πολιτικών. Η πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, οι αντικρουόμενες ρυθμίσεις ή ρυθμίσεις που δεν συνάδουν με τον τουρισμό υπαίθρου (π.χ. υψηλές προδιαγραφές οχημάτων για μεταφορά πελατών στο βουνό) λειτουργούν ανασταλτικά. Επίσης, παρατηρείται ανομοιογένεια - ελλείπει κοινού πλαισίου αναφοράς - ως προς τα εφαρμοζόμενα πρότυπα ποιότητας, δεδομένου ότι κάθε επιχείρηση ή επαγγελματίας υιοθετεί διαφορετικές πρακτικές και προδιαγραφές.

Η ανυπαρξία θεσμικού πλαισίου για τις ΤΥΔΑ σε συνδυασμό με την αυθαίρετη ένταξη τους στον αθλητικό τουρισμό εγείρει σοβαρές ενστάσεις από την πλευρά των επιχειρηματιών. Η έλλειψη θεσμικά κατοχυρωμένης αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων και δικαιωμάτων για ειδικότητες, όπως οι οδηγοί βουνού, οι συνοδοί υπαίθριων δραστηριοτήτων, επηρεάζει όχι μόνο το επίπεδο ασφάλειας και ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών, αλλά και την ανταγωνιστικότητα του προϊόντος διεθνώς, αναδεικνύοντας την αδήριτη ανάγκη διαμόρφωσης ενός συνεκτικού, εξειδικευμένου και λειτουργικού θεσμικού πλαισίου. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα

βοηθούσε η συγκέντρωση των διάσπαρτων ρυθμίσεων για τον τουρισμό υπαίθρου σε ένα συνεκτικό νομοθέτημα, με σαφείς διατάξεις για τεχνικές και επαγγελματικές προδιαγραφές, εκπαίδευση-πιστοποίηση παρόχων υπηρεσιών και λειτουργικούς μηχανισμούς ελέγχου - αξιολόγησης από αρμόδιους φορείς ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Όσον αφορά στο Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.), αυτό λειτουργεί ως εργαλείο πιστοποίησης, χωρίς όμως να προσφέρει ουσιαστικά κίνητρα ή απτά οφέλη στις επιχειρήσεις που το αποκτούν. Η περιορισμένη προστιθέμενη αξία και η απουσία ενισχυμένης προβολής του υπάρχοντος συστήματος πιστοποίησης υπονομεύουν την αποτελεσματικότητά του. Η απουσία περιοδικών ελέγχων συμμόρφωσης μετά την ένταξη στο μητρώο περιορίζει τη διασφάλιση της συνεχούς τήρησης των προδιαγραφών, χωρίς δε μηχανισμό επαναξιολόγησης, η πιστοποίηση λειτουργεί ως τυπική διαδικασία και όχι ως ουσιαστικό εργαλείο διασφάλισης ποιότητας.

Η έλλειψη διαβαθμίσεων ανά επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών οδηγεί σε ένα ενιαίο σύστημα πιστοποίησης, το οποίο δεν επιτρέπει τη διαφοροποίηση μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικής ποιότητας και εύρους παρεχόμενων υπηρεσιών. Αυτό μειώνει τα κίνητρα συμμετοχής για επιχειρήσεις υψηλού επιπέδου και περιορίζει την αξία της πιστοποίησης ως μηχανισμού ενημέρωσης των καταναλωτών. Η μη ύπαρξη, τέλος, συστηματικού μηχανισμού ανατροφοδότησης από πελάτες και επισκέπτες αποδυναμώνει τη δυνατότητα συνεχούς βελτίωσης του συστήματος, καθώς η απουσία αξιοποίησης της εμπειρίας των χρηστών περιορίζει την έγκαιρη αναγνώριση προβλημάτων και τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών.

Η πληθώρα πολεοδομικών, υγειονομικών και άλλων περιορισμών ενισχύουν την εικόνα μιας διαδικασίας αδειοδότησης ιδιαίτερα σύνθετης και χρονοβόρας, γεγονός που λειτουργεί αποτρεπτικά για πιθανούς επιχειρηματίες. Η έλλειψη προδιαγραφών προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής υπαίθρου επιδεινώνει την κατάσταση, δημιουργώντας πρόσθετα εμπόδια. Συνεπώς, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο όχι μόνο περιορίζει την αναπτυξιακή δυναμική του τουρισμού υπαίθρου, αλλά παρεμποδίζει την αξιοποίηση των ιδιαίτερων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στον συγκεκριμένο κλάδο (Υπουργείο Τουρισμού, 2025b).

3.2.1.4. Θεσμικό έλλειμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης - ενιαίου συστήματος πιστοποίησης

Στον εκπαιδευτικό τομέα υφίσταται σοβαρό έλλειμμα, καθώς οι υπάρχουσες σχολές είτε δεν εξειδικεύονται στον τουρισμό υπαίθρου είτε δεν λαμβάνουν υπόψη τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς. Παρατηρείται, λοιπόν, ασυνέπεια μεταξύ εκπαίδευσης, πιστοποίησης και πραγματικών απαιτήσεων της αγοράς. Η απουσία εθνικών προτύπων οδηγεί τους επαγγελματικούς φορείς στη δημιουργία ιδιωτικών σχημάτων πιστοποίησης, γεγονός που υποκαθιστά τον ρυθμιστικό ρόλο του κράτους. Προτείνεται η θεσμοθέτηση ενιαίου πλαισίου πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων και προδιαγραφών ασφάλειας, εναρμονισμένου με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η υιοθέτηση κοινών κριτηρίων εκπαίδευσης, αξιολόγησης και επαγγελματικής επάρκειας, σε συνδυασμό με σαφείς τεχνικές προδιαγραφές ασφάλειας θα προστατεύσει τους καταναλωτές και θα ενισχύσει την αξιοπιστία και ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού υπαίθρου.

3.2.1.5. Ελλιπής ασφαλιστική κάλυψη και ανυπαρξία επαγγελματικών δικαιωμάτων

Η έλλειψη ειδικής νομοθετικής ρύθμισης (πχ για τις ΤΥΔΑ) μεταθέτει την ευθύνη στους επαγγελματίες, οι δε ασφαλιστικές εταιρείες αντιμετωπίζουν τις υπαίθριες δραστηριότητες ως υψηλού κινδύνου. Το υψηλό κόστος ασφαλιστικής κάλυψης οδηγεί σε ελλιπή προστασία συμμετεχόντων και επαγγελματιών. Παράλληλα, η μη αναγνώριση της επαγγελματικής ειδικότητας του συνοδού βουνού από τα ασφαλιστικά ταμεία δημιουργεί θεσμικό κενό, για αυτό και απαιτείται θεσμοθέτηση των επαγγελματικών δικαιωμάτων τους.

3.2.1.6. Έλλειμμα υποδομών-χωρικού σχεδιασμού-βιωσιμότητας-ανθεκτικότητας

Η ελλιπής συντήρηση ορειβατικών - πεζοπορικών μονοπατιών, η αποσπασματική αναβάθμιση υποδομών και η απουσία σταθερού χωρικού σχεδιασμού υπονομεύουν τη βιωσιμότητα του προϊόντος. Η εξάρτηση από ευρωπαϊκά προγράμματα χωρίς μηχανισμό συνέχειας οδηγεί σε προσωρινές παρεμβάσεις. Η ανάπτυξη υποδομών (μονοπάτια, καταφύγια, σήμανση, κέντρα πληροφόρησης, ψηφιακές πλατφόρμες) δεν ακολουθεί ενιαία πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας,

με αποτέλεσμα άνιση χωρική ανάπτυξη και διαφοροποίηση της εμπειρίας των επισκεπτών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εναρμόνιση του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης με τις αρχές της περιβαλλοντικής προστασίας, της προστασίας της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας και της κοινωνικής συμμετοχής, δεδομένου ότι οι δραστηριότητες υπαίθρου αναπτύσσονται συχνά σε ευαίσθητα οικοσυστήματα. Είναι αναγκαίο να θεσπιστούν κανόνες για τη φέρουσα ικανότητα των προστατευόμενων περιοχών για την αποφυγή περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Η έλλειψη εφαρμοσμένων σχεδίων διαχείρισης στις περισσότερες προστατευόμενες περιοχές και η απουσία συστημάτων παρακολούθησης επιτείνουν τον κίνδυνο περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Τα ακραία φαινόμενα αναδεικνύουν την ανάγκη θεσμοθέτησης επιχειρησιακών σχεδίων διαχείρισης κρίσεων και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων.

3.2.1.7. Περιορισμένη δικτύωση - ανεπαρκής ψηφιακή προβολή

Ο τουρισμός υπαίθρου ενισχύει την τοπική αλυσίδα αξίας, ωστόσο χαρακτηρίζεται από έλλειψη συνεργασιών μεταξύ μικρών επιχειρήσεων, περιορισμένη δικτύωση, ανεπαρκή ψηφιακή προβολή και χαμηλή διεθνή στόχευση. Η έλλειψη εξειδικευμένων ψηφιακών εργαλείων και πολυγλωσσικής πληροφόρησης περιορίζει την εξωστρέφεια. Παρά τις διάφορες πρωτοβουλίες διασύνδεσης (πχ αγροδιατροφής και τουρισμού-AGTIS), η οργάνωση της προσφοράς παραμένει κατακερματισμένη. Μολονότι τα ψηφιακά μέσα αποτελούν βασικό εργαλείο πληροφόρησης για τουρίστες ειδικών ενδιαφερόντων, παρατηρείται - ελλείψει ενιαίου μηχανισμού προβολής - ανεπαρκής ψηφιακή παρουσία και περιορισμένη συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα και συνεπώς μειωμένη διείσδυση των ελληνικών επιχειρήσεων τουρισμού υπαίθρου στις ξένες αγορές.

Για τον λόγο αυτό, απαιτείται βελτίωση της ορατότητας - αναγνωρισιμότητας, καθώς και δημιουργία ολοκληρωμένων και εξατομικευμένων πακέτων εμπειριών, που θα αναδεικνύουν συστηματικά τα πλεονεκτήματα κάθε περιοχής. Η έλλειψη υποδομών, τα προβλήματα προσβασιμότητας και η ανεπάρκεια γνώσεων - δεξιοτήτων των εμπλεκόμενων παραγωγών και επιχειρηματιών δυσχεραίνουν τη μετατροπή των τοπικών πόρων σε ποιοτικό τουριστικό προϊόν, συνεπώς καθίσταται

κρίσιμη η δικτύωση, η ανταλλαγή εμπειριών και η προβολή βέλτιστων πρακτικών. Το θεσμικό πλαίσιο οφείλει να ενισχύει την καινοτομία, προωθώντας επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες, καθώς και μηχανισμούς παρακολούθησης της ζήτησης και της ικανοποίησης των επισκεπτών.

Από πλευράς των Περιφερειών καταβάλλονται προσπάθειες για την ενίσχυση της συμμετοχής επαγγελματιών στις διεθνείς τουριστικές εκθέσεις. Παρότι οι Δήμοι συμμετέχουν συχνά με ξεχωριστά περίπτερα, η διοργάνωση κοινών συναντήσεων με tour operators συμβάλλει στην ενίσχυση του κύρους της συνολικής παρουσίας κάθε Περιφέρειας.

3.2.1.8. Έλλειψη προσβασιμότητας και συμπερίληψης ΑμεΑ

Παρά τη σχετική νομοθεσία, η εφαρμογή της προσβασιμότητας βασίζεται κυρίως σε πρωτοβουλίες ιδιωτικών φορέων ή επιχειρήσεων. Αν και καταγράφονται θετικά βήματα, ωστόσο δεν υπάρχει συστηματική και οριζόντια ενσωμάτωση της καθολικής προσβασιμότητας στον σχεδιασμό του τουρισμού υπαίθρου ούτε υποχρεωτική εκπαίδευση.

3.2.1.9. Έλλειψη χρηματοδότησης ΜμΕ και φορέων

Τα υφιστάμενα χρηματοδοτικά εργαλεία ευνοούν μεγάλες επενδύσεις, αποκλείοντας τις μικρές επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον τουρισμό υπαίθρου. Η αδυναμία πρόσβασης σε κεφάλαια, τεχνική υποστήριξη και διοικητική τεχνογνωσία διευρύνει το αναπτυξιακό χάσμα, η δε απουσία στοχευμένης στήριξης προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επαγγελματικούς φορείς περιορίζει τη δυναμική του κλάδου. Ο αγροτουρισμός για παράδειγμα εμφανίζεται ως εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης, χωρίς όμως επαρκή οικονομική ενίσχυση για την υλοποίηση του αναπτυξιακού του ρόλου. Σκόπιμο θα ήταν οι Περιφέρειες να αναλάβουν ενεργό ρόλο ως στρατηγικοί εταίροι στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών, και όχι να περιορίζονται αποκλειστικά στη διαχείριση χρηματοδοτικών πόρων.

3.2.2. Προτάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου

Για να καταστεί ο τουρισμός υπαίθρου ουσιαστικός πυλώνας ανάπτυξης, κρίνεται αναγκαία η σύσταση Φορέα Τουρισμού Υπαίθρου, με αρμοδιότητα τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων και την αποτροπή επικαλύψεων ή ανταγωνιστικών πρακτικών μεταξύ των Υπουργείων. Σε αυτόν θα υπάγεται ένας μηχανισμός «ενιαίας εξυπηρέτησης» (one-stop shop), λειτουργώντας ως κεντρικό σημείο επαφής, με επαρκώς καταρτισμένο προσωπικό, όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος θα μπορεί να ενημερωθεί για όλες τις διαδικασίες που άπτονται του τουρισμού υπαίθρου (εκπαίδευση, πιστοποίηση, αδειοδότηση, ασφάλιση, φορολογία κλπ) και να υποβάλλει τα αιτήματά του, ώστε να μην χάνεται στον κυκεώνα της γραφειοκρατίας.

Σε ό, τι αφορά στην έννοια, το περιεχόμενο και τις μορφές του τουρισμού υπαίθρου θα πρέπει καταρχάς να υιοθετηθούν - μέσω του θεσμοθετημένου εργαλείου της δημόσιας διαβούλευσης - διατάξεις ευρείας αποδοχής, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ενημέρωσης και συμμετοχής όλων των εμπλεκόμενων μερών (stakeholders). Η ανάγκη δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου πλαισίου σε ένα συνεκτικό νομοθέτημα κρίνεται επιτακτική, ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και η βιώσιμη ανάπτυξη.

Για τη μετάβαση δε σε ένα βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης χρειάζεται να προηγηθεί συστηματική ανάλυση του διεθνούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος και μελέτη επιτυχημένων διεθνών και ευρωπαϊκών πρακτικών. Μέσω της συγκριτικής αυτής προσέγγισης θα καταστεί δυνατή η ευθυγράμμιση στρατηγικών επιλογών με δοκιμασμένα ήδη μοντέλα. Η συγκριτική επισκόπηση ευρωπαϊκών πρακτικών αναδεικνύει διαφορετικά μοντέλα ρύθμισης και πιστοποίησης στον τομέα του τουρισμού υπαίθρου.

Συγκεκριμένα, στη Γαλλία και την Ελβετία, το κράτος διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διασφάλιση της επαγγελματικής επάρκειας, μέσω οργανωμένων μηχανισμών εκπαίδευσης, κατάρτισης και πιστοποίησης. Οι σχετικές διαδικασίες υλοποιούνται συχνά με χαμηλό ή μηδενικό κόστος για τους επαγγελματίες, γεγονός που διευκολύνει τη συμμετοχή τους και ενισχύει τη συνολική ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στην παραδοχή ότι η δημόσια επένδυση στην κατάρτιση και την πιστοποίηση συμβάλλει στην πρόληψη ατυχημάτων, στη διατήρηση υψηλών προδιαγραφών ασφάλειας και στη

μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του κλάδου. Παράλληλα, η ύπαρξη σαφών επαγγελματικών τίτλων και αναγνωρισμένων προσόντων ενισχύει το κύρος των επαγγελματιών και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των προορισμών.

Αντίθετα, στο Βέλγιο υιοθετείται ένα περισσότερο αποκεντρωμένο και φιλελεύθερο μοντέλο «αυτορρύθμισης». Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για την πιστοποίηση της ποιότητας και της ασφάλειας των υπηρεσιών τους μέσω ιδιωτικών ή κλαδικών σχημάτων αξιολόγησης, ενώ ο ρόλος του κράτους περιορίζεται κυρίως στην επικύρωση της νόμιμης έναρξης δραστηριότητας και στον έλεγχο της τήρησης των βασικών κανονιστικών προϋποθέσεων. Το σύστημα αυτό στηρίζεται στην υπευθυνότητα της αγοράς και στη φήμη των επιχειρήσεων ως μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας, μειώνοντας τη γραφειοκρατική επιβάρυνση, αλλά ταυτόχρονα μεταθέτοντας σημαντικό μέρος της ευθύνης ελέγχου στους ίδιους τους παρόχους υπηρεσιών.

Η σύγκριση των δύο προσεγγίσεων αναδεικνύει το εύρος των διαθέσιμων πολιτικών επιλογών, μεταξύ ενός αυστηρά θεσμοθετημένου κρατικού πλαισίου και ενός μοντέλου ενισχυμένης αυτορρύθμισης της αγοράς, υπογραμμίζοντας τη σημασία προσαρμογής των διεθνών πρακτικών στις ιδιαιτερότητες κάθε εθνικού συστήματος διακυβέρνησης. Ανεξαρτήτως μοντέλου, κρίνεται σκόπιμη η δημιουργία ενός ειδικού μητρώου επιχειρήσεων τουρισμού υπαίθρου στο Υπουργείο Τουρισμού, το οποίο θα λειτουργεί ως επίσημος μηχανισμός καταχώρισης των σχετικών επιχειρήσεων και παρακολούθησης της δραστηριότητάς τους. Ένα τέτοιο μητρώο θα συμβάλει αφενός στην αποτύπωση της πραγματικής έκτασης του κλάδου και στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, αφετέρου στη βελτίωση της χάραξης πολιτικής βάσει αξιόπιστων δεδομένων και στη διασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων.

Επίσης, προτείνεται η υιοθέτηση ενός κλιμακωτού συστήματος πιστοποίησης, όπως της Costa Rica που αποτελείται από τρία στάδια: α) συνοδός σε τοπικό επίπεδο (διάρκειας ενός εξαμήνου), β) συνοδός σε εξειδικευμένο αντικείμενο π.χ. στα πτηνά, στο rafting, στην ποδηλασία (διάρκειας δύο εξαμήνων), γ) συνοδός σε όλη τη χώρα (διάρκειας τεσσάρων εξαμήνων), επιτρέποντας τη σταδιακή επαγγελματική εξέλιξη των συνοδών βουνού.

Η νομοθετική πρόβλεψη συνεργατικών σχηματισμών (clusters) και η συμμετοχή των επιχειρήσεων σε οργανωμένες ομάδες κοινής δράσης συνιστούν

κρίσιμες παραμέτρους για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας του τουρισμού υπαίθρου, εξασφαλίζοντας παράλληλα την αποδοχή των κατοίκων. Μέσω της δικτύωσης και της θεσμοθετημένης συνεργασίας, επιτυγχάνεται η αξιοποίηση οικονομιών κλίμακας, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, η από κοινού προβολή του προορισμού και η διαμόρφωση ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων που υπερβαίνουν τα όρια της μεμονωμένης επιχείρησης.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η δημιουργία Οργανισμών Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού (DMO/DMMO), που σε θεωρητικό επίπεδο αποτελούν σύγχρονα εργαλεία τοπικής τουριστικής διακυβέρνησης. Η φιλοσοφία τους βασίζεται στη συγκρότηση ενός θεσμικού σχήματος που συντονίζει τους εμπλεκόμενους φορείς, χαράσσει στρατηγική (μέσω ετησίου action plan), οργανώνει δράσεις προβολής και παρακολουθεί την απόδοση του προορισμού. Παρά το γεγονός ότι η σύλληψη της ιδέας κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, η πρακτική εφαρμογή των DMOs/DMMOs στην ελληνική πραγματικότητα συναντά σημαντικές δυσκολίες. Οι προκλήσεις αυτές αφορούν κυρίως στην ασαφή κατανομή αρμοδιοτήτων, την περιορισμένη χρηματοδότηση, την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και, κυρίως, τη δυσχέρεια ουσιαστικής συνεργασίας μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η στρατηγική κατεύθυνση προωθεί ένα μοντέλο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, στο οποίο επιδιώκεται η σύζευξη του δημόσιου τομέα, του ιδιωτικού και της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.ΑΛ.Ο.). Η λογική αυτής της προσέγγισης έγκειται στη συνδιαμόρφωση πολιτικών και δράσεων μέσα από συμπράξεις, όπου κάθε εταίρος συνεισφέρει κάτι διαφορετικό: ο δημόσιος τομέας διασφαλίζει τον στρατηγικό σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση και τη θεσμική σταθερότητα, ο ιδιωτικός τομέας την επιχειρηματική ευελιξία και καινοτομία, ενώ οι φορείς της Κ.ΑΛ.Ο. ενισχύουν τη συμμετοχικότητα και την κοινωνική ενσωμάτωση. Η επιτυχής «σύζευξη» αυτών των τριών πυλώνων δύναται να αποτελέσει τη βάση για ένα βιώσιμο και ανθεκτικό αναπτυξιακό μοντέλο. Ωστόσο, για να καταστεί λειτουργικό, απαιτείται σαφές θεσμικό πλαίσιο, μηχανισμοί διαφάνειας και λογοδοσίας και προπαντός καλλιέργεια κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Η διαρκής εκπαίδευση και συστηματική επιμόρφωση των επαγγελματιών του τουρισμού υπαίθρου κρίνεται, επίσης, ιδιαίτερα σημαντική, ιδίως σε ζητήματα επικοινωνίας και ποιοτικής εξυπηρέτησης κοινού, διαχείρισης συγκρούσεων και κινδύνων, καθώς και προβολής - προώθησης των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η ενίσχυση γνώσεων και δεξιοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσω στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή επιτόπιων επισκέψεων σε επιχειρήσεις που εφαρμόζουν καλές πρακτικές. Η βιωματική αυτή προσέγγιση συμβάλλει ουσιαστικά στη μεταφορά τεχνογνωσίας και την ανταλλαγή εμπειριών.

Δεδομένου ότι το κοινό του τουρισμού υπαίθρου είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένο σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος θα πρέπει να θεσμοθετηθούν συστήματα πιστοποίησης (labeling) για όλες τις κατηγορίες τουρισμού υπαίθρου. Όσον αφορά στο Ε.Σ.Α., προτείνεται η υλοποίηση στοχευμένων ενεργειών προβολής για την ενίσχυση της αναγνωρισιμότητάς του μέσω διαφημιστικής εκστρατείας σε εγχώριες και διεθνείς αγορές, συμμετοχής σε διεθνείς εκθέσεις και ισχυρότερης παρουσίας στα ψηφιακά μέσα. Επιπλέον, η ενσωμάτωση του Σήματος στις εθνικές στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξης θα μπορούσε να ενισχύσει ουσιαστικά την ορατότητα και τη δυναμική του.

Η υιοθέτηση ενός διαβαθμισμένου συστήματος πιστοποίησης και η διασύνδεση του Ε.Σ.Α. με χρηματοδοτικά προγράμματα για αναβάθμιση υποδομών και υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών θα ενισχύσει το ενδιαφέρον συμμετοχής των επιχειρήσεων. Τέλος, προτείνεται η ενσωμάτωση τεχνικών προβολής και προώθησης (π.χ. “storytelling”) στις τουριστικές υπηρεσίες και στα σήματα ποιότητας, καθώς η δημιουργία αφήγησης γύρω από τα τοπικά προϊόντα και τις δραστηριότητες ενισχύει την αυθεντικότητα της τουριστικής εμπειρίας.

Η δημιουργία, τέλος, μιας εθνικής ψηφιακής πλατφόρμας (σύμφωνα με το παράδειγμα της Agriturismo Italia (agriturismoitalia.gov.it)) για τον τουρισμό υπαίθρου από τον ΕΟΤ σε συνεργασία με Περιφέρειες, Δήμους και αρμόδιους φορείς, μπορεί να λειτουργήσει ως βασικό εργαλείο υλοποίησης του θεσμικού πλαισίου που διέπει την ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού υπαίθρου. Μέσω της συγκέντρωσης και προβολής πιστοποιημένων επιχειρήσεων, φυσικών πόρων και πακέτων μοναδικών και αυθεντικών εμπειριών σε έναν διαδραστικό χάρτη, θα ενισχυθεί η συνολική οργάνωση και προβολή του τουριστικού προϊόντος,

επιτρέποντας τη δημιουργία ενός ισχυρού brand για τον τουρισμό υπαίθρου στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. Ελληνόγλωσσες

Αποστολόπουλος, Κ. & Σδράλη, Δ. (2009). *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου. Θεωρητική προσέγγιση και εφαρμογές*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Ανδριώτης, Κ. (2003). *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του. ΤΟΠΟΣ: Επιθεώρηση χωρικής ανάπτυξης, σχεδιασμού και περιβάλλοντος*. 20-21, 139-154. <https://doi.org/10.26266/jtovol20pp139-154>

Ανδριώτης, Κ. (2009). *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Εκδόσεις Σταμούλης.

Βαγγέλας, Γ., Πάλλης, Θ., Κονταξή, Χ., Σουλτάνης, Γ., Λοΐζου, Β., Ρίμπα, Ζ., Νάκας, Μ. & Μαρκαντωνάτος, Π. (2021). *Διαμόρφωση στρατηγικής ανάπτυξης τουριστικών λιμένων*. Διανέοσις, 11/2021. Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου, 2024 από https://www.dianeosis.org/research/cruise_industry_in_greece/

Βαγιονής, Ν. & Κομίλης, Π. (1999). *Τουριστικός σχεδιασμός, μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης*. Αθήνα: Προπομπός.

Βασιλείου, Γ., Καραγιάννης, Σ., Αποστόλου, Α. και Ρομπογιαννάκης, Ι. (2003). *Οικοτουρισμός: η οικοτουριστική αξιοποίηση του φαραγγιού της Σαμαριάς. Μια θεωρητική προσέγγιση και μια ποσοτική έρευνα πεδίου. 1ο Διεθνές συνέδριο ποσοτικών μεθόδων στη βιομηχανία και στις εμπορικές επιχειρήσεις, 26 - 27 Μαΐου 2003 (σσ.74-86)*. Αθήνα: ΤΕΙ Αθήνας.

Βελισσαρίου, Ε. (2017). *Τουρισμός Υπαίθρου, Αθλητικός, οικοτουρισμός*. Στο Τσάρτας Π. & Λύτρας Π. (επ.). *Τουρισμός, Τουριστική Ανάπτυξη: Συμβολές Ελλήνων Επιστημόνων 7 (σελ. 407-)*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

ΓΕΩΤ.Ε.Ε. (2024). *Συνήγορος του Πολίτη: Ειδική έκθεση για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη*. (2025, Φεβρουάριος 3). Ανακτήθηκε από

<https://geotee.gr/2024/11/18/synigoros-tou-politiki-eidiki-ekthesi-gia-ti-viosimi-touristiki-anaptyxi-plaisio-ypodomes-poroi>

Γούσιος, Α. (2017). *Η ανάπτυξη του περιπατητικού τουρισμού στη Θεσσαλία: η Γερμανία ως αγορά στόχος* (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Βόλος).

Δίκτυο Συνεργασίας Ζακύνθου. (2025). *Γενικά στοιχεία για την προσέγγιση LEADER*. (2025, Οκτώβριος 10). Ανακτήθηκε από <https://cnz.gr/ti-einai-to-programma-leader/>

Ευρωπαϊκή Ένωση. (1992). *Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας*. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 206, 7–50. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου 2025 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:l28076>

Ευρωπαϊκή Ένωση. (χ.χ.). *Βιώσιμη ανάπτυξη*. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2025 από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development

Ιακωβίδου, Ο. (2006). *Εμπειρίες από την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού στην Ελλάδα*. Εισηγήση στο 1ο Συνέδριο Τουριστικής Ανάπτυξης, Αθήνα, 23–24/3/2006.

Ιακωβίδου, Ο. (2017). Εκτίμηση προβλέψεων για το μέλλον του αγροτικού τουρισμού. Στο Τσάρτας Π. & Λύτρας Π. (επιμ.). *Τουρισμός, Τουριστική Ανάπτυξη: Συμβολές Ελλήνων Επιστημόνων 7* (σελ. 407-). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

KavalaNews.gr. (2024, Δεκέμβριος 11). *Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της “AGROXENIA” και οι αποφάσεις για τον αγροτουρισμό στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από <https://www.kavalanews.gr/46420-neo-dioikitiko-symvoylio-agroxenia-apofaseis-agrotoyrismo-ellada.html>

Κατσιγιάννης, Κ. (2017). *Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Ταξίδι στον Χρόνο*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Κατσιγιάννης, Κ. (2025). *Μουσείο τουρισμού. Η συμβολή του ΕΟΤ*. Ανακτήθηκε Ιανουάριος 13, 2025, από https://tourismmuseum.gr/eot/?utm_source=chatgpt.com

ΚΕΔΙΒΙΜ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. (2026, Ιανουάριος 10). Ανακτήθηκε από <https://learning.uth.gr/outdoor/>

Κλεινάκη, Μ. (2020). *Μετατρέποντας το εναλλακτικό σε βιώσιμο: Ο εναλλακτικός τουρισμός ως προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης του νοτιοδυτικού μετώπου της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων Κρήτης*. (Μεταπτυχιακή εργασία). ΕΑΠ, Πάτρα.

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. & Γκρίμπα, Ε. (2020). *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού-Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού* (2η έκδοση). Αθήνα: Κριτική.

Κουθούρης, Χ., Ζαφειρούδη, Α., Πατσιαούρας, Α., Μπεκιάρη, Α., Ζήση, Β., & Δαλαμήτρος, Α. (2022). *Κινητική Αναψυχή: Φύση, Σπορ, Τέχνες* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, στο <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-50>

Κουθούρης, Χ. (2023). *Διαχείριση εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων αναψυχής σε υπαίθριο φυσικό περιβάλλον* [Κεφάλαιο]. Στο Χ. Κουθούρης, Α. Ζαφειρούδη, Α. Πατσιαούρας, Α. Μπεκιάρη, Β. Ζύση & Α. Δαλημίτρος (Επ.), *Active Leisure: Outdoor Recreation, Sports, Arts*. Kallipos – Open Academic Editions.

Μοίρα, Π. (2014). Σημειώσεις συνεδρίας e-learning στη Οργάνωση και Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Διδακτική ενότητα 9η «Τουριστική επιχειρηματικότητα και ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού», τίτλος «Μορφές επιχειρηματικότητας που σχετίζονται με τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές

τουρισμού» συνεδρία 28η, Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης 2013-2014.

Μοίρα, Π. (2022). *Τουρισμός. Ιστορία, εξέλιξη, προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.

Μοίρα, Π. (2025). *Στρατηγικός σχεδιασμός για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού*, διδακτικές σημειώσεις, πρόγραμμα ΙΝΕΠ, «ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» (κωδικός 50025Λ25)

Μοίρα, Π., & Μυλωνόπουλος, Δ. (2016). Ο αγροτουρισμός ως βιώσιμη δραστηριότητα. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 20 (4), 617-625.

Μοίρα, Π., & Μυλωνόπουλος, Δ. (2022). Η πεζοπορία ως δραστηριότητα υπαίθριας αναψυχής. Το πολύπτυχο της θεσμικής ρύθμισης. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 26 (4), 542-552.

Μοίρα, Π., & Μυλωνόπουλος, Δ. (2024). Η νομική θεώρηση του οινοτουρισμού ως πολιτισμική συνιστώσα της αειφόρου ανάπτυξης. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 28 (1), 1-7.

Μοίρα Π., Μυλωνόπουλος, Δ. & Στεργίου Δ. (2024). *Τουρισμός και Δημόσια Διοίκηση. Ελληνική, Ευρωπαϊκή και Διεθνής διάσταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλα.

Μυλωνόπουλος, Δ. – Μοίρα, Π. (2005). *Θαλάσσιος Τουρισμός*. Αθήνα: εκδ. Interbooks.

Μυλωνόπουλος, Δ. & Μοίρα, Π. (2020). Θεματικός τουρισμός. Νομοτεχνική και εννοιολογική προσέγγιση, *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 24 (1), σελ. 26-43.

Μυλωνόπουλος, Δ. (2021). *Τουριστικό Δίκαιο* (3^η έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

Μυταφτσή, Ι. (2025). *Εισαγωγή στις Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού* (Διδακτικές σημειώσεις, πρόγραμμα ΙΝΕΠ «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τοπική ανάπτυξη», κωδικός 50066Λ25).

Παιτσίνης, Γ., & Υφαντίδου, Γ. (2015). *Αθλητικός Τουρισμός* [Κεφάλαιο]. Στο Παιτσίνης Κώστα, Γ., & Υφαντίδου, Γ. 2015. *Η Ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/4258>

Παπαγεωργάκη, Χ. (2021). *Μια Νέα Συνεργασία Για Τη δημιουργία Του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Οργάνωσης & Ανάπτυξης Του Τουρισμού Στις Περιοχές Του Δικτύου Natura 2000*. Ανακτήθηκε 31 Ιανουαρίου 2026 από https://www.dianeosis.org/2021/06/mnimonio_synergias_oikotourismos/

Πελεκανάκη, Μ. (2022). *Συνδέσμος Ενώσεων Αγροτουρισμού Ελλάδας (ΣΕΑΓΕ-Αγροξενία): Η Ελλάδα η μόνη ευρωπαϊκή χώρα χωρίς κρατική στήριξη στον αγροτουρισμό*. Ανακτήθηκε 6 Οκτωβρίου 2025 από https://www.pepteg.gr/index.php/2014-06-14-17-22-34/item/3617-syndesmos-enoseon-agrotourismoy-elladas-seage-agroksenia-i-ellada-i-moni-evropaiki-xora-xoris-kratiki-stiriksi-ston-agrotourismo?utm_source=chatgpt.com

Πετρέας, Χ. (2017). Οι αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής ως μέσο επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου. Στο Τσάρτας Π. & Λύτρας Π. (επιμ.). *Τουρισμός, Τουριστική Ανάπτυξη: Συμβολές Ελλήνων Επιστημόνων* 7 (σελ. 407-). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Σύνταγμα της Ελλάδας. (2008). *Σύνταγμα της Ελλάδας* [Constitution of Greece]. ΦΕΚ Α' 120/27-06-2008. <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Έλλην.

Τουφεγγούπουλου, Α. (2017). Ο σχεδιασμός του οικοτουρισμού στην Ελλάδα. Στο Τσάρτας Π. & Λύτρας Π. (επιμ.). *Τουρισμός, Τουριστική Ανάπτυξη: Συμβολές Ελλήνων Επιστημόνων* 7 (σελ. 407-). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσακίρης, Σ., ΕΥΡΩΤΕΚ Α.Ε., & Αργυρόπουλος, Δ. (2024). *Σχέδιο ΚΥΑ του νέου Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό: Παραδοτέο Β' Σταδίου (2η φάση)*. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Τσακοπούλου, Κ. (2022). *Τουριστική ανάπτυξη και τοπική αγροδιατροφή. Η περίπτωση του γαστρονομικού τουρισμού στη Σαντορίνη* (Διδακτορική Διατριβή). Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα. DOI 10.12681/eadd/51530

Τσαπάκη, Χ. (2011). *Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς.

Τσάρτας, Π., Παπαθεοδώρου, Α., Σαραντάκου, Ε., Σκούλτσος, Σ. Κόντης, Α-Π, Γιαννόπουλος, Κ., Σιδηροφάγης, Φ., Δέδε, Θ. Στάρα, Κ., & Τσαλαπάτη, Κ. (2024). Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000: Ένα Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την οργάνωση και την ανάπτυξη του τουρισμού τους, *Διανέσεις*, 7/2024, ανακτήθηκε από Natura_FINAL.pdf

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Τουρισμού (2025). *Αθλητικός τουρισμός*. Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου 2026 από https://minsports.gov.gr/athlisi_gia_olous_tax/%ce%b1%ce%b8%ce%bb%ce%b7%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c%cf%82-%cf%84%ce%bf%cf%85%cf%81%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%88%cf%85%cf%87%ce%ae/

Υπουργείο Τουρισμού. (2021a). Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού Διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης – Προκλήσεις και προοπτικές. *Γενική Διεύθυνση Τουριστικής Πολιτικής Διεύθυνση Έρευνας Τμήμα Μελετών και Τεκμηρίωσης*.

Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου 2024 από <https://mintour.gov.gr/ereyna-gia-to-eidiko-sima-agrotourismoy-ekthesi-apotelesmaton-noemvrios-2021-maios-2022/>

Υπουργείο Τουρισμού. (2021b). *Σχέδιο Τομεακού Προγράμματος Ανάπτυξης Τουρισμού 2021-2025 (ΕΠΑ ΤΠΑ 2021-2025)*. ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΔΟΜΗ ΕΣΠΑ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. Ανακτήθηκε 29 Δεκεμβρίου 2024 από <https://mintour.gov.gr/wp-content/uploads/2021/05/tomeako-programma-anaptyksis-tourismou-2021-2025.pdf>

Υπουργείο Τουρισμού. (2025). Διεύθυνση Ποιοτικών Προτύπων, Ηλεκτρονικό Μητρώο πιστοποιημένων Επισκέψιμων Επιχειρήσεων. Ημερομηνία εξαγωγής: 24.11.2025.

Υπουργείο Τουρισμού. (2026). *Μελέτη αγοράς (industry study), στρατηγική και σχέδια δράσης ανάπτυξης του αγροτουρισμού και του γαστρονομικού τουρισμού για το δίκτυο AGTIS στην Ελλάδα στο πλαίσιο της Δράσης 16931 'Τουριστική Ανάπτυξη' του Υπουργείου Τουρισμού*. (2026, Φεβρουάριος 12). Ανακτήθηκε από <https://mintour.gov.gr/meleti-agrotour-gastronom/>

Φραϊδάκη, Μ. (2013). *Marketing Ειδικών Μορφών Τουρισμού: Οικοτουρισμός, η περίπτωση του Νομού Ρεθύμνης Κρήτης* (Διδακτορική Διατριβή). Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα. DOI: 10.12681/eadd/34863

Φωτεινός, Φ. (2022). *Μια νέα τουριστική αγορά "γεννιέται": Ο αεροπορικός τουρισμός*. Ανακτήθηκε 24 Ιανουαρίου, 2025, από <https://www.capital.gr/oikonomia/3652797/mia-nea-touristikiki-agora-gennietai-o-aeroporikos-tourismos/>

Ψαριανός, Γ. (2019). *«Προσγειωμένες» οι ελπίδες εκμετάλλευσης του αεροπορικού τουρισμού στη χώρα μας*. Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου 2025 από <https://vouliwatch.gr/press-releases/article/prosgeiomenes-oi-elpides-ekmetalleysis-toy-aeroporikoy-toyrismoy-sti-hora-mas>

European Union (n.d.). Βιώσιμη ανάπτυξη, EUR-LEX. (2025, Ιανουάριος 20). Ανακτήθηκε από https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development

HATTA OUTDOORS (πρώην ΣΕΤΕΥΔΑ). (2025). *Πεζοπορία*. Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2025 από [https://hateoa.gr/pezoporία/](https://hateoa.gr/pezoporია/)

HATTA OUTDOORS (πρώην ΣΕΤΕΥΔΑ). (2025). *Ο σκοπός μας*. Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2025 από <https://hattaoutdoors.gr/>

2. Ξενόγλωσσες

Bazin G., Roux B. (1997). *L' agritourisme: un atout pour les zones rurales difficiles mediterraneennes*. Paris: Harmatta

Buckley, R. & Coghlan, A. (2012). Nature-based tourism. In A. Holden & D. Fennell (Eds.), *The Routledge Handbook of Tourism and the Environment*. Routledge.

Ceballos-Lascuráin, H. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development*. Gland, Switzerland: IUCN.

Correia A., Silva G. & Rachão S. (2022). Adventure sports and nature-based tourism: Assessment of canyoning spots in the North Region of Portugal. Proceedings of the 5th International Conference on Tourism Research. 15. 56-64. 10.34190/ictr.15.1.110.

Dionysopoulou, P. (2020). Agritourism entrepreneurship in Greece: policy framework, inhibitory factors and a roadmap for further development. *Journal of Sustainable Tourism and Entrepreneurship*, 2(1), 1-13. <https://doi.org/10.35912/joste.v2i1.352>

Drivas, P. & Moira, P. (2024). A study of the core principals underlying the mountain tourism phenomenon. *Tourism, Hospitality & Management Journal*, 45, 72-89. <http://doi.org.10.18089/DAMeJ.2024.45.5>.

European Ramblers' Association (ERA). (2022). Definition and Standards of Hiking and Walking. at European Hiking Federation - Hiking Europe

Farnet. (2011). *Farnet Guide 5_Diversification of Fisheries Area*, European Union, European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Director-General, at https://thekey.farnet.eu/library/guides/FARNET_Guide_05_EN_Diversification-of-fisheries-areas.pdf

Getz, D. (2000). *Explore Wine Tourism: Management, Development & Destinations*. New York: Cognizant Communication Corporation.

Gil Arroyo, C., Barbieri, C., & Rozier Rich, S. (2013). *Defining agritourism: A comparative study of stakeholders' perceptions*. *Tourism Management*, 37, 39-47. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.12.007>

Hall, C. M., Sharples, L., Cambourne, B., & Macionis, N. (2000). *Wine Tourism Around the World: Development, management and markets*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Hall, C. M. (2005). *Tourism: Rethinking the Social Science of Mobility*. Pearson Education (p. 182).

Hose, T.A. (1995). Selling the Story of Britain's Stone, *Environmental Interpretation*, 10 (2), 16-17.

Jafari, J. (2000). *Encyclopedia of Tourism*. London: Routledge.

Lai, M. L., Cicia, G. & Del Giudice, T. (2016). Pescatourism, a sustainable tourist experience, *Journal of Cleaner Production*, 133, 1034-1042. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.013>

Machnik, A. (2022). *Nature-based tourism experiencescape*. In D. Buhalis (Ed.), *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing* (pp. 306-309). Edward Elgar Publishing.

Mehmetoglu, M., & Normann, Ø. (2013). The link between travel motives and activities in nature-based tourism. *Tourism Review*, 68(2), 3–13.

Moira, P., Mylonopoulos, D. & Kontoudaki, A. (2024). Hiking Tourism in Greece: A Legal Approach. In V. Katsoni & G. Cassar. *Recent Advancements in Tourism Business, Technology and Social Sciences, 10th International Conference, IACuDiT, Crete, Greece, 2023—Vol. 2*, pp. 571-586. (eBook) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-54342-5>

Moira, P., Mylonopoulos, D., & Terzoglou, E. (2021). Hiking tourism – motives and behaviours. A case study. *TIMS Acta*, 15(1), 13-22. doi:10.5937/timsact15-31825

National Geographic Society (2026, February 10). *Geotourism*. Retrieved from <https://www.nationalgeographic.com/related/eb38010e-03b2-3266-8a4d-817c6ddfdc63/geotourism>

Newsome, D. & Dowling, R. (2010). *Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape*, Goodfellow publishers, at https://www.academia.edu/18044550/Geotourism_The_Tourism_of_Geology_and

OECD. (1994). *Creating rural indicators for shaping territorial policy*. OECD Publications.

OECD. (2025). *Reinforcing Rural Resilience*. Ανακτήθηκε από Reinforcing Rural Resilience | OECD

Pearce, P. L., & Wu, M.-Y. (2017). *Meeting Asian tourists*. In P. L. Pearce & M.-Y. Wu (Eds.), *The world meets Asian tourists: Bridging tourism theory and practice* (Vol. 7, pp. 1–19). Emerald Group Publishing Limited.

Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). *A typology for defining agritourism*. *Tourism Management*, 31(6), 754-758. doi:10.1016/j.tourman.2009.08.001

The International Ecotourism Society (TIES). (2015). *Principles of Ecotourism*, at <https://ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision/>

UNESCO. (2025). Global Geoparks. (2026, February 10). Retrieved from από <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks/about>

U.N.W.T.O. (2020). *UNWTO Recommendations on Tourism and Rural Development – A Guide to Making Tourism an Effective Tool for Rural Development*. (2026, February 10). Retrieved from <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284422173>

U.N.W.T.O. (2023). *UNWTO Tourism Definitions*. (2026, Φεβρουάριος 12). Retrieved from <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858>

U.N. Tourism. (2025a). *Gastronomy and Wine Tourism*. (2026, February 11). Retrieved from <https://www.unwto.org/wine-tourism>

U.N. Tourism. (2025b). *Rural Tourism*. (2026, February 12). Retrieved from <https://www.untourism.int/rural-tourism>

U.N. Tourism. (2025c). *Tourism in the 2030 Agenda*. (2025, February 12). Retrieved from <https://www.untourism.int/tourism-in-2030-agenda>

Vespestad, M. K., & Lindberg, F. (2011). *Understanding nature-based tourist experiences: An ontological analysis*. In D. Buhalis (Eds.), *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing* (p. 306). Edward Elgar Publishing.

Winter, P. L., Selin, S., Cervený, L., & Bricker, K. (2019). Outdoor recreation, nature-based tourism, and sustainability. *Sustainability*, 12 (1), 81.

WCED. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

World Tourism Organization. (2023). *Tourism and rural development: A policy perspective*. (2026, March 10). Retrieved from UNWTO. <https://doi.org/10.18111/9789284424306>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

1. Σήματα Υπουργείου Τουρισμού.

ΕΙΔΙΚΟ ΣΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΥΖΙΝΑ

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟ
ΖΥΘΟΠΟΙΕΙΟ
BREWERY OPEN TO THE PUBLIC

ΣΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΖΥΘΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟ
ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ
CHEESE FACTORY OPEN TO THE PUBLIC

ΣΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΣΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟ
ΕΛΑΙΟΤΡΙΒΕΙΟ
OLIVE MILL OPEN TO THE PUBLIC

ΣΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ
ΕΛΑΙΟΤΡΙΒΕΙΟΥ

ΣΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΥ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΕΙΔΙΚΟ ΣΗΜΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, Διεύθυνση Ποιοτικών Προτύπων. Ημερομηνία εξαγωγής: 24.11.2025.

II. Νομοθεσία και αριθμός Σημάτων Υπουργείου Τουρισμού (εν ισχύ)

ΦΕΚ	Κατηγορία Σήματος	Αριθμός
135/ Β' / 2015 3233/Β' / 2018	Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου (Σ.Ε.Ο.)	115
5902/Β' / 2022	Σήμα Επισκέψιμου Ζυθοποιείου (Σ.Ε.Ζ.)	4
2351/Β' / 2023	Σήμα Επισκέψιμου Ελαιοτριβείου (Σ.Ε.Ε.)	12
7470/Β' / 2023 200/Β' / 2024	Σήμα Επισκέψιμου Τυροκομείου (Σ.Ε.ΤΥ.)	2
159/Β' / 2025	Ειδικό Σήμα Ποιότητας για την Ελληνική Κουζίνα (Ε.Σ.Π.Ε.Κ.)	37
3089/Β' / 2018	Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.)	23

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, Διεύθυνση Ποιοτικών Προτύπων, Ηλεκτρονικό Μητρώο Πιστοποιημένων Επισκέψιμων Επιχειρήσεων. Ημερομηνία εξαγωγής: 24.11.2025.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Οδηγοί συνέντευξης

I. Οδηγός συνέντευξης προς φορείς-επιχειρήσεις που εμπλέκονται στον τουρισμό υπαίθρου

1. Ορισμοί και σαφήνεια δραστηριοτήτων τουρισμού υπαίθρου-Επάρκεια θεσμικού πλαισίου

– Τι είναι κατά τη γνώμη σας ο τουρισμός υπαίθρου;

– Κατά πόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζει σαφώς τον τουρισμό υπαίθρου; Πού εντοπίζετε κενά/ασάφειες; διευκρινιστικές ερωτήσεις: διαφορές ανά δραστηριότητα (πεζοπορία, ποδηλασία, αναρρίχηση, rafting, ιππασία κ.ά.).

– Καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες σας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο; Αν όχι, ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις προτείνετε; διευκρινιστικές ερωτήσεις: ενιαίο πλαίσιο πιστοποίησης, μητρώο παρόχων, πρότυπα ποιότητας & ασφάλειας, ελάχιστες προδιαγραφές εξοπλισμού, επαγγελματικά προσόντα.

2. Αδειοδοτήσεις & συναρμοδιότητες

– Πόσο ξεκάθαρη/γρήγορη είναι η διαδικασία αδειοδότησης;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: «ένα σημείο επαφής», χρονοκαθυστερήσεις, κόστος συμμόρφωσης, συγκρούσεις με δασική/περιβαλλοντική/αλιευτική/ νομοθεσία για τη θήρα.

3. Υποδομές & χωρικός σχεδιασμός

– Πώς αξιολογείτε μονοπάτια, σήμανση, καταλύματα, διαθεσιμότητα μεταφορών; Υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης/επενδύσεις; διευκρινιστικές ερωτήσεις: δικαιώματα διέλευσης, συντήρηση, ψηφιακή χαρτογράφηση/αναζήτηση πεζοπόρων κ.λπ. που «χάνονται».

4. Ασφάλεια, ευθύνη & ασφάλιση

– Υπάρχουν κανόνες ασφάλειας;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: πρότυπα/διαδικασίες, καίριση/πιστοποιήσεις προσωπικού, σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων, υποχρεωτικές ασφαλίσσεις/αστική ευθύνη, συνεργασία με ΕΜΑΚ/διασώστες.

Ποιότητα υπηρεσιών & εμπειρίας

– Υπάρχουν μηχανισμοί εσωτερικής ποιότητας/έλεγχου; διευκρινιστικές ερωτήσεις: πρότυπα εξυπηρέτησης, διαχείριση παραπόνων, ετικέτες ποιότητας.

5. Οικονομικός & κοινωνικός αντίκτυπος

– Ποια η συνεισφορά στις τοπικές κοινότητες;

διευκρινιστικές ερωτήσεις: αλυσίδα αξίας με τοπικούς παραγωγούς, δίκτυα συνεργασίας, κοινωνική αποδοχή/συμμετοχή.

6. Προσβασιμότητα & συμπερίληψη

– Ποιες ενέργειες γίνονται για ΑμεΑ και γενικά για συμπεριληπτικές εμπειρίες;

διευκρινιστικές ερωτήσεις: προσβάσιμες διαδρομές/εξοπλισμός, κατάρτιση προσωπικού.

7. Ψηφιακός μετασχηματισμός & προώθηση

– Ποια εργαλεία χρησιμοποιείτε (κρατήσεις, δυναμική τιμολόγηση, εφαρμογές διαδρομών, ανοικτά δεδομένα); Τι θα βοηθούσε;

Εργατικό δυναμικό & κατάρτιση

– Υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων; Τι είδους εκπαίδευση/πιστοποίηση χρειάζεται;

8. Περιβαλλοντική διαχείριση

– Ποιες πρακτικές ακολουθείτε (φέρουσα ικανότητα, διαχείριση αποβλήτων, οικολογικό αποτύπωμα); Υπάρχουν απαιτήσεις/κίνητρα συμμόρφωσης;

Κλιματικοί/φυσικοί κίνδυνοι & ανθεκτικότητα

– Πώς επηρεάζουν πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες τη λειτουργία σας; Ποια μέτρα λαμβάνετε;

9. Στρατηγική ανάπτυξης & μηνύματα

– Ποιες είναι οι 2–3 κορυφαίες στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία;

– Ποιο μήνυμα θα στέλνατε στους δημόσιους φορείς;

II. Οδηγός συνέντευξης προς στελέχη Δημοσίου

1. Αποτίμηση της παρούσας κατάστασης

Ποια θεωρείτε ότι είναι τα βασικά πλεονεκτήματα του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας και ποιες οι κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει;

Ποιες προϋποθέσεις θεωρείτε βασικές για την περαιτέρω ανάπτυξή του στην περιοχή αρμοδιότητάς σας;

Πώς επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου παράγοντες όπως η εποχικότητα, η κλιματική κρίση (πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες) και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού;

2. Ρόλος και αρμοδιότητες

Ποιος είναι ο ρόλος του φορέα σας στη διαμόρφωση/άσκηση πολιτικής για τον τουρισμό υπαίθρου;

Υπάρχει συγκεκριμένο όραμα στον Φορέα σας για τον τουρισμό υπαίθρου; Ποιες ενέργειες έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα για την ανάπτυξή του και ποιοι στόχοι έχουν τυχόν επιτευχθεί;

Ποιοι άλλοι φορείς εμπλέκονται στον τουρισμό υπαίθρου και με ποιους συνεργάζεστε στενότερα;

Υπάρχουν μηχανισμοί συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών (π.χ. ΟΤΑ, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Δασικές Υπηρεσίες);

Υφίστανται αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων με άλλους φορείς;

3. Θεσμικό πλαίσιο και κανονιστική σαφήνεια

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο καθορίζει επαρκώς την έννοια και τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στον τουρισμό υπαίθρου;

Εντοπίζονται «γκρίζες ζώνες» ή ασάφειες;

Υπάρχουν επαρκείς ρυθμίσεις σχετικά με αδειοδοτήσεις, πρότυπα ασφάλειας και ποιότητας, καθώς και πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων οδηγών ή συνοδών δραστηριοτήτων υπαίθρου;

Ποιες αλλαγές ή πρωτοβουλίες θεωρείτε ότι θα μπορούσαν να συμβάλουν στην έτι περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου μεσοπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα;

4. Εποπτεία και έλεγχοι

Υπάρχουν μηχανισμοί επιτήρησης και ελέγχου για τις δραστηριότητες του τουρισμού υπαίθρου στη Χώρα μας και πόσο αποτελεσματικοί είναι;

Υπάρχει επαρκής συντονισμός μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών;

Πώς αντιμετωπίζονται φαινόμενα παράνομων ή μη αδειοδοτημένων δραστηριοτήτων;

5. Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Με ποιον τρόπο ενσωματώνεται η αρχή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στον σχεδιασμό και τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων του τουρισμού υπαίθρου;

Λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα των περιοχών, η προστασία των περιοχών Natura 2000 και η διαχείριση των μονοπατιών;

Υπάρχουν διαδικασίες αδειοδότησης, σχέδια αποκατάστασης ή συντήρησης υποδομών σε προστατευόμενες περιοχές;

6. Προσβασιμότητα και κοινωνική ένταξη

Λαμβάνεται υπόψη η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) στις υποδομές και υπηρεσίες του τουρισμού υπαίθρου και σε ποιο βαθμό;

Παρέχεται κατάλληλη εκπαίδευση στο προσωπικό;

Εφαρμόζονται πρότυπα σχεδιασμού που διασφαλίζουν καθολική πρόσβαση;

Υπάρχουν παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών;

7. Δημόσιο–Ιδιωτικός τομέας και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση

Ποια εργαλεία ή μηχανισμοί συνεργασίας προωθούν τη σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στον τουρισμό υπαίθρου; Υπάρχουν συμβάσεις ή συμπράξεις (ΣΔΙΤ), τοπικά σύμφωνα ποιότητας ή «one-stop shop» για αδειοδοτήσεις;

8. Προγράμματα και χρηματοδοτικά εργαλεία

Υπάρχει κρατική στήριξη στον τουρισμό υπαίθρου; Υπάρχουν δράσεις ή προγράμματα χρηματοδότησης που βρίσκονται σήμερα σε εξέλιξη για τον τουρισμό υπαίθρου και ποια είναι τα βασικά κριτήρια ένταξης σε αυτά;

Υπάρχουν κενά ή δυσκολίες πρόσβασης για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ);

Αξιοποιούνται ψηφιακά εργαλεία (πχ ψηφιακοί οδηγοί-εφαρμογές περιήγησης) ή ανοικτά δεδομένα (π.χ. χαρτογράφηση διαδρομών-μονοπατιών, πρόγνωση καιρού) για τη βελτίωση της εμπειρίας του επισκέπτη;

9. Δεδομένα και δείκτες παρακολούθησης

Υπάρχει συστηματική καταγραφή δεδομένων (όπως ροές επισκεπτών, δείκτες ασφάλειας, περιβαλλοντικοί δείκτες) και με ποιον τρόπο αξιοποιούνται αυτά τα δεδομένα για τον σχεδιασμό πολιτικών;

Υπάρχουν ελλείψεις ή ασυνέχειες στην παρακολούθηση;

Εφαρμόζονται κοινά πρότυπα και μεθοδολογίες μεταξύ φορέων;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: Συνεντεύξεις

Α. Συνεντεύξεις εκπροσώπων φορέων - επιχειρήσεων που εμπλέκονται στον τουρισμό υπαίθρου

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1^η: Σιδηρόπουλος Στέφανος, Πρόεδρος HATTA OUTDOORS (πρώην ΣΕΤΕΥΔΑ)

-Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα κυριότερα προβλήματα-περιορισμοί που εμποδίζουν την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας;

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δεν καλύπτει τις ανάγκες μας, όπως είδατε διαφωνούμε από την πρώτη στιγμή με τον ν. 4582/2018 όπου μας περιγράφει ως αθλητικό τουρισμό - επιμένουμε στην ορολογία ΤΥΔΑ (Τουριστικές Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής). Διεθνώς outdoor activities, adventure tourism. Διαχωρισμός με τις αθλητικές δραστηριότητες διότι έχουμε συνοδούς εμπνευστές - outdoor animateur και όχι εκπαιδευτές, προπονητές. Έχουμε πελάτες και όχι αθλητές, είμαστε κερδοσκοπικές επιχειρήσεις δηλαδή έχουμε αμοιβές, φπα γενικότερα φόρους και όχι συνδρομές μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανισμού που έχουν τα αθλητικά σωματεία, σύνδεσμοι και οι ομοσπονδίες. Γενικά υπάρχει βασική διαφορά στον σκοπό που για τα τουριστικά γραφεία είναι η αναψυχή ενώ για τους αθλητικούς οργανισμούς είναι το επίτευγμα, ο στόχος, τα μετάλλια, η διάκριση.

-Πιστεύετε ότι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (π.χ. ν. 4582/2018) καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου; Ποιες βελτιώσεις προτείνετε όσον αφορά στο νομοθετικό πλαίσιο (πχ δημιουργία ενιαίου πλαισίου πιστοποίησης για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό υπαίθρου, ειδικού μητρώου παρόχων υπηρεσιών τουρισμού υπαίθρου, θεσμοθέτηση προτύπων ποιότητας και ασφάλειας, τεχνολογικών εργαλείων);

Το θεσμικό πλαίσιο δεν είναι επαρκές, αφού δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από αυτά που πάει να λύσει. Έχουμε προτείνει όσα περιγράφετε ως παραδείγματα εσείς και επιπλέον. Πιστοποίηση των εμπνευστών - συνοδών μας. Έχουμε δημιουργήσει και ήδη πιστοποιούμε μέσα από το σχήμα πιστοποίησης HATTA OUTDOORS (Πρώην ΣΕΤΕΥΔΑ) και DQS. Έχουμε πάρει την διαπίστευση από τον

ΕΣΥΔ στις δραστηριότητες πεζοπορία, Rafting, sea kayak, και προετοιμάζουμε το canyoning και τα πάρκα περιπέτειας. Θα βοηθούσε επιπλέον ένα ειδικό σήμα λειτουργίας με χαμηλό κόστος για παράδειγμα 500€ που είναι τώρα περίπου τα παράβολα και όχι 5000€ συν παράβολα που είναι αυτή τη στιγμή η γνωστοποίηση στο Υπουργείο Τουρισμού. Πολλοί συνάδελφοι δεν προχωράνε τη διαδικασία λόγω κόστους. Μην ξεχνάμε πως υπάρχουν πολλές πολύ μικρές ατομικές επιχειρήσεις σε μικρά νησιά και μικρά χωριά όπου οι συνάδελφοι λειτουργούν για 3 μήνες και καλούνται να ξεκινήσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα με ένα μεγάλο αναίτιο κόστος. Τελικώς δεν το κάνουν... Επίσης να νομιμοποιηθεί η μεταφορά από και προς την βάση των πελατών μας χωρίς κόμιστρο να γίνεται με αυτοκίνητα ιδιόκτητα των εταιρειών και αν μην απαιτείται euro5. Δυστυχώς οι μεταφορείς δεν έρχονται με τα καινούρια αυτοκίνητα τους στους χωματόδρομους που συνήθως δραστηριοποιούμαστε γιατί οι δρόμοι αυτοί δεν είναι για καινούρια αυτοκίνητα. Θέλουμε να μπούμε στην ίδια κατηγορία με τα camping και τα ξενοδοχεία.

Τέλος υπάρχει ένα θέμα με την ασφάλιση των συνοδών οι οποίοι τις περισσότερες φορές δεν είναι μόνιμοι άλλα έρχονται στις δράσεις μας κάποια συνήθως ΣΚ, ζητάμε την υπαγωγή της παροχής υπηρεσιών του εμψυχωτή στις κατηγορίες του Εμψυχωτή συνοδού που αμείβονται με εργόσημο. Σημαντικό αλλά δεν ξέρω πόσο μπορεί πραγματικά να βοηθήσει η νομοθεσία και το Υπουργείο είναι το ζήτημα της ασφάλισης όπου υπάρχει τεράστια δυσκολία ασφάλισης με μεγάλα ασφάλιστρα.

-Πώς αξιολογείτε τις υφιστάμενες υποδομές (μονοπάτια, καταλύματα, εγκαταστάσεις) για την ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου; Υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης ή νέες επενδύσεις στον τομέα αυτό;

Υπάρχει ανεπάρκεια από υποδομές. Το μεγαλύτερο ζήτημα είναι το θέμα της διάσωσης. Ψηφίστηκε νόμος μετά το τραγικό δυστύχημα του γιού μέλους μας Θεοχαρόπουλου Ερμή, ο ίδιος ο πρωθυπουργός παρενέβη, ψηφίστηκε ο σχετικός νόμος αλλά δεν έχουμε δει ακόμη να εφαρμόζεται το σχέδιο... Δεν θα αναφερθώ σε νοσοκομειακή κάλυψη σε απομακρυσμένες περιοχές γιατί αυτό είναι ένα γενικότερο πρόβλημα, αλλά μπορούμε να σημειώσουμε τα ζητήματα των πιστοποιημένων μονοπατιών. Ο σύνδεσμος μας μαζί με τον Hatta και την DQS προχώρησανε στην

σύσταση μιας ΑΜΚΕ. Η οποία ονομάζεται STI sustainable Tourism Institute. Ινστιτούτο Αειφόρων Διαδρομών. Είναι ο πρώτος φορέας που έχει τη διαπίστευση από τον ΕΣΥΔ να κάνει πιστοποιήσεις σε πεζοπορικά και ποδηλατικά μονοπάτια.

– Ποιες ενέργειες γίνονται για ΑμεΑ και γενικά για συμπεριληπτικές εμπειρίες; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* προσβάσιμες διαδρομές/εξοπλισμός, κατάρτιση προσωπικού.

Για να μπορούμε να ισχυριζόμαστε πως προσφέρουμε ίσες ευκαιρίες και αναγνωρίζουμε τα ίσα από το Σύνταγμα δικαιώματα των πολιτών θα πρέπει να δημιουργηθούν υποδομές και για Α.με.Α. Στην Πάρνηθα ολοκληρώσαμε την μελέτη και έχουμε πάρει σχεδόν όλες τις άδειες και εγκρίσεις για τη δημιουργία του πρώτου πεζοπορικού προσβάσιμου μονοπατιού για Α.με.Α όταν ολοκληρωθεί με το καλό ευελπιστούμε να γίνει πιλότος και για άλλες αντίστοιχες δράσεις.

-Ποιο είναι το όραμά σας και ποια στρατηγική θα προτείνετε για την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας;

Όραμα μας είναι να δημιουργηθεί η λέγόμενη outdoor παιδεία στην χώρα μας και η Ελλάδα να γίνει ο μεγαλύτερος outdoor προορισμός της Ευρώπης. Με πολύ υπομονή και επιμονή σχεδιάζουμε και υλοποιούμε εδώ και χρόνια ένα σύστημα εκπαίδευσης μέσα από το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας για τα στελέχη μας. Πιέζουμε το Τουρισμού και το παιδείας να υιοθετήσουν το όραμα μας και να καταφέρουμε να σχεδιάσουμε από κοινού εκπαιδευτικά προγράμματα εξορμήσεων, περιηγήσεων με δραστηριότητες στη φύση για όλες τις σχολικές ομάδες ετσι ώστε το "μικρόβιο" να φυτευτεί από νωρίς. Μότο μας είναι γνώρισε τη φύση για να την αγαπήσεις και μετά να της να την προστατεύσεις. Για το δεύτερο που σχετίζεται με το πρώτο, γιατί αν εκπαιδευτούν τα παιδιά, θα εκπαιδευτεί σε 15-20 χρόνια μια γενιά και άρα μια κοινωνία η οποία θα γίνει ο πρεσβευτής της outdoor κουλτούρας στους τουρίστες που μας επισκέπτονται. Άρα πρεσβευτής της χώρας μας σε σχέση με τη φιλοσοφία που θα δώσει τη φήμη της χώρας που κάποιος θα έρθει σε όλους τους μήνες θα διαχυθεί σε διαφορετικά σημεία του τόπου και θα απολαύσει υπεύθυνα τη φύση μέσα από τις τουριστικές υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. Το κράτος μπορεί να χρηματοδοτήσει και να αδειοδοτήσει τα σχολεία να συμμετάσχουν υποχρεωτικά

μέσω των επίσημων επιχειρήσεων σε δράσεις στην ύπαιθρό 2 φορές το χρόνο, ξεκινώντας από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- Πώς διασφαλίζεται σήμερα η τήρηση των κανόνων ασφάλειας και ποιότητας στις δραστηριότητες αναψυχής στη φύση; Υπάρχουν μηχανισμοί ελέγχου και εποπτείας;

Οι νόμιμες επιχειρήσεις θεωρητικά μπορούν να ελεγχθούν από τις ελεγκτικές αρχές όπως γνωρίζεται βέβαια είναι υποστελεχωμένες. Οι παράνομες που θα έπρεπε να ελεγχθούν δυστυχώς είναι σχεδόν αδύνατον. Μόνο μετά από ατύχημα και αυτό υπό προϋποθέσεις. Οι εταιρείες του κλάδου βέβαια έχουν φροντίσει και εκπαιδεύουν συστηματικά το προσωπικό τους γιατί είναι οι πρώτοι που επιθυμούν την ασφαλή και ποιοτική υπηρεσία. Το σύστημα πιστοποίησης που έχουμε δημιουργήσει είναι η πρότασή μας.

- Με ποιους τρόπους μπορεί να ενισχυθεί η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στη διαμόρφωση και ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου;

Η δημιουργία cluster η συμμετοχή σε κοινές ομάδες δράσεις. Τα DMO ή DMMO που έχουν δημιουργηθεί είναι σαν ιδέα σε καλή τροχιά αλλά με πολλές δυσκολίες στην υλοποίηση. Η ιδέα της Ευρώπης είναι να "παντρευτεί" ο δημόσιος με τον ιδιωτικό τομέα και το Κ.Α.Λ.Ο έτσι ώστε από κοινού να προχωρήσουν σε ένα βιώσιμο αναπτυξιακό μοντέλο. Δυστυχώς πάλι το κράτος με τη χρήση των αναπτυξιακών των δήμων προσπαθεί να πάρει όλη τη χρηματοδότηση οπότε πάλι η τοπική κοινωνία μένει αμέτοχη, φυσικά τα αποτελέσματα είναι τα γνωστά. Κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος σε λάθος πράγματα. Κάποιες Κοινσέπ και Αμκε πάντως έχουν παράξει αξιόλογο έργο προς το κοινό όφελος.

-Ποιες διεθνείς καλές πρακτικές πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στον ελληνικό τουρισμό υπαίθρου;

Στο Βέλγιο εφαρμόζεται μια αυτορρύθμιση των επιχειρήσεων. Δηλαδή οι επιχειρήσεις πιστοποιούνται σε ζητήματα ασφάλειας ποιότητας και περιβάλλοντος και έπειτα το κράτος ελέγχει αν η επιχείρηση έχει κάνει έναρξη, έχει τις απαραίτητες πιστοποιήσεις και αδειοδοτεί - έτσι απλά.

Στη Γαλλία υπάρχει μηχανισμός εκπαίδευσης και πιστοποίησης από το κράτος δωρεάν. Παρομοίως και στην Ελβετία ως ένα βαθμό το δωρεάν. Στην Costa Rica εκπαιδεύουν και πιστοποιούν σε τρία στάδια. Α) Συνοδός σε τοπικό επίπεδο. Β) Συνοδός σε εξειδικευμένο αντικείμενο π.χ. στα πτηνά, στο rafting, στην ποδηλασία. Γ) Συνοδός σε όλη τη χώρα. Το πρώτο στάδιο χρειάζεται 1 εξάμηνο, το δεύτερο 2 και το τρίτο 4 εξάμηνα. Πολύ ενδιαφέρουσα προσέγγιση. Εδώ έχουμε μόνο το συνοδός βουνού 4 εξάμηνα συν 1 πρακτική συν εξετάσεις ΕΟΠΠΕΠ όποτε το θυμηθεί. Αδύνατον για όσους είναι ήδη στον κλάδο να αφιερώσουν τόσο χρόνο και αχρεία στο στις περισσότερες των περιπτώσεων. Ακόμη και ένας νεοεισερχόμενος θα υπολογίσει την εποχικότητα του επαγγέλματος και τελικά θα το αποφύγει. Στην Ευρωπαϊκή ομοσπονδία www.ec-oe.eu στην οποία ο σύνδεσμος μας είναι μέλος και εγώ αντιπρόεδρος γίνεται μια μακροχρόνια προσπάθεια να υπάρξει ένα κοινό πλαίσιο εκπαίδευσης και πιστοποίησης έτσι ώστε οι συνοδοί εμψυχωτές (outdoor guides, animateur) να μπορούν να εργάζονται σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρώπης με την ίδια πιστοποίηση - MOBILITY. Και με στόχο να σπάσει η εποχικότητα των συνοδών, οπότε για παράδειγμα να μπορεί κάποιος να εργαστεί στην Ελλάδα ως συνοδός το καλοκαίρι στα καγιάκ και το χειμώνα στις Άλπεις ως συνοδός σκι ή στην Πορτογαλία ως συνοδός πεζοπορίας και στην Τσεχία στην Τουριστική ιππασία κ.τ.λ.

Τέλος θα ήθελα να σημειωθεί πως ο σύνδεσμος μας είναι υπέρ των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας υπό προϋποθέσεις όμως, όχι με τον ανεξέλεγκτο τρόπο που γίνεται καταστρατηγώντας πολλές από τις παρθένες περιοχές που υπάρχουν. Η θέση μας είναι όχι στις προστατευόμενες περιοχές, όχι σε πολύ μικρά νησιά, όχι σε υψόμετρο άνω των 800μ και όχι σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή παραδοσιακών οικισμών.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2^η: Φραντζεσκάκης Νικόλαος, Πρόεδρος πρώην ΣΕΑΓΕ και ιδιοκτήτης αγροτουριστικής επιχείρησης στα Χανιά Κρήτης.

– Ποιο το όραμά σας για τον αγροτουρισμό;

Όραμα μας εξ αρχής ήταν η συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και τα ορεινά χωριά μέσω της παροχής κινήτρων στους νέους, καθώς ο αγροτουρισμός μπορεί να προσφέρει ένα συμπληρωματικό εισόδημα διασφαλίζοντας μια αξιοπρεπή διαβίωση. Αρχικός στόχος του ΣΕΑΓΕ ήταν η διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για τον αγροτουρισμό, αλλά και η δικτύωση των ενώσεων αγροτουρισμού και των μελών τους. Μετά την εκπλήρωση του στόχου του ΣΕΑΓΕ με τη θεσμοθέτηση του Ειδικού Σήματος Αγροτουρισμού το 2018, δημιουργήθηκε ως διάδοχη κατάσταση η Αγροξενία, με στόχο την ένταξη των πιστοποιημένων με το ΕΣΑ επιχειρήσεων. Ωστόσο, στην πορεία διαπιστώθηκε έλλειψη ενδιαφέροντος για την απόκτηση του σήματος αυτού. Η Αγροξενία τώρα βρίσκεται σε φάση επανεκκίνησης.

– Κατά πόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζει σαφώς τον τουρισμό υπαίθρου; Πού εντοπίζετε κενά/ασάφειες; Καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες σας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο; Αν όχι, ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις προτείνετε;

Θα μιλήσω μόνο για τον αγροτουρισμό. Το νομοθετικό πλαίσιο είναι ελλιπές και ανενεργό, δεν λειτουργεί, δεν προσφέρει κάτι. Μητρώο αγροτουριστικών επιχειρήσεων δεν υπάρχει, ούτε έχει εκδοθεί ΚΥΑ με τις προδιαγραφές και τους όρους λειτουργίας αυτών. Χρειάζεται γενική αναδιαμόρφωση και επαναπροσδιορισμός του όρου, ώστε να διευρυνθούν τα κριτήρια, να συμπεριληφθούν και άλλες επιχειρήσεις, όπως γυναικείοι συνεταιρισμοί, μικρές οικοτεχνίες με παραδοσιακά προϊόντα, να συνδεθεί με ελαιοτριβεία, τυροκομεία κλπ.

– Πόσο ξεκάθαρη/γρήγορη είναι η διαδικασία αδειοδότησης;

Η ερώτηση αυτή είναι άνευ αντικειμένου, αφού πλέον η διαδικασία έκδοσης ΕΣΑ είναι αδιάφορη.

– Ποια η συνεισφορά στις τοπικές κοινότητες; Υπάρχουν δίκτυα συνεργασίας, κοινωνική αποδοχή/συμμετοχή;

Πολύ μεγάλη, αλλάζει το τοπίο, τα χωριά αποκτούν ζωντάνια, δημιουργούνται νέες επιχειρήσεις για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των επισκεπτών. Αν και στην αρχή δεν υπήρξε αποδοχή και συμμετοχή, τώρα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Η Αγροξενία αποτελεί ένα δίκτυο συνεργασίας. Παλιότερα είχαν δημιουργηθεί περί τα 100 clusters, όμως αυτά εγκαταλείφθηκαν λόγω μη χρηματοδότησης του προσωπικού

τους, ενώ ο περιορισμένος χρόνος των επιχειρηματιών δεν τους επέτρεπε να απασχοληθούν οι ίδιοι προσωπικά.

–Γίνονται ενέργειες για τη διασφάλιση προσβασιμότητας και συμπερίληψης ΑμεΑ; Δυστυχώς οι περισσότερες περιοχές είναι ορεινές, ως εκ τούτου η πρόσβαση είναι δύσκολη. Εμείς κάνουμε ότι μπορούμε στις επιχειρήσεις μας για να διευκολύνουμε την πρόσβαση.

– Ποιες πρακτικές περιβαλλοντικής διαχείρισης ακολουθείτε; Υπάρχουν απαιτήσεις/κίνητρα συμμόρφωσης;

Ανακύκλωση , βιοκαλλιέργεια στον βοτανικό μας κήπο, κομποστοποίηση.

Κλιματικοί/φυσικοί κίνδυνοι & ανθεκτικότητα

– Πώς επηρεάζουν πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες τη λειτουργία σας; Ποια μέτρα λαμβάνετε;

Τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζουμε πρόβλημα λειψυδρίας στην Κρήτη, όποτε είναι στα σχέδιά μας να δημιουργήσουμε μια τεχνητή λίμνη, όπου θα συλλέγεται το νερό για να χρησιμοποιηθεί για πότισμα το καλοκαίρι.

– Υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων στο απασχολούμενο προσωπικό; Τι είδους εκπαίδευση/πιστοποίηση χρειάζεται;

Υπάρχει έλλειψη προσωπικού, η απασχόληση είναι part time, χρειάζονται εξειδικευμένες δεξιότητες.

– Ποιες είναι οι 2–3 κορυφαίες στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία;

– Ποιο μήνυμα θα στέλνατε στους δημόσιους φορείς;

Παρά την ίδρυση φορέων όπως η "Αγροτουριστική Α.Ε.", η οποία φιλοδοξούσε να αποτελέσει τον μοχλό ανάπτυξης της "άλλης Ελλάδας", το εγχείρημα παρέμεινε ημιτελές. Οι διαχρονικές ελληνικές παθογένειες (πχ ασυνεννοησία Υπουργείων) και η απουσία κρατικής στήριξης οδήγησαν σε μεμονωμένες και, ως εκ τούτου, ατελέσφορες απόπειρες, εμποδίζοντας τη μετεξέλιξη του αγροτουρισμού σε ένα συνεκτικό εθνικό προϊόν. Για να μετεξελιχθεί ο αγροτουρισμός σε πραγματικό πυλώνα ανάπτυξης απαιτείται η ίδρυση Γενικής Γραμματείας Τουρισμού Υπαίθρου

για τον συντονισμό όλων των φορέων, ώστε να μην παρατηρούνται φαινόμενα ανταγωνισμού μεταξύ των Υπουργείων (πχ Τουρισμού και Αγροτικής Ανάπτυξης που εκδίδουν δύο διαφορετικά Σήματα). Οι Περιφέρειες θα πρέπει να λειτουργούν ως στρατηγικοί εταίροι και όχι απλώς ως διαχειριστές κονδυλίων. Η εκπαίδευση των νέων και η ρύθμιση του φορολογικού και ασφαλιστικού πλαισίου παραμένουν τα βασικά ζητούμενα για την επιτυχία του κλάδου. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα είναι η απουσία ουσιαστικής οικονομικής στήριξης από το Κράτος, που θα πρέπει να είναι αμιγώς προσανατολισμένη προς τις μικρές αγροτουριστικές επιχειρήσεις. Τέλος, θα πρέπει να αναδιαμορφωθεί το θεσμικό πλαίσιο, ξεκινώντας από αυτό που ήδη υπάρχει, ώστε να ρυθμιστούν συνολικά τα θέματα που αφορούν τον τουρισμό υπαίθρου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3η: Παντός Αθανάσιος, ιδιοκτήτης τουριστικού γραφείου

- Ορισμοί και σαφήνεια δραστηριοτήτων τουρισμού υπαίθρου-Επάρκεια θεσμικού πλαισίου. Τι είναι κατά τη γνώμη σας ο τουρισμός υπαίθρου;

Η άμεση επαφή του επισκέπτη με την Ελληνική φύση συμμετέχοντας σε Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής .

- Κατά πόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζει σαφώς τον τουρισμό υπαίθρου; Πού εντοπίζετε κενά/ασάφειες; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* διαφορές ανά δραστηριότητα (πεζοπορία, ποδηλασία, αναρρίχηση, rafting, ιππασία κ.ά.).

Παρά τη δυναμική ανάπτυξή του, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν προσδιορίζει με σαφήνεια τον συγκεκριμένο τομέα. Οι υπαίθριες δραστηριότητες άλλοτε εντάσσονται αδόκιμα στις «εναλλακτικές μορφές τουρισμού» και άλλοτε αντιμετωπίζονται ως αθλητικές ή ακόμη και ως «επικίνδυνα σπορ», γεγονός που δημιουργεί σύγχυση, θεσμικά κενά και σημαντικά προβλήματα στην πράξη.

- Καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες σας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο; Αν όχι, ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις προτείνετε; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* ενιαίο πλαίσιο πιστοποίησης, μητρώο παρόχων, πρότυπα ποιότητας & ασφάλειας, ελάχιστες προδιαγραφές εξοπλισμού, επαγγελματικά προσόντα.

Φυσικά και όχι. Πρώτα από όλα πρέπει να γίνει καταγραφή των τουριστικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με τις Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής, οι περισσότερες μάλιστα λειτουργούν και ως Τουριστικά γραφεία. Προς το παρόν όσον αφορά Επαγγελματικά προσόντα, προδιαγραφές, ο σύνδεσμος προσπαθεί ώστε να φτάσουμε το Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αδειοδοτήσεις & συναρμοδιότητες

– Πόσο ξεκάθαρη/γρήγορη είναι η διαδικασία αδειοδότησης;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: «ένα σημείο επαφής», χρονοκαθυστερήσεις, κόστος συμμόρφωσης, συγκρούσεις με δασική/περιβαλλοντική/αλιευτική/ νομοθεσία για τη θήρα.

Η έλλειψη ενιαίου και εξειδικευμένου θεσμικού πλαισίου αποτυπώνεται και στο πεδίο της αδειοδότησης. Σήμερα, μια απλή άδεια τουριστικού γραφείου θεωρείται επαρκής για τη λειτουργία επιχειρήσεων υπαίθριων δραστηριοτήτων, χωρίς να απαιτούνται πρόσθετες εγκρίσεις ή έλεγχοι, πλην των θαλάσσιων δραστηριοτήτων όπου προβλέπεται ενημέρωση του λιμεναρχείου. Ενδεικτικό της θεσμικής υστέρησης είναι το γεγονός ότι μέχρι το 2018 δεν υπήρχε καν επαγγελματικός κωδικός για τον κλάδο, ενώ ακόμη και σήμερα παρατηρείται ασυνέχεια μεταξύ φορολογικών και ασφαλιστικών μηχανισμών, καθώς ειδικότητες όπως οι συνοδοί βουνού ή υπαίθριων δραστηριοτήτων δεν αναγνωρίζονται πλήρως από τον ΕΦΚΑ. Επίσης, δεν είναι δυνατή η πρόσληψη, μέσω ΙΚΑ, νέων ανθρώπων με ειδικότητα συνοδού βουνού ή συνοδού υπαίθριων δραστηριοτήτων. Ο σχετικός κωδικός επαγγέλματος υπάρχει για την Εφορία, ωστόσο δεν υφίσταται Στον ΕΦΚΑ. Αυτό δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στη νόμιμη απασχόληση των επαγγελματιών του κλάδου.

Υποδομές & χωρικός σχεδιασμός

– Πώς αξιολογείτε μονοπάτια, σήμανση, καταλύματα, διαθεσιμότητα μεταφορών; Υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης/επενδύσεις; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* δικαιώματα διέλευσης, συντήρηση, ψηφιακή χαρτογράφηση/αναζήτηση πεζοπόρων κ.λπ. που «χάνονται».

Οι υποδομές που στηρίζουν τον τουρισμό υπαίθρου, όπως μονοπάτια, σήμανση, μεταφορές και εξειδικευμένες υπηρεσίες, αναπτύσσονται σχεδόν αποκλειστικά μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Το ελληνικό δημόσιο εμφανίζεται συχνά να μην διαθέτει επαρκή γνώση ή διαφοροποίηση βασικών εννοιών (π.χ. πεζοπορία έναντι ορειβασίας), ενώ τα περισσότερα προγράμματα χρηματοδότησης και επιδοτήσεων επικεντρώνονται μονομερώς στα καταλύματα και, προσφάτως, στα θεματικά πάρκα. Επιπλέον, η κυριαρχία των ατομικών επιχειρήσεων στον κλάδο αποκλείει μεγάλο μέρος αυτών από αναπτυξιακά χρηματοδοτικά εργαλεία, περιορίζοντας τον στρατηγικό σχεδιασμό και την αναβάθμιση του τομέα. Επομένως όποια σχεδιαστικά πλάνα γίνονται είναι αρκετά περιορισμένης εμβέλειας.

Ασφάλεια, ευθύνη & ασφάλιση

– Υπάρχουν κανόνες ασφάλειας;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: πρότυπα/διαδικασίες, εκπαίδευση/πιστοποιήσεις προσωπικού, σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων, υποχρεωτικές ασφαλίσεις/αστική ευθύνη, συνεργασία με ΕΜΑΚ/διασώστες.

Στο ζήτημα της ασφάλειας και της αστικής ευθύνης, η απουσία κρατικών ρυθμίσεων μεταθέτει την ευθύνη στους επαγγελματικούς φορείς. Από τη στιγμή που στη Ελλάδα το μόνο που χρειάζεσαι είναι μια άδεια τουριστικού γραφείου, όλοι έχουν μια αστική ευθύνη. Οι ασφαλιστικές εταιρείες στην Ελλάδα αποφεύγουν την κάλυψη υπαίθριων δραστηριοτήτων, χαρακτηρίζοντάς τες ως επικίνδυνες, ενώ το 90% περίπου των συμμετεχόντων προέρχεται από τον εισερχόμενο τουρισμό και ασφαλίζεται στις χώρες προέλευσής της. Παρά ταύτα, οι επιχειρήσεις-μέλη του αρμόδιου συνδέσμου εφαρμόζουν ευρωπαϊκά πρότυπα ασφάλειας και δεοντολογίας, ενώ ο ίδιος ο σύνδεσμος (ΣΕΤΕΥΔΑ) λειτουργεί ως μηχανισμός πιστοποίησης (για οδηγούς rafting, συνοδούς βουνού, ποδηλασία κλπ., σύντομα δε θα μπορούν να εξετάζονται και άλλες ειδικότητες). Με αυτόν τον τρόπο, ο Σύνδεσμος εξασφαλίζει την αρτιότητα των προσόντων. Σαν σύνδεσμος προσπαθούμε, με εταιρείες του εξωτερικού συνήθως, να κάνουμε επαγγελματικής ευθύνης, διότι θεωρούμε ότι οι σωστοί επαγγελματίες στον χώρο πρέπει να έχουν επαρκή κάλυψη.

Ποιότητα υπηρεσιών & εμπειρίας

– Υπάρχουν μηχανισμοί εσωτερικής ποιότητας/έλεγχοι; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* πρότυπα εξυπηρέτησης, διαχείριση παραπόνων, ετικέτες ποιότητας.

Κάθε επιχείρηση ακολουθεί ή πρέπει να ακολουθεί τα πρότυπα και τη δεοντολογία του Συνδέσμου.

Οικονομικός & κοινωνικός αντίκτυπος

– Ποια η συνεισφορά στις τοπικές κοινότητες;

διευκρινιστικές ερωτήσεις: αλυσίδα αξίας με τοπικούς παραγωγούς, δίκτυα συνεργασίας, κοινωνική αποδοχή/συμμετοχή.

Ο τουρισμός υπαίθρου παρουσιάζει σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο στις τοπικές κοινωνίες, καθώς ενισχύει άμεσα την τοπική οικονομία μέσω της χρήσης καταλυμάτων, εστίασης, μεταφορών και λοιπών υπηρεσιών. Για παράδειγμα σε ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα πεζοπορίας, θα χρησιμοποιηθούν 3-4 τοπικά καταλύματα, 4-5 τοπικά εστιατόρια, θα χρειαστούν 3-4 τοπικές μεταφορές.

Προσβασιμότητα & συμπερίληψη

– Ποιες ενέργειες γίνονται για ΑμεΑ και γενικά για συμπεριληπτικές εμπειρίες; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* προσβάσιμες διαδρομές/εξοπλισμός, κατάρτιση προσωπικού.

Πολλές εταιρείες κάνουν προγράμματα ΑΜΕΑ με το ανάλογο προσωπικό.

Πολλές επιχειρήσεις αναπτύσσουν δράσεις προσβασιμότητας και συμπερίληψης, υλοποιώντας προγράμματα για άτομα με αναπηρία με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό.

Ψηφιακός μετασχηματισμός & προώθηση

- Ποια εργαλεία χρησιμοποιείτε (κρατήσεις, δυναμική τιμολόγηση, εφαρμογές διαδρομών, ανοικτά δεδομένα); Τι θα βοηθούσε;

Η συμμετοχή σε διεθνείς (ειδικές) εκθέσεις σχετικές με τις δραστηριότητες.

Εργατικό δυναμικό & κατάρτιση

- Υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων; Τι είδους εκπαίδευση/πιστοποίηση χρειάζεται;

Κάθε υπαίθρια δραστηριότητα έχει τη δική της εκπαίδευση , πχ rafting με πεζοπορία. Υπάρχουν βεβαία και κάποια προσόντα , τα οποία χρειάζονται σε όλες τις δραστηριότητες , πχ καλή επαφή με ομάδες ανθρώπων , διαχείριση κινδύνων κλπ. Επίσης, κάθε δραστηριότητα έχει διαφορετικό επίπεδο δυσκολίας, οπότε απαιτείται και η ανάλογη εμπειρία.

Περιβαλλοντική διαχείριση

- Ποιες πρακτικές ακολουθείτε (φέρουσα ικανότητα, διαχείριση αποβλήτων, οικολογικό αποτύπωμα); Υπάρχουν απαιτήσεις/κίνητρα συμμόρφωσης;

Στο περιβαλλοντικό πεδίο, κυρίαρχη πρακτική αποτελεί η αρχή «δεν αφήνουμε τίποτα πίσω μας», ενώ οι δραστηριότητες αναστέλλονται σε περιπτώσεις ακραίων καιρικών ή φυσικών φαινομένων, στο πλαίσιο της πρόληψης κινδύνων.

Κλιματικοί/φυσικοί κίνδυνοι & ανθεκτικότητα

- Πώς επηρεάζουν πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες τη λειτουργία σας; Ποια μέτρα λαμβάνετε;

Όταν συντρέχει λόγος ανωτέρας βίας δεν γίνονται υπαίθριες δραστηριότητες.

Πχ , σε καύσωνα δεν διασχίζεις δάσος η φαράγγια , σε πλημμύρες δεν μπαίνεις σε ποτάμια κλπ

Στρατηγική ανάπτυξης & μηνύματα

- Ποιες είναι οι 2-3 κορυφαίες στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία;
- Ποιο μήνυμα θα στέλνατε στους δημόσιους φορείς;

Ως βασικές στρατηγικές προτεραιότητες για την περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα αναδεικνύονται: η δημιουργία επίσημου μητρώου στο Υπουργείο Τουρισμού για την καταγραφή επιχειρήσεων υπαίθρου τουρισμού, η θεσμική ρύθμιση των μεταφορών των επισκεπτών προς και από τα σημεία διεξαγωγής των δραστηριοτήτων, καθώς και η ουσιαστική συνεργασία και διαβούλευση της Πολιτείας με τον αρμόδιο επαγγελματικό σύνδεσμο. Κεντρικό μήνυμα προς τους δημόσιους φορείς αποτελεί η ανάγκη μελέτης και υιοθέτησης των ευρωπαϊκών πρακτικών, ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα, η ασφάλεια και η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου στην Ελλάδα, προσαρμοσμένων φυσικά στην ελληνική πραγματικότητα.

Σημείωση : Αν ένας Έλληνας οδηγός rafting μεταβεί στη Γαλλία και ζητήσει να κάνει έναρξη δραστηριότητας, ο αρμόδιος φορέας θα του ζητήσει να αποδείξει την επάρκεια των προσόντων του. Σε περίπτωση που αυτά δεν επαρκούν, θα του υποδειχθεί με σαφήνεια τι ακριβώς πρέπει να κάνει και σε ποιον φορέα να απευθυνθεί, προκειμένου να τα συμπληρώσει.

Αντίστοιχα, εάν ένας Γάλλος οδηγός rafting έρθει στην Ελλάδα και επιθυμεί να ξεκινήσει δραστηριότητα, ποιος δημόσιος φορέας είναι αρμόδιος να τον ενημερώσει σχετικά;

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 4^η: Καμμένος Μάριος, ιδιοκτήτης τουριστικού γραφείου και Γενικός Γραμματέας ΗΑΤΤΑ.

Ορισμοί και σαφήνεια δραστηριοτήτων τουρισμού υπαίθρου-Επάρκεια θεσμικού πλαισίου

-Τι είναι κατά τη γνώμη σας ο τουρισμός υπαίθρου;

Ο τουρισμός υπαίθρου αφορά όλες εκείνες τις οργανωμένες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην φύση και φέρνουν σε επαφή τον ταξιδιώτη με αυτά που μπορεί να προσφέρει μια τοπική κοινωνία.

– Κατά πόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζει σαφώς τον τουρισμό υπαίθρου; Πού εντοπίζετε κενά/ασάφειες; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* διαφορές ανά δραστηριότητα (πεζοπορία, ποδηλασία, αναρρίχηση, rafting, ιππασία κ.ά.).

Υπάρχουν πολλές ασάφειες στο ισχύον νομικό πλαίσιο δημιουργώντας συχνά διενέξεις ανάμεσα στους επαγγελματίες του κλάδου. Οι ασάφειες σχετίζονται συχνά με τα όρια ευθύνης του κάθε διοργανωτή, τα εργασιακά δικαιώματα των επαγγελματιών που παρέχουν τις υπηρεσίες και διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία του καταναλωτή.

– Καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες σας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο; Αν όχι, ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις προτείνετε; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* ενιαίο πλαίσιο πιστοποίησης, μητρώο παρόχων, πρότυπα ποιότητας & ασφάλειας, ελάχιστες προδιαγραφές εξοπλισμού, επαγγελματικά προσόντα.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν καλύπτει επαρκώς την λειτουργία του κλάδου. Κατά την άποψη μου θα έπρεπε να γίνουν περισσότερα πράγματα σχετικά με την πιστοποίηση των στελεχών ώστε να υπάρχει μια ελάχιστη γκάμα προσόντων που θα έκανε την περιήγηση των επισκεπτών ασφαλή. Η ύπαρξη διαφόρων πιστοποιήσεων από ιδιωτικούς φορείς περιπλέκει την κατάσταση αφού τα πρότυπα τους διαφέρουν πολύ μεταξύ τους. Θα μπορούσε να υπάρχει ένα μητρώο παρόχων με την έννοια της ύπαρξης όλων των προϋποθέσεων που αφορούν την ασφαλή παροχή υπηρεσιών τουρισμού υπαίθρου, χωρίς όμως να οδηγούν στην δημιουργία ενός ακόμα κλειστού επαγγέλματος όπως συμβαίνει σήμερα με τους ξεναγούς.

Αδειοδοτήσεις & συναρμοδιότητες

– Πόσο ξεκάθαρη/γρήγορη είναι η διαδικασία αδειοδότησης;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: «ένα σημείο επαφής», χρονοκαθυστερήσεις, κόστος συμμόρφωσης, συγκρούσεις με δασική/περιβαλλοντική/αλιευτική/ νομοθεσία για τη θήρα.

Το θέμα των συναρμοδιοτήτων είναι ένα πρόβλημα που αφορά το σύνολο του τουρισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη πολιτικής για τον τουρισμό που λειτουργεί εις βάρος της ανάπτυξης της ατμομηχανής της οικονομίας μας, λειτουργώντας υπέρ μιας σειράς συντεχνιών που αρνούνται να απωλέσουν τα κεκτημένα τους. Απαντώντας στην ερώτηση, η διαδικασία μπορεί να μην είναι χρονοβόρα αλλά σίγουρα δεν είναι ξεκάθαρη.

Υποδομές & χωρικός σχεδιασμός

– Πώς αξιολογείτε μονοπάτια, σήμανση, καταλύματα, διαθεσιμότητα μεταφορών; Υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης/επενδύσεις; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* δικαιώματα διέλευσης, συντήρηση, ψηφιακή χαρτογράφηση/αναζήτηση πεζοπόρων κ.λπ. που «χάνονται».

Υπάρχει ένα τεράστιο έλλειμμα στο θέμα των υποδομών και ιδιαίτερα σε ότι αφορά την συντήρηση των μονοπατιών. Συχνά υπάρχουν πρωτοβουλίες που πηγάζουν από επιδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα και δημιουργούν ένα πρόσκαιρο νοικοκύρεμα. Όταν όμως τα προγράμματα αυτά περαιωθούν, οι δράσεις αυτές αδρανούν. Μεγάλο ρόλο παίζει και η έλλειψη κουλτούρας ευθύνης στους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι δεν νοιάζονται για την δημιουργία δομών με παρόν και μέλλον. Πολλές φορές τους ενδιαφέρουν δράσεις που βοηθούν την βραχυπρόθεσμη εισροή πόρων στον δήμο τους, χωρίς όμως να έχουν την νοοτροπία για την συνέχιση αυτής της δράσης και στο διηνεκές βοηθώντας στην δημιουργία θέσεων εργασίας και στην μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της περιοχής τους. Αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με τον τουρισμό υπαίθρου αλλά με το σύνολο της τουριστικής προσφοράς. Η ύπαρξη ενός φορέα (DMO) στα πρότυπα αντίστοιχων φορέων που λειτουργούν σε άλλες χώρες, έχοντας μια τεχνοκρατική αντίληψη για την λειτουργία του προορισμού μέσω στρατηγικών και τακτικών σχεδίων θα μπορούσε να είναι μια λύση.

Ασφάλεια, ευθύνη & ασφάλιση

– Υπάρχουν κανόνες ασφάλειας; *επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις:* πρότυπα/διαδικασίες, εκπαίδευση/πιστοποιήσεις προσωπικού, σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων, υποχρεωτικές ασφαλίσεις/αστική ευθύνη, συνεργασία με ΕΜΑΚ/διασώστες.

Νομίζω ότι υπάρχει μια γενικότερη έλλειψη στο συγκεκριμένο ζήτημα και δυστυχώς δεν δίνεται καθόλου βάρος στην πρόληψη. Εφόσον δεν υπάρχουν κανόνες για την πιστοποίηση των παρόχων υπηρεσιών τουρισμού υπαίθρου, δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν και υποχρεώσεις για την επανεκπαίδευση των στελεχών. Οι σοβαροί επαγγελματίες φροντίζουν να έχουν πιστοποιήσεις και τις αντίστοιχες ασφαλιστικές καλύψεις ώστε να μπορούν να έχουν συνεργασίες με αντίστοιχους tour operators του εξωτερικού που θέτουν κάποια ελάχιστα επίπεδα οργάνωσης. Αυτό όμως δεν αφορά το σύνολο του κλάδου αφού ο κατακερματισμός του αφήνει ακάλυπτους πολλούς επαγγελματίες που διανέμουν την υπηρεσία από πλατφόρμες που δεν δίνουν ιδιαίτερο βάρος στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των παρόχων.

Ποιότητα υπηρεσιών & εμπειρίας

– Υπάρχουν μηχανισμοί εσωτερικής ποιότητας/έλεγχοι; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* πρότυπα εξυπηρέτησης, διαχείριση παραπόνων, ετικέτες ποιότητας.

Υπάρχουν διάφορα πρότυπα που θα μπορούσε κάθε ιδιωτική επιχείρηση να χρησιμοποιήσει και πολλές φορές είναι προαπαιτούμενα για την ύπαρξη συμφωνιών με tour operators του εξωτερικού.

Οικονομικός & κοινωνικός αντίκτυπος

– Ποια η συνεισφορά στις τοπικές κοινότητες;
διευκρινιστικές ερωτήσεις: αλυσίδα αξίας με τοπικούς παραγωγούς, δίκτυα συνεργασίας, κοινωνική αποδοχή/συμμετοχή.

Ο τουρισμός υπαίθρου συχνά απαντάται σε περιοχές που δεν συνεισφέρουν πολύ στο ισοζύγιο της χώρας. Συχνά είναι και το μοναδικό είδος τουρισμού που υπάρχει σε αυτές τις περιοχές. Είναι μάλιστα και ένα είδος τουρισμού το οποίο προωθεί και αξιοποιεί όλα τα πλεονεκτήματα που μπορεί να έχει μια τοπική κοινότητα. Είναι και τέτοια η ποιότητα των πελατών που συχνά ζητούν αυθεντικές εμπειρίες και έντονη αλληλεπίδραση με το τοπικό στοιχείο.

Προσβασιμότητα & συμπερίληψη

– Ποιες ενέργειες γίνονται για ΑμεΑ και γενικά για συμπεριληπτικές εμπειρίες; *διευκρινιστικές ερωτήσεις:* προσβάσιμες διαδρομές/εξοπλισμός, κατάρτιση προσωπικού.

Η μόνη πρωτοβουλία που έχω ακούσει σχετικά είναι αυτή που προωθείται από τον HATTA Outdoors και την FedHATTA για την δημιουργία της πρώτης πεζοπορικής διαδρομής που θα είναι προσβάσιμη για όλους ανεξαρτήτως του επιπέδου αυτονομίας τους. Αυτή η διαδρομή θα σχεδιαστεί στην Πάρνηθα και εύχομαι για την επιτυχία της, η οποία μπορεί να ανοίξει τον δρόμο για περισσότερες διαδρομές.

Ψηφιακός μετασχηματισμός & προώθηση

– Ποια εργαλεία χρησιμοποιείτε (κρατήσεις, δυναμική τιμολόγηση, εφαρμογές διαδρομών, ανοικτά δεδομένα); Τι θα βοηθούσε;

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας προσφέρει πολλές εναλλακτικές για την διανομή της υπηρεσίας. Σημαντικές βοήθειες προσφέρονται από την τεχνολογία και για τον σχεδιασμό διαδρομών όσο και για την έγκαιρη προειδοποίηση για γεγονότα που μπορεί να προκύψουν και να επηρεάσουν την ασφαλή εκτέλεση της υπηρεσίας.

Εργατικό δυναμικό & κατάρτιση

– Υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων; Τι είδους εκπαίδευση/πιστοποίηση χρειάζεται;

Δεν υπάρχει κάποιο ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσης τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο. Κάθε επιχείρηση του κλάδου φροντίζει ώστε τα στελέχη της να είναι πιστοποιημένα

από φορείς που είναι αξιόπιστοι. Γενικότερα υπάρχει μια έλλειψη στελεχών η οποία θα εντείνεται, αφού η ζήτηση για υπηρεσίες τουρισμού υπαίθρου αυξάνεται με σημαντικούς ρυθμούς.

Περιβαλλοντική διαχείριση

– Ποιες πρακτικές ακολουθείτε (φέρουσα ικανότητα, διαχείριση αποβλήτων, οικολογικό αποτύπωμα); Υπάρχουν απαιτήσεις/κίνητρα συμμόρφωσης;

Δεν υπάρχουν απαιτήσεις ή κίνητρα συμμόρφωσης πέρα από αυτά που ορίζει η αγορά. Αν μια επιχείρηση του κλάδου θέλει να αναπτύξει την δραστηριότητα της, τότε θα πρέπει να προσπαθήσει να συμμορφωθεί με τα πρότυπα κάποιας πιστοποίησης πχ Travelife, αφού αυτές είναι ευρέως αναγνωρίσιμες τόσο από τους tour operators του εξωτερικού όσο και από τους καταναλωτές. Η επιχείρηση μας βρίσκεται σε διαδικασία απόκτησης του σήματος Travelife που θα μας καταστήσει την μόνη επιχείρηση στην Θεσσαλία και μια από τις σχεδόν 150 επιχειρήσεις στον Ελλάδα που την διαθέτουν.

Κλιματικοί/φυσικοί κίνδυνοι & ανθεκτικότητα

– Πώς επηρεάζουν πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες τη λειτουργία σας; Ποια μέτρα λαμβάνετε;

Δυστυχώς η κλιματική αλλαγή φέρνει ολοένα και περισσότερα φυσικά φαινόμενα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την λειτουργία μιας επιχείρησης. Είναι τόσο έντονα που μπορεί να επηρεάσουν ακόμα και την τοπική γεωγραφία μιας περιοχής, ενώ υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι αν το φαινόμενο εκδηλωθεί κατά την διάρκεια μιας εν εξελίξει δραστηριότητας. Είναι επιτακτική η ανάγκη ύπαρξης επιχειρησιακών σχεδίων που τίθενται σε λειτουργία όταν είναι απαραίτητο. Επιβάλλεται επίσης η ύπαρξη ασφαλιστικών καλύψεων που καλύπτουν αυτούς τους κινδύνους, ώστε να βελτιωθεί η ανθεκτικότητα της επιχείρησης όταν βρεθεί αντιμέτωπη με αυτούς τους κινδύνους.

Στρατηγική ανάπτυξης & μηνύματα

– Ποιες είναι οι 2–3 κορυφαίες στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία;

Πιστοποιήσεις, εκπαίδευση/ επανεκπαίδευση, φροντίδα για την δημιουργία/ συντήρηση των φυσικών/ τεχνητών υποδομών

– Ποιο μήνυμα θα στέλνατε στους δημόσιους φορείς;

Ο τουρισμός υπαίθρου είναι το είδος τουρισμού που συμβαδίζει περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο με τις στρατηγικούς στόχους που έχουν θέσει όλοι οι φορείς, ενώ είναι απόλυτα συμβατός με όλες τις τάσεις της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς. Βοηθά στην άμβλυνση της εποχικότητας, πετυχαίνει συνέργειες με άλλους τομείς της οικονομίας όπως η αγροτοδιατροφή ενώ είναι και ιδιαίτερα δημοκρατική η άμεση συμβολή του αφού λαμβάνει χώρα σε περιοχές που δεν έχουν ιδιαίτερα πολλές επιλογές για την οικονομική τους ανάπτυξη. Οι παγκόσμιες τάσεις δείχνουν ότι οι ταξιδιώτες ζητούν αυθεντικότερες εμπειρίες, ζώντας κοντά στις τοπικές κοινωνίες, ερχόμενοι σε επαφή περισσότερο με την φύση και ταξιδεύοντας σε μικρότερες ομάδες σε περιοχές που δεν πλήττονται από τον υπερτουρισμό. Η ανάπτυξη του υπαίθρου τουρισμού θα δώσει βάθος στην τουριστική μας προσφορά, θα βοηθήσει στην καλύτερη αξιοποίηση των προσφερόμενων υποδομών, θα δώσει ευκαιρίες απασχόλησης στην ελληνική περιφέρεια και δείξει ότι η χώρα μας προσπαθεί έμπρακτα να κάνει όλα όσα απαιτούνται για την άμβλυνση των συνεπειών του υπερτουρισμού.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 5^η : Ανδρινός Μελέτιος, F&B Manager της αγροτουριστικής επιχείρησης «Φάρμα Καραϊσκού».

Ορισμοί και σαφήνεια δραστηριοτήτων τουρισμού υπαίθρου-Επάρκεια θεσμικού πλαισίου

--Τι είναι κατά τη γνώμη σας ο τουρισμός υπαίθρου;

Ο τουρισμός υπαίθρου σε ένα πρώτο-επιφανειακό επίπεδο προσέγγισης μπορεί να θεωρηθεί ως μια εναλλακτική μορφή τουρισμού που σχετίζεται με την επίσκεψη ενός τουρίστα σε αγροτικές περιοχές μακριά από τους ρυθμούς των αστικών περιοχών. Μέσω του τουρισμού υπαίθρου ο επισκέπτης μπορεί να έρθει πιο κοντά με το φυσικό περιβάλλον αλλά και να απολαύσει πιο χαλαρούς «αργούς» ρυθμούς της καθημερινότητας.

Αν όμως εμβαθύνουμε στην έννοια του τουρισμού υπαίθρου μιλάμε για μια οικονομική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε αγροτικές – ορεινές περιοχές και περιλαμβάνει την γαστρονομία, το πολιτισμό, την αγροτική ζωή, τις πεζοπορικές διαδρομές και άλλες ήπιες αθλητικές δραστηριότητες. Ο τουρισμός υπαίθρου κατά την γνώμη μου προσφέρει ευκαιρίες ανάπτυξης στο τόπο, όμως χρειάζεται σωστή στρατηγικής ανάπτυξης ώστε τα οφέλη του να μένουν στο τόπο και στην τοπική κοινωνία και προς αποφυγή της μονοδιάστατης οικονομικής ανάπτυξης που βασίζεται μόνο στο τουρισμό (μονοκαλλιέργεια).

– Κατά πόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζει σαφώς τον τουρισμό υπαίθρου; Πού εντοπίζετε κενά/ασάφειες; διευκρινιστικές ερωτήσεις: διαφορές ανά δραστηριότητα (πεζοπορία, ποδηλασία, αναρρίχηση, rafting, ιππασία κ.ά.).

Όπως και σε κάθε άλλη δραστηριότητα, το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο είναι πολύπλοκο και συνήθως αντί να διευκολύνει συνήθως αποθαρρύνει την επαγγελματική ενασχόληση. Τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί βήματα προόδου, παρόλα αυτά στο τουρισμό υπαίθρου συνήθως μιλάμε για μικρές ατομικές ή οικογενειακές επιχειρήσεις και χρειάζονται εξειδικευμένες γνώσεις για να ανταπεξέλθουν στο υπάρχον πλαίσιο. Συνήθως αυτές οι επιχειρήσεις στρέφονται σε αμφιβόλου ποιότητας συμβούλους επιχειρήσεων οι οποίοι δεν οδηγούν σε βιώσιμα μονοπάτια την επιχείρηση.

– Καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες σας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο; Αν όχι, ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις προτείνετε; διευκρινιστικές ερωτήσεις: ενιαίο πλαίσιο πιστοποίησης, μητρώο παρόχων, πρότυπα ποιότητας & ασφάλειας, ελάχιστες προδιαγραφές εξοπλισμού, επαγγελματικά προσόντα.

Πάντα υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Σίγουρα του υπάρχον θεσμικό πλαίσιο υπάρχουν πολλές ασάφειες. Πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σήμα αγροτουρισμού και το σήμα πολυλειτουργικών αγροκτημάτων. Αναφερόμαστε σε παρόμοια πλαίσια λειτουργίας του αγροτουρισμού και πιστοποιήσεις από διαφορετικά υπουργία που περισσότερο μπερδεύουν ένα επιχειρηματία παρά τον διευκολύνουν. Επίσης αυτή την στιγμή υπάρχει χαμηλή αναγνωσιμότητά των σημάτων πιστοποίησης που ουσιαστικά δεν έχουν κανένα ουσιαστικό αντίκτυπο σε ότι αφορά την αναγνώριση τους από τους επισκέπτες.

Αδειοδοτήσεις & συναρμοδιότητες

– Πόσο ξεκάθαρη/γρήγορη είναι η διαδικασία αδειοδότησης;

επί μέρους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: «ένα σημείο επαφής», χρονοκαθυστερήσεις, κόστος συμμόρφωσης, συγκρούσεις με δασική/περιβαλλοντική/αλιευτική/ νομοθεσία για τη θήρα.

Γενικότερα όπως ανέφερα και στην προηγούμενη ερώτηση υπάρχει μια ασάφεια μεταξύ πιστοποιήσεων. Ένας επιχειρηματίας θα πρέπει να βρει ένα αξιόπιστο σύμβουλο με βαθιά γνώση (συνήθως δεν υπάρχουν) ώστε να βοηθήσει στην αποπεράτωση διαδικασιών. Σημαντικό ρόλο με βάση την δική μας εμπειρία έχουν τα κατά τόπους γραφεία του υπουργείου τουρισμού (ΠΥΤ), όπου δίνονται σαφείς οδηγίες για την λήψη των απαραίτητων αδειοδοτήσεων.

Υποδομές & χωρικός σχεδιασμός

– Πώς αξιολογείτε μονοπάτια, σήμανση, καταλύματα, διαθεσιμότητα μεταφορών; Υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης/επενδύσεις; διευκρινιστικές ερωτήσεις: δικαιώματα διέλευσης, συντήρηση, ψηφιακή χαρτογράφηση/αναζήτηση πεζοπόρων κ.λπ.

Αυτή την στιγμή στην περιοχή μας λειτουργεί στον «αυτόματο πιλότο». Από την μια υπάρχει «εγκατάλειψη» ή τουλάχιστον οι όποιες ενέργειες πραγματοποιούνται δεν φτάνουν σε εμάς. Χαρακτηριστικό είναι ότι μετά τις σημαντικές φθορές που σημειώθηκαν από τα έντονα καιρικά φαινόμενα Daniel και Elias στις υποδομές που αφορούν τα μονοπάτια δεν έχει γίνει καμιά ενέργεια αποκατάστασης με αποτέλεσμα

συνεργασίες χρόνων με τουριστικά γραφεία του εξωτερικού που ασχολούνται με το πεζοπορικό τουρισμό έχουν σταματήσει την συνεργασία. Από την άλλη υπάρχει η «άναρχη» ανάπτυξη, το Πήλιο αποτελεί ένα ιδιαίτερο μέρος με έντονη φυσική ομορφιά και ο τουρισμός θα έπρεπε να είναι παράγοντας προστασίας αυτής της ιδιαιτερότητας, ωστόσο η άναρχη και χωρίς προγραμματισμό ανάπτυξη καταλυμάτων και καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης θέτουν σε κίνδυνο ένα τόπο όπως είναι το Πήλιο. Κατά την γνώμη μου η όποια προσπάθεια είτε δημόσιας παρέμβασης που να θέτει τους κανόνες, είτε ιδιωτικής πρωτοβουλίας πρωταρχικό στόχο θα πρέπει να έχει την βελτίωση της ευζωίας των κατοίκων του Πηλίου, την προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και η προσέλκυση επιπλέον τουριστών να αποτελεί δευτερεύουσα προτεραιότητα.

Ασφάλεια, ευθύνη & ασφάλιση

– Υπάρχουν κανόνες ασφάλειας;

επίμερους/διευκρινιστικές ερωτήσεις: πρότυπα/διαδικασίες, εκπαίδευση/πιστοποιήσεις προσωπικού, σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων, υποχρεωτικές ασφαλίσσεις/αστική ευθύνη, συνεργασία με ΕΜΑΚ/διασώστες.

Θεσμικά και στα χαρτιά υπάρχουν. Το θέμα είναι κατά πόσο όλα αυτά τα σχέδια και οι κανονισμοί θα εφαρμοστούν σε μια στιγμή ανάγκης-κρίσης.

Ποιότητα υπηρεσιών & εμπειρίας

– Υπάρχουν μηχανισμοί εσωτερικής ποιότητας/έλεγχοι; διευκρινιστικές ερωτήσεις: πρότυπα εξυπηρέτησης, διαχείριση παραπόνων, ετικέτες ποιότητας.

Το αγρόκτημα Καραϊσκού είναι ένα πιστοποιημένο αγρόκτημα με το σήμα αγροτουρισμού. Στη λειτουργία του επομένως υπάρχουν ποιοτικά πρότυπα που ακολουθούμε τόσο για την διασφάλιση της υγιεινής τροφίμων και των συνεργατών

μας. Ωστόσο έχουν αναπτυχθεί και εσωτερικά πρότυπα με σκοπό την άριστη εξυπηρέτηση των επισκεπτών τόσο στην φάρμα όσο και στις υπόλοιπες επιχειρήσεις που διαθέτουμε. Τα πρότυπα αυτά έχουν αναπτυχθεί με βάση τις εσωτερικές ανάγκες της επιχείρησης αλλά και την προσέγγιση των ιδιοκτητών.

Οικονομικός & κοινωνικός αντίκτυπος

– Ποια η συνεισφορά στις τοπικές κοινότητες;

διευκρινιστικές ερωτήσεις: αλυσίδα αξίας με τοπικούς παραγωγούς, δίκτυα συνεργασίας, κοινωνική αποδοχή/συμμετοχή.

Ένας από τους βασικούς πυλώνες της φιλοσοφίας μας είναι η ανάδειξη της τοπικής γαστρονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούμε προέρχονται σε μεγάλο βαθμό από τοπικούς παραγωγούς, τους οποίους αναδεικνύουμε μέσα από τα πιάτα και τη συνολική εμπειρία που προσφέρουμε στους επισκέπτες μας. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η τοπική αλυσίδα αξίας, διασφαλίζεται σταθερή ζήτηση για τα προϊόντα τους και δημιουργείται προστιθέμενη αξία που παραμένει στην περιοχή.

Η επιλογή συνεργασίας με τοπικούς προμηθευτές δεν αποτελεί μόνο ποιοτικό κριτήριο, αλλά και στρατηγική απόφαση με οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο. Το οικονομικό όφελος διαχέεται στην τοπική κοινότητα, ενισχύονται μικρές παραγωγικές μονάδες και διατηρείται ζωντανός ο πρωτογενής τομέας. Παράλληλα, μειώνεται το περιβαλλοντικό αποτύπωμα μέσω μικρότερων μεταφορών και προωθείται ένα πιο βιώσιμο μοντέλο λειτουργίας.

Το βασικό κίνητρο για την πραγματοποίηση τριών φεστιβάλ γαστρονομίας ήταν η ανάδειξη των τοπικών παραγωγών και η ενίσχυση της δικτύωσης μεταξύ επιχειρήσεων, φορέων και δημιουργών του τόπου. Μέσα από αυτές τις δράσεις δημιουργήθηκαν συνέργειες, ενισχύθηκε η εξωστρέφεια και προβλήθηκε η ταυτότητα της περιοχής ως γαστρονομικού προορισμού. Τα φεστιβάλ αποτέλεσαν σημείο συνάντησης και συνεργασίας, ενδυναμώνοντας το τοπικό επιχειρηματικό οικοσύστημα.

Συνολικά, η συνεισφορά μας στις τοπικές κοινότητες δεν περιορίζεται στη δημιουργία θέσεων εργασίας ή στην οικονομική δραστηριότητα, αλλά επεκτείνεται στη διαμόρφωση ενός μοντέλου ανάπτυξης που βασίζεται στη συνεργασία, στη συμμετοχή και στην ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας, ενισχύοντας τη βιωσιμότητα και τη μακροπρόθεσμη ευημερία της περιοχής.

Προσβασιμότητα & συμπερίληψη

– Ποιες ενέργειες γίνονται για ΑμεΑ και γενικά για συμπεριληπτικές εμπειρίες; διευκρινιστικές ερωτήσεις: προσβάσιμες διαδρομές/εξοπλισμός, κατάρτιση προσωπικού.

Ψηφιακός μετασχηματισμός & προώθηση

– Ποια εργαλεία χρησιμοποιείτε (κρατήσεις, δυναμική τιμολόγηση, εφαρμογές διαδρομών, ανοικτά δεδομένα); Τι θα βοηθούσε;

Έχουμε επενδύσει σημαντικά στον ψηφιακό μετασχηματισμό, αναγνωρίζοντας ότι πλέον αποτελεί βασικό πυλώνα ανταγωνιστικότητας στον τουρισμό. Συνεργαζόμαστε με εξειδικευμένους συνεργάτες που ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με την προσέλκυση απευθείας κρατήσεων μέσω των ιστοσελίδων μας, με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από τρίτα κανάλια και την ενίσχυση της κερδοφορίας.

Παράλληλα, διατηρούμε δυναμική παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με στοχευμένο περιεχόμενο και καμπάνιες που ενισχύουν την αναγνωσιμότητά του brand και τη σύνδεση με το κοινό μας. Η ιστοσελίδα μας ανανεώνεται σε τακτικά χρονικά διαστήματα ώστε να προσφέρει μια σύγχρονη και φιλική εμπειρία χρήστη.

Σε επίπεδο καναλιών διανομής, έχουμε παρουσία στους γνωστότερους OTA's, όπως η Booking.com, η Expedia και η Airbnb, αξιοποιώντας τα εργαλεία προβολής και ανάλυσης δεδομένων που προσφέρουν. Παράλληλα, χρησιμοποιούμε channel

manager για τον συγχρονισμό διαθεσιμότητας και τιμών επιτρέπει καλύτερο έλεγχο της πληρότητας και των εσόδων.

Εργατικό δυναμικό & κατάρτιση

– Υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων; Τι είδους εκπαίδευση/πιστοποίηση χρειάζεται;

Νομίζω πως είναι παγκόσμιο φαινόμενο η έλλειψη προσωπικού στις τουριστικές επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά η πανδημία άλλα και οι «κακοί» εργοδότες επιδείνωσαν την κατάσταση. Αυτή την στιγμή ζούμε σε μια εποχή που πολλά πράγματα αλλάζουν στο κόσμο. Οι νεότερες γενιές έχουν διαφορετικές αξίες και ηθικούς κανόνες που όπως και να το κάνεις επηρεάζουν τις εργατικές σχέσεις. Τα προηγούμενα χρόνια υπήρξε εντονότερη έλλειψη προσωπικού σε ειδικότητες. Αυτή την στιγμή οι σημαντικότερες ελλείψεις εντοπίζονται στο προσωπικό της κουζίνας.

Αυτό που κατανοώ είναι πως μόνο μέσω των οικονομικών κινήτρων δεν μπορείς να δελεάσεις προσωπικό. Πλέον απαιτούνται και άλλα κίνητρα για να προσεγγίσεις εργαζομένους, τα οποία έχουν σχέση με τον ελεύθερο χρόνο, την ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, τη σταθερότητα στο πρόγραμμα εργασίας, τις συνθήκες εργασίας και τις προοπτικές εξέλιξης. Η ποιότητα της διοίκησης, ο σεβασμός, η αναγνώριση της προσπάθειας και η ύπαρξη ενός υγιούς εργασιακού περιβάλλοντος παίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσέλκυση και διατήρηση προσωπικού.

Όσον αφορά τις ελλείψεις δεξιοτήτων, παρατηρείται συχνά κενό τόσο σε τεχνικές όσο και σε οριζόντιες δεξιότητες. Στις κουζίνες, για παράδειγμα, υπάρχει ανάγκη για εξειδικευμένες γνώσεις μαγειρικής, τήρηση προτύπων υγιεινής και ασφάλειας τροφίμων, σωστή διαχείριση πρώτων υλών και ικανότητα εργασίας υπό πίεση. Παράλληλα, λείπουν συχνά δεξιότητες όπως η ομαδικότητα, η επικοινωνία, η προσαρμοστικότητα και η πελατοκεντρική αντίληψη.

Περιβαλλοντική διαχείριση

- Ποιες πρακτικές ακολουθείτε (φέρουσα ικανότητα, διαχείριση αποβλήτων, οικολογικό αποτύπωμα); Υπάρχουν απαιτήσεις/κίνητρα συμμόρφωσης;

Είναι σημαντικό να επενδύσουμε σε οικολογικές πρακτικές. Αυτή την στιγμή οι πρακτικές που ακολουθούμε αφορούν κυρίως την χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, την μείωση σπατάλης νερού, την αποφυγή χρήσης χημικών, η χρήση βιοδυναμικών τεχνικών καλλιέργειας αλλά και η προσπάθεια προστασίας της βιοποικιλότητας του τόπου μας και η ευζωία των οικόσιτων ζώων που έχουμε στην φάρμα.

Κλιματικοί/φυσικοί κίνδυνοι & ανθεκτικότητα

- Πώς επηρεάζουν πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες τη λειτουργία σας; Ποια μέτρα λαμβάνετε;

Η πλημμύρες Daniel και Elias «καμπανάκι» για την ανάγκη προετοιμασίας έναντι ακραίων καιρικών φαινομένων. Φαινόμενα που ήταν σπάνια πλέον βλέπουμε πως συμβαίνουν κάθε χρόνο σε διαφορετικές περιοχές με όλο και περισσότερες αρνητικές επιπτώσεις μας. Οι πυρκαγιές, οι πλημμύρες και οι παρατεταμένοι καύσωνες επηρεάζουν άμεσα τη λειτουργία μας. Σε περιπτώσεις έντονων βροχοπτώσεων και πλημμυρών παρατηρούνται προβλήματα στην τροφοδοσία, στις μεταφορές και στις υποδομές, με αποτέλεσμα καθυστερήσεις στις προμήθειες και αυξημένο κόστος ή την έλλειψη επισκεπτών. Οι καύσωνες επιβαρύνουν σημαντικά τις εγκαταστάσεις (αυξημένες ανάγκες ψύξης και κατανάλωσης ενέργειας), αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό, επηρεάζοντας την παραγωγικότητα και την υγεία των εργαζομένων. Ήδη η καλλιέργεια των λαχανικών το καλοκαίρι έχει επηρεαστεί αρνητικά από την μέση αύξηση της θερμοκρασίας. Αυτή την στιγμή είμαστε σε μια φάση που προσπαθούμε να κατανοήσουμε αυτές τις προκλήσεις που έχουμε μπροστά μας ώστε να προετοιμαστούμε όσο το δυνατό καλύτερα.

Στρατηγική ανάπτυξης & μηνύματα

- Ποιες είναι οι 2–3 κορυφαίες στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία;
1. Βελτίωση των εγκαταστάσεων της φάρμας για την καλύτερη διαχείριση των επισκεπτών και προστασία του φυσικού κάλους της φάρμας.
 2. Ανάπτυξη των ανθρώπων μας. Κίνητρα για επιμορφώσεις, workshops και εκπαιδευτικά ταξίδια ώστε οι συνεργάτες μας να αποκομίσουν εμπειρίες. Επιμορφώσεις που αφορούν την κυκλική οικονομία και την μείωση σπάταλης πόρων.
 3. Δικτύωση με άλλους φορείς τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό (πρόσφατα ενταχθήκαμε στο δίκτυο slow food), συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας.

– Ποιο μήνυμα θα στέλνατε στους δημόσιους φορείς;

Ο τουρισμός υπαίθρου ορίζεται ως μια εναλλακτική μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται σε αγροτικές και ορεινές περιοχές και συνδέεται με το φυσικό περιβάλλον, την τοπική γαστρονομία, τον πολιτισμό, την αγροτική ζωή και ήπιες υπαίθριες δραστηριότητες, όπως η πεζοπορία και άλλες μορφές αναψυχής. Πέραν της εμπειρικής διάστασης για τον επισκέπτη, συνιστά οικονομική δραστηριότητα με σημαντικές δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης, υπό την προϋπόθεση ύπαρξης στρατηγικού σχεδιασμού που αποτρέπει τη μονοδιάστατη εξάρτηση από τον τουρισμό.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα και ασάφειες, ιδιαίτερα ως προς τις πιστοποιήσεις (π.χ. αγροτουρισμού και πολυλειτουργικών αγροκτημάτων), γεγονός που δημιουργεί σύγχυση και αυξημένο διοικητικό κόστος για τις μικρές επιχειρήσεις. Παρά τη θεσμική πρόβλεψη κανόνων ασφάλειας και ποιότητας, η εφαρμογή τους στην πράξη παραμένει ζητούμενο, ενώ απουσιάζει ενιαίο και αναγνωρίσιμο σύστημα πιστοποίησης με ουσιαστικό αντίκτυπο στην αγορά.

Σε επίπεδο υποδομών και χωρικού σχεδιασμού, διαπιστώνονται προβλήματα συντήρησης και αποκατάστασης (ιδίως μετά από ακραία καιρικά φαινόμενα πχ μονοπάτια στο Πήλιο μετά από Daniel και Elias), καθώς και φαινόμενα άναρχης τουριστικής ανάπτυξης που απειλούν τη φέρουσα ικανότητα και την περιβαλλοντική

ισορροπία περιοχών όπως το Πήλιο. Τονίζεται ότι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος θα πρέπει να αποτελούν πρωταρχικούς στόχους κάθε αναπτυξιακής στρατηγικής.

Σε ό, τι αφορά τον οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο, αναδεικνύεται η σημασία της ενίσχυσης της τοπικής αλυσίδας αξίας μέσω συνεργασιών με τοπικούς παραγωγούς και της προώθησης της τοπικής γαστρονομίας. Οι δράσεις δικτύωσης και τα θεματικά φεστιβάλ συμβάλλουν στην εξωστρέφεια, στη δημιουργία συνεργειών και στη διαμόρφωση ισχυρής τοπικής ταυτότητας.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί κρίσιμο εργαλείο ανταγωνιστικότητας, με αξιοποίηση άμεσων κρατήσεων, δυναμικής παρουσίας σε ψηφιακά κανάλια και χρήσης διεθνών πλατφορμών όπως η Booking.com, η Expedia και η Airbnb. Παράλληλα, οι ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό και δεξιότητες — ιδιαίτερα στον τομέα της εστίασης — αναδεικνύουν την ανάγκη για ποιοτική διοίκηση, σύγχρονες εργασιακές πρακτικές και επένδυση στην κατάρτιση.

Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, εφαρμόζονται πρακτικές βιωσιμότητας, όπως η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, η μείωση σπατάλης πόρων και η προστασία της βιοποικιλότητας. Ωστόσο, οι επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης, όπως καταγράφηκαν με τα ακραία φαινόμενα Daniel και Elias, αναδεικνύουν την ανάγκη ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων.

Τέλος, οι βασικές στρατηγικές προτεραιότητες για την επόμενη τριετία εστιάζουν στη βελτίωση των υποδομών με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον, στην ανάπτυξη και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού και στην ενίσχυση της δικτύωσης και της διεθνούς συνεργασίας, με στόχο τη βιώσιμη και ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 6^η: Γάλλιος Νικόλαος, Πρόεδρος «Αγροξενία» και ιδιοκτήτης τουριστικών επιχειρήσεων.

Θεσμικό πλαίσιο

Στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο παρατηρούνται σημαντικά κενά, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά τις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής, για τις οποίες δεν υπάρχουν σαφώς καθορισμένες προδιαγραφές και κανονισμοί λειτουργίας. Ένα ακόμη ζήτημα είναι ο Φορέας αδειοδότησης μικρών σκαφών στις λίμνες. Δεδομένου ότι πρόκειται για σκάφη που δραστηριοποιούνται σε εσωτερικά ύδατα, η αρμοδιότητα δεν ανήκει στο Λιμενικό Σώμα, αλλά στη Διεύθυνση Μεταφορών και Επικοινωνιών της Περιφέρειας. Αυτή η πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων σε συνδυασμό με τις ελλείψεις στη νομοθεσία εμποδίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

Χρηματοδότηση

Η Αγροξενία είναι ένα σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα πανελλήνιας εμβέλειας με περίπου εξήντα μέλη. Η οικονομική στήριξη κρίνεται αναγκαία για τη βιωσιμότητα του φορέα, καθώς θα συμβάλλει στη στελέχωσή του με καταρτισμένο προσωπικό και στη δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας προώθησης. Η πλατφόρμα θα διευκολύνει την αναζήτηση και κράτηση ολοκληρωμένων τουριστικών εμπειριών, ενώ θα εξασφαλίσει έσοδα μέσω ετήσιας συνδρομής των επιχειρήσεων και προμήθειας ανά κράτηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ευρώπη όλοι αυτοί οι φορείς επιδοτούνται, τουλάχιστον στο ξεκίνημα τους. Είναι σημαντικό επίσης τα ευρωπαϊκά κονδύλια να διατίθενται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Υποδομές

Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, οι υποδομές παραμένουν ανεπαρκείς. Γίνονται παρεμβάσεις σε επίπεδο Περιφέρειας, ωστόσο δεν φαίνεται να λαμβάνονται υπόψη στον βαθμό που απαιτείται. Ενδεικτικά, απουσιάζει ένας οργανωμένος μηχανισμός για τη διαχείριση, τη συντήρηση και την πιστοποίηση των μονοπατιών. Συνολικά, η κατάσταση υστερεί σημαντικά σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες: για παράδειγμα, στην Προβηγκία ακόμη και πολύ μικροί οικισμοί έχουν αναδειχθεί τουριστικά χάρη στην ανάπτυξη του ποδηλατικού τουρισμού. Επιπλέον, προβλήματα προκύπτουν και στην περίπτωση των μικρών λιμενικών εγκαταστάσεων στη λίμνη Κερκίνη. Ορισμένα από τα λιμανάκια που χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και των σκαφών

θεωρούνται μη αδειοδοτημένα, καθώς οι συγκεκριμένες εκτάσεις αντιμετωπίζονται νομικά ως αιγιαλός. Η κατάσταση αυτή δυσχεραίνει τη λειτουργία των επιχειρήσεων μας.

Ασφάλιση

Η ασφάλεια των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής σε μεγάλο βαθμό επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια και την υπευθυνότητα του κάθε ιδιώτη επιχειρηματία. Στην περίπτωση του τουριστικού μου γραφείου, υπάρχει κάλυψη μέσω ασφαλιστηρίου αστικής ευθύνης που αφορά τη συνολική λειτουργία της επιχείρησης. Για την αδειοδότηση της δραστηριότητας από το Τμήμα Συγκοινωνιών της Περιφέρειας απαιτήθηκε επιπλέον ξεχωριστή ασφαλιστική κάλυψη για κάθε βάρκα. Η κατοχή ενός απλού Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) και ενός γενικού ασφαλιστηρίου αστικής ευθύνης δεν αρκεί. Αντίθετα, απαιτείται ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο ασφάλειας, το οποίο περιλαμβάνει εξειδικευμένες ασφαλιστικές καλύψεις και συγκεκριμένες προϋποθέσεις αδειοδότησης, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία τόσο των επισκεπτών όσο και των παρόχων υπηρεσιών.

Εκπαίδευση-πιστοποίηση

Οι συνοδοί βουνού, ακόμη και όσοι έχουν πιστοποιηθεί από ιδιωτικά ΣΑΕΚ, δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα-γνώσεις. Ο αριθμός των επιχειρήσεων που διαθέτουν τις απαραίτητες πιστοποιήσεις είναι περιορισμένος. Υπάρχει συνεπώς σοβαρή έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, για αυτό αναγκαζόμαστε να προσλάβουμε ανθρώπους από το εξωτερικό πχ από τη Ρουμανία που είναι έμπειροι σε τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Προσβασιμότητα

Στον υγρότοπο της λίμνης Κερκίνης παρατηρούνται σημαντικές ελλείψεις σε ό, τι αφορά την προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ). Ειδικότερα, τα παρατηρητήρια που διαχειρίζεται ο Φορέας Διαχείρισης δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένα ώστε να εξυπηρετούν επισκέπτες με κινητικές δυσκολίες. Παράλληλα, μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν κατάλληλες υποδομές, όπως διαμορφωμένοι δρόμοι ή λιμενικές εγκαταστάσεις, που να επιτρέπουν την εύκολη διέλευση αναπηρικών αμαξιδίων και την ασφαλή επιβίβαση των χρηστών τους σε σκάφη.

Ωστόσο, σε επίπεδο ιδιωτικών επιχειρήσεων καταβάλλονται προσπάθειες για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών πχ διατίθενται βάρκες

στις οποίες μπορούν να επιβιβαστούν αναπηρικά αμαξίδια, στα τουριστικά καταλύματα έχουν διαμορφωθεί ράμπες πρόσβασης και δωμάτια για ΑμεΑ, με στόχο τη δημιουργία ενός φιλικού και συμπεριληπτικού περιβάλλοντος για όλους τους επισκέπτες, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας θετικής εικόνας προς τα έξω.

Προώθηση

Ως προς την προώθηση, ουσιαστικά λειτουργούμε αυτόνομα, χωρίς ιδιαίτερη υποστήριξη. Η προβολή μας βασίζεται κυρίως στις ιστοσελίδες μας και στη διάδοση από στόμα σε στόμα. Το γραφείο μου προσφέρει θεματικές εμπειρίες, δηλαδή οργανωμένες δραστηριότητες ή συνδυαστικά πακέτα γύρω από συγκεκριμένα ενδιαφέροντα, με στόχο να προσφέρουν στον επισκέπτη μια αυθεντική και βιωματική εμπειρία. Κεντρικό αντικείμενο αποτελεί η παρατήρηση και φωτογράφιση άγριας ζωής και πτηνών (birdwatching) από βάρκες. Παράλληλα, δραστηριοποιούμαστε σε τομείς όπως η ποδηλασία, η τοξοβολία, οι πεζοπορικές διαδρομές, αλλά και τα μαθήματα μαγειρικής. Επιπλέον, συμμετέχω προσωπικά σε διεθνείς εκθέσεις σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία, που εξειδικεύονται στο birdwatching, όπως η British Birdwatching Fair.

Κλιματική κρίση

Η κλιματική κρίση αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα της εποχής πολλά πουλιά φεύγουν λόγω της αύξησης της στάθμης του νερού της λίμνης.

B. Συνεντεύξεις στελεχών Δημοσίου Τομέα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1η: Παρθένης Σπύρος (Προϊστάμενο Διεύθυνσης Νομοθετικού Συντονισμού και Καλής Νομοθέτησης Υπουργείου Τουρισμού).

Αποτίμηση της παρούσας κατάστασης

Ποια θεωρείτε ότι είναι τα βασικά πλεονεκτήματα του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας και ποιες οι κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει;

- Υπάρχει κάποιο όραμα για τον τουρισμό υπαίθρου;
- Πώς επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου παράγοντες όπως η εποχικότητα, η κλιματική κρίση (πυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες) και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο τουρισμός υπαίθρου στην Ελλάδα περιλαμβάνει ποικίλες μορφές, όπως ο αγροτουρισμός, ο οινοτουρισμός, ο οικοτουρισμός ή πράσινος τουρισμός, οι περιηγητικές διαδρομές και πεζοπορία, ο γεωτουρισμός και ο αλιευτικός τουρισμός. Κάθε μορφή αξιοποιεί διαφορετικά στοιχεία του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου της χώρας, συνεισφέροντας στην οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.

Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο, υπάρχει μια σειρά νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων που ενισχύουν συγκεκριμένες μορφές τουρισμού υπαίθρου: για παράδειγμα, προγράμματα στήριξης αγροτουριστικών δραστηριοτήτων μέσω του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΣΠΑ, θεσμικό πλαίσιο για οικοτουριστικά καταλύματα, και κανονισμοί για αδειοδότηση και σήμανση πεζοπορικών και περιηγητικών διαδρομών.

Παρά την απουσία πλήρως θεσμοθετημένης εθνικής στρατηγικής για τον υπαίθριο τουρισμό, το Υπουργείο Τουρισμού προωθεί την ανάπτυξή του μέσω συνεργασιών με την τοπική αυτοδιοίκηση και τον ιδιωτικό τομέα, ενσωματώνοντας δράσεις πρόληψης κινδύνων, εκπαίδευσης προσωπικού και αξιοποίησης ψηφιακών εργαλείων. Ωστόσο, το νομοθετικό πλαίσιο παραμένει αποσπασματικό και σε πολλές περιπτώσεις δεν καλύπτει ολοκληρωμένα όλες τις μορφές τουρισμού υπαίθρου. Υπάρχει ανάγκη για μια ενιαία εθνική στρατηγική, η οποία θα συνδέει τα θεσμικά εργαλεία με την ανάπτυξη υποδομών, την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και τη διαχείριση κινδύνων, ώστε οι διάφορες μορφές τουρισμού υπαίθρου να αναπτυχθούν με βιώσιμο και συντονισμένο τρόπο.

Οι Σ.Α.Ε.Κ. του Υπουργείου Τουρισμού προσφέρουν ειδικότητες όπως «Στέλεχος Μονάδων Φιλοξενίας», «Τεχνικός Μαγειρικής Τέχνης – Αρχιμάγειρας», «Τεχνικός Αρτοποιός – Ζαχαροπλαστικής», «Στέλεχος Διοίκησης και Οικονομίας στον τομέα του Τουρισμού» αλλά όχι ειδικότητες που να σχετίζονται με τον τουρισμό υπαίθρου. Στις ΣΑΕΚ του Υπουργείου Παιδείας, του ΕΛΓΟ και σε ιδιωτικές ΣΑΕΚ εντοπίζονται ειδικότητες που σχετίζονται με την υπαίθρια τουριστική δραστηριότητα όπως «Συνοδός Βουνού», «Τεχνικός Αγροτουρισμού», «Τεχνικός Αμπελουργίας – Οινοτεχνίας», «Τεχνικός Βιολογικής / Οικολογικής Γεωργίας». Ειδικότητες αποκλειστικά για τον οινοτουρισμό, γεωτουρισμό, αλιευτικό τουρισμό ή πολύ εξειδικευμένες μορφές του τουρισμού υπαίθρου δεν εντοπίζονται ως τυπικές επιλογές στις δημόσιες ΣΑΕΚ του Υπουργείου Τουρισμού και του Υπουργείου Παιδείας. Η ένταξη αυτών των μορφών απαιτεί συνδυασμό γνώσεων: του τουρισμού, της φύσης/περιβάλλοντος, της αγροτικής παραγωγής, της φύσης διαχείρισης, της εμπειρίας υπαίθριου χώρου — κάτι που δεν φαίνεται να έχει ενταχθεί σε ξεχωριστές ειδικότητες στις

ΣΑΕΚ. Προτείνεται η διεύρυνση των ειδικοτήτων στις Σ.Α.Ε.Κ., ώστε να συμπεριλάβουν πιο εξειδικευμένα πεδία υπαίθρου τουρισμού (π.χ. γεωτουρισμός, αλιευτικός τουρισμός, διαδρομές πεζοπορία, τουρισμός φύσης/οικοτουρισμός) και ταυτόχρονα, να εξασφαλιστεί ότι αυτές οι ειδικότητες θα έχουν, αφενός, κατοχυρωμένα επαγγελματικά δικαιώματα, και αφετέρου, ότι θα συνδέονται με πρακτική άσκηση σε υπαίθριο περιβάλλον, με τις τοπικές κοινότητες και με δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης.

Η απουσία οράματος για τον τουρισμό υπαίθρου οδηγεί σε συντηρητική ανάπτυξη, δηλαδή, οι υπαίθριες περιοχές παραμένουν υποχρησιμοποιούμενες, με περιορισμένη οικονομική δυναμική. Η Ελλάδα εξακολουθεί να προβάλλει κυρίως τη θάλασσα και τον ήλιο, ενώ οι δυνατότητες υπαίθρου τουρισμού παραμένουν ανεκμετάλλευτες ενώ οι επισκέπτες δεν αναγνωρίζουν την Ελλάδα ως προορισμό υπαίθρου τουρισμού με αυθεντικές εμπειρίες.

2. Ρόλος και αρμοδιότητες

Ποιος είναι ο ρόλος του φορέα σας στη διαμόρφωση/άσκηση πολιτικής για τον τουρισμό υπαίθρου;

- Ποιοι είναι οι στόχοι του Φορέα σας και ποιες πρακτικές έχουν ακολουθηθεί μέχρι σήμερα;
- Υφίστανται επικαλύψεις αρμοδιοτήτων με άλλους φορείς;
- Ποιοι μηχανισμοί συντονισμού εφαρμόζονται μεταξύ συναρμόδιων υπηρεσιών (π.χ. ΟΤΑ, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Δασικές Υπηρεσίες);

3. Θεσμικό πλαίσιο και κανονιστική σαφήνεια

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο καθορίζει επαρκώς την έννοια και τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στον τουρισμό υπαίθρου;

- Εντοπίζονται «γκρίζες ζώνες» ή ασάφειες;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναι, αρκετές ασάφειες και θολά σημεία. Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού υπαίθρου παρουσιάζουν μεγάλη ανομοιογένεια ως προς την αδειοδότησή τους. Αδειοδοτούνται από διάφορους φορείς, όπως το Υπουργείο Ανάπτυξης (Διευθύνσεις Ανάπτυξης ή Κτηνιατρικής ή Αλιείας των οικείων Περιφερειών), τη Διεύθυνση Αγροτικών Υποθέσεων της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης στα όρια της οποίας λειτουργεί νόμιμα η μονάδα υδατοκαλλιέργειας όπου παρέχονται υπηρεσίες αλιευτικού τουρισμού. Οι δε επιχειρήσεις που επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες

για διαδρομές πεζοπορία, τουρισμός φύσης/οικοτουρισμός γνωστοποιούνται υποχρεωτικά ως τουριστικά γραφεία στο Υπουργείο Τουρισμού.

Υπάρχουν επαρκείς ρυθμίσεις σχετικά με αδειοδοτήσεις, πρότυπα ασφάλειας και ποιότητας, καθώς και πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων οδηγών ή συνοδών δραστηριοτήτων υπαίθρου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν υπάρχουν επαρκείς ρυθμίσεις στην Ελλάδα σχετικά με τις αδειοδοτήσεις, τα πρότυπα ασφάλειας και ποιότητας, ούτε για την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων οδηγών ή συνοδών δραστηριοτήτων υπαίθρου. Παρά τη ραγδαία ανάπτυξη μορφών υπαίθρου τουρισμού (πεζοπορικές, ορειβατικές, θαλάσσιες ή αλιευτικές δραστηριότητες), το θεσμικό πλαίσιο παραμένει αποσπασματικό και ανεπαρκώς εξειδικευμένο. Δεν υπάρχει ενιαίο σύστημα αδειοδότησης ή πιστοποίησης επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις δραστηριότητες, γεγονός που οδηγεί σε:

- Ανομοιογένεια στα πρότυπα ασφάλειας, καθώς κάθε επιχειρηματίας εφαρμόζει διαφορετικούς κανόνες και προδιαγραφές.
- Απουσία ελέγχου ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, τόσο ως προς τη συμμόρφωση με διεθνή πρότυπα όσο και ως προς τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.
- Έλλειψη αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων για οδηγούς βουνού, συνοδούς υπαίθριων δραστηριοτήτων, εκπαιδευτές οικοτουρισμού ή συντονιστές προγραμμάτων περιβαλλοντικής εμπειρίας.

Σε αντίθεση, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Ιταλία, Αυστρία, Γαλλία), οι επαγγελματίες υπαίθρου τουρισμού διαθέτουν θεσμοθετημένα προσόντα, ασφαλιστική κάλυψη και υποχρεωτική πιστοποίηση ασφάλειας, συχνά με εποπτεία εθνικών ενώσεων ή δημόσιων φορέων.

Για να καλυφθεί αυτό το θεσμικό κενό, προτείνεται η διεύρυνση των ειδικοτήτων στις Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Α.Ε.Κ.), ώστε να συμπεριλάβουν πιο εξειδικευμένα πεδία τουρισμού υπαίθρου, όπως:

- Γεωτουρισμός και ερμηνεία τοπίου,
- Αλιευτικός τουρισμός και θαλάσσιες υπαίθριες δραστηριότητες,
- Πεζοπορικές και ποδηλατικές διαδρομές,
- Τουρισμός φύσης και οικοτουρισμός,

- Πολιτιστικά μονοπάτια και τουρισμός εμπειρίας.
- Ποιες αλλαγές ή πρωτοβουλίες θεωρείτε ότι θα μπορούσαν να συμβάλουν στην έτι περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου μεσοπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Προκειμένου να αναπτυχθεί μεσοπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα; ο τουρισμός υπαίθρου απαιτείται μία ενιαία εθνική στρατηγική υπαίθρου τουρισμού με οριοθέτηση στόχων, προτύπων ποιότητας, και δεικτών βιωσιμότητας. Η υφιστάμενη γκάμα Σημάτων Ποιότητας που απονέμονται από το Υπουργείο Τουρισμού («Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού», «Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου-Τυροκομείου-Ελαιοτριβείου»). Απαιτείται να δοθούν οικονομικά κίνητρα στις επιχειρήσεις που τα επιλέγουν καθώς τα Σήματα είναι εθελοντικά και οι εν λόγω επιχειρήσεις ανταγωνίζονται ομοειδείς επιχειρήσεις που δεν έχουν κάνει τις σχετικές επενδύσεις αλλά είναι επισκέψιμες στο κοινό. Οι τοπικές επιχειρήσεις που είναι πιστοποιημένες με Σήματα Ποιότητας απαιτείται να διασυνδεθούν με τις κοινότητες για να παράσχουν πλήρεις τουριστικές υπηρεσίες (π.χ. εστίαση, φιλοξενία). Απαιτείται η σύνδεση με την τοπική παραγωγή και τον τοπικό πολιτισμό και η ενσωμάτωση του αγροτουρισμού, του οινοτουρισμού, του οικοτουρισμού και του αλιευτικού τουρισμού σε ένα ενιαίο πλαίσιο εμπειρίας. Απαιτείται επίσης η ενίσχυση συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων υπαίθρου τουρισμού, των ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού και των αγροτικών επιχειρήσεων. Παραδείγματα καλής πρακτικής είναι το δίκτυο επιχειρήσεων «Ladybirds of Livradois Forez» στον Περιφερειακό Δρυμό Livradois Forez στον νομό Auvergne στη Γαλλία και το Σήμα «Bandiera Arancione» του Touring Club Italiano, που αποτελεί από το 1998 αναγνώριση ποιότητας για μικρές πόλεις/οικισμούς κάτω των 15 000 κατοίκων στην Ιταλία, που πληρούν κριτήρια εξαιρετικής τουριστικής φιλοξενίας, αξιοποίησης τοπικών πόρων, περιβαλλοντικής ποιότητας και ενίσχυσης της τοπικής επιχειρηματικότητας.

4. Εποπτεία και έλεγχοι

Υπάρχουν μηχανισμοί επιτήρησης και ελέγχου για τις δραστηριότητες του τουρισμού υπαίθρου και πόσο αποτελεσματικοί είναι;

- Υπάρχει επαρκής συντονισμός μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών;
- Πώς αντιμετωπίζονται φαινόμενα παράνομων ή μη αδειοδοτημένων δραστηριοτήτων;

5. Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Με ποιον τρόπο ενσωματώνεται η αρχή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στον σχεδιασμό και τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων του τουρισμού υπαίθρου;

- Λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα των περιοχών, η προστασία των περιοχών Natura 2000 και η διαχείριση των μονοπατιών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Όχι, δεν ενσωματώνεται επαρκώς η αρχή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στον σχεδιασμό και τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων του τουρισμού υπαίθρου στην Ελλάδα.

1. Θεσμικό κενό μεταξύ νόμου και εφαρμογής

Ο νόμος για το Natura 2000 υπάρχει, αλλά πολλά σχέδια διαχείρισης είτε εκκρεμούν είτε δεν έχουν πλήρως εφαρμοσμένο χρονοδιάγραμμα και πόρους. Υπάρχουν εκθέσεις που επισημαίνουν ότι πολλά σχέδια διαχείρισης δεν έχουν ακόμη επικυρωθεί και ότι η εφαρμογή είναι ανομοιογενής. Βλέπε για τεκμηρίωση τη σχετική έρευνα της Διανέοσις (2017).

2. Φέρουσα ικανότητα: σποραδική χρήση και ανεπαρκής ενσωμάτωση

Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας εφαρμόζεται σε επιμέρους έρευνες και πιλοτικά έργα (νησιά, μελέτες ακαδημαϊκές), αλλά δεν αποτελεί τυποποιημένη, υποχρεωτική διαδικασία πριν από την ανάπτυξη υπαίθριων δραστηριοτήτων σε ευαίσθητες περιοχές. Βλέπε για παράδειγμα την εκπόνηση Μελέτης Φέρουσας Ικανότητας που αφορά στην προτεινόμενη χωρική ανάπτυξη με Ειδικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικής Επένδυσης (Ε.Σ.Χ.Α.Σ.Ε.) με την ονομασία «MYKONOS RESORT», του επενδυτικού φορέα με την επωνυμία «White Mulberry Development ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» συνολικής εκτάσεως 218.971,96 τ.μ. στην Δημοτική Κοινότητα Άνω Μεράς Δήμου Μυκόνου (2023).

- Υπάρχουν διαδικασίες αδειοδότησης, σχέδια αποκατάστασης ή συντήρησης υποδομών σε προστατευόμενες περιοχές;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναι, στην Ελλάδα υπάρχει θεσμοθετημένο πλαίσιο αδειοδότησης, αποκατάστασης και συντήρησης υποδομών εντός προστατευόμενων περιοχών από τη μεταφορά ευρωπαϊκών οδηγιών στο ελληνικό δίκαιο.

Αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές

Τα έργα σε προστατευόμενες περιοχές υπόκεινται σε ειδική περιβαλλοντική αδειοδότηση. Η διαδικασία περιλαμβάνει:

- α. Εκπόνηση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) βάσει του ν.4014/2011.
- β. Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ), η οποία εξετάζει την ακεραιότητα της περιοχής και αποτελεί τον πυρήνα της διαδικασίας.
- γ. Γνωμοδότηση του ΟΦΥΠΕΚΑ και των Μονάδων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
- δ. Υπουργική Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ)

Το Υπουργείο Τουρισμού εμπλέκεται στα παραπάνω, αλλά όχι ως κύρια αδειοδοτούσα αρχή. Η εμπλοκή του είναι γνωμοδοτική και αφορά κυρίως έργα και δραστηριότητες που σχετίζονται με τουριστική ανάπτυξη ή τουριστικές υποδομές μέσα ή κοντά σε προστατευόμενες περιοχές. Το Υπουργείο Τουρισμού δεν είναι αρμόδιο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ή την έγκριση αποκατάστασης σε προστατευόμενες περιοχές καθώς αυτά ανήκουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του ΥΠΕΝ.

6. Προσβασιμότητα και κοινωνική ένταξη

Σε ποιο βαθμό λαμβάνεται υπόψη η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) στις υποδομές και υπηρεσίες του τουρισμού υπαίθρου;

- Εφαρμόζονται πρότυπα σχεδιασμού που διασφαλίζουν καθολική πρόσβαση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Υπάρχει θεσμική υποχρέωση προσβασιμότητας, αλλά η εφαρμογή είναι άνιση. Καθολικός σχεδιασμός εφαρμόζεται κυρίως όπου υπάρχουν χρηματοδοτήσεις (ΕΣΠΑ, LEADER). Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει την υποχρεωτικότητα της προσβασιμότητας μέσω του ν. 4488/2017, του ν. 4067/2012 (ΝΟΚ), του ν. 4759/2020 και των Προδιαγραφών Καθολικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

- Παρέχεται κατάλληλη εκπαίδευση στο προσωπικό;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η εκπαίδευση αποτελεί σημαντική αδυναμία, αν και υπάρχουν Προγράμματα κατάρτισης από ΕΚΔΔΑ, ΚΕΚ και οργανώσεις ΑμεΑ και σεμινάρια σε ορισμένες Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

Ωστόσο, η εκπαίδευση δεν είναι υποχρεωτική για το προσωπικό του τουρισμού υπαίθρου και συνεπώς, λείπει η συστηματική επιμόρφωση σε θέματα επικοινωνίας με άτομα με διαφορετικές μορφές αναπηρίας, διαχείρισης κινδύνου για ΑμεΑ σε φυσικό περιβάλλον, υποστήριξης σε προσβάσιμες δραστηριότητες υπαίθρου.

- Υπάρχουν παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: α) Προστατευόμενες περιοχές

- Δαδιά (Εβρος): προσβάσιμα παρατηρητήρια για άτομα με κινητικές δυσκολίες.
- Υγρότοπος Κερκίνης: προσβάσιμες διαδρομές παρατήρησης πουλιών και υπηρεσίες boat tours με ενισχυμένη υποστήριξη.

β) Οινοτουρισμός

Τα οινοποιεία που έχουν λάβει το Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου από το Υπουργείο Τουρισμού αλλά και άλλα οινοποιεία στην Ελλάδα έχουν επενδύσει σε ράμπες και ανελκυστήρες, προσβάσιμους χώρους δοκιμών, ενώ ορισμένα εξ αυτών διοργανώνουν ειδικά προγράμματα γευστιγνωσίας για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.

γ) Δήμοι με προσβάσιμες παραλίες

Πολλοί δήμοι διαθέτουν σύστημα SeaTrack, το οποίο έχει λειτουργήσει ως πρότυπο για εφαρμογές επισκέψιμης προσπελασιμότητας σε υπαίθριες δραστηριότητες.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2η: Κουσουρή Αικατερίνη (Αν. Προϊσταμένη Τμήματος Ειδικών Μορφών Τουρισμού Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού Υπουργείου Τουρισμού).

Σύμφωνα με το ΠΔ 127/2017 (Α' 157), το Υπουργείο Τουρισμού είναι αρμόδιο μεταξύ άλλων για τον προγραμματισμό και η χάραξη της τουριστικής πολιτικής, τον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής και τη διαμόρφωση και προώθηση των αναγκαίων θεσμικών και λοιπών ρυθμίσεων.

Ειδικότερα, η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού έχει ως επιχειρησιακό στόχο τη συγκεκριμενοποίηση των γενικών στόχων της τουριστικής πολιτικής και την επιλογή των επιμέρους σχεδιασμών και μέσων εφαρμογής της σε θεσμικό και τεχνικό επίπεδο.

Το Τμήμα Ειδικών Μορφών Τουρισμού το οποίο υπάγεται στην άνω διεύθυνση είναι επιφορτισμένο μεταξύ άλλων με τη συλλογή και επεξεργασία στοιχείων για τις δυνατότητες ανάπτυξης στην χώρα ειδικών μορφών τουρισμού, όπως ο τουρισμός υπαίθρου.

Σύμφωνα με τον οργανισμό του Υπουργείου, το εν λόγω τμήμα δύναται επιπρόσθετα να προχωρά στην λήψη μέτρων και τη διαμόρφωση ρυθμίσεων για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

- Πώς αξιολογείτε την παρούσα κατάσταση του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας; Ποια είναι τα κύρια πλεονεκτήματα και ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζει;

Ο τουρισμός υπαίθρου αποτελεί μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και δραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, η οποία έχει ως στόχο να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτιστικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης, να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 4582/2018 (ΦΕΚ Α'208), ως τουρισμός υπαίθρου ορίζεται «...κάθε ειδική μορφή τουρισμού που παρέχει διακοπές αυθεντικών εμπειριών στους επισκέπτες-τουρίστες, οι οποίοι έρχονται σε επαφή με τη φύση και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, καθώς και με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες αναψυχής που αναπτύσσονται με σεβασμό στο περιβάλλον και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου και συμβάλλουν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών».

Με βάση τις επιμέρους οργανωμένες δραστηριότητες αναψυχής που αναπτύσσονται, ο τουρισμός υπαίθρου διακρίνεται στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Αγροτουρισμός
2. Οινοτουρισμός
3. Οικοτουρισμός/πράσινος τουρισμός
4. Περιηγητικές διαδρομές – πεζοπορία
5. Γεωτουρισμός
6. Αλιευτικός τουρισμός

Μετά την πανδημία του Covid, έχει παρουσιαστεί ένα αυξημένο ενδιαφέρον για τις δραστηριότητες εκείνες που ξεφεύγουν από τα πλαίσια του μαζικού τουρισμού. Συνεπώς ο τουρισμός υπαίθρου έχει αναπτύξει μια ξεχωριστή δυναμική, προσελκύοντας το ενδιαφέρον τόσο των Ελλήνων όσο και των επισκεπτών από τις χώρες του εξωτερικού.

Στα κύρια πλεονεκτήματα μπορεί να συμπεριλάβει κανείς τον φυσικό πλούτο της χώρας που ευνοεί την ανάπτυξη του υπαίθρου τουρισμού.

Επιπρόσθετα, μέσω του υπαίθρου τουρισμού μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου αλλά και η ενίσχυση των τοπικών οικονομιών στις περιοχές που παρατηρείται αυξημένη τουριστική κίνηση.

Παράλληλα, οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό στην ύπαιθρο, μπορούν να συμβάλουν στην εκμετάλλευση του πολιτιστικού πλούτου της χώρας που σε πολλές περιπτώσεις παραμένει αναξιοποίητος.

Ο τουρισμός υπαίθρου είναι επίσης συμβατός με την ήπια ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον και τις βασικές αρχές της αειφορίας και βιωσιμότητας.

Στα θετικά συγκαταλέγεται επίσης η διαπαιδαγώγηση των πολιτών ως προς την ανεκτικότητα της όποιας πολιτιστικής διαφοράς, καθώς και η καλλιέργεια περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Στις προκλήσεις αναφέρονται μεταξύ άλλων:

- η ανάγκη τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου (ν. 4582/2018) με σκοπό την ομαλή λειτουργία της αγοράς και την περαιτέρω προβολή και ανάπτυξη της ειδικής μορφής

του τουρισμού υπαίθριων δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας στην περ. β της παρ. 2 του άρθρου 6 του ν.4582/2018 (Α' 208)

- το κενό νόμου σε ό, τι αφορά την πιστοποίηση των προσόντων των παρόχων υπηρεσιών υπαίθριων δραστηριοτήτων, από όπου προκύπτουν ζητήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και πιστοποίησης για τον σκοπό αυτό.
- σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις: ο τουρισμός υπαίθρου και ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσουν περιβαλλοντική απειλή με αρνητικές οικολογικές επιπτώσεις όπως αυξημένη ρύπανση, απειλές για τους οικοτόπους, απειλή για τη χλωρίδα και την πανίδα, συνεπώς η συνεργασία με αρμόδιο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπως και με το Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης & Πολιτικής Προστασίας είναι εξαιρετικής σημασίας και ενδεχομένως καθοριστική σε ό, τι αφορά θέματα αρμοδιότητας για τον καθορισμό κανόνων ασφαλείας και προστασίας του περιβάλλοντος.
- Υπάρχουν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες ή προγράμματα που εφαρμόζονται αυτή τη στιγμή για την προώθηση του τουρισμού υπαίθρου;

Ενδεικτικά:

SUB4: «ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ» (Agrotourism and Gastronomy), στο πλαίσιο της Δράσης 16931 «Τουριστική Ανάπτυξη»

Ο βασικός στόχος του παρόντος Έργου είναι η ανάπτυξη ενός Δικτύου (Συστήματος Διασύνδεσης) Αγροδιατροφής, Γαστρονομίας και Τουρισμού (Agri-Food, Gastronomy and Tourism Interconnection System – AGTIS) που θα λειτουργεί ως θεματικός DMO της χώρας για τη γαστρονομία και τον αγροτουρισμό. Παραγόμενο αποτέλεσμα του AGTIS θα είναι η αποτύπωση των υφιστάμενων παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών (πχ. αγροτουριστικές μονάδες, επισκέψιμα οινοποιεία, ελαιοτριβεία, επιχειρήσεις εστίασης), εμπειριών γαστρονομικού περιεχομένου (π.χ. διοργάνωση θεματικών διαδρομών, τοπικών διαδραστικών workshops, επισκέψεις σε τοπικούς παραγωγούς αγροτικών προϊόντων και κρασιού, κ.λπ.) και η απεικόνιση των ανωτέρω ψηφιακά για την προώθηση των συμμετεχόντων στο δίκτυο με απώτερο στόχο την αύξηση του brand awareness της χώρας ως γαστρονομικού προορισμού. Το Έργο συνδέεται με άλλο χρηματοδοτούμενο έργο από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανασυγκρότησης (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων - «Εξωστρεφής Γεωργία»). Η ψηφιακή απεικόνιση του Δικτύου AGTIS συνδέεται με το portal του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού www.visitgreece.gr.

Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Τουρισμού

Τα ετήσια σχέδια δράσης των Υπουργείων εγκρίνονται κάθε Δεκέμβριο από το Υπουργικό Συμβούλιο, συναποτελούν και διαμορφώνουν το Ενοποιημένο Σχέδιο Κυβερνητικής Πολιτικής.

Κάθε σχέδιο δράσης περιλαμβάνει με ομοίομορφο και ευσύνοπτο τρόπο τους ετήσιους στόχους ενός Υπουργείου καθώς και τη σύνδεση τους με τις στρατηγικές επιλογές της Κυβέρνησης. Οι στόχοι αυτοί εξειδικεύονται περαιτέρω σε δράσεις, τους βασικούς άξονες πολιτικής για κάθε στόχο. Η περιγραφή κάθε δράσης περιλαμβάνει επιπλέον τα βασικά μετρήσιμα προσδοκώμενα αποτελέσματα καθώς και τα κύρια έργα, δηλαδή τις πρωτοβουλίες εκείνες δια των οποίων σκοπείται η υλοποίησή τους.

Στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης έτους 2024 και το έργο «3.3.8: Αθλητικός Τουρισμός /Τουρισμός Υπαίθρου /Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής» υπεβλήθη εισήγηση με θέμα «3.3.8.1 Καταγραφή καλών πρακτικών και προκλήσεων για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού/τουρισμού υπαίθρου / υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής» αποτυπώθηκαν εκτός από τις καλές πρακτικές και ζητήματα αναφορικά με την έκδοση των κανονιστικών πράξεων που προβλέπονται από τις εξουσιοδοτικές διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 4582/2018 (Α'208).

Στο Σχέδιο Δράσης έτους 2025 του Υπουργείου Τουρισμού έχει συμπεριληφθεί Έργο «3.3.17 Αθλητικός Τουρισμός/ Τουρισμός Υπαίθρου/ Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. Το έργο περιλαμβάνει 3 ορόσημα: 3.3.17.1 Επεξεργασία και ανάρτηση νόμου για διαβούλευση 3.3.17.2 Κατάθεση νόμου στη Βουλή και 3.3.17.3 Δημοσίευση σε ΦΕΚ».

Επιπρόσθετα, περιλαμβάνονται έργα που στοχεύουν στην καθιέρωση και υλοποίηση της στρατηγικής για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη καθώς και την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης-διαχείρισης των επιμέρους τουριστικών προορισμών της χώρας.

- Η Ελλάδα δύναται να ακολουθήσει κάποιες καλές πρακτικές που εφαρμόζονται σε χώρες του εξωτερικού με στόχο την προώθηση του τουρισμού της υπαίθρου. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Δέλτα του Δούναβη, Ρουμανία (οικοτουρισμός).

Το Δέλτα του Δούναβη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους της Ευρώπης, με μεγάλη οικολογική και οικονομική αξία, ιδιαίτερα για τη Ρουμανία, όπου βρίσκεται το

μεγαλύτερο μέρος του. Η περιοχή συνδυάζει πλούσια βιοποικιλότητα με δυνατότητες ανάπτυξης τόσο πρωτογενών δραστηριοτήτων όσο και οικοτουρισμού, προσελκύοντας επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τη φύση και τις παραδοσιακές δραστηριότητες. Από τη δεκαετία του 1990, διεθνείς οργανισμοί και εθνικοί φορείς προώθησαν την οργανωμένη ανάπτυξη του οικοτουρισμού, με έμφαση στη δημιουργία υποδομών, την καταγραφή των φυσικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της περιοχής και τη σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα, θεσπίστηκαν ζώνες προστασίας και ενισχύθηκε η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών μέσω ενημέρωσης και ενεργού ρόλου στη διαχείριση των πόρων. Ωστόσο, παρά τις σημαντικές δυνατότητες, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην περιοχή και γενικότερα στα Βαλκάνια περιορίζεται από την έλλειψη εμπειρίας και τεχνογνωσίας. Παρ' όλα αυτά, οι σχετικές πρωτοβουλίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης που συνδυάζει την οικονομική ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Ελβετία (Switzerland Travel & Holidays | Switzerland Tourism (myswitzerland.com))

Ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός και η αρχή της αειφορίας στον τουρισμό επικοινωνούνται οριζόντια στην ιστοσελίδα της Ελβετίας με εικόνες και μινεία σε πληθώρα υποκατηγοριών. – Προορισμοί: εκτός των περιφερειών παρουσιάζονται τα βουνά και οι λίμνες, η Ελβετία ως land of water, βουνά και πάγοι, εθνικά πάρκα και μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς UNESCO. – Η αρχή της αειφορίας αποτελεί βασικό στοιχείο του brand Switzerland. Οι Ελβετοί πολίτες είναι πρωταθλητές στην ανακύκλωση (το 94% των παλαιών γυαλιών και το 81% των εμπορευματοκιβωτίων PET φτάνουν σε ειδικά σημεία συλλογής αντί για κάδους οικιακής χρήσης). Η δενδροφύτευση αυξάνεται: Εδώ και 125 χρόνια η νομοθεσία έχει διασφαλίσει ότι το 30% της επιφάνειας της Ελβετίας αποτελείται από δάση και δασικές εκτάσεις - αυξάνεται η τάση. Μεταξύ άλλων, τα δέντρα προστατεύουν από χιονοστιβάδες και βοηθούν στη μείωση των επιπέδων CO₂.

Η οικολογία κατατάσσεται ψηλά στην Ελβετία: Αμέτρητες μελέτες αποδεικνύουν ότι η Ελβετία ανήκει στην καλύτερη παγκοσμίως κατηγορία σχετικά με τη βιωσιμότητα. Η Ελβετία προωθεί: πεζοπορία, ποδηλασία, ορεινή ποδηλασία, πατινάζ και κανό για αναψυχή. Το δίκτυο διαδρομών καλύπτει πάνω από 20.000 χιλιόμετρα ελβετικού εδάφους και είναι απόλυτα συντονισμένο με τις δημόσιες συγκοινωνίες για να εξασφαλίσει απρόσκοπτα ταξίδια. Τα Εθνικά Πάρκα συμβάλλουν στην ενίσχυση και τη διατήρηση φυσικών οικοτόπων και ιδιαίτερα όμορφων τοπίων.

Τα 18 πάρκα που λειτουργούν καλύπτουν έκταση 610.900 εκταρίων, αντίστοιχα 6.109 τετραγωνικά χιλιόμετρα, που αντιστοιχούν στο 14,8% της επιφάνειας της Ελβετίας. Στο μενού της ιστοσελίδας υπάρχει η κατηγορία «experiences»=> hiking: οι 32 πιο ωραίες διαδρομές: ο προσφορές για hiking (προτεινόμενα πακέτα με τιμή κτλ.) ο εποχικό hiking (με χρήσιμες πληροφορίες και σύντομη περιγραφή - χάρτες) 11 ο hiking ανά περιοχή ο θεματικό hiking (πχ. γαστρονομικό hiking, hiking στους αμπελώνες, σε κάστρα, παραποτάμια/παραλίμνια) ο hiking 2 ημερών με διανυκτέρευση ο κυκλικές διαδρομές πεζοπορίας. Επίσης, βρίσκουμε αναλυτικούς χάρτες με διαδρομές, αναλυτικούς οδηγούς, προσφορές, πληροφορίες για διανυκτέρευση κτλ. Σε συνέχεια του με α.π. 3014/16.11.2022 Υπηρεσιακού Σημειώματος της Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού και του από 28.12.2022 σχετικού ηλεκτρονικού μηνύματος του τότε Γραφείο Υπουργού (συν. 7 & 8) προτείνεται εκ νέου η σύσταση ομάδας εργασίας για την επεξεργασία νομοθετικού ή/και κανονιστικού πλαισίου για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού/τουρισμού υπαίθρου/υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής σύμφωνα με το α' μέρος της παρούσας εισήγησης και το έργο 3.3.8.2 του Σχεδίου Δράσης 2024.

Προτείνεται η ομάδα εργασίας να αποτελείται από εκπροσώπους των Διευθύνσεων Νομοθετικού Συντονισμού και Καλής Νομοθέτησης, Ποιοτικών Προτύπων, Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Στρατηγικού Σχεδιασμού, καθώς και εκπροσώπου από κάποια εκ των 14 ΠΥΤ. Τέλος, είναι σημαντικό η ομάδα εργασίας να έχει τη δυνατότητα ad hoc πρόσκλησης συναρμόδιων υπουργείων ή/και φορέων για τη συνεργασία τους με τις οργανικές μονάδες του Υπουργείου Τουρισμού με στόχο την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία της.

- Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί βασικό πυλώνα στο σχεδιασμό και την ρύθμιση δραστηριοτήτων που συνδέονται με εναλλακτικές μορφές τουρισμού και κατ' επέκταση με τον τουρισμό στην ύπαιθρο.

Για την ενίσχυση του ορεινού τουρισμού και την αναβάθμιση των ορεινών περιοχών της χώρας, το Υπουργείο Τουρισμού προχώρησε πρόσφατα στη θεσμοθέτηση νέας καινοτόμας μορφής ειδικής τουριστικής υποδομής με την ονομασία «Προορισμός Βιώσιμου Ορεινού Τουρισμού». Η σχετική απόφαση της Υπουργού Τουρισμού Όλγας Κεφαλογιάννη (ΥΑ 1020/2025, ΦΕΚ Β' 547), δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και προβλέπει την από κοινού σε ενιαία έκταση λειτουργία καθ' όλη την διάρκεια του έτους χιονοδρομικού

κέντρου, καταφυγίου σε συνδυασμό με ξενοδοχειακό κατάλυμα. Ο «Προορισμός Βιώσιμου Ορεινού Τουρισμού» θα αναπτύσσεται σύμφωνα και σε εναρμόνιση με το χωροταξικό/πολεοδομικό πλαίσιο της περιοχής καθώς και κάθε πλαίσιο ειδικού καθεστώτος προστασίας περιοχών και δασικών εκτάσεων.

Παράλληλα, στα πλαίσια του Σχέδιου Δράσης για το 2025, γίνεται αναφορά για την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης από τους σπουδαστές και καταρτιζόμενους των Σχολών του Υπουργείου Τουρισμού, μέσω της υλοποίησης σεμιναρίων από εξειδικευμένους φορείς, βάσει του περιεχομένου εκάστου αντικειμένου σπουδών.

Επιπλέον, οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις λειτουργούν με Ειδικό Σήμα Αγροτουρισμού (Ε.Σ.Α.) που εκδίδεται από την οικεία Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού (Π.Υ.Τ.) του Υπουργείου Τουρισμού.

Στις προϋποθέσεις για να αποκτήσει μια επιχείρηση το εν λόγω σήμα συμπεριλαμβάνεται μεταξύ άλλων η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3η: Αδαμοπούλου Αναστασία, Αντιπεριφερειάρχης Τουρισμού Θεσσαλίας.

-Ποια θεωρείτε ότι είναι τα βασικά πλεονεκτήματα του τουρισμού υπαίθρου στη χώρα μας και ποιες οι κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει;

Πλεονεκτήματα: τα βασικά πλεονεκτήματα του τουρισμού υπαίθρου στην Ελλάδα σχετίζονται κυρίως με την ποικιλομορφία, την αυθεντικότητα και μοναδικότητα των τοπικών πόρων, που ευνοούν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Προκλήσεις: χρειάζεται περισσότερη συνεργασία με τους τοπικούς φορείς. Από πλευράς Περιφέρειας καταβάλλονται προσπάθειες για τη συμμετοχή περισσότερων επαγγελματιών στις διεθνείς τουριστικές εκθέσεις. Παρότι συχνά οι Δήμοι συμμετέχουν με ξεχωριστά περίπτερα, η διοργάνωση κοινών συναντήσεων συμβάλλει στην ενίσχυση του κύρους της συνολικής παρουσίας της Θεσσαλίας.

-Ποιος είναι ο ρόλος το φορέα σας στη διαμόρφωση/άσκηση πολιτικής για τον τουρισμό υπαίθρου; Ποιες ενέργειες έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα για την ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου;

Συμμετέχουμε ενεργά σε διεθνείς εκθέσεις για την προβολή της Θεσσαλίας ως τουριστικού προορισμού 365 ημερών (παρεμπιπτόντως σε όλες τις εκθέσεις καταγράφεται αυξημένο ενδιαφέρον για τον τουρισμό υπαίθρου στην Ελλάδα), συνάπτουμε συμφωνίες συνεργασίας με οργανισμούς τουρισμού, επαγγελματικές ενώσεις, επιμελητήρια και τοπικούς φορείς για κοινές δράσεις προβολής. Στόχος μας είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας Θεσσαλίας και η αύξηση της επισκεψιμότητάς της καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου μέσω της αξιοποίησης του πλούσιου φυσικού και πολιτιστικού της αποθέματος.

Μέσω της χρηματοδότησης προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ) ενισχύουμε τους μικρούς ορεινούς δήμους, ώστε να κρατηθεί ο κόσμος στα χωριά. Για τη δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών προϊόντων και θεματικών διαδρομών έχουμε εντάξει στην ΟΧΕ Πολιτισμού και Τουρισμού την «Πολιτιστική Διαδρομή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού», που ξεκινάει από το Βελεστίνο του Ρήγα Φεραίου και συνδέει ιστορικά και πολιτιστικά σημεία με τουριστικούς πόρους της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Όσον αφορά τα μονοπάτια, παρότι η συμβολή των εθελοντικών ομάδων είναι ιδιαίτερα σημαντική δεν αρκεί από μόνη της για τη διασφάλιση της συνεχούς και ολοκληρωμένης συντήρησής τους, την οποία επιδιώκουμε μέσω της αξιοποίησης χρηματοδοτικών προγραμμάτων (όπως για το μονοπάτι του Γεωπάρκου Μετεώρων-Πύλης).

Πέρα από δράσεις προβολής, συμμετοχής σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις, καθώς και πρωτοβουλίες για τη βελτίωση των υποδομών έχουμε ξεκινήσει το τελευταίο διάστημα τη δημιουργία ενός ενιαίου τουριστικού οικοσυστήματος, το οποίο αποσκοπεί στη διασύνδεση των δημοφιλών τουριστικών προορισμών με λιγότερο προβεβλημένες περιοχές, καθώς και στην ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ τουρισμού, πολιτισμού και πρωτογενούς τομέα μέσω της ανάδειξης των τοπικών προϊόντων.

Στο πλαίσιο αυτό έχουν συγκροτηθεί ομάδες εργασίας για επιμέρους μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός, ο περιπατητικός και ο θρησκευτικός τουρισμός, με στόχο τη συγκέντρωση και οργάνωση του απαραίτητου υλικού, ώστε να μπορεί κάποιος να αντλεί εύκολα από την ιστοσελίδα της Περιφέρειας όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, τις υποδομές, τις επιχειρήσεις κάθε προορισμού.

-Υπάρχει συγκεκριμένο όραμα στον Φορέα σας για τον τουρισμό υπαίθρου; Ο τουρισμός υπαίθρου αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα για εμάς. Κύριο μέλημά μας είναι να αποκτήσει η Θεσσαλία ξεχωριστή ταυτότητα, ώστε να μην συγχέεται -όπως συμβαίνει συχνά - με τη Θεσσαλονίκη, να αυξηθεί η αναγνωρισιμότητά της και η ανταγωνιστικότητά της, ώστε να

προσελκύει επισκέπτες που ενδιαφέρονται για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, προβάλλοντας κυρίως την αυθεντικότητά της. Μέσω ενός ενιαίου τουριστικού οικοσυστήματος, στοχεύουμε στη διασύνδεση πολιτισμού, τουρισμού (διαφορετικών μορφών τουρισμού υπαίθρου) και γαστρονομίας, προωθώντας ολοκληρωμένα τουριστικά προϊόντα και εμπειρίες για τους επισκέπτες.

-Ποιοι άλλοι φορείς εμπλέκονται στον τουρισμό υπαίθρου και με ποιους συνεργάζεστε στενότερα;

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας έχει στενή συνεργασία με τους Δήμους, τα Επιμελητήρια, καθώς και με άλλους θεσμικούς και επαγγελματικούς φορείς (πχ Ενώσεις Ξενοδόχων).

Προσβασιμότητα

Αξιοποιούνται ψηφιακά εργαλεία (πχ ψηφιακοί οδηγοί-εφαρμογές περιήγησης) ή ανοικτά δεδομένα (π.χ. χαρτογράφηση διαδρομών-μονοπατιών, πρόγνωση καιρού) για τη βελτίωση της εμπειρίας του επισκέπτη;

Ο ψηφιακός ξεναγός θα αποτελέσει για την Περιφέρεια Θεσσαλίας ένα σύγχρονο εργαλείο προβολής και ανάδειξης του τουριστικού προϊόντος. Πρόκειται για μια εφαρμογή που θα παρέχει συγκεντρωμένες πληροφορίες για τα σημαντικότερα αξιοθέατα, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, μονοπάτια και σημεία ενδιαφέροντος (πχ οινοποιεία) ανά διαδρομή.

Δεδομένα και δείκτες παρακολούθησης

Υπάρχει συστηματική καταγραφή δεδομένων (όπως ροές επισκεπτών, δείκτες ασφάλειας, περιβαλλοντικοί δείκτες) και με ποιον τρόπο αξιοποιούνται αυτά τα δεδομένα για τον σχεδιασμό πολιτικών;

Ως προς τις ροές των επισκεπτών αντλούμε στοιχεία προς το παρόν μόνο από λιμάνια και αεροδρόμια.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.